

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

Manual on EU Legal Translation into Ukrainian

Part A

Editors:

Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova

*This publication was produced with the financial support of the European Union.
Its contents are the sole responsibility
of Corporate & Public Management Consulting International OÜ (CPM International)
and do not necessarily reflect the views of the European Union.*

*Unless otherwise indicated,
this Manual and its contents are the property of CPM International.
All rights reserved. 14 August 2024.*

MINISTRY
OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE

Funded by
the European Union

UDC 811.111:[34:061.1EU](075.8)

M26

Reviewers:

DSc (Philology), Full Prof. Arthur GUDMANIAN
(National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute");
PhD (Philology), Assoc. Prof. Marina VOZNA
(Taras Shevchenko National University of Kyiv)

*Recommended by the Academic Council
of Educational and Scientific Institute of Philology
(Protocol № 9 dated 30 April 2024)*

M26 Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part A. EU Law, Language, and Terminology / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova. – Kyiv: Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2024. – 135 p.

ISBN 978-966-933-276-9 (common)

ISBN 978-966-933-277-6 (part A)

This Manual is the result of cooperation between scholars and translators from Ukraine and the EU in the framework of the EU-funded project Association4U. It is addressed primarily to Ukrainian students and translators. The Manual is intended to be a practical tool for translating EU texts into Ukrainian. It consists of two parts. Part A focuses on EU law, language, and terminology. Part B addresses the Ukrainian language and translation into Ukrainian. It includes background, theory, and practice that will help in solving future translation and terminology problems. The chapters are supplemented with detailed appendices and an Annex that offers textual models to be used.

Any use of or references to this Manual or any part of it must include information that the original publication was created within the Association4U project, implemented by CPM International and funded by the European Union.

UDC 811.111:[34:061.1EU](075.8)

© Corporate & Public Management Consulting International OÜ, 2024
ISBN 978-966-933-276-9 (common) © Taras Shevchenko National University of Kyiv,
ISBN 978-966-933-277-6 (part A) Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2024

PREFACE

This Manual has been written with the generous aid of the EU Project *Support for the Implementation of the EU-Ukraine Association Agreement Phase II* (Association4U).¹ During 2021–2023 Association4U implemented a Programme to support Ukrainian universities in translating the EU acquis, and it provided assistance to scholars and lecturers working in the Translation and Language Departments of four Ukrainian Universities in order to help them develop and improve a range of specialised EU acquis translation courses, with the aim specifically of modernising and updating the existing legal translation courses so as to include an "EU acquis component". The abovementioned four Ukrainian Universities are Borys Grinchenko Kyiv University, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University in Kropyvnytskyi, and Zhytomyr Ivan Franko State University.

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University² is a student-centered, research-intensive and globally involved university with over 120-year history. The University promotes the values of individual, Ukrainian, and European civic identity, community, freedom, trust, spirituality, responsibility, integrity, professionalism, leadership-service, and diversity. International cooperation is one of the major directions of the University's activities. The University is actively working towards the internationalisation of higher education by implementing relevant grant fellowship programmes and facilitating the academic mobility of the teaching staff and students.

Taras Shevchenko National University of Kyiv founded in 1834 is today a classic university with a distinct research profile, and it is the

¹ <https://www.linkedin.com/company/association4u-project>

² <https://partner.kubg.edu.ua/>

leading contemporary academic and educational hub of Ukraine³. The Educational and Scientific Institute of Philology is one of the largest University units. It offers diverse programs, fosters a rich academic culture, and maintains a strong emphasis on research and international collaboration. The Educational and Scientific Institute of Philology trains students in linguistic, literary and translation studies in accordance with international standards and the requirements of the modern labour market. Students have the opportunity to study about 30 languages.

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University⁴ (Kropyvnytskyi, Central Ukraine) is a leading regional university with a 100-year history and rich educational traditions. It is the only higher education institution in the region that trains translators, interpreters and specialists in applied linguistics. Over the past few years, the faculty members of the Department of Translation, Applied and General Linguistics have been actively implementing the translation of EU acquis and other texts of EU institutions in both translation and interpretation courses.

Zhytomyr Ivan Franko State University⁵, which was founded in 1919 as a pedagogical institute, is the oldest higher educational institution in the Polissia region. Today, the University trains students in a range of classical and pedagogical areas. The Department of English Philology and Translation as part of the Educational and Research Institute of Foreign Philology, educates prospective Bachelors and Masters in translation and interpretation.

This Manual is the result of mutual cooperation between scholars and translators from Ukraine and the EU. It is mainly addressed to Ukrainian students and translators. It is intended to be a practical tool for would-be-translators and translators of EU legal texts. The Manual consists of two Parts.

Part A places attention on EU law, language, and terminology. The first chapter offers an overview of EU law, institutions, and policies. The EU comprises a different legal order and that in turn has given rise to specialised rules and laws that require specialised language and

³ <https://knu.ua/en/>

⁴ <https://cusu.edu.ua/en/>

⁵ https://zu.edu.ua/en_index.html

terminology for them. Chapter A.2 reflects on EU language, multilingualism, and EU legal English. It points out that while the Manual places its main attention on EU English as a source language for translation into Ukrainian, EU English is nonetheless of a different variety and needs to be seen within its context of being one language out of many EU languages. Chapter A.3 examines EU translation and its theoretical and practical foundations. It emphasises the fundamental principles of EU translation and the importance of Eurolects as EU variants of national languages. Chapter A.4 offers an overview of terminology and applied terminology work in the EU context. It emphasises the role of the IATE database and discusses EU term formation, term concept harmonisation, and EU term equivalence. Chapter A.5 presents corpus linguistics for EU legal translation. It analyses working with EU legal corpora and the concordance of EU terms. The chapter comprises a theoretical part covering basic concepts of corpus linguistics and types of EU legal corpora and a practical part with examples of EU legal translation-driven corpus queries.

Part B of the Manual addresses Ukrainian language and translation into Ukrainian. Chapter B.1 provides information on the specifics of Ukrainian as a target language, along with a brief history of the translation of EU legislation into Ukrainian. Chapter B.2 considers the challenges, pitfalls, failures, and prospects for translating EU legal acts. It examines the causes of mistakes in translating EU legal acts and offers guidance on how to improve the quality of translating EU legal acts into Ukrainian. Chapter B.3 analyses EU legal terminology and its linguistic features with respect to Ukrainian. It considers general and domain-specific terminology in legal texts, ordinary meanings versus EU legal meanings, synonymy, and polysemy, as well as other aspects of EU terminology. Chapter B.4 analyses the transfer of EU supranational terms into domestic legal systems, seen from the perspective of the Ukrainian jurisdiction. The focus of attention is on false friends and terminological lacunae. The chapter showcases a range of terms in this connection. Chapter B.5 examines grammatical and stylistic issues of translating EU legal acts. It addresses specific translation problems such as stylistic challenges,

semantic shifts, misrepresentation of concepts, discordant wording, as well as a range of grammatical features of EU legal acts. Chapter B.6 gives a practitioner's view on translation strategies and techniques. It sets out a three-step approach to increasing one's awareness about the EU acquis and legal translation, some key translation theories, and a range of strategies to employ. The chapter includes an appendix on training to translate legal texts. Part B concludes with an Annex that sets out samples of EU text in English and Ukrainian as examples of translation into Ukrainian. The Annex opens with a glossary of EU acts and institutions and proceeds to set out samples of translation of different parts of EU legal acts. These cover EU primary and secondary law texts.

The Manual includes background and theory as an aid to assist in solving future translation and terminology problems. The chapters are supplemented with detailed appendices and an Annex that offers textual models to be used.

Editors:
Martina Bajčić,
Colin D. Robertson,
and Liudmyla Slavova

Part A

EU Law, Language, and Terminology

CHAPTER A.1

Overview of EU Law, Institutions and Policies

Colin D. Robertson

This chapter looks at EU Law and Institutions from a translation viewpoint. The EU provides a specialised context for concepts and terminology. This has implications for translation and imposes particular constraints and requirements on a translator. The purpose of this chapter is to provide some context and background in respect of EU translation work. To that end, it opens with some introductory words on EU sites of engagement for language and then explores the EU legal order as an all-encompassing framework for meanings. There then follows a brief outline of EU institutions, agencies and other bodies which require translation and employ translators. The fourth section addresses policy domains for EU text creation, translation, and terminology and is followed by a discussion on substantive acts and the procedural contexts in which they are created. The chapter concludes with some general observations touching on the place and role of EU translation and terminology.

1. Introduction¹

The aim of this Manual is to be a practical tool for translators of texts arising from the work of the institutions, agencies and other bodies of the European Union (EU). It is addressed specifically at Ukrainian translators, but it is hoped that it also contains information useful for student translators in any language. It assumes no particular knowledge of EU specialist translation, but it does assume that the reader is a linguist who is familiar with languages, translation and terminology methods. Similarly, the Manual does not assume any knowledge of law or legal language. The topics that come within the scope of work of an EU translator potentially know no limits, since basically anything may come under discussion and negotiation and therefore translation. However, if there is one area of knowledge which would be useful to study, it is the area of law and legal language. The EU is a child of legal texts, methods and language. Much EU translation work is shaped by being part of a legal, or administrative text, and an understanding of this

¹ The websites listed in this chapter were operational on 1 March 2024.

legal dimension is invaluable. For certain types of EU translation work it is a pre-requisite, notably for texts of the Court of Justice of the EU. As part of a background preparation, it goes without saying that extensive reading on the background history and activities of the EU is essential, for to translate implies to understand. In that connection the EU website Portal at https://european-union.europa.eu/index_en offers a convenient entry point².

The Manual is divided in two Parts. Part A takes what may be called an EU perspective with general chapters on different aspects of EU translation and terminology work. Part B takes a Ukrainian viewpoint and is devoted to the translation of EU English eurolect into Ukrainian. The Manual is bilingual in English and Ukrainian. This chapter introduces the EU perspective with an outline of EU legal and institutional structures, policy domains and background contexts for EU translation work. It takes the concept of *legal order*, more specifically the EU legal order, as the principal starting point. The reason is because this legal order creates the general EU context for the creation of meanings for EU terms. A second key area to focus on relates to the EU institutions and other bodies. These are the organisations that produce EU texts and employ translators to assist with their work. A third aspect concerns the policy areas where the EU institutions are entitled, or have *competence*, to make texts which need to be translated. These can be equated to linguistic domains for concepts and terminology. They also have impacts on meanings.

Starting from these broad foundations, our attention can shift slowly but steadily towards texts and terms. Here, it is necessary to identify and understand the different types of EU text. We need to understand how they are structured in terms of form, layout and presentation, and we need to understand the contents in terms of the types of language being used. For example, in any EU text one can identify a basic core standardised and formal structure linked to the type of act, and one can identify terms that are linked to particular policy, and therefore linguistic, domains that are being treated in the text. On top of that, we need to understand the production processes for making the final text and the purposes for which it is being created. This is the procedural

² The site https://european-union.europa.eu/index_en is in the EU languages, and Ukrainian and Russian versions are under preparation at the time of writing.

context. Each text is produced within a procedure, and translation itself is part of this process. There are two main EU procedural dimensions: legislative and court (judicial). Against this introductory background, we can say that the next step is to engage directly with the texts. Learning by doing, checking practice with theory, constantly returning to the same themes, topics and problems, and each time one comes back to revisit an issue one comes with new information, new knowledge, better understanding. We may wish to rethink past solutions and try out new ones. The EU in the broadest sense represents ongoing 'work in progress'. Nobody has all the answers. There is scope for rethinking and realigning. And further, every language is working on the same texts at the same time and facing similar problems. Be ready to consult and exchange ideas and information.

This Manual is specifically aimed at translators, but we must never forget our interpreter friends who provide oral interpretation at conferences and EU meetings and negotiations³. They also play an essential role in the procedural side of preparing EU texts. It is hoped that this Manual can also provide assistance to Ukrainian interpreters and others.

So, it is advised to explore the EU websites and become familiar with the information they contain⁴. This develops a 'feel' for the aims and objectives of the EU, the way its institutions work, the types of issue that are addressed and the ways in which problems are solved. The EU websites also help to develop a feeling for the way in which the topics are written about and how the sentences are structured. It is also advised to study the different language versions, so as to develop a feel for the ways in which the language versions relate to each other and share approaches and styles. It also helps to develop a feel for EU terminology; in this connection developing familiarity with the IATE⁵ and EUR-Lex⁶ databases will help with many problems. These databases are constant companions of the EU translator.

Before moving on to think about the EU legal order, it is important to say that in this Manual two languages are being placed in the

³ Some sources on EU Conference interpretation: Interpreting for Europe: https://europa.eu/interpretation/index_en.html; Work as a Freelance Interpreter at the EU: https://europa.eu/interpretation/freelance_en.html; eulita: <https://www.eulita.eu/en/>

⁴ A good place to start is with https://european-union.europa.eu/index_en

⁵ <https://iate.europa.eu/>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

forefront: English and Ukrainian. The former is placed as source and the latter as target. The topic of language is kept for chapter A.2, but it is relevant to say at the outset that the type of English that is in question is the *EU variety*, and the type of Ukrainian that is in question is also the emerging *EU variety*. That is the substance of this Manual. However, the EU works in many languages and each is important and a source language. That said, texts in the national variety of the EU languages are also routinely translated as part of the work of EU translators, as is language from non-EU third countries and international institutions. It is thus necessary to be able to draw distinctions between these varieties.

2. EU Legal Order

Where does one start with an understanding of the EU for translation purposes? We can think of the economic framework of a shared customs zone⁷, or the single market⁸, of cross-border trade or the political discussions between EU Member States. However, the preferred starting point here is with the idea that the EU represents some sort of legal system, a system of law which seeks to be coherent and consistent across the Member States. Thinking in this way leads us to understand some of the reasons why EU texts take the form they do and why they contain particular sets of terminology. This becomes clearer as we work through the chapters and think about specific forms of language and terminology, but it is the case that any reflection about the EU starts with the texts that have been created and which govern every aspect of the EU. It then traces through the implications that stem from these texts.

The current principal foundations of the EU rest in two treaty texts: the Treaty on European Union (TEU)⁹ and the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU)¹⁰. These are based on a prior history of texts since the 1950s¹¹ and they are accompanied by many other texts, as part of the EU patrimony (*EU acquis*)¹² of which we will only mention the accession treaties for Member States who

⁷ https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/customs_en

⁸ <https://www.cece.eu/industry-and-market/european-single-market>;

https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market_en

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

¹¹ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_en

¹² <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html>

joined after the early beginnings¹³. Both the TEU and TFEU are treaty texts, negotiated and agreed by the Member States. They are made in accordance with international law methods and language; that means legal language, concepts and terminology used by international lawyers¹⁴. However, these treaties establish the EU and in so doing they create an internal space between the Member States; this is the EU *legal order*¹⁵. The purpose of this legal order is to provide a contextual framework for making rules and organising activities between the Member States. It is designed to have impacts on the internal, domestic, national legal systems of the Member States and their citizens. Thus, we need to see the TEU and TFEU, and EU law generally, as coming within a wider legal framework of legal orders, where there is an outer level of international law, a middle level of EU law and the level of Member State law. Each of these provide a context for concepts, terminology and meanings and they are not all identical. There are legal boundaries between them, and these are also linguistic boundaries. Terms cross between them, but in so doing the meanings change to those of the particular context. This is difficult to grasp, but gradually it becomes clearer. In the same way, terms pass between the Member State legal systems and languages, but here the shift is generally marked by a change in the language code for the term. So, when thinking about EU language and terms, our starting point is that the context is not entirely simple and straightforward.

The first EU treaties (Treaty establishing the European Coal and Steel Treaty (ECSC)¹⁶, Treaty establishing the European Economic Community (EEC)¹⁷ and Treaty on the European Atomic Energy

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-accession.html>; see also: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/treaty-accession_en

¹⁴ <https://www.britannica.com/topic/international-law>; see also: <https://www.un.org/en/about-us>

¹⁵ Muir E., 2023. *An Introduction to the EU Legal Order*. Cambridge University Press, Cambridge.

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF>; <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-establishing-the-european-coal-and-steel-community-ecsc-treaty.html#:~:text=WHAT%20WAS%20THE%20AIM%20OF,access%20to%20sources%20of%20production>

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-of-rome-ec.html#:~:text=WHAT%20WAS%20THE%20AIM%20OF,goods>

Community (Euratom) (EAEC)¹⁸ were drafted in French as the main source language and drew their inspiration from the methods, techniques and language that were shared between the founding Member States. English only came later when the UK and Ireland acceded in 1973¹⁹. In those days, English was an accession language and also a language of translation, with everything that that implies. The translators adapted concepts from French and recreated them in English. In particular, legal concepts, methods and ideas were transferred into English. These have become the basis of the current EU English terminology. What this means is that the legal English of the EU bears little resemblance to the legal English of England and the UK, centred on the Common Law, but bears a lot of resemblance to the French from Civil Law countries²⁰, as well as drawing on the English from International law. For the translator of EU legal texts in English, this is a very significant factor, as it means that knowledge of English law concepts and terminology must be set firmly in the background and a different set of concepts and terminology learned which has different origins. In this respect, it is advised to acquaint oneself with Civil Law concepts and ideas, but that also implies working in French. Knowledge of French is indeed a definite asset when working with EU texts.

3. EU Institutions and Other Bodies

Article 13(1) TEU lists the EU's institutions: *European Parliament, European Council, Council, European Commission, Court of Justice of the European Union, European Central Bank, Court of Auditors*. What do they do? What is their role? How are they organised? For answers to these questions Article 13(3) TEU tells us to refer to the TFEU. Article 13(4) TEU mentions two other bodies, namely the *Economic and Social Committee* and the *Committee of the Regions* which act in an advisory capacity²¹. Turning to the TFEU we find

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-the-european-atomic-energy-community-euratom.html>

¹⁹ <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/when-did-britain-decide-to-join-the-european-union/>

²⁰ On the Common Law and Civil Law traditions see, for example: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2017/11/CommonLawCivilLawTraditions.pdf>

²¹ See Article 13 TEU for the full text. See generally https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en

provisions on the institutions in Part Six (Institutional and Financial provisions), Chapter 1 (The Institutions). These headings are followed by a heading entitled Section 1 (The European Parliament), then Article Number 223 (ex Article 190(4) and (5) TEC). Incidentally, we can take the opportunity of this reference to make a note of the internal structure of the TFEU: Chapter, Section, Title, Article number. This is an example of formal structuring of an EU legal act. The reference to 'ex Article 190(4)' also tells us where the information was located in the preceding Treaty on the European Community which the TFEU superseded. This information assists with historical researches; for example, older Court cases referred to earlier treaties and their articles. The TFEU includes correlation tables for older articles in this connection. In addition to these institutions, there are some 51 decentralised EU agencies²² each with their specialised role. They all have translation needs.

Let us ask some questions: which EU institutions have translation departments? What types of text do they produce? Are their texts similar or different? What procedures apply? In each case, the answers are complex and go beyond our present scope. However, we can take a quick look at each institution and form a broad impression as to the role and scope from a translation viewpoint. It should be backed up by more research.

European Parliament

Article 14(1) TEU sets out the role of the European Parliament (EP):

The European Parliament shall, jointly with the Council, exercise legislative and budgetary functions. It shall exercise functions of political control and consultation as laid down in the Treaties. It shall elect the President of the Commission.

It is composed of *representatives of the Union's citizens* (Members of the European Parliament (MEPs) who are elected for five years *by direct universal suffrage in a free and secret ballot*. The detailed arrangements applying to the EP are set out in the TFEU in Articles 223 to 234²³.

²² https://agencies-network.europa.eu/index_en

²³ See its portal at: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>

From this description we can expect texts that are legal and law-making, as well as relating to the EU budget. As a political body, one also expects political texts²⁴. The European Parliament employs translators²⁵ and legal-linguistic revisers²⁶ for EU legislative texts. The institution works closely with the EU Commission and the Council of Ministers to produce EU legislative texts in accordance with the *ordinary legislative procedure*²⁷. Much of the work here can involve amendments to proposals. Resolutions are another type of text. Examples can be downloaded from the Parliament website to study for their form and content.

European Council

Article 15(1) TEU says:

The European Council shall provide the Union with the necessary impetus for its development and shall define the general political directions and priorities thereof. It shall not exercise legislative functions.

Article 15(2) says:

The European Council shall consist of the Heads of State or Government of the Member States, together with its President and the President of the Commission. The High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy shall take part in its work.

²⁴ For information on the work of the European Parliament, see among others: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-parliament_en#:~:text=Parliament's%20work%20comprises%20two%20main,propose%20to%20reject%20a%20bill

²⁵ See: <https://the-secretary-general.europarl.europa.eu/en/directorates-general/trad;https://www.europarl.europa.eu/translation/en/introduction;https://www.europarl.europa.eu/translation/en/translation-at-the-european-parliament/organisation;https://www.europarl.europa.eu/translation/en/the-translator/recruitment>

²⁶ <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20120713STO48884/lawyer-linguists-making-eu-legislation-mean-the-same-in-all-languages>; see also: <https://eutraining.eu/epso-glossary/lawyer-linguists>

²⁷ See among others: <https://www.europarl.europa.eu/olp/en/ordinary-legislative-procedure/overview#:~:text=The%20Ordinary%20Legislative%20Procedure,-Under%20the%20Treaty&text=It%20starts%20with%20a%20legislative,the%20procedure%20%2D%20at%20any%20reading;https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/>

Articles 235 and 236 TFEU set out more detailed provisions. The European Council typically produces *Conclusions*²⁸. From a translation perspective, the European Council is integrated into the structures of the Council and is supported in secretarial terms by the same body of staff. European Council meetings have immediate translation requirements, whether by day or night.

Council of the European Union

Article 16(1) TEU says:

The Council shall, jointly with the European Parliament, exercise legislative and budgetary functions. It shall carry out policy-making and coordinating functions as laid down in the Treaties.

Article 16(2) says:

*The Council shall consist of a representative of each Member State at ministerial level, who may commit the government of the Member State in question and cast its vote*²⁹.

The main provisions on the Council are in Articles 237 to 243 TFEU. They are technical, but one can mention Article 240(1) TFEU which states:

A committee consisting of the Permanent Representatives of the Governments of the Member States shall be responsible for preparing the work of the Council and for carrying out the tasks assigned to it by the latter. The Committee may adopt procedural decisions in cases provided for in the Council's Rules of Procedure.

This Committee, *COREPER*, can be likened to the 'motor' within the institution. Comprising diplomats of ambassador rank, it coordinates and supervises the work of the numerous committees of national officials who meet each day to negotiate EU legislative

²⁸ On the European Council, see: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>; <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/>

²⁹ See Article 16 TEU for its details, in particular on voting. On the Council generally, see: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_en#:~:text=Overview&text=In%20the%20Council%20of%20the,agreed%20on%20in%20the%20meetings; <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/>

proposals and other matters³⁰. The Council employs translators³¹ and lawyer-linguists (*juristes linguistes* (JLs), legal-linguistic experts, as part of its legal service. Their task is to supervise linguistically in all languages the final stages of EU legislative texts before adoption and publication to ensure full alignment of the texts³². Like other EU institutions, the Council has a political level which is responsible for taking decisions and an administrative level which provides the day-to-day support and back up. The translation service forms part of the administrative support staff as do the lawyers and legal-linguistic service. They all form part of the *General Secretariat*. As the name implies, its function is to furnish documents for the Member State representatives and officials who daily attend meetings and working parties to progress the activities of the Council. Taking minutes of meetings and making reports forms a large part of the administrative role. These in turn are translated into the EU languages by the Council Translation Service.

European Commission

Article 17(1) TEU says that:

The Commission shall promote the general interest of the Union and take appropriate initiatives to that end. It shall ensure the application of the Treaties, and of measures adopted by the institutions pursuant to them. It shall oversee the application of Union law under the control of the Court of Justice of the European Union. It shall execute the budget and manage programmes. It shall exercise coordinating, executive and management functions, as laid down in the Treaties. With the exception of the common foreign and security policy, and other cases provided for in the Treaties, it shall ensure the Union's external representation. It shall initiate the Union's annual and multiannual programming with a view to achieving interinstitutional agreements.

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/coreper.html>;

see also: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/>

³¹ https://www.consilium.europa.eu/media/30482/qc-32-11-696_en_web.pdf

³² <https://eutraining.eu/epso-glossary/lawyer-linguists>; https://europa.eu/epso/doc/testimonia1112013_council.pdf; <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.5235/12050-8840.2.3.273>; Šarčević, S. and Robertson C. The work of lawyer-linguists in the EU institutions. In: Borja Albi, Anabel / Prieto Ramos, Fernando (eds). *Legal Translation in Context. Professional Issues and Prospects*. 2013. Oxford: Peter Lang. 181–202.

Further, Article 17(2) says that:

Union legislative acts may only be adopted on the basis of a Commission proposal, except where the Treaties provide otherwise. Other acts shall be adopted on the basis of a Commission proposal where the Treaties so provide.

This provision is important as it confers exclusive power on the Commission to propose new EU legislative texts. Moreover, it is possible for the Commission to withdraw a proposal. In practice, it means the Commission's departments (Directorate General: DG) are responsible for working up new proposals, undertaking preliminary work and consultations, drafting and translating proposed texts and undertaking legal-linguistic alignment across the EU languages of the different language versions before submission to the other institutions³³. The Commission's translation service (DG Translation) is very large and very specialised³⁴. It is in the forefront of translation theory and practice³⁵. Texts to be translated cover all ranges of EU activities and frequently involve intensive terminology work where new topics are encountered. The EU Commission negotiates agreements with third countries around the world and can represent the EU in international bodies³⁶. It has a role to scrutinise the ways in which each EU Member State is fulfilling its treaty obligations, as well as more generally to monitor EU developments. All of these roles have implications for terminology and term creation, and thus the EU Commission terminologists play an important role. The detailed provisions applying to the EU Commission are set out in Articles 244 to 250 TFEU and the Rules of Procedure made under them³⁷.

³³ In this connection, see for example: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/careers/lawyer-linguist>

³⁴ https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/translation_en;
<https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh77m0u213x1>;

³⁵ In this connection see: Leal A., The European Union's translation policies, practices and ideologies: time for a translation turn, 2021, *Studies in Translation Theory and Practice*, Volume 30, 2022 – Issue 2, Online at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2021.1927121>

³⁶ See, for example: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vg8xdjeo1zpj>

³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rules-of-procedure-of-the-european-commission.html>

Court of Justice of the European Union

Article 19(1) TEU says that:

The Court of Justice of the European Union shall include the Court of Justice, the General Court and specialised courts. It shall ensure that in the interpretation and application of the Treaties the law is observed.

Article 19(2) provides for the Court of Justice of the EU (CJEU) to *consist of one judge from each Member State*. The Court is assisted by *Advocates-General*. The *General Court* includes at least *one judge per Member State*. From a point of view of legal texts and translation, Article 19(3) is significant as it provides an indication as to the types of text to expect:

The Court of Justice of the European Union shall, in accordance with the Treaties:

(a) rule on actions brought by a Member State, an institution or a natural or legal person;

(b) give preliminary rulings, at the request of courts or tribunals of the Member States, on the interpretation of Union law or the validity of acts adopted by the institutions;

(c) rule in other cases provided for in the Treaties.

The TFEU contains more provisions on the CJEU in Articles 251 to 281 TFEU, and these should be studied separately for their information. However, here we can note Article 226 TFEU which says that:

If the Commission considers that a Member State has failed to fulfil an obligation under the Treaties, it shall deliver a reasoned opinion on the matter after giving the State concerned the opportunity to submit its observations.

If the State concerned does not comply with the opinion within the period laid down by the Commission, the latter may bring the matter before the Court of Justice of the European Union.

This provision makes clear the role of the Commission to monitor how Member States are implementing their obligations and to commence legal proceedings if a failure in this connection has been discovered. Member States can also bring proceedings between themselves (Article 227 TFEU). Another provision to note is in Article 267 TFEU which states:

The Court of Justice of the European Union shall have jurisdiction to give preliminary rulings concerning:

(a) the interpretation of the Treaties;

(b) the validity and interpretation of acts of the institutions, bodies, offices or agencies of the Union;

Where such a question is raised before any court or tribunal of a Member State, that court or tribunal may, if it considers that a decision on the question is necessary to enable it to give judgment, request the Court to give a ruling thereon.

Where any such question is raised in a case pending before a court or tribunal of a Member State against whose decisions there is no judicial remedy under national law, that court or tribunal shall bring the matter before the Court.

If such a question is raised in a case pending before a court or tribunal of a Member State with regard to a person in custody, the Court of Justice of the European Union shall act with the minimum of delay.

These provisions provide a basis for national courts to refer questions to the CJEU on the meanings of EU texts, and the interpretation to be given to them, which are technically referred to as *preliminary rulings*³⁸. Requests may come from any Member State court. They arise because there is a dispute between parties in a Member State and a doubt about how to interpret some provision of

³⁸ Note that this power to make references involves two sets of authorisations. There are the EU provisions for preliminary references, but also national law provisions in the background. When a Member State accedes to the EU, it must make its own laws to give effect to EU accession in the internal national legal order, establish the rule that EU law takes precedence over national law, and generally provide instructions for the implementation of EU law. Without these national texts none of the EU treaty provisions are applied. For lawyers working with EU texts, they are always working with at least two sets of texts: national law texts giving effect and implementing EU law and the EU texts themselves. Here, however, our attention is solely on the EU provisions. There is an extensive literature on the relationship between EU law and national law. See, for example: https://legal.un.org/avl/pdf/ls/Castillo_outline.pdf; O'Flaherty H., An Introduction to the Relationship Between European Community Law and National Law in Ireland, *Fordham International Law Journal*, Vol. 20, Iss. 4, 1996, Article 4, online at: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1537&context=ilj>. In the absence of the UK as Member State, Ireland is the principal English-speaking EU Member State.

EU law has been raised which the national court cannot resolve³⁹. The context of each request arises from a national context and the CJEU is asked solely to rule on a question of EU law. Since EU law applies to all Member States, CJEU rulings in each case are relevant to the whole EU. The CJEU works multilingually, working generally from a French basis, which involves translation of the documents of cases into French as necessary. Its decisions are published in the EU languages, which involves translation into them. A source language can be any of the EU languages, and translation is required into each of them. This gives rise to a large number of language translation combinations. The CJEU has developed a system of relay translation between languages to cope with the range and volume to be handled⁴⁰. This involves making use of *pivot languages*, notably French, English, German, Spanish, Italian⁴¹. The CJEU has its translation service, and its translators are trained lawyers. CJEU translation involves specialised legal texts. The Court's website Curia should be consulted for details⁴².

European Central Bank

The TEU makes reference to the European Central Bank (ECB) in Article 13 and directs attention to the TFEU, which provides for it in Articles 282 to 284 TFEU. Article 282 says that:

1. The European Central Bank, together with the national central banks, shall constitute the European System of Central Banks (ESCB). The European Central Bank, together with the national central banks of the Member States whose currency is the euro, which constitute the Eurosystem, shall conduct the monetary policy of the Union.

2. The ESCB shall be governed by the decision-making bodies of the European Central Bank. The primary objective of the ESCB shall be to

³⁹ Note the doctrine of the *acte clair* to the effect that a reference is not needed when the interpretation of a provision is already established and clear. On this, see for example: <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/acte-clair>

⁴⁰ For details, see among others: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10739/en/; Joana Sousa Domingues, The multilingual jurisprudence of the Court of Justice and the idea of uniformity in European Union Law, UNIO - EU Law Journal, Vol. 3, No. 2, July 2017, pp 125–138. (PDF available online to download)

⁴¹ For an explanation of the arrangements, see <https://www.birmingham.ac.uk/research/perspective/multilingualism-in-international-institutions>

⁴² https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/

maintain price stability. Without prejudice to that objective, it shall support the general economic policies in the Union in order to contribute to the achievement of the latter's objectives.

3. The European Central Bank shall have legal personality. It alone may authorise the issue of the euro. It shall be independent in the exercise of its powers and in the management of its finances. Union institutions, bodies, offices and agencies and the governments of the Member States shall respect that independence.

The work of the ECB is specialised and devoted to monetary and financial matters. Its texts reflect this role⁴³. The legal basis is supplemented by a Protocol on the ECB⁴⁴. It can be noted, however, that the ECB works in English but publishes in the EU languages⁴⁵. It employs specialist translators⁴⁶ and lawyer-linguists⁴⁷ to check the equivalence of the language versions of its texts.

Court of Auditors

Article 13(3) TEU directs attention to the TFEU for the provisions on the Court of Auditors (CA) which are contained in Articles 285 to 287 TFEU. Article 285 TFEU states that:

The Court of Auditors shall carry out the Union's audit.

It shall consist of one national of each Member State. Its Members shall be completely independent in the performance of their duties, in the Union's general interest.

Article 287(1) TFEU states that:

The Court of Auditors shall examine the accounts of all revenue and expenditure of the Union. It shall also examine the accounts of all revenue and expenditure of all bodies, offices or agencies set up by the Union in so far as the relevant constituent instrument does not preclude such examination. (...)

⁴³ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.en.html>

⁴⁴ https://www.ecb.europa.eu/ecb/pdf/orga/escbstatutes_en.pdf

⁴⁵ <https://www.ecb.europa.eu/services/using-our-site/language-policy/html/index.en.html>

⁴⁶ For information on the ECB, see: <https://europa.eu/translation/>. This site includes all the institutions and other bodies too.

⁴⁷ See for example a recruitment notice: <https://talent.ecb.europa.eu/careers/JobDetail?jobId=6796>

Further, in Article 287(2) it is stated:

The Court of Auditors shall examine whether all revenue has been received and all expenditure incurred in a lawful and regular manner and whether the financial management has been sound. In doing so, it shall report in particular on any cases of irregularity. (...)

The work of the CA is specialist. It has its translation services. For information consult its website⁴⁸.

European Economic and Social Committee

Article 13(4) TEU points to the European Economic and Social Committee (EESC) as an advisory body which assists the European Parliament, Council and Commission. The TFEU also refers to the EESC as an advisory body and sets out provisions concerning it in Articles 300 to 304 TFEU. Article 300 TFEU states that:

1. The European Parliament, the Council and the Commission shall be assisted by an Economic and Social Committee (...) exercising advisory functions.

2. The Economic and Social Committee shall consist of representatives of organisations of employers, of the employed, and of other parties representative of civil society, notably in socioeconomic, civic, professional and cultural areas.

Article 304 TFEU states that:

The Committee shall be consulted by the European Parliament, by the Council or by the Commission where the Treaties so provide. The Committee may be consulted by these institutions in all cases in which they consider it appropriate. It may issue an opinion on its own initiative in cases in which it considers such action appropriate. (...).

While it is an advisory body, many EU legal texts require the opinion of the EESC as part of the formal procedures. The EESC has a translation department which it shares with the Committee of the Regions. For details see its website⁴⁹.

⁴⁸ <https://www.eca.europa.eu/en>; https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-court-auditors-eca_en; see also: <https://europa.eu/translation/>

⁴⁹ <https://www.eesc.europa.eu/en>; see also: <https://europa.eu/translation/>

European Committee of the Regions

Article 13(4) TEU points to the European Committee of the Regions (COR) as an advisory body which assists the European Parliament, Council and Commission. The TFEU makes provision for it in Articles 305 to 307 TFEU. Article 305 states that: '*The number of members of the Committee of the Regions shall not exceed 350.*'; and: '*The Council, acting unanimously on a proposal from the Commission, shall adopt a decision determining the Committee's composition.*' Other provisions that apply are similar to those for the EESC, with which it shares its translation service. For details, see the website of the COR⁵⁰.

European Investment Bank

The TEU makes no reference to the European Investment Bank (EIB) based in Luxembourg. The TFEU contains provisions on it in Articles 308 and 309. Article 308 states that the European Investment Bank has legal personality and that the members of the EIB are the Member States. Article 309 sets out the EIB's task:

The task of the European Investment Bank shall be to contribute, by having recourse to the capital market and utilising its own resources, to the balanced and steady development of the internal market in the interest of the Union. For this purpose the Bank shall, operating on a non-profit-making basis, grant loans and give guarantees which facilitate the financing of the following projects in all sectors of the economy:

(a) projects for developing less-developed regions;

(b) projects for modernising or converting undertakings or for developing fresh activities called for by the establishment or functioning of the internal market, where these projects are of such a size or nature that they cannot be entirely financed by the various means available in the individual Member States;

(c) projects of common interest to several Member States which are of such a size or nature that they cannot be entirely financed by the various means available in the individual Member States.

The work of the EIB is specialised. It has its own translation service. For details, see its website⁵¹.

⁵⁰ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-committee-regions-cor_en; see also: <https://europa.eu/translation/>

⁵¹ <https://www.eib.org/en/index>; see also: <https://europa.eu/translation/>

EU Agencies and Other Bodies: Translation Centre for Other Bodies of the EU

The EU treaties lay down provisions for a range of core EU institutions. These lie at the heart of the EU structure and its decision-making, legislative and judicial processes. Yet, in themselves they do not provide a full picture from a translation perspective. The EU has over the years created many *Agencies* and *Other Bodies* to assist with work in highly specialised areas. Often these are in areas where the EU does not have full *competence*, or powers of control. For example, with the European Medicines Agency, there is a role rather of providing a means for Member State experts to come together, share knowledge, exchange information and coordinate their activities in relation to medicines and medical equipment, such as took place during the Covid epidemic⁵². In general terms the EU agencies and other bodies work in English, but need translation into the EU languages.

The list of EU agencies and other bodies is long⁵³, but from a translation viewpoint, there is a degree of simplification. The Translation Centre for Bodies of the EU (CDT), based in Luxembourg, has been set up to handle all their translation needs⁵⁴. The CDT is a key EU translation body as not only does it service many clients (over 70) but it also has responsibility for managing terminology databases, in particular IATE⁵⁵. Its website provides information on its translation services⁵⁶, terminology services⁵⁷, audio-visual language services⁵⁸ and other services (editing of source texts and language consultancy)⁵⁹. Its website provides access to information on translation matters generally and should be studied with care.

⁵² <https://www.ema.europa.eu/en/homepage>; in relation to the Covid epidemic see also: <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory-overview/public-health-threats/coronavirus-disease-covid-19>

⁵³ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en

⁵⁴ <https://cdt.europa.eu/en>

⁵⁵ <https://iate.europa.eu/home>

⁵⁶ <https://cdt.europa.eu/en/services/translation-services>

⁵⁷ <https://cdt.europa.eu/en/services/terminology-services>

⁵⁸ <https://cdt.europa.eu/en/services/audiovisual-language-services>

⁵⁹ <https://cdt.europa.eu/en/services/other-services>

Publications Office of the European Union

Neither the TEU nor the TFEU make mention of the Publications Office of the European Union (EPO)⁶⁰. Yet it performs a vital role in the administration of EU law as it is the official publisher for all the acts and notices that are required to be notified to the general public. It produces the Official Journal (OJ) in the EU official languages in both paper and electronic format. It employs persons to check the editions of the OJ as they are prepared for publication in all the languages. It also issues publications on a range of matters, for example, on Translation Tools and Workflow⁶¹. It publishes the Interinstitutional Style Guide in each EU language, and this provides important guidance on the drafting (and translation) of EU documents generally⁶². For a new EU language, it is important to work with the EPO as soon as possible to create a new version of the guidance in that language. The EPO publishes other guidance, in particular the Joint Practical Guide⁶³, which is another text to create as soon as possible in a new EU language⁶⁴. The Official Journal (OJ) reproduces EU legislative proposals and adopted acts, summaries of information on CJEU judgments and much other information. The L series covers legal acts and the C series covers other notices and information. There is a colour coding according to language to assist readers. The OJ can be accessed electronically through the EUR-Lex website⁶⁵.

4. EU Policy Areas

From the foregoing, it has been seen that there is a large range of EU institutions, advisory bodies, agencies, and other bodies. It has become clear that there are many different specialisations, and these

⁶⁰ <https://op.europa.eu/en/home>

⁶¹ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/00e51a8e-9c50-11e6-868c-01aa75ed71a1>

⁶² <https://publications.europa.eu/code/en/en-000100.htm>

⁶³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3879747d-7a3c-411b-a3a0-55c14e2ba732>

⁶⁴ Joint practical guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation, online at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3879747d-7a3c-411b-a3a0-55c14e2ba732>

⁶⁵ <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>

have obvious linguistic, and therefore translation and terminology, implications. From a perspective of the EU institutions, we have noted language relating to budget, finance, and markets. Yet, this is only the tip of the iceberg. The EU institutions work in a huge variety of policy fields, which each can be seen as a linguistic domain. Each domain is specialised in terms of language, concepts and terminology. In each case, the concepts are broadly EU, there is singularity of message across languages, and each language version aims to provide an exact replica of the message between the languages. New texts are constantly being added and these must be fitted into the pre-existing legal and linguistic frameworks. What emerges from all of this is a fairly rigid structure for drafting and, by extension, translation work. It places a burden on the reader, generally working outside the EU structures in one of the Member States, to read and understand the texts applying to them. They need to be sure about their understanding, and that it is shared with readers in other languages and locations. EU drafters and translators constantly have their potential readers in mind when thinking about the terms to use.

The EU treaties set out the framework and specify the institutions and their tasks, but they also set out the policy fields for action and the general orientations desired for them. Broadly, one can say that for each policy domain there is a department, or section of a department, in the EU Commission, and perhaps the Council though it is smaller, which takes responsibility for each policy area. This connects with the structure of the EU Commission in terms of its Directorates General (DGs)⁶⁶.

If we wish to obtain an idea of the range of core EU policy areas, the simplest approach is to study the TFEU Treaty. Thus, for example, Part Three TFEU is entitled: *Union Policies and Internal Actions*. We find a Title for each policy area, followed by Articles setting out detailed provisions. These provisions provide the primary starting point on the policy. We must then search for secondary acts made under the Articles in question. These take the form of regulations, directives, decisions, recommendations or opinions, as well as other supplementing documents, and they comprise the delegated or

⁶⁶ See: https://commission.europa.eu/about-european-commission/organisational-structure/how-commission-organised_en; https://commission.europa.eu/about-european-commission/organisational-structure_en

secondary acts⁶⁷. For the present purposes, however, it is sufficient to note the policy areas at the primary level, as the secondary levels extend to many thousands of pages and a huge complexity of information. They form part of the *acquis* of the Union which involves a very large translation task for a new EU language.

On that basis, we can make a list of policy areas under Part Three TFEU. We will list only the names in the Titles. Each title is the doorway to a large topic with extensive terminology. We can note in passing that there can be texts which embrace more than one policy area, and where that happens, we need to be aware that terms being used are connected to the particular policy area that is evoked. Too technical to dwell on here, but an analysis of individual texts can show where there are patterns⁶⁸. Here is a list of topics covered in Part Three TFEU: *internal market; free movement of goods; customs union; customs cooperation; prohibition of quantitative restrictions between Member States; agriculture and fisheries; free movement of persons, services and capital; workers; right of establishment; services; capital and payments; area of freedom, security and justice; border checks, asylum and immigration; judicial cooperation in civil matters; judicial cooperation in criminal matters; police cooperation; transport; common rules on competition, taxation and approximation of laws; competition; rules applying to undertakings; aids granted by states; tax provisions; approximation of laws; economic and monetary policy; economic policy; monetary policy; institutional provisions; provisions specific to Member States whose currency is the euro; transitional provisions; employment; social policy; European Social Fund; education, vocational training, youth and sport; culture; public health; consumer protection; trans-European networks; industry; economic, social and territorial cohesion; research and technological development and space; environment; energy; tourism; civil protection; administrative cooperation.*

The foregoing list serves as an introduction, a point of entry, into complex fields of activity. It must suffice for the present purpose. For each topic the question of *competence* arises: whether the EU has full competence for a field, whether competence is shared with Member

⁶⁷ Chapter A.2 discusses this further.

⁶⁸ Peircian semiotic analysis can assist with such a linguistic analysis. See, for example: <https://cseweb.ucsd.edu/~ddahlstr/cse271/peirce.php>; see also: Robertson, C. EU Law and Semiotics. *International Journal for the Semiotics of Law*. 2010. Dordrecht. Springer, 23(2), 145–164.

States, or whether it is reserved to the Member States. We will not dwell on this here⁶⁹ Instead, we will turn to another dimension of a legal nature.

5. Legal Acts and Procedures

If we think in legal terms, we can say that there is what can be termed the *substantive rights and obligations* that are set up within particular policy areas. These include the ways in which the field is organised administratively and legally and the rules about what persons must do, must not do, may do or may not do. In general terms the EU legal texts are all about such matters within a policy field. From a translation viewpoint, it is a case of translating particular texts in a classic sense. However, there is the production side, or procedural context, which is the dynamic context of action, change and movement. Legal and administrative systems are based on texts and documents. These set out the rules to follow, but in themselves they are created as part of a process.

The procedural viewpoint is relevant when one thinks in terms of the ways in which legal texts are made. Legal texts come in many shapes and forms depending on the legal system and its purposes. They are created according to processes and procedures. In the EU context, two processes stand out for attention: first the EU legislative process; second, the EU judicial process. We have touched on these when reviewing the different EU institutions, with most EU institutions having a role for legislation and the CJEU having a role for the judicial process. There are also processes that apply to budgetary and financial management, and here we noted roles for EU institutions too. Another dimension concerns the internal procedures for the employment of staff, handling complaints and disputes and such like. The EU has its own Staff Regulations⁷⁰ and within the CJEU there is a court that specialises in staff cases⁷¹. It is within this procedural context that EU translation services operate, as part of the arrangements for creating multilingual texts in the EU languages and implementing the treaty obligation for EU texts in the EU languages. This in turn fulfils the

⁶⁹ For some information on competences, see: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/division-of-competences-within-the-european-union.html>

⁷⁰ https://europa.eu/epso/doc/archive/success/cast/cast_relex/call/doc/toc100_en.pdf

⁷¹ See for example: https://www.era.int/cgi-bin/cms?_SID=3cd8d3e67cb52657abd50486109b3f147f461f6b00778130869119&_sprache=en&_bereich=artikel&_aktion=detail&idartikel=128537

requirements of equality and non-discrimination which are the pillars of the EU system. EU translators are covered by the Staff Regulations and subject to the jurisdiction of the CJEU.

We have noted TFEU policy areas; in order to give effect to them legal acts must be produced. This is undertaken through procedures which it is not proposed to discuss here⁷² as they are technical and can be studied as and when required. There is, however, a limited range of types of legal act that are adopted for EU texts and these constantly recur. They are highly standardised, and it is important for an accession language to establish basic models early on so as to align the various translations. In this respect, the Interinstitutional Style Guide and the Joint Practical Guide are key documents.

Article 288 TFEU sets out the basic types of EU act in the following terms:

To exercise the Union's competences, the institutions shall adopt regulations, directives, decisions, recommendations and opinions.

A regulation shall have general application. It shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

A directive shall be binding, as to the result to be achieved, upon each Member State to which it is addressed, but shall leave to the national authorities the choice of form and methods.

A decision shall be binding in its entirety. A decision which specifies those to whom it is addressed shall be binding only on them.

Recommendations and opinions shall have no binding force.

The main EU legal acts are thus the *regulation, directive, decision, and recommendation*. Each has a particular function, as set out in Article 288. The form, shape, and structure of these acts has been developed and standardised over the years and set out in manuals of precedents, notably the Interinstitutional Style Guide and Joint Practical Guide. There are other types of act, such as *resolutions, conclusions, corrigenda*, each with its specialist function and terminology⁷³. Each opens a separate door, and the EU provides very many doorways to open and explore. It is an ongoing process.

⁷² See for example: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vg9tssega1vj>

⁷³ On conclusions and resolutions, see for example: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/conclusions-resolutions/>; on corrigenda, see: https://www.researchgate.net/publication/228322995_Corrigenda_in_the_Official_Journal_of_the_European_Union_Community_Law_as_Quicksand

6. Concluding Remarks

From the foregoing, it is evident that the role of translation is firmly embedded within the EU structures and methods. It brings to life a multicultural international organisation that addresses readers in all the territories of the EU. How far is translation really necessary? It is expensive and time-consuming, and there is constant pressure to work faster, reduce the amount translated and generally 'streamline' things. From an economic viewpoint, the main consideration is naturally one of cost; multilingualism carries a significant cost because of the numbers of linguists who must be employed⁷⁴. On the other hand, within the wider economic context the price is perhaps not really so high when it enables a whole continent to coordinate its affairs conveniently and economically. Multilingualism and translation make this possible. Furthermore, new technology and computer tools that facilitate automated translation of texts have come into play to assist in the daily management.

The role of EU translation is very closely linked to the tasks of the EU institutions. The institutions work under intense scrutiny and control, and by extension this also applies to linguistic and translation work. EU translators become the voice of the EU and express its wishes and intentions through their work. That is the translation role. However, because the EU is an organisation structured around legal language and method, translation work falls within this same legal scope. EU translators in legislative institutions need to follow methods and language of legislative drafters, just as those in judicial institutions follow those of judicial and court drafters. The livelihoods of EU citizens and businesses are at stake. In this chapter the focus has been on broad organisational generalities that set the context for translation work. In the following chapters the focus moves more closely to linguistic, textual and terminological aspects.

Just as with translation, it soon becomes apparent that the role of terminology is primordial for the daily functioning of the EU. The requirement for singularity in message across languages, anchored in a shared common EU culture within the same legal order pushes very strongly towards a merging of concepts and terms into standardised

⁷⁴ In this connection one is aware anecdotally of constant pressure on translation services to increase output, and to introduce computer tools to assist translation.

EU forms. In this context, pieces of standardised text are created in the different languages for text that is constantly repeated, such as on *comitology*⁷⁵ or *subsidiarity*⁷⁶. Once established, the translator has no choice but must reproduce the fixed wording as a bloc. The advantage is that the standard texts are treated as having the same meaning and it facilitates comprehension. However, their success depends on careful preparation in which terminological analysis plays a key role in settling the formulae. Legal and legal-linguistic experts take part in this process, together with linguists, and this point serves to remind us that the language of EU texts is not just a matter for linguists and translators; it is subject to control, and sometimes instruction, by the legal services of the EU institutions, as well as based on advice and guidance from experts in the particular field. Cooperation and collaboration are a permanent ongoing process and part of the procedure for making each act.

This chapter has sought to provide some introductory ideas, to set the scene and provide some background on the EU context. Chapter A.2 moves more closely towards language and texts. Subsequent chapters enter into closer details. Part B gives an Ukrainian view. If there is any general observation to be made to a new entrant to the field of EU translation, it is simply to recognise that it is challenging; it takes time to absorb; things are constantly moving onwards; and it can be very stressful at times; but it is also fascinating, opens endless insights, develops new understandings, and opens the door to many friendships.

⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/comitology.html>

⁷⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/7/the-principle-of-subsidiarity>

CHAPTER A.2

Language, Multilingualism, and EU English

Colin D. Robertson

This chapter discusses features of EU language and texts. It places an emphasis on the legal dimension. The topic is introduced with observations on the role of language and texts as tools to achieve the economic, social, and political objectives set out in the EU treaties. A distinction between the law of language and the language of law is drawn, and the former is illustrated by an outline of the EU linguistic regime which is the foundation for translation and terminology. The latter is illustrated by an exploration of aspects of EU English, noting how it differs from the English of English law. Following on this background, the chapter moves towards texts. It places emphasis on different genres of EU texts, drawing a distinction between legal texts and other texts. Within the legal category, the chapter notes the range of administrative texts, but mainly discusses EU legislative ones. Particular attention is placed on the formal structure, typical contents, and broad role of such texts within the EU legal order. The transposition of EU legal texts and multilingual aspects of the interpretation of EU law by the Court of Justice of the EU are also touched on from the viewpoint of EU translation.

1. Introduction and Overview¹

This chapter addresses linguistic issues and, in particular, EU legal English, through the various texts, documents and ways of using language². In chapter A.1 it was noted how the EU makes use of legal language to achieve its purposes, and we can start by asking more closely what this means in practice. A first step is to think about the relationship between language and law. From this perspective, one can say that lawyers use language in order to create law through writing texts about it. Rules of law can be written about all matter of things,

¹ The websites were operational on 9 April 2024.

² For a general introduction, see also: Robertson, C. EU Legal Language, Translation and Terminology: Twelve Viewpoints on EU Multilingual Law-making. 67 *Analele Stiintifice Ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice* 81. 2021. Online at: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/anuaiclaw67&div=50&id=&page=>

including on language: the language code(s) to be used, the forms and styles of the language to be followed, and more. The rules are themselves constructed by means of language, and this fact gives rise to a double-sided phenomenon, rather like the two sides of a coin. There is the *law of language* and it is expressed through the *language of law*. Applying this to the EU context, we can think about the EU law on language, and also about the language of EU law. The former sets out the rules within which translation is organised, and the latter embraces the work of translation itself. So, one can see this as the *EU law of EU language versus the EU language of EU law*³ representing two dimensions to be examined.

Thinking about the law, or laws, of the EU on language, or languages, takes one into questions about the EU linguistic régime and rules on the use of languages. It can also be thought of as extending into the types of text to be used, the procedures to be followed to make them (e.g. legislative procedures), and even to the form and contents of sentences and terminology to be used in particular contexts⁴. We find an example of this in the *Interinstitutional Agreement of 22 December 1998 on common guidelines for the quality of drafting of Community legislation*⁵ which specifically lays down rules on linguistic aspects of EU legislative texts.

This way of thinking reflects the idea of the EU treaties as delegating power that must be exercised in carefully controlled ways. It also reflects the idea of 'unity in diversity' and a streamlining of methods in the interests of cost and efficiency. It extends to language and the way in which language is expressed. Standardised texts are produced with these ideas in mind. Examples include recitals in EU

³ For background, see Robertson, C., 2016 (softback 2018). *Multilingual Law. A Framework for Analysis and Understanding*. Abingdon, New York: Routledge. For a more theoretical view, see: <https://larc.cardozo.yu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1332&context=faculty-articles>

⁴ This normative (rule-making) approach can be thought of as extending also to the grammar of a language (cf rules of grammar) which are prescribed, although not necessarily in legal terms.

⁵ (1999/C 73/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31999Y0317%2801%29>

legislative texts on *comitology*⁶ and *subsidiarity*⁷. Another aspect is the formal structuring and standardisation of EU legislative texts in core aspects, such as how the parts are set out. In this connection, the Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation sets out rules to observe when drafting EU legislative acts, expressed as guidelines. Guideline 7 states: *All acts of general application shall be drafted according to a standard structure (Title – Preamble – Enacting Terms – Annexes, where necessary)*. Guideline 7 and subsequent guidelines proceed to elaborate on the requirements for each part of this structure in detail⁸. The Guidelines are aimed at drafters, but they also encompass the work of translation. Another example of rule-making for language concerns the *euro* which is subject to specific regulation and includes linguistic forms for the term⁹. Nonetheless, the most important manifestation of EU law-making on language concerns the linguistic régime and multilingualism.

Thinking about the EU language of EU law leads one to examine the EU texts, language, terminology, and discourses that are adopted to achieve the EU objectives. There are the types of text (genres), the formal structure and layout of each genre of text, contents that are required and fixed, and contents that are variable according to the field and subject-matter. The drafter and translator are constantly aware of the balance between terminology and forms of expression that have become settled and fairly fixed and those where there is more scope

⁶ https://commission.europa.eu/law/law-making-process/adopting-eu-law/implementing-and-delegated-acts/comitology_en#:~:text=Comitology%20refers%20to%20a%20set,Page%20contents

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/principle-of-subsidiarity.html>

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/KB0213228ENN.pdf>

⁹ Recital 2 of Council Regulation (EC) No 1103/97 of 17 June 1997 on certain provisions relating to the introduction of the euro (OJ L 162, 19.6.1997, p. 1–3) says: 'whereas the euro as the currency of the participating Member States will be divided into one hundred sub-units with the name 'cent'; whereas the European Council furthermore considered that the name of the single currency must be the same in all the official languages of the European Union, taking into account the existence of different alphabets'; see more generally: [https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-euro-europe-s-common-currency.html#:~:text=Council%20Regulation%20\(EC\)%20No%20974,and%20monetary%20union%20%2D%20EMU](https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-euro-europe-s-common-currency.html#:~:text=Council%20Regulation%20(EC)%20No%20974,and%20monetary%20union%20%2D%20EMU)

for flexibility. The EU drafter, generally a non-native speaker, is aware that the text is being drafted for translation. That implies being consistent in the use of terms, keeping sentences as short and clear as possible, and avoiding jargon and cultural references¹⁰, which are topics also addressed in the opening guidelines of the Joint Practical Guide. These requirements have an impact on the way EU texts are drafted. They have an impact on translation. The EU legislative act is a single multilingual text; each language version is legally a source text. The translator moves towards the position of a drafter. Their work is the starting point for work by national authorities to adapt national law to the EU objectives. The translator is in a position of 'co-drafter' of the EU multilingual text. Source-text drafter and translator work to create the same message, albeit in different languages. This concept of multilingual *co-drafter* and *co-drafting* needs to be kept in mind¹¹. The aim is to have the same information in each language on the same page, and in the same article, paragraph, and sentence; this is the *synoptic* approach advocated by the Interinstitutional Style Guide¹².

When thinking about EU legal language, it is possible to progress from the theoretical to the practical, and from the general to the specific, as well as from a legal perspective to a linguistic one. Thus, one can think about the role of language to achieve EU objectives, the significance of multilingualism, and the forms that EU language and languages take. Here, one EU language is selected out of the many, since it is the principal EU drafting language at present and is a language of this book. What are the features of EU English, and more specifically EU legal English? They must be understood against the background of the other EU languages. English is a language closely connected to a system of law, the Common Law, but it is being adapted to another context. What are the impacts on the language from this? Some of these become apparent through a study of genres of EU texts using English as the vehicle of communication. But to be fully

¹⁰ https://commission.europa.eu/resources-partners/translation-and-drafting-resources_en

¹¹ <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/12011>; <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2022.2105156>

¹² <https://publications.europa.eu/code/en/en-8000100.htm>

understood, it is necessary to place each English example against the other language versions.

From a perspective of texts, one can ask questions about EU texts. What are their genres? Which are the typical categories of EU legal texts? How are they constructed? What is the role of each part of the text? Some parts are standardised and constantly present, and others are different and variable. This raises the question of translation strategies and consistency in terminology. The chapter places attention on two kinds of EU legal text. The first category comprises legislative texts. These are produced by the European Commission, Council of the EU, and the European Parliament. Their purpose is to *coordinate*, *harmonise* and *align* the activities of Member States and to bring about changes in their legal systems. Doing these things involves a process of adapting national law that is referred to as *transposition*. It is particularly relevant with EU *directives* as that is their specific purpose, and they are drafted with that objective in mind. For the drafter, and translator, this fact of transposition needs to be kept in mind when terminology is being selected and reviewed in EU texts.

If we think about what transposition *implies*, we see that it involves the creation of texts at the EU level first and then at the national level. Each national legal system provides its own separate context. One can ask questions about the various transposed texts, and in particular about the relationship between the texts produced by the EU and the texts made by the Member States to implement the obligations. How can one make comparisons between texts that have been created within one legal order with texts created within another legal order?¹³ How does one decide whether they have a similar meaning, or similar results? What if a Member State says there is no need to do anything because its law already fulfils the EU obligations, so that there is no actual implementing text? These are technical questions, and for experts; it is the job of the EU Commission to make the necessary examinations. How is this relevant to translation work? Mainly it is a

¹³ This takes one into Comparative law and the study of different legal systems. See for example: <https://www.britannica.com/science/comparative-law>, and Michaels R., (No date). Comparative Law, at: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3014&context=faculty_scholarship

question of terminology; being aware of the terms used in national contexts and whether they are appropriate, or might mislead, if included in the EU text.

Yet, attention is not directed solely to the link to the national context and the features particular to the language in question, but also to the links to the other languages. Do all the EU language versions match each other *horizontally* across the texts? Can the reader find the same piece of information in each language at exactly the same location in each edition of the Official Journal? Is it possible for a reader (terminologist) to line up all the terms for a given concept in a text, found in the same location in a text? Someone, somewhere, in a Member State (or elsewhere in the world) is reading the text, analysing and interpreting it for its meanings and message, and taking decisions on what to do. Does it matter which language version they happen to read? This brings us to the question of interpretation of EU texts. What meanings are attributed? Who decides? How do they decide? Which particular texts are taken into account when there are, say, 24 language versions to look at? Do they all contain the same meanings? Are the terms equivalent in each language version? Are the sentences equivalent? These questions all have implications for translation. This is multilingual interpretation.

The Court of Justice of the EU (CJEU) is the institution that has responsibility for interpreting EU law and making decisions regarding it. It is a judicial body, comprising judges, with lawyers and parties who appear before it, submitting their arguments in written texts (pleadings: application, defence, reply, rejoinder)¹⁴. The Court follows set procedures, and these include a written *Report for the Hearing* to summarise the written information and arguments from the parties so as to help the judges when they hold the physical hearing with everyone involved in the case. Afterwards, the written opinions and judgments are issued, and these contain the Court's interpretation of the EU texts brought before them. From a translation point of view, it

¹⁴ For information on the Court of Justice see https://curia.europa.eu/jcms/jcms/_6/en/. The terminology for various Court documents are set out in the Rules of Procedure, see for example: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2015:105:FULL> (in particular Article 76 and following of the Court's Rules of Procedure).

is important to be aware about the way the Court approaches the interpretation of EU texts, because it underscores the need for care and quality. However, the Court's texts are themselves also translated, and the Court has its own translation service¹⁵. Their members are legally qualified translators, employed as legal linguists¹⁶. For the purposes of this chapter, attention is placed mainly on the Court's interpretation work in connection with references for preliminary rulings.

The terrain here is not especially easy and takes time to absorb. The aim is to provide a general introduction, but also a conceptual framework for organising information and working out how things are related to each other¹⁷. Starting with a broad approach exploring the role of language to achieve EU objectives; thinking from the 'law of language' perspective on the EU linguistic régime; thinking from the 'language of law' perspective on EU legal English; thinking about EU legal texts, and their transposition, and interpretation in the context of judicial proceedings before the Court of Justice of the EU. The next stage is the creation of new texts that take account of the interpretations by the judges. This is the eternal circle of law-making. It reflects teleology (i.e. the goals being aimed at) and the constant striving to achieve a set of shared purposes.

2. Language and EU Treaty Objectives

What is the role of language for achieving EU Treaty objectives? What are those objectives? The answer to the first question is simply that language is the medium for creating the EU and imparting its messages. The EU is created by treaty texts. Its current pillars are the Treaty on European Union (TEU)¹⁸ and the Treaty on the Functioning

¹⁵ See chapter A.1

¹⁶ <https://eu-careers.europa.eu/en/epso-tests/profiles/lawyer-linguists-ad-court-justice>;
https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10740/en/

¹⁷ In this connection, see among others Robertson, C., 2016, softback 2018. *Multilingual Law. A Framework for Analysis and Understanding*. Abingdon, New York: Routledge; Robertson, C., *Multilingual Law: What is it? How is it made? How is it Used and Applied?* (with reference to EU practice). In Sočanac, L, Goddard, C., and Kremer, L. (eds). 2009. *Curriculum, Multilingualism and the Law*. 373–395. Zagreb: Globus.

¹⁸ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

of the European Union (TFEU)¹⁹. Like all legal texts, these are structured in certain ways²⁰. At the start of both texts there is a *preamble* in the form of *recitals* which provide information on the overriding goals and ambitions being sought. We can obtain a flavour by noting some of the key words and expressions in them. Thus, the recitals to the TFEU include the following: *ever closer union among the peoples of Europe; economic and social progress; common action to eliminate the barriers which divide Europe; constant improvements of the living and working conditions of their peoples; removal of existing obstacles; steady expansion; balanced trade and fair competition; unity of their economies; harmonious development; reducing the differences existing between the various regions; common commercial policy; progressive abolition of restrictions on international trade; solidarity which binds Europe; principles of the Charter of the United Nations; pooling their resources; highest possible level of knowledge for their peoples; access to education*²¹.

From these terms and phrases, we can see an intention to bring the peoples of Europe closer together and to improve social conditions through trade and fair competition. The economic approach predominates, and the orientation is between states as befits an international treaty. However, the objectives are also aiming at people, citizens, and their business activities. The treaty articles, and the legal texts made under them, are drafted with these broad ideas in mind. The CJEU looks at these ideas and makes interpretations of EU texts that will help them rather than hinder them (*teleological approach*), looking to the overall purpose. Part of this task is to find solutions for differences that emerge between language versions. This generally takes the form of analysing all the language versions, comparing them for their content and message, comparing these with the aims and objectives of the authors, set within a wider context of the treaty

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

²⁰ See Manual of precedents for acts established within the Council of the European Communities: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d451bf6b-1889-4551-a102-48bfda08340f/language-en>

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

objectives and more general principles of law and justice²². Where there is divergence between language versions of texts, a Court ruling can lead to the situation of a divergence being created between the literal meaning of particular words and the legal meaning that is attributed multilingually to that section of the text, so that the text has to be read together with the judicial ruling on the wording. This function of the CJEU serves as a control mechanism for the work of EU translators. Both drafter and translator need to be aware of these judicial rulings when covering similar terrain in a subsequent act.

If we now turn to the TEU, as the text that represents later developments, we can again list some key words and expressions: *new stage; European integration, cultural, religious and humanist inheritance of Europe; universal values; inviolable and inalienable rights of the human person, freedom, democracy, equality and the rule of law; ending of the division of the European continent; construction of the future Europe; principles of liberty, democracy and respect for human rights and fundamental freedoms and of the rule of law; European Social Charter; Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers; solidarity between their peoples; respecting their history, their culture and their traditions; democratic and efficient functioning of the institutions; single institutional framework; strengthening and the convergence of their economies; economic and monetary union; single and stable currency, economic and social progress for their peoples, sustainable development, internal market; cohesion; environmental protection; citizenship common to nationals; common foreign and security policy; common defence policy; European identity, peace, security and progress; free movement of persons; safety and security; area of freedom, security and justice; ever closer union among the peoples of Europe, decisions are taken as closely as*

²² There is extensive literature on interpretation by the CJEU; see for example Doroga S., and Mercescu A., A Call to Impossibility: the Methodology of Interpretation at the European Court of Justice and the PSPP Ruling. EJLS 13(2), November 2021, 87–120. Online at: <https://ejls.eu.eu/wp-content/uploads/sites/32/2021/12/5.-EJLS-132-Doroga-and-Mercescu.pdf>

*possible to the citizen; principle of subsidiarity; European integration; European Union*²³.

If we ask questions in a similar way to the TFEU we find some different answers. The text sets up the European Union, and it lists specific topics and areas of action such as the single currency. There is a building on, and reinforcement, of the concepts and terms seen with the TFEU which derives from earlier texts²⁴. Each of the terms listed points to an area of policy and a domain for language and texts. This links in with policy areas that were noted in chapter A.1. The TFEU and TEU are intended to be read together, and their preambles provide an indication of the underlying purposes and objectives of the EU.

The EU has also entered into partnerships with other European states. An important text in this respect is the *Agreement on the European Economic Area (EEA)*²⁵ made between EU Member States and EFTA States²⁶. It is the starting point for translation of EU texts into the non-EU languages of Icelandic and Norwegian as it extends certain EU acts to their populations. The preamble to the EEA is interesting because it provides a summary of a whole range of EU matters that are not mentioned so straightforwardly in the TEU and TFEU. We can gain a snapshot image of some of the core EU activities in this way. Here are some key words from the EEA preamble: *Europe based on peace, democracy and human rights; market economy; world-wide trade liberalization and cooperation; General Agreement on Tariffs and Trade; Convention on the Organization for Economic Cooperation and Development; European Economic Area; common rules and equal conditions of competition; enforcement including at the judicial level; equality and reciprocity; free movement of goods, persons, services and capital within the whole European Economic Area; flanking and horizontal policies; harmonious development; reduction of economic and social regional disparities; cooperation; important role that individuals; rights conferred; judicial defence of these rights; preserve, protect and*

²³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

²⁴ For an EU timeline, see: <https://www.innertemplelibrary.org.uk/timeline/a-history-of-the-eu/>

²⁵ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103(01))

²⁶ <https://www.efta.int/>

improve the quality of the environment; prudent and rational utilization of natural resources; sustainable development; precautionary and preventive action; high level of protection concerning health, safety and the environment; social dimension; equal treatment of men and women; economic and social progress; full employment, an improved standard of living and improved working conditions; consumer protection; European industry; competitive; independence of the courts; uniform interpretation and application; equal treatment; four freedoms; competition.

The aim of the EEA is set out in Article 1(1):

promote a continuous and balanced strengthening of trade and economic relations between the Contracting Parties with equal conditions of competition, and the respect of the same rules, with a view to creating a homogeneous European Economic Area...²⁷

How it achieves this aim is set out in Article 1(2) as follows:

(a) the free movement of goods; (b) the free movement of persons; (c) the free movement of services; (d) the free movement of capital; (e) the setting up of a system ensuring that competition is not distorted and that the rules thereon are equally respected; as well as (f) closer cooperation in other fields, such as research and development, the environment, education and social policy.

With these three treaty texts we find linguistic terms that express the broad foundations of the EU legal order. Both the EU and EEA are created by legal text between states. In each case the 'object'²⁸ created is not something physical and tangible, but an abstract mental concept that is rendered real by being created according to legal methods based in language. Without language, it is difficult to imagine how the structures could be brought into place. Further, language takes place in sites of linguistic engagement in utterances that may be written or oral²⁹. The EU system relies on written texts. These are written

²⁷ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103(01))

²⁸ This is moving into semiotic language of the sign; see generally Chandler. D., *Semiotics for Beginners*. Available online at: <https://www.cs.princeton.edu/~chazelle/courses/BIB/semio2> (perhaps one of the most accessible introductions to Semiotics)

²⁹ Other forms of communication exist, but they are backgrounded here; for example, the visible signs of the EU flag, CJEU judges' robes, etc.

according to sets of conventions adopted to create meanings and convey information; they are codes and one can think of each language as a linguistic code. What are the units? For legal texts, there are various levels: a code, a law, each part of a law, each section, each article, each paragraph, each subparagraph, each indent, each sentence, each term. All of these levels are the subject of regulation and control within the EU legal order. For guidance, one searches for manuals and guides on drafting and writing. The Joint Practical Guide has been mentioned with its guidelines, but more specifically linguistic and textual guidance is to be found in the Manual of Precedents for acts established within the Council of the European Union³⁰ and the Interinstitutional Style Guide. Yet, the EU is not just linguistic, it is multilinguistic.

3. EU Linguistic Regime and Multilingualism

What is the EU linguistic régime? Where do we find it? The questions are legal, and they are linguistic. As always with a question on EU law and language, one starts with the primary treaty texts. The TEU, in Article 55, says that the Treaty is drawn up in a single original in each of the EU official languages³¹ and the texts in each of these languages are equally authentic. We find a text and some rules: single original; in each EU official language; equally authentic. It provides a foundation for the linguistic régime. The TFEU also has provisions on languages. Article 358 says: *The provisions of Article 55 of the Treaty on European Union shall apply to this Treaty*. This is an example of a cross reference from one act to another act, transferring text from the TEU to the TFEU, but with an implicit adaptation to the context of the TFEU. The text of Article 55 is read as part of the TFEU, and the rules in it apply also to the TFEU.

³⁰ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/431ccffd-00c2-491a-b423-ce709af0d6c3>

³¹ Bulgarian, Croatian, Czech, Danish, Dutch, English, Estonian, Finnish, French, German, Greek, Hungarian, Irish, Italian, Latvian, Lithuanian, Maltese, Polish, Portuguese, Romanian, Slovak, Slovenian, Spanish and Swedish. NB. The order of the languages is alphabetic in each language: another drafting rule, but there is also an established multilingual sequence of languages, which is different. Information is contained in the EU guidance texts.

We can note in passing that, by extension, the provisions and terms of the primary treaties apply to all the acts made under them. So, terminology in lower-level acts carry the meanings in the treaties governing them. Lower-level acts are made in accordance with the linguistic régime. Each treaty is an exercise of power: the Member States confer power through the EU treaties on the EU institutions, which include their participation at all levels, and the EU treaties confer power through lower-level (*secondary level / delegated acts*). This is an application of legal theory. Lower-level acts may not do things that are not allowed for by the treaties, and that includes modifying the terminology of higher-level acts. The treaties provide the *legal base* and that links to *competence* which involves a discussion of what exactly the EU institutions are allowed (or not allowed) to do. Translators are not generally concerned by questions of competence, which is for lawyers, but where an act is being made under a particular treaty it is understood that the terminology used in it is binding and must be followed. Similarly, where a translated text is made under another type of primary-level act, it is the terminology of that act which prevails.³² The EU treaties are widely drafted and provide a framework. Legal experts search for powers in the treaties for new lower-level acts, and these powers are listed in the *citations* which come at the start of every EU legislative act as part of the preamble and before the *recitals*, which begin with *whereas*. There is a constant link with legal aspects in this respect.

Now, Article 55 TEU and Article 358 TFEU tell us about the authentic language versions of the respective Treaty texts, but they do not set up a general linguistic régime. For that we turn to Article 342 TFEU³³ which states:

The rules governing the languages of the institutions of the Union shall, without prejudice to the provisions contained in the Statute of the Court of

³² The question of hybridity can arise where acts are made under a combination of higher-level acts, but in practice the question of hybridity and choice of language tends to arise more frequently in a context of EU Agreements with third countries where the third country has one of the EU languages as official language; for example, South American Spanish, North African French, North American English, so that terminology choices may then become part of the negotiations.

³³ Note that this was previously Article 290 of the Treaty on the European community (TEC).

Justice of the European Union, be determined by the Council, acting unanimously by means of regulations.

This provision points to a lower level, delegated, act: a Council Regulation. We find it in *Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community*³⁴. It has been amended over the years to include new EU languages. Its first Article lists the EU official and working languages³⁵. Subsequent articles set out details. Article 4 says that Regulations and other documents of general application are to be drafted in the official languages. This is the legal starting point for requiring translation³⁶. Regulation No 1 is short in length and each article is concise. This lends itself to studying and comparing the language versions for style and terminology. One finds patterns and variations. We can take Article 7 as an example: *The languages to be used in the proceedings of the Court of Justice shall be laid down in its rules of procedure*. We note the information in the sentence, namely that the Court of Justice has a separate régime, but we also note how the language versions convey the information. What patterns do we notice? Does it matter if there are slight differences? Note that languages vary in the space they take up; this is important for setting standard multilingual pages.

Bulgarian: Езиковият режим на процедурата на Съда на Европейските общности се определя в неговия процедурен правилник.

Croatian: Jezici koji se koriste u postupcima Suda određeni su u njegovom poslovniku.

Czech: Užívání jazyků v řízení před Soudním dvorem stanoví jeho jednací řád.

³⁴ Official Journal 017, 06/10/1958 P. 0385–0386; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A31958R0001>

³⁵ An overview on official and working languages in EU institutions is offered at: https://www.researchgate.net/figure/Official-and-working-languages-in-the-EU_tbl1_319751802

³⁶ For a European Parliament viewpoint, see: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/multilingualism>

Danish: Den sproglige ordning for sagerne ved Domstolen fastlægges i dennes procesreglement.

Dutch: Het taalgebruik bij de procesvoering van het Hof van Justitie wordt geregeld in het Reglement voor de procesvoering van het Hof.

English: The languages to be used in the proceedings of the Court of Justice shall be laid down in its rules of procedure.

Estonian: Euroopa Kohtu menetlustes kasutatavad keeled määratakse kindlaks Euroopa Kohtu töökorruga.

Finnish: Yhteisön tuomioistuimen oikeudenkäyntimenettelyssä käytettäviä kieliä koskevat järjestelyt vahvistetaan tuomioistuimen työjärjestyksessä.

French: Le régime linguistique de la procédure de la Cour de Justice est déterminé dans le règlement de procédure de celle-ci.

German: Die Sprachenfrage für das Verfahren des Gerichtshofes wird in dessen Verfahrensordnung geregelt.

Greek: Το γλωσσικό καθεστώς της διαδικασίας του Δικαστηρίου καθορίζεται στον κανονισμό διαδικασίας του.

Hungarian: A Bírószág saját eljárási szabályzatában állapítja meg, hogy eljárásai során mely nyelveket alkalmazza.

Irish: (no version currently available as secondary legislation was not produced in this language)

Italian: Il regime linguistico della procedura della Corte di Giustizia è determinato nel Regolamento di procedura della medesima.

Latvian: Tiesas tiesvedībā izmantojamās valodas nosaka Tiesas reglamentā.

Lithuanian: Kalbos, vartojamos Teisingumo Teismo nagrinėjamosiose bylose, nurodomos Teismo darbo tvarkos taisyklėse.

Maltese: Il-lingwi li għandhom jintużaw fil-proċeduri tal-Qorti tal-Ġustizzja għandhom ikunu stabbiliti fir-regoli ta' proċedura tagħha.

Polish: System językowy postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości jest określony w jego regulaminie.

Portuguese: O regime linguístico dos processos no Tribunal de Justiça será fixado no regulamento processual deste Tribunal.

Romanian: Regimul lingvistic al procedurii Curții de Justiție se stabilește prin regulamentul de procedură al acesteia.

Slovak: Používanie jazykov v konaní pred Súdnyim dvorom sa upraví v rokovacom poriadku Súdneho dvora.

Slovenian: Jeziki, ki se uporabljajo v postopkih Sodišča, so določeni v njegovem poslovniku.

Spanish (Castilian): El régimen lingüístico del procedimiento del Tribunal de Justicia se determinará en el reglamento de procedimiento de éste.

Swedish: I fråga om förfaranden vid domstolen skall språkanvändningen regleras i domstolens rättegångsregler.

Each time one can ask the question whether these variations in approach matter. One answer depends on whether someone sees a divergence as being of practical significance. Another answer is to ask who influences or controls the meanings? Regulation No 1 sets the general régime, and it is applied for EU law making. As just noted, particular arrangements apply to the CJEU in accordance with its rules of procedure. The institutions can also make arrangements for specific cases in their rules of procedure (Article 6). We saw in chapter A.1 that EU agencies work in English, assisted by the Translation Centre³⁷.

We can take the opportunity here to say a few words about the CJEU and its organisation. The arrangements concerning the CJEU are laid down in the TEU³⁸, the TFEU³⁹, the Protocol on the Statute of the Court

³⁷ See generally: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/languages_en; <https://kups.ub.uni-koeln.de/35638/1/vanderjeught-2021-linguistic-autonomy-eu-institutions.pdf>; https://www.researchgate.net/figure/Official-and-working-languages-in-the-EU-institutions-advisory-bodies-and-ECB_tbl1_225482836; <https://ecspm.org/eu-languages-language-policy-issues/>; on the Commission's use of languages, see: https://commission.europa.eu/about-european-commission/service-standards-and-principles/commissions-use-languages_en;

³⁸ Article 13 TFEU lists it as an institution.

³⁹ Article 251 and following TFEU.

of Justice, of the European Union⁴⁰ and the Rules of Procedure of the Court of Justice⁴¹. The website https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/ is the main portal for all information on the institution. The CJEU is divided into two courts. The Court of Justice deals with requests for preliminary rulings from national courts, as well as certain actions for annulment and appeals. The General Court rules on actions for annulment brought by individuals, companies and, in some cases, EU governments⁴².

The national courts of the Member States interpret EU law, but when doubts arise, they may, and if a court of last resort must, make a reference to the CJEU for an interpretation. The CJEU looks at the language versions of the EU texts in question and is asked to rule on the meanings that emerge from them. These meanings may not always exactly match the literal meaning of some of the language versions. This possible discrepancy leads to the thought that there is 'legal meaning' and there is 'linguistic meaning' and the two are not necessarily the same. This is a consequence of multilingual interpretation. How does the Court go about the task of deciding about language versions? We can draw on a convenient summary (translated from German) made by Advocate General Stix-Hackl in Case C-265/03 (Simutenkov)⁴³ to the effect that the interpretation of a provision of Community (EU) law involves a comparison of the different language versions. A range of possible approaches is canvassed. One can take the common minimum of all languages as the starting point. If that does not provide convincing arguments, one can look at the clearest text and eliminate texts which are not typical or which contain a translation error. If that does not provide a convincing solution, one can look at the language versions forming the majority. But sometimes the Court may

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:EN:PDF>

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:265:0001:0042:en:PDF>

⁴² https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/court-justice-european-union-cjeu_en#:~:text=The%20CJEU%20is%20divided%20into,in%20some%20cases%20C%20EU%20governments.

⁴³ See: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49806&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=102714>

look favourably on a single language version in preference to the others. Yet another approach is to take the original text which served as the source for translations. Lastly, one considers the intention of the parties to the text and the object of the provision to be interpreted.

The question of multilingual interpretation by the CJEU is relevant to EU translation. It provides a form of test for the quality of translation. Placing language versions side by side (as one can do in the example of Article 7 above) one sees and compares the texts that have been made. The task of the EU translator is to ensure that persons wishing to raise proceedings on the basis of language discrepancies between EU texts have a hard job. The EU law-making process is organised to help ensure that that is so through the sharing of problems and solutions and working together.

Returning to Regulation No 1, we can note that the provisions in question underpin the EU multilingual system and create the foundation for translation work. All EU languages are authentic, and any EU language may be a source drafting language. For most of the earlier history of the EU French was the main drafting language, and it remains the key language of the Court of Justice of the EU. However, in recent years and as a result of accessions by Member States who feel more comfortable in English, there has been a gradual shift towards drafting texts in English. This is the EU variety form of English. We turn to it next, with a focus on its legal form.

4. EU English

The foundation for English as an EU official language is in Article 1 of Regulation No 1 where it is included in the list. But what form does it take? How closely does it resemble English English? How is it different? Perhaps we can start by saying that it started out as a language of translation, mainly from French, when the UK and Ireland joined the EU in 1973⁴⁴. The spelling system uses UK and not USA spelling (so *colour* and not *color*). The basic grammar is also UK English. In the background one has standard dictionary definitions of words and terms. However, from these basic starting points there have been changes over the years. The first point is that the English

⁴⁴ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/216/the-united-kingdom>

language has been adapted to the context and needs of the EU. It has been taken from its native roots and applied to a different system. In particular, it has been applied to a different legal order, one whose roots are in European Civil Law traditions, language and concepts. Legal English is rooted in English Common Law traditions, language and concepts, and it differs in many respects⁴⁵. This circumstance can be problematic for native English speakers who are unfamiliar with EU concepts, methods and language. EU English is a different variety⁴⁶. For translators it means thinking carefully about the choice of terminology and the potential interpretations and, more importantly misinterpretations, that may arise in the minds of readers. English is a global language; EU English is a specialised form. It takes us into the field of LSP (Language for special/specialist/specific/purposes)⁴⁷ and ESP (English for special/specific/specialist purposes)⁴⁸.

English is a native-speaker language in many countries, and it is a lingua franca for science and business. There are varieties of English which have terminology that is closer to European Civil Law concepts, for example in Scottish law which also has roots in Civil Law traditions as a hybrid legal system⁴⁹. This can be of interest for term-formation, but there is the drawback that it is a

⁴⁵ For background, see among others: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2017/11/CommonLawCivilLawTraditions.pdf>;
https://www.diffen.com/difference/Civil_Law_vs_Common_Law;
<https://www.iclr.co.uk/knowledge/topics/the-english-legal-system/>

⁴⁶ Mollin, S., 2006. Euro-English. Assessing Variety Status. Tübingen: Gunter Narr Verlag. See also: Khokhlova I., Euro-English: A New Variety? International Journal of Research in Engineering and Social Sciences, ISSN 2249-9482, Impact Factor: 6.301, Volume 07, Issue 04, April 2017, Page 14–18. Online at: https://indusedu.org/pdfs/IJRESS/IJRESS_1112_19498.pdf; see also: <https://www.theguardian.com/science/blog/2017/sep/25/without-uk-influence-eu-english-will-be-free-to-morph-into-a-distinct-variety>

⁴⁷ Gunnarsson, B.L. (1997). Language for Special Purposes. In: Tucker, G.R., Corson, D. (eds). Encyclopedia of Language and Education. Encyclopedia of Language and Education, vol. 4. Springer, Dordrecht. For another view, see for example: Trace T., Hudson T., and Dean J., (undated). An Overview of Language for Specific Purposes. Mānoa: University of Hawai'i. Online at: <https://nflrc.hawaii.edu/media/docs/NW69-01.pdf>

⁴⁸ Anthony, L. English for Specific Purposes: What does it mean? Why is it different? Online at: <https://www.laurenceanthony.net/abstracts/ESParticle.html>

⁴⁹ See for example Collins: Law: Scots Law Terms. Online at: <https://www.collinsdictionary.com/word-lists/law-scots-law-terms>

minority system and its terms are not so widely known and used in the English-speaking world, including in EU bodies. The influence of French, in particular, has played a significant role in shaping EU English, especially as there is a large, shared vocabulary, with the usual range of false friends (*faux amis*)⁵⁰. One of the features of EU English is a possible tendency for non-native speakers in English to shift towards the French (or other language false friend) form of meaning. It is something for translators to watch out for, and it touches on the question of calques in EU texts drafted in English by non-native speakers⁵¹.

On the other hand, calques have also been expressly adopted for the purpose of creating new EU terms in EU English. Two early examples are *sheepmeat* and *goatmeat*. The English term would be lamb or mutton for the former, but both terms are translations from French *viande ovine* and *viande caprine*. This situation has been repeated frequently as a method for creating terms. Sometimes, as a translation language, different terms have been used to translate a concept which research reveals to be indicated by the same term in another language. Sometimes, it is whole texts which feel like calques, with a feeling developing that there is a 'ghost' language behind the text with expressions, sentence structures, grammatical forms, and terms that seem to fit more closely to another language. The question then arises as to whether the intended meanings are actually the 'normal' English meanings or those of the other language, or whether there is now an EU English variant (e.g. 'the actions' and 'a good' derived from French use). It is an example of a situation where it is necessary to consult and check other language versions. For EU English cannot be viewed alone.

Situations of linguistic uncertainty lead to questions on how to determine meanings. It is a fact that some languages lend themselves to ambiguity and it is a capacity sometimes made use of by negotiators. English has this capacity, as students of

⁵⁰ For a list of false friends between English and French see: <https://www.rayburntours.com/blog/2016/08/11/z-french-faux-amis/>

⁵¹ See for example: <https://langeek.co/en/grammar/course/359/loan-words-and-calque>

Shakespeare will know from his love of puns⁵². However, this creates problems for other languages which may be forced to adopt a more specific interpretation. It is useful to check other languages to see how they have handled the ambiguity. One of the consequences of ambiguous texts, however, is that there is a chance that they will be brought before the CJEU for a judicial ruling as to meaning, and it is not certain in advance which way the ruling may go. The European Commission has provided guidance in its English Style Guide (2013). A handbook for authors and translators in the European Commission. Eighth edition 2016, last updated November 2023⁵³. The online pdf marks it as a 'Translation'.

5. EU Legislative Texts

EU texts come in many shapes and forms. A perusal of the *europa.eu* website and individual institutional websites makes this clear quite quickly. However, we place our attention here on legal texts as they are at the forefront of EU legal translation work. The foundation point for EU legislative acts is with the EU treaties. The TFEU sets out the legal acts in Article 288, which provides for five categories: regulations, directives, decisions, recommendations and opinions. Each category is described as regards its function. Thus:

A regulation shall have general application. It shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

A directive shall be binding, as to the result to be achieved, upon each Member State to which it is addressed, but shall leave to the national authorities the choice of form and methods.

A decision shall be binding in its entirety. A decision which specifies those to whom it is addressed shall be binding only on them.

*Recommendations and opinions shall have no binding force*⁵⁴.

What does all this mean in practice? We find a division between acts that have *binding force* and those which do not. The concept of

⁵² <https://nosweatshakespeare.com/blog/shakespeare-puns/>

⁵³ Online at: https://commission.europa.eu/system/files/2023-11/styleguide_english_dgt_en.pdf

⁵⁴ https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_en

binding force is linked to obligation, command and legal rule or norm, and it is understood within a context of legal philosophy, theory, and practice. Non-binding acts are less compulsory, but they nonetheless have a certain force. They tend to be more political. From a practical point of view for drafting and translation, the formal structure and the choice of words and terminology differ between binding and non-binding acts. We can see this by studying examples to be found from a search in EUR-Lex⁵⁵, but we can also obtain an idea by studying the drafting guides and manuals produced by EU institutions. The *Council Manual of Precedents* sets out templates for the various types of EU legal acts and it should be referred to for its terms. It exists in each EU language, adapted to the language in question⁵⁶. It sets out the genres of acts, the formal parts, standard clauses, and contains information on language aspects. The *Interinstitutional Style Guide*⁵⁷ is published by the Publications Office of the EU. A third document is the *Joint Practical Guide*⁵⁸. A fourth document is the *Interinstitutional Agreement of 22 December 1998 on common guidelines for the quality of drafting of Community legislation*⁵⁹. Each institution usually has its own drafting guidance adapted for its own requirements, but frequently these are restricted for internal use⁶⁰. We will focus here on some general aspects of the legislative acts.

The EU Regulation provides the basic model for the structure of an EU legislative act. It is perhaps the nearest to a national law in that it addresses matters within the scope of the EU legal system. The structure, content and terminology are as 'completely EU' as it comes. The Regulation does not require transposition into national law;

⁵⁵ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

⁵⁶ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/431ccffd-00c2-491a-b423-ce709af0d6c3>

⁵⁷ <https://publications.europa.eu/code/en/en-8000100.htm>

⁵⁸ Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation. Online at: <https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/EN-legislative-drafting-guide.pdf>

⁵⁹ (1999/C 73/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31999Y0317%2801%29>

⁶⁰ On drafting in the EU Commission, see William Robinson, 2022, Legal Drafting at the European Commission: Documentation. Online at: <https://www.oecd.org/mena/governance/37797185.pdf>

instead, it speaks directly in each language version. The structure is essentially quite concise in outline: *title* with date and enacting institution and a document number added at the time of publication; *preamble* comprising a citation which states the powers to make the act in the form of a list of article numbers under a particular treaty, without any verb. The second part of the preamble is comprised by the *recitals*, which normally begin with *whereas*. Over the years the recitals have tended to become ever longer. Their purpose is to explain the background and reasons for the text. In this respect they are slightly like an explanatory report to an international agreement, but their form is highly codified and restricted in the scope of what is said in them. The recitals are not intended to have formal legal force, but they are used to assist in interpreting the purpose of the act. In order to indicate that the recitals do not contain formal obligations, they use verbs that are not ones of command. Thus, in the case of English texts, they say 'should', 'is to', 'are to' and forms of conditional and indirect speech. Frequently the recitals are drafted last, and frequently many recitals take the form of repeating articles and changing the verb from one of obligation to a conditional form. In this connection, it is important to check that a recital is in conformity with the article it is introducing. Sometimes the only difference between them is the verb: *shall* changed to *should*.

The citations and recitals (the *preamble*) are followed by the *operative part / enacting provisions* of the act which contains *articles*. In complex texts, the articles are organised into higher levels of related articles, topic by topic, and also subdivided into lower levels of structure within the article. We noted a higher-level structure with the TFEU in connection with the institutions in chapter A.1. This complex structuring of legal acts uses form as a means to alleviate multilingual drafting, translation and meanings. It facilitates the comparison of language versions as it is simpler to refer to numbered, or lettered, provisions than to a middle line of a complex paragraph of many lines where languages may structure the information differently. Very often the information being transmitted is complex, subtle, technical and very specialised; this method helps everyone, but it requires discipline and care.

The sequence of information flow within a Regulation also follows an established sequence, starting with an article on scope, and then definitions and then moving into the different aspects of the matter to be regulated. Miscellaneous issues such as transitional arrangements, entry into force and commencement are placed at the end of the text before the signature(s) and date of signing. Incidentally, *entry into force* signifies that the act has been adopted and become part of the legal order, and *commencement* means its starts to have legal effects (in layman's language: it starts to 'bite'). Many regulations stop there, but many are extended by the inclusion of annexes.

Annexes have a different character from articles in a legal text. Each annex is seen as an extension of an article and must have an article that introduces it. The purpose of an annex is to convey technical information, often quite complex, and sometimes multilingual insofar as information in all EU languages must be conveyed in each language version as a multilingual page that is identical for each version. Annexes are generally highly domain specific. They tend to have little legal language unless they regulate a legal matter. Their structure is a matter of pragmatic convenience. The terminology implications can be intense depending on the subject and level of intricacy involved. New acts with new annexes continuously generate new terminology.

Once adopted and published a Regulation enters the legal order and becomes directly operational on commencement. In this connection it differs from the EU Directive. The EU Decision resembles the Regulation in many respects, but it is an instrument that is used for many purposes, mainly of an administrative nature, or where no other form of act has been specified for implementing a decision. On the other hand, the Directive serves a specific purpose and is structured accordingly. In most respects it resembles a Regulation in structure and formatting, as well as in the sequencing of contents. However, the Directive serves to create objectives and aims that are shared by the EU Member States, but which each implements through their own national laws (*transposition*). The key word here is *harmonisation*. That means that at the end of the text there is an article that confers time for transposition. It also means that the text is drafted with an eye

to the national context, and in this connection terminology looms large. What is the national terminology? What EU terms to select? What are the implications for the alternative choices? Must new terms be created? Each text and each term require its own specific answers, a discussion best had between linguists, lawyers and subject experts.

The subject of directives and transposition leads on to the question of how the Member States transpose EU directives into national law. This is a matter for the national law-making authorities, but one can note various strategies, for example, to make a new special law on the matter or amend existing laws so that they converge to produce the intended results. Whichever path is followed, the European Commission monitors, follows up, and if necessary, raises infringement proceedings before the CJEU to ensure compliance⁶¹.

6. Concluding Observations

In this chapter we have made a brief introduction to some aspects that touch on EU Language, Multilingualism, EU English, and EU legislative texts in English. The intention has been to aim at a general conceptual understanding of the EU context for linguistic work from a translation, but also legal perspective. To go further involves taking up individual texts and working with them directly, and here the watchword is 'learning through doing'.

The work of the CJEU has been touched on within a context of multilingualism and multilingual interpretation, but it has not been sought to undertake a detailed discussion of the translation work of the Court in this chapter. There are too many facets to be examined, which extend from the legal texts underpinning the organisation of the Court to the handling, and types, of cases that are brought before the CJEU. Thus, proceedings are raised by Member States, EU institutions, and individual persons, including EU staff directly before the CJEU, and they are raised indirectly by reference from national courts for preliminary rulings on questions of EU law. In all of these proceedings, the translators play a role, and there are extensive terminological ramifications.

⁶¹ https://commission.europa.eu/law/application-eu-law/implementing-eu-law_en

Yet, whether the texts are produced by EU legislative or judicial institutions, they find a place within the arrangements for official publication. The texts produced by the EU institutions in the official languages are published by the Publications Office of the EU in the Official Journal in paper and on-line⁶². The texts are used and interpreted by the general public everywhere, and the task of the EU translator is to create the impression for the reader that it is not really a translation they are reading, but an original source. This is what the concept of each language being authentic really means.

⁶² <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>

CHAPTER A.3

EU Translation: Theoretical and Practical Foundations¹

Lucja Biel

*The European Union (EU) is a supranational political and economic union of (currently) 27 Member States (MS), which uses 24 official languages. Given its multilingual nature, translation is the EU's primary instrument of governance [Koskinen, 2014] and means of communication. Translation is also critical for candidate countries, which need to translate the *acquis* (the entire body of EU law) into their official language for the purpose of harmonizing their domestic law with the *acquis* before accession. The objective of this chapter is to present the essential theoretical and practical foundations of EU translation to equip translators with the necessary background knowledge, facilitate translation of the *acquis* into Ukrainian and inform the training of EU translators. The first part of the chapter is theoretically oriented: it maps the scope of EU translation, presents its main characteristics and principles, and describes Eurolects, a hybrid outcome of EU translations. The second part is practice-oriented and focuses on the practical aspects of EU translation necessary for ensuring high-quality translations in the EU context.*

1. Theoretical Foundations

1.1. The Scope of EU Translation

EU translation is a broad subfield of institutional translation which can be simply defined as translation provided by and for EU institutions. EU institutions, e.g. the European Commission, the European Parliament, the Council, the Court of Justice of the European Union, have large in-house translation services which translate and revise documents on a daily basis. Additionally, in order to manage peak demand and costs, EU institutions outsource translations to external providers, with the outsourcing rate of up to 45% in some institutions². In the case of candidate countries, such as Ukraine,

¹ The websites were operational as at 14 February 2024

² See e.g. CJEU [Vunder and Lacroix, 2023, p. 228], DGT https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/annual-activity-report-2021-translation_en.pdf.

translations are carried out outside the EU institutions and are coordinated nationally.

EU translation covers a broad range of genres, which can be grouped along a continuum from expert-to-expert to expert-to-lay communication [Biel, 2014, p. 56]. Expert-to-expert communication covers key legal and administrative genres, such as legal acts, case law, administrative reports, international agreements, official communications, deliverables under EU projects, etc. At the opposite end of the spectrum, expert-to-lay communication is experiencing heightened attention from institutions in scenarios where they interact with the general public. This category encompasses genres with promotional or informative purposes, which often employ less specialized language and demand increased clarity (citizens' language, clear language). These genres include institutional websites, booklets, letters to citizens, press releases, etc.

The EU *acquis* itself falls into the expert-to-expert section of the continuum and consists of:

- the normative *acquis*: primary law (treaties), secondary law (regulations, directives, decisions), international agreements;
- the political *acquis*: declarations, resolutions and guidelines;
- the judicial *acquis*: case law – judgments [Kaczorowska, 2011, p. 64].

Legal texts form the cornerstone of EU translation. Their scope however is highly interdisciplinary and subsumes various thematic domains which are regulated by the EU. This can be illustrated with the thematic range of EU legislation, which is grouped in EUR-Lex³, the EU's database of legal acts, into twenty thematic categories. They include agriculture, fisheries, environment, health protection, finance, taxation, competition, industry, science, energy, transport, justice, security, foreign policy and external relations, culture and education. This illustrates the broad spectrum of topics addressed by EU law. Consequently, it emphasizes the need for a diverse pool of translators equipped with versatile thematic competences to effectively translate highly specialized texts from a range of domains.

³ <https://eur-lex.europa.eu/content/help/eurlex-content/directories-of-EU-law.html>

1.2. The EU's Multilingualism Policy and Language Regime

The foundations of the European Union's multilingualism were laid down in Council Regulation no. 1 of 1958 determining the languages to be used by the European Economic Community⁴ as amended. It regulates the EU's language regime by establishing 24 official languages and working languages of the Union's institutions. It requires regulations and "other documents of general application" to be drafted in all the official languages and requires the Official Journal of the European Union to be published in all the official languages. Despite the declared policy of multilingualism, actual practices differ due to budgetary constraints and practical considerations; hence, full multilingualism is limited to key documents only. Other types of documents are often subject to "selective multilingualism" or "resource-efficient multilingualism", meaning that they are not (human) translated at all or are translated into a handful of languages rather than into all the official languages [Biel, 2017, p. 40–42], while typically being offered in a raw machine translation form via eTranslation.

Although in principle all the EU official languages are presumed to have an equal status, their actual status differs. There are three procedural languages: English, French and German. English has substantially grown in significance since the 1990s, dethroning French as the main procedural language. English is now the EU's *lingua franca* – the main drafting language (and hence the main **source** language of numerous documents) and internal working language of the EU institutions, with the exception of the Court of Justice of the European Union, which has French⁵ as the only procedural language. Thus, it may be assumed that the majority of legal acts adopted after the 2004 accessions were drafted and negotiated in English. Yet earlier documents comprised in the *acquis* are likely to have been originally drafted in French and it may be more appropriate to translate them from French than from English.

From a legal standpoint, EU multilingualism involves two distinct approaches: the single-meaning approach and the single-text approach [Derlén, 2015]. The former applies to EU legislation which is promulgated in 24 language versions. All the language versions are *de*

⁴ OJ P 017, 6.10.1958, p. 385.

⁵ The Court also uses 'pivot' (intermediary) languages: French, English, German, Italian, Spanish and Polish.

jure authentic (full multilingualism) even though it is possible to identify a *de facto* original – usually the English version [Darlén, 2015, p. 62]. This is also known as the principle of equal authenticity: all language versions are presumed to have the same legal validity and contribute to the meaning of a legal act [Šarčević, 1997, p. 64]. The single-text approach applies to EU case law which is also translated into all official languages. By contrast, only a judgment in the language of the case is authentic (limited multilingualism) as the *de jure* original despite the fact that it was deliberated in French as the procedural language of the Court and hence it is the French version which is a *de facto* original [Darlén, 2015, p. 68].

1.3. Key Features of EU Translation

The complexity of EU translation arises from an amalgamation of institutional, multilingual, supranational, political and legal factors [Biel, 2019, p. 27]. These factors are summarized in Table 1.

Table 1

Key factors affecting EU translation

Institutional factors	EU translation is an institutionalized form of translation governed by institutional norms and occurring in a 'controlled and regulated environment' [Koskinen, 2014, p. 481]. The standardization of translators' decisions is fostered through socialization to the institution, customized translation tools and diverse recommendations comprised in style guides, manuals and term bases.
Political factors	The EU operates as a political system mediated through translation. EU legal texts reflect the nuances of complex multilateral negotiations and compromises; and hence may resort to strategic ambiguity which should be carefully reflected in translation. EU texts are characterized by various degrees of political sensitivity, visibility and priorities; e.g., legal texts are associated with high risks.
Supranational factors	As a supranational organization, the European Union has legal autonomy. Its legal system is independent of Member States' national legal systems but there are mutual dependencies between them: EU law is drafted at the supranational level but exists thanks to its application in Member States [Kjær, 2007, p. 79]. Member States' national laws undergo harmonization with EU law.

Multilingual factors	Due to the unprecedented scale of EU multilingualism, EU translation is tied to an extreme level of mediation by translators and filtering of content through 24 official languages.
Legal factors	EU law should be uniformly interpreted and applied throughout EU Member States. This is a central principle guiding the process of EU translation. EU translation is associated with litigation and other legal risks, for example, when a translation error disadvantages citizens or business entities in a given Member State.

1.4. Fundamental Principles of EU Translation

EU translation is characterized by three fundamental principles: multilingual concordance, continuity and fit [Biel, 2019, p. 32–36].

Multilingual concordance – commonly known in translation studies as equivalence – is the relationship between all the language versions of a legal act rather than a one-to-one relationship between a *de facto* source text and a target text. It is sometimes described as the "horizontal dimension," since this synchronized sentence-to-sentence relationship is akin to "a line of language 'soldiers' marching in step" [Robertson, 2015, p. 41]. This may imply a preference for source-oriented translation techniques. Authentic language versions of a legal instrument are presumed to have the same meaning ('legal accuracy') and thus enable the uniform interpretation and application of EU law throughout the EU although divergences among language versions are inevitable due to imperfections of translation process [Šarčević, 1997, p. 72].

Continuity – also known as consistency – emphasizes the highly intertextual nature of EU translation. It exists among all the EU texts created within a single EU language (referred to sometimes as "the vertical dimension" [Robertson, 2015, p. 41]). This pertains to the systemic nature of law and the considerable degree of recycling of previous translations, requiring translators to ensure that translations are consistent with the earlier body of texts in that language, higher-ranking acts, and "the EU legal order" in general, especially as regards terminological choices [Stefaniak, 2017, p. 116].

Fit reflects the alignment of EU translations with non-translated target-language texts of corresponding genres [Biel, 2014, p. 118].

Target-language texts serve as a linguistic benchmark: the fit influences the naturalness of translations and enhances the reception of EU texts in national contexts due to the use of familiar linguistic conventions. It may also improve readability and clarity. However, it should be appreciated that EU texts have developed their own hybrid style (see section 1.6 Eurolects) and may intentionally or unintentionally depart from national conventions, especially at the terminological level as a reflection of the autonomy of EU law. The fit also depends on a genre: there are higher expectations of alignment for expert-to-lay communication and lower for expert-to-expert communication, in particular legal acts.

1.5. EU Translation and Key Concepts of Translation Studies

Due to its special nature, EU legal translation challenges certain fundamental concepts of translation studies, such as **source/target text, equivalence** and **translation** (see e.g. [Kjær, 2007, p. 70; Biel, 2014, p. 67-70]. First, EU institutions' discourses about translation often avoid translation-specific terminology. For example, although in practice there is a source text and target texts, these concepts are replaced by 'language versions' to emphasise their equal status from a legal point of view. The translation process is part of multistage multilingual drafting during which translators often work on unstable and non-final texts which are subject to negotiations and revisions [Doczekalska, 2009]. This blurs distinctions between the source and target texts. Equivalence – multilingual concordance – is an "a priori" characteristic of translation [Koskinen, 2000, p. 49], which is presumed to exist between all language versions of a legal act [Robertson, 2015, p. 41]. The main qualitative requirement of EU legal translation is the uniform interpretation and application of EU law [Šarčević, 1997, p. 73].

It should be noted that these challenges typically arise in standard translation scenarios when EU institutions adopt a new legal act. After enactment and publication in the Official Journal, language versions are finalized and deemed authentic. In contrast, the *acquis* consists of finalized legal acts and therefore translators work with stable texts, with the translation process taking place after the drafting process is complete. Ukrainian translations of *acquis* undergo validation by the

Ukrainian government but do not hold the status of an authentic language version. This will change after Ukraine's accession.

1.6. Eurolects: EU Variants of National Languages

Eurolects are constrained "Europeanized" varieties of national legal and administrative languages, used by and within EU institutions, which are tailored to meet the linguistic needs of the EU as a supranational organization [Biel, 2021]. They are subject to high multilingual mediation through drafters, translators, lawyer-linguists, members of the European Parliament and other parties involved. English and French Eurolects, which are culturally and legally neutralized variants of national languages, hold significant sway over other 'recipient' Eurolects. While Eurolects draw from their national legal language origins, they must simultaneously mirror themselves due to multilingual concordance requirements. This, coupled with distortions typical of the translation process and non-native-speaker authors, makes Eurolects a hybrid which exhibits traces of translationese and fosters the development of new linguistic conventions which depart from those found in national legal acts and other genres. This linguistic phenomenon has led to pejorative terms such as 'Eurospeak', 'Eurojargon', 'Euro-legalese', 'EUese' or 'Eurofog' [Biel, 2014, p. 76].

Eurolects vary in their maturity. The oldest Eurolects represent official languages of the EU's founding countries – Dutch, French, German and Italian, whereas the youngest ones represent the most recent accessions: Romanian, Bulgarian and Croatian. Three developmental phases can be identified for the Eurolect of any candidate country: the initial pre-accession formative period, the transition phase, and the subsequent mature post-accession stage [Biel, 2021].

The **formation** of the Eurolect typically begins in the early stages of the accession process. During this time, a candidate country undertakes translation efforts to align its legal framework with that of the European Union. *Acquis* translations are done outside the EU institutions – they are coordinated by national governments and may be done in-house or outsourced. This is a critical and demanding phase. In addition to securing a sufficient pool of professional translators, linguistic and legal revisers, and subject matter experts, it requires developing tools and reference materials tailored to translators' needs, including style guides with templates to standardize

translations, a term base and a database of approved translations to ensure consistency and continuity. One of the largest challenges is the creation of the whole EU terminology in the national language in a short period of time, the task which Šarčević aptly describes as Herculean efforts [Šarčević, 2015, p. 183]. Given its scale and complexity, the translation of *acquis* is an enormous challenge for candidate countries. Previous rounds of accession have demonstrated that candidate countries often encounter obstacles, such as time constraints, funding issues, understaffing and organizational problems, which adversely affect the quality of translated *acquis* (see [Biel, 2023] for a discussion of challenges and delays faced by Poland and other 2004 accession countries).

After accession, the new Member State's language gains official status in the EU and translation becomes institutionalized at the supranational level. EU institutions take over translation responsibilities. They establish in-house translation units for the new language and intensively recruit and train translators and lawyer-linguists. Significant efforts are required to develop standardization resources: style guides, term bases, translation memories and IT tools, as well as to verify resources created during the pre-accession phase. These processes unfold gradually; during this phase the Eurolect undergoes a **transition** when it is better adjusted to institutional needs.

After the running-in period, when the translation services are fully operational and translation resources well developed, the Eurolect stabilizes and enters a **mature** stage, which typically takes place a few years after accession. Translation quality tends to be consistently high, reflecting the establishment of effective translation processes and quality assurance mechanisms. Research on the Polish Eurolect shows that the post-accession Eurolect is more consistent and better aligned with the national usage, thanks to reduced variation, interference and translationese, compared to its pre-accession version [Biel, 2023].

In conclusion, the initial phase when the *acquis* is translated into Ukrainian is of paramount importance. These translations not only serve as a basis for harmonizing Ukrainian law with EU law but are instrumental in shaping the Ukrainian Eurolect. They will predetermine the long-term quality of EU translations into Ukrainian due to the continuity principle and frequent reuse of content.

Terminological choices made at this stage will have a lasting impact on the terminology used in national Ukrainian law due to harmonization and on future Ukrainian language versions of EU legal acts. It is therefore imperative to ensure high-quality translations of *acquis* into Ukrainian.

2. Practical Aspects of EU Translation

This second part focuses on practical aspects of EU translation, specifically addressing quality and standardization of translations. It offers guidance on navigating the complexities inherent in EU translation and concludes by discussing implications for training.

2.1. Quality and Error Categories

In recent years EU institutions have foregrounded and reframed translation quality [Biel, 2017]. They have adopted the 'fit-for-purpose' quality framework derived from ISO standard *17100: 2015: Translation services – Requirements for translation services* [ISO, 2015]. It allows for the prioritization of documents to be translated according to the risks they entail and quality levels they require. For example, the Directorate General for Translation (DGT) of the European Commission categorizes documents into 3 categories: Documents to be adopted by the Commission, Other Commission documents not to be adopted, and Documents addressed to the Commission. Category 1 is further subdivided into 1.1 Legislative documents, 1.2 Communications, and 1.3 Other documents adopted by the Commission⁶. Subcategory 1.1 of legislative documents requires the highest levels of quality assurance to ensure 'legal accuracy' – uniform interpretation and application of EU law throughout the EU. Translations should reflect an EU legislative style, the unique nature of EU law and its terminology⁷. High-quality translations should also ensure the accessibility, predictability and legal certainty of legislation [Strandvik, 2015, p. 146]. Additionally, EU legislation is subject to clarity requirements: "all language versions of a piece of legislation should deviate as little as possible from the target cultures' drafting conventions" [Strandvik, 2015, p. 153]; however, institutional guidelines allow "only limited leeway for 'localising' Category A" to target conventions [European Union, 2024, p. 14].

⁶ European Union (2024). DGT's Guide to documents.

⁷ European Union (2024). DGT's Guide to documents, p. 7.

Now, let's explore how these policy recommendations manifest as specific translation quality requirements. Presented below are the **linguistic quality requirements** outlined in the 2023 TRAD23 tender specifications, which is one of the largest tenders for EU translation services to be provided by external contractors (see Figure 1).

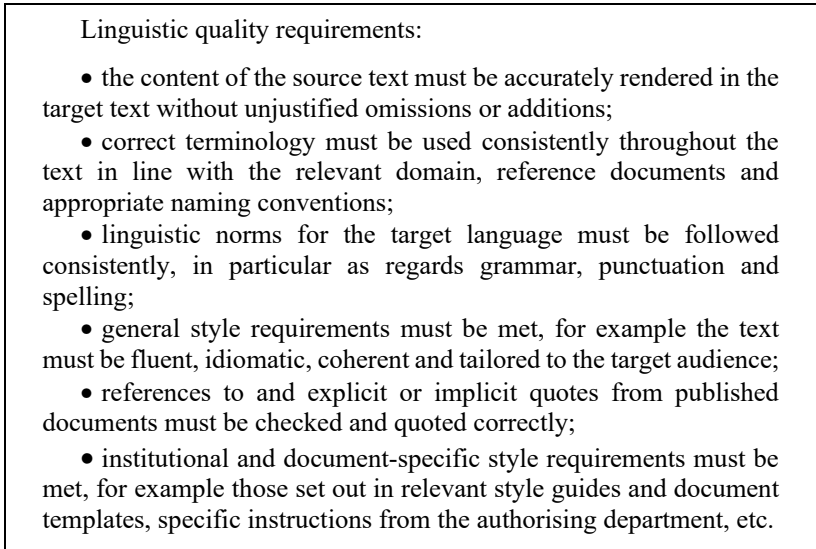

Fig. 1. Quality requirements for outsourced translations as outlined in the TRAD23 tender specifications⁸

Thus, translation quality is contingent upon six criteria: accuracy of information transfer, appropriateness of domain terminology, linguistic correctness and naturalness from the point of view of the target audience, conformity with institutional requirements and instructions as well as continuity by ensuring the identification and rigorous citation of explicit and implicit quotes. Whereas the first four criteria hold for most types of specialized translation, the last two underscore the institutional and systemic nature of EU translation.

A closer examination of these quality requirements becomes possible when we delve into the error typology used by the European

⁸ TRAD23 – Translation of European Union Documents, European Commission, DGT, 1.3.2023. P. 7. <https://etendering.ted.europa.eu/cft/cft-document.htm?docId=139949>

Commission's DGT to assess outsourced translations. The typology, rooted in MQA (Multidimensional Quality Metrics), encompasses five primary categories and a few subcategories [DGT, 2020]:

1. **Accuracy:** changes in the meaning of the source text:
 - Mistranslation: inaccurate rendition, distortions of meaning, ambiguity;
 - Omission;
 - Addition;
 - Untranslated: failure to translate a fragment of the source text.
2. **Terminology:** use of target terms which are inappropriate in a given domain or organization; non-adherence to terminology in reference materials, term base or preceding legal acts; inconsistent use of terminology.
3. **Linguistic Norm:** failure to respect target language rules:
 - Grammar;
 - Punctuation;
 - Spelling.
4. **Style:** failure to respect stylistic rules:
 - Job-specific style: failure to meet the instructions or organizational style guides; inaccurate replication of citation;
 - General style: failure to use the right register, non-idiomatic language, clumsiness.
5. **Design:** failure to meet presentation requirements, e.g. formatting, layout, integration of graphical elements or tags.

Errors are assessed based on their severity (seriousness) – impact on the usability, understandability and reliability of translation and this assessment depends on a genre. **Minor errors** do not have serious impact on content. **Major errors** have significant impact, may have serious (legal, financial or political) consequences or require a correcting act (corrigendum) [DGT, 2020]. In the case of a legal act, a major error leads to discrepancies between language versions, particularly those which unfairly disadvantage or privilege specific groups or entities in one Member State compared to others. The

European Parliament uses an additional severity level – a **critical error**, as a result of which "the content is unfit for use or re-use"⁹.

2.2. Resources for Translators

EU in-house translators have access to specialized resources and tools tailored to support them throughout the translation process. These resources are instrumental in standardizing translations, ensuring a uniform institutional style, maintaining consistency and improving overall efficiency and quality. They encompass: terminological resources (IATE), style guides and language-specific guidelines, document databases (EUR-Lex, Curia), customized CAT tools, neural machine translation engine (eTranslation¹⁰) and translation memory management system (EURAMIS), workflow and document management tools, which are integrated and easily accessible through a user-friendly interface. External translators have access only to some of these resources. Candidate countries' translators are in a disadvantaged situation because the EU resources they can access are usually not available in their language; hence, they rely on limited national resources developed for translating the *acquis*. For example, Ukrainian translators have access to:

- Government-approved *acquis* translations:

<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes>

- Glossary of *acquis* terminology

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1UaFmClhRwE_g10nGyHT4SQXJ11OJ3uofvzRaIhb8XSs/edit#gid=1467795730

Although these resources are valuable, they do not offer the same level of functionality as EU institutional resources. For example, government-approved translations, which are made available in the pdf or html format, could benefit from conversion into a regularly maintained searchable translation memory which could be downloaded by *acquis* translators. Likewise, the *acquis* glossary, currently presented as an Excel sheet with ca. 7,000 defined terms extracted with their definitions from the *acquis*, could be developed into an easily searchable and annotated term base. The glossary should

⁹ https://www.europarl.europa.eu/trad/etu/pdf/EXT_EVA_QM%20calculation_11.11.2021.pdf

¹⁰ https://commission.europa.eu/resources-partners/etranslation_en

be expanded to include other types of recurrent but non-defined terms to partly match the extensive term bases like IATE, which contains ca. 850,000 English terms and ca. 50,000 Croatian terms (the youngest EU language)¹¹. This could help standardize EU Ukrainian terminology, reduce variation and assist translators in their work.

A good example of a replacement resource which fills in the gap for EU external translators is Juremy¹², an online concordance search tool available in 24 EU official languages. It quickly searches both IATE to extract terminological equivalents and EUR-Lex to extract bilingual concordance lines with examples of use in one place. Searches can be limited to specific domains, time periods, and document types (Figure 2).

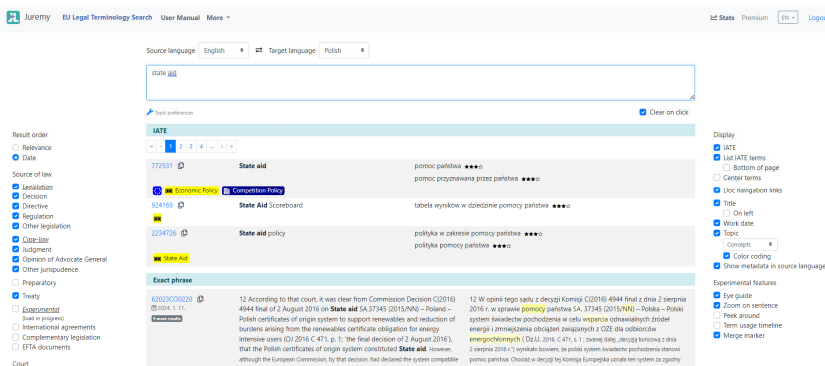

Fig. 2. A Juremy print screen demonstrating the results for *state aid* in the English-Polish combination

Developing fully functional tools to support translators' work could lead to improved efficiency and quality in *acquis* translation.

2.3. Standardization of Translations

One of the EU standardizing resources is the **normative translation memory** with document models, which is used to pretranslate legal texts to replace and lock elements which are 'ritualized' – repeated in the same way in a given text type. These elements are standardized in minute detail in the *Interinstitutional Style Guide* (which spans nearly

¹¹ Data as at 13.2.2024, <https://iate.europa.eu/info/statistics/global>

¹² <https://www.juremy.com/about/>

300 pages), launched in the 1990s and available in the EU official languages [European Union, 2022]. The Guide introduces uniform stylistic conventions which have to be strictly followed by drafters and translators in the European Union's institutions and bodies. Another important standardization document is *Joint practical guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation* [European Union, 2015]. Typical elements which are subject to standardization are listed in Table 2. They range from individual words to whole sentences which are formulaic and have to be treated idiom-like.

Table 2
Standardization in EU legal translation¹³

Type of element	English	Ukrainian
Macrostructure: transitions to sections	THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Having regard to ..., (...) Whereas: (1) (...) HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE: Article 1 (...) Done at ...	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ І РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ, Беручи до уваги ..., (...) Оскільки: (1) (...) УХВАЛИЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ: Стаття 1 (...) Вчинено у ...
Document title	REGULATION (EU) 2017/1369 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 July 2017	РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2017/1369 від 4 липня 2017 року

¹³ Ukrainian examples are based on the approved translations of Directive 2019/883 (<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/direktiva-es-2019883.pdf>) and Regulation 165/2014 (<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/es-1652014.pdf>).

	setting a framework for energy labelling and repealing Directive 2010/30/EU	про встановлення рамок для енергетичного маркування та скасування Директиви 2010/30/ЄС
Preambles: citations	Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union, and in particular Article 91 thereof, After consulting ..., Acting in accordance with the ordinary legislative procedure,	Беручи до уваги Договір про функціонування Європейського Союзу, зокрема його статтю 91, Після консультацій з ..., Діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою,
Enacting terms: concluding formulas, entry into force	This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States. This Directive is addressed to the Member States.	Цей Регламент обов'язковий у повному обсязі та підлягає прямому застосуванню у всіх державах-членах. Цю Директиву адресовано державам-членам.
Enacting terms: amendments	In point A of the Annex to Directive 2010/65/EU, point 4 is replaced by the following (...) Directive 2000/59/EC is repealed.	У пункті А додатка до Директиви 2010/65/ЄС, пункт 4 викласти в такій редакції (...) Директиву 2000/59/ЄС скасовано.
Terminology: institutions, legal acts, terms of EU law	European Parliament Regulation Directive	Європейський Парламент Регламент Директива
Textual navigation: subdivisions of acts and references to them and other acts	Article 1 Annex 1 as defined in point (b) of Article 4(1) in paragraph 1 OJ C 283, 10.8.2018, p. 61.	Стаття 1 Додаток 1 як визначено у пункті (b) статті 4(1) у параграфі 1 ОВ С 283, 10.08.2018, с. 61.

Official country names and country listing order	<p>Protocol names: Kingdom of the Netherlands, Republic of Türkiye, Czech Republic</p> <p>Geographical names: Netherlands, Türkiye, Czechia</p> <p>Member States' names are listed alphabetically according to the protocol order (based on spelling in their source language).</p>	<p>Королівство Нідерландів, Турецька Республіка, Чеська Республіка</p> <p>Нідерланди, Туреччина, Чехія</p>
Numbers, dates, symbols	7.5 60 %	7,5 60 %
Recurrent grammatical structures: deontic modality	<p>Preambles:</p> <p>In order to ensure greater clarity, its main provisions <u>should</u> therefore be simplified and re-structured.</p> <p>Enacting parts:</p> <p>Tachographs <u>shall</u> be subject to regular inspection by approved workshops. Member States <u>shall</u> ensure that any party involved in the delivery or reception of waste from ships can claim compensation for damage caused by undue delay.</p>	<p><i>Should</i> in preambles to be translated as: <i>потрібно, має, слід, належить, необхідно, доцільно</i> Для забезпечення більшої ясності, його основні положення <u>необхідно</u>, таким чином, спростити та реструктурувати.</p> <p><i>Shall</i> in enacting parts to be translated as <i>повинен</i> or the verb in present tense. Тахографи <u>повинні</u> проходити регулярну перевірку затвердженими майстернями. Держави-члени <u>забезпечують</u>, щоб кожна сторона, яка бере участь у здаванні та прийманні суднових відходів, могла вимагати компенсацію шкоди, завданої необґрунтованою затримкою.</p>

Capitalisation	Member States Treaty on European Union EU Climate Transition Benchmark	держава-член Договір про Європейський Союз бенчмарк кліматичного переходу ЄС
----------------	--	--

The macrostructure is like a template – a metaframe which segments a legal act into sections. EU legal acts are typically composed of preambles, enacting terms and annexes. Non-normative preambles are divided into citations specifying the legal basis for a legal act and recitals explaining the rationale for enactment. Standard transition formulae are placed in strategic positions to signal a move to the next section. For example, the transition from citations to recitals is signaled with "Whereas:" in English ("Оскільки:" in Ukrainian). As shown in the table, standardization encompasses not only the macrostructure of a legal act but also its microstructures: legal formulas, recurrent lexicogrammatical patterns, numbers, symbols, dates, capitalization and even punctuation. For example, EU legal acts tend to use the modal verb *should* in non-normative preambles and *shall* in enacting terms to express deontic modality (e.g. obligation). However, as observed in the examples provided in the table, this distinction is not consistently maintained in Ukrainian translations, which may result from insufficient guidelines for translators.

Additionally, there are also **language-specific resources** which address translation problems into a given language. For example, the Polish style guide discusses frequent interference problems when translating from English into Polish (e.g. an overuse of passive voice, nominalizations, sequence of tenses, government of grammatical case) as well as how to render some problematic expressions, e.g. *to ensure that, dedicated, if appropriate, reasonable, respective or without prejudice*.

It is critical to develop and regularly improve good-quality resources for translators, in particular a Ukrainian style guide, to ensure a standardization of translations and respect for Ukrainian linguistic and drafting conventions. This requires a collaboration of Ukrainian linguists, translation scholars, lawyers and drafters.

2.4. EU Legal Terminology

Legal terms, which are units of legal knowledge and fundamental components of legal texts, require high precision in translation to ensure that the conceptual scope of source terms remains unchanged [European Union, 2024, p. 15]. Due to the EU's legal autonomy, EU law has developed **autonomous multilingual legal concepts** which are independent of national legal systems. Such supranational concepts are expected to have "a common conceptualization" [Bajčić, 2018, p. 21] – be uniformly understood and applied throughout the EU. This places EU legal concepts in the double legal environment: the immediate supranational environment and the Member States' national environments due to the compulsory implementation of EU law. EU concepts enter national legal orders via regulations which are directly applicable and binding in Member States and through the transposition of directives in national transposing legal acts. Regulations are automatically incorporated into Member States' legal systems, posing the highest translation risk. Directives undergo transposition – they are localized by national governments to achieve the results specified in the directive.

To achieve this common conceptualization of EU concepts, EU drafters are advised to avoid system-bound terms of national law, which may be misleading and difficult to translate. Supranational terms are preferably developed using **neutralization** techniques, such as neologisms, generic terms or modified existing terms. These foreignizing techniques help signal their distinctness from national legal frameworks. Likewise, translators of EU legal acts are advised that: "In view of the special nature of EU law, concepts or terminology specific to particular national legal systems are to be used with care" [European Union, 2024, p. 5]. In particular, extra caution should be exercised to avoid localizing supranational concepts when translating directives as this is the national parliaments' task reserved for the transposition stage. It should however be pointed out that discerning whether a given concept is autonomous and carries an EU-specific meaning or belongs to national law may prove challenging in practice [Biel and Doczekalska, 2020]. Moreover, legal acts also contain non-legal terminology drawn from various domains, which presents its own set of challenges in translation [Stefaniak, 2017]. It is essential to establish a network of national subject-matter experts who could be

consulted on the development of Ukrainian terminology for EU legal concepts and on selecting appropriate terms from other domains.

As already noted, translators should maintain terminological continuity with the approved existing translations of *acquis* in Ukrainian. It is also important to maintain the internal consistency of terminology within a document. For example, if *competent authority* is first translated as *компетентний орган*, this equivalent should be strictly repeated throughout the legal act and not be replaced with any synonyms because elegant variation does not apply to legal acts. Research shows that multilingual drafting may result in unintended variation, which is exacerbated by translation (this is also a recurrent problem in the post-editing of machine translation). Therefore, checks should be put in place to limit additional unnecessary terminological variation at the translation phase.

★ 1393952					
civil law [LAW]					COM
consumer [TRADE, consumption]					
economic rights [LAW, rights and freedoms]					
commercial transaction [TRADE, marketing]					
en	right of withdrawal	***		COM	
cs	právo odstoupit od smlouvy	***		COM	
pl	prawo do odstąpienia od umowy	***		COM	
	prawo do wypowiedzenia umowy	***		Consilium	
sk	právo na odstúpenie od zmluvy	***		COM	
	právo odstúpiť od zmluvy	***		COM	
★ 3591091 European Union					
EU policy [EUROPEAN UNION, European construction, deepening of the European Union, EU activity]					COM
climate change policy [ENVIRONMENT, environmental policy]					
reduction of gas emissions [ENVIRONMENT, environmental policy, climate change policy]					
en	fit for 55 package	***		COM	
	fit for 55	***		COM	
	fit for 55 legislation	***		COM	
cs	balíček k dosažení 55% snížení emisí (Fit for 55)	***		COM	
	balíček „Fit for 55“	***		COM	
	Fit for 55	***		COM	
pl	pakiet „Gotowi na 55“ PREFERRED	***		COM	
	„Gotowi na 55“ PREFERRED	***		COM	
	pakiet „Gotowi na osiągnięcie celu 55 proc.“	***		Consilium	
sk	balík Fit for 55	***		Consilium	
	balík „Fit for 55“	***		Consilium	
	balík návrhov Fit for 55	***		Consilium	
	legislatívny balík „Fit for 55“	***		Consilium	

Fig. 3. Print screens from IATE illustrating Czech, Polish and Slovak equivalents of *right of withdrawal* and *fit for 55*

When searching for Ukrainian equivalents of *acquis* terminology, it may be useful to consult the IATE term base. Although the public version of IATE provides access to official languages only, solutions adopted by the closely related official languages from the West Slavic group – Polish, Czech and Slovak, which often struggle with synthetic English structures and require explicitation, may provide inspiration for coining Ukrainian terms (see Figure 3).

Further practical information about multilingual terminology in EU institutions see Part III in the open access *Handbook of Terminology. Legal Terminology* [Biel and Kockaert, 2023] and chapter A.4 in this volume.

3. Conclusions: Implications for Training EU Translators

This chapter has addressed a spectrum of theoretical and practical challenges faced by EU translators and candidate countries. Given the complexity and long-term national implications of EU translation, it is necessary to develop tailored training courses for translators, interpreters, lawyer-linguists, legal revisers and terminologists to ensure a sufficient pool of trained professionals. Training programmes should include procedural languages (English, French), in conjunction with other official languages. They should develop key competences outlined in the EMT (European Master's in Translation) Competence Framework¹⁴: Language and Culture, Translation, Technology, Personal and Interpersonal and Service Provision. While the EMT model offers an excellent training guidance, it does not single out two important competences which are listed, for example, in the ISO 17100:2015 competence framework [ISO, 2015]: Domain Competence and Competence in Research, Information Acquisition and Processing (information-mining competence). They are of paramount importance in institutional translation and should be prioritized in training. The former includes thematic competence and should cover a range of domains. The latter includes the ability to acquire relevant knowledge to understand the source text and create the target text and ability to efficiently identify and extract appropriate information from legal sources, institutional resources, reference materials, etc., and evaluate its reliability. Research shows that

¹⁴ https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_en.pdf

translators recruited by institutions often lack domain knowledge and research skills, in addition to such high-impact skills as source text comprehension, clarity of target texts, compliance with style conventions, maintaining quality under pressure and extensive target vocabulary ([Lafeber, 2023]; see also the open access book *Institutional Translator Training* [Svoboda, Biel and Sosoni, 2023], presenting training efforts at various international institutions). Efforts to enhance training are vital for equipping language professionals with the requisite skills to navigate the complexities of EU translation.

References

- Bajčić, M. (2018). "The Role of EU Legal English in Shaping EU Legal Culture". *International Journal of Language & Law*, 7, 8–24.
- Biel, L. (2014). *Lost in the Eurofog. The Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Biel, L. (2017). "Quality in institutional EU translation. Parameters, policies and practices". In *Quality aspects in institutional translation*, edited by T. Svoboda, L. Biel, K. Łoboda. Berlin: Language Science Press, 31–57.
- Biel, L. (2019). "Theoretical and methodological challenges in researching EU legal translation". In *Legal Translation. Current Issues and Challenges in Research, Methods and Applications*, edited by I. Simonnæs, M. Kristiansen (pp. 25–39). Berlin: Frank & Timme.
- Biel, L. (2021). "Eurolects and EU Legal Translation". In *The Oxford Handbook of Translation and Social Practices*, edited by M. Ji, S. Laviosa. Oxford: Oxford University Press.
- Biel, L. (2023). "From national to supranational institutionalisation: a microdiachronic study of the post-accession evolution of the Polish Eurolect". *Perspectives*, 31(4), 672–689.
- Biel, L., Doczekalska, A. (2020). "How do supranational terms transfer into national legal systems?: A corpus-informed study of EU English terminology in consumer protection directives and UK, Irish and Maltese transposing acts". *Terminology*, 26(2), 184–212.
- Biel, L., Kockaert, H.J. (Eds.). (2023). *The Handbook o Terminology*. Vol. 3. *Legal Terms*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Derlén, M. (2015). "A Single Text or a Single Meaning: Multilingual Interpretation of EU Legislation and CJEU Case Law in National Courts". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 53–72). Farnham: Ashgate.
- European Union. (2024). *DGT's Guide to documents*. Available at: https://ec.europa.eu/translation/maltese/guidelines/documents/dgt_translation_quality_guidelines_en.pdf [Accessed 14 February 2024].
- Directorate-General for Translation. (2020). *DGT Guidelines for Evaluation of Outsourced Translations (TRAD19)*. Key aspects of evaluation under TRAD19 – Quick Reference.

Doczekalska, A. (2009). "Drafting and Interpretation of EU Law – Paradoxes of Legal Multilingualism". In *Formal Linguistics and Law*, edited by G. Grewendorf, M. Rathert (pp. 339–370). Berlin: de Gruyter.

European Union. (2015). *Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union. (2022). *Interinstitutional Style Guide*. Brussels: Publications Office of the European Union.

International Organization for Standardization. (2015). ISO 17100:2015 Translation services – Requirements for translation services. Geneva: ISO.

Kaczorowska, A. (2011). *European Union Law*. 2nd ed. London: Routledge.

Kjær, A.L. (2007). "Legal Translation in the European Union: A Research Field in Need of a New Approach". In *Language and the Law: International Outlooks*, edited by K. Kredens, S. Goźdź-Roszkowski (pp. 69–95). Frankfurt am Main: Peter Lang.

Koskinen, K. (2000). "Institutional Illusions. Translating in the EU Commission". *The Translator*, 6(1), 49–65. <https://doi.org/10.1080/13556509.2000.10799055>

Koskinen, K. (2014). "Institutional translation: the art of government by translation". *Perspectives*, 22(4), 479–492.

Lafeber, A. (2023). "Skills and knowledge required of translators in institutional settings". In *Institutional Translator Training*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, V. Sosoni (pp. 30–48). London: Routledge.

Robertson, C. (2015). "EU Multilingual Law: Interfaces of Law, Language and Culture". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 33–52). Farnham: Ashgate.

Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.

Šarčević, S. (2015). "Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU Law". In *Language and culture in EU law. Multidisciplinary perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 183–205). Farnham: Ashgate.

Stefaniak, K. (2017). "Terminology work in the European Commission. Ensuring high-quality translation in a multilingual environment". In *Quality aspects in institutional translation*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, K. Łoboda (pp. 109–121). Berlin: Language Science Press.

Strandvik, I. (2015). "On quality in EU multilingual lawmaking". In *Language and culture in EU Law. Multidisciplinary perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 141–165). Farnham: Ashgate.

Svoboda, T., Biel, Ł., Sosoni, V. (Eds.). (2023). *Institutional Translator Trainer*. London: Routledge.

Vunder, M., Lacroix, C.-O. (2023). "Training lawyer linguists at the Court of Justice of the European Union: Induction and continuing professional development". In *Institutional Translator Training*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, V. Sosoni (pp. 226–233). London: Routledge.

CHAPTER A.4

Terminology and Applied Terminology Work in the EU Context: An Overview

Martina Bajčić

This chapter provides an overview of the discipline of Terminology with emphasis on applied terminology work in the context of multilingual EU law. The first part of the chapter outlines specialized language and defines the principal categories of term, concept and object observed through the lens of specialized translation. Focus is put on state-of-the-art approaches to term formation and standardization as well as on multilingual terminology work with an eye to EU translation. The second part of the chapter explains the unique features of EU terms that are applied both by EU courts and national courts of the Member States. This dual environment in which EU terms are used, applied and interpreted increases the need for consistency and multilingual concordance of terms. The chapter also illustrates examples from the institutional terminology database IATE and offers guidelines for credible information retrieval for EU translators, underscoring terminology work as a pre-condition for EU accession.

1. Introduction

When it comes to translation, terminology naturally plays an important role. Not only must translators be able to understand specialized knowledge units and link them to concepts in the same or different language, they must also store the knowledge acquired in a useful way [Faber, 2012, 3]. Acquiring skills to deal with the terminology that encodes expert knowledge in the specialized domain is hence essential for translators of specialized texts, including translators working in the EU context. The importance of terminology used in EU law in all of its official languages cannot be overstated. Not only is it instrumental to achieve uniform application of EU law, but it is also "extremely influential, given the prestige of the EU institutions and its wide-reaching application" [Clay, 2022, 143]. Conversely, a lack of strategic and timely conducted terminology work can prove problematic with regard to translating EU law into a national language, as well as obstruct preparations for EU accession.

As a matter of fact, the usage of inconsistent terms for EU concepts was identified as the main obstacle for Croatia as the youngest EU Member State on the way to EU accession [Šarčević and Bajčić, 2009, 811]. After all, as part of a Stabilisation and Association Agreement, a candidate country must take the necessary steps to transpose EU law into the national legal system, which cannot be done without translation. After accession, the national terms used for EU concepts become official and form part of the national legal language. Therefore, work aimed at consolidating and standardizing terminology and creating reliable resources for translators should be seen as part of the preparations for EU accession.

Observed against that background, this chapter discusses the theoretical and practical relevance of studying terminology in connection to specialized language and knowledge. Section 2 reviews some basic terminology notions (term, concept and object) and discusses the advantages of concept analysis from the perspective of specialized translation. Section 3 outlines terminology work with emphasis on term formation and standardization. Section 4 summarizes the most important aspects of multilingual term harmonization for the purpose of EU translation.

2. Specialized Language and Terminology

Specialized language or language for a specific purpose (hereinafter: LSP) is a collection of all forms of specialized expression typical of disciplines, sciences, fields and activities involving special knowledge [Vintar, 2008]. LSP is hence natural language typically used in a specific technical or disciplinary field, for a functional or an operational purpose, commonly within a professional setting [Grego, 2010, 50]. Furthermore, such specialized language is distinguished by both lexical and non-lexical features. The former features include lexical monoreferentiality and domain-specific lexicon, and these can create barriers for a layperson's understanding and translating specialized texts.¹ On the other hand, non-lexical features include syntactic (e.g. nominalization, depersonalization) and textual features (synthetization, cohesion, hedging) [see Grego, 2010, 60–64]. Simply

¹ Due to the domain-specific lexicon, non-specialists may find a specialized text 'perfectly readable yet not comprehensible' [Grego, 2010, 54].

put, language used within a specialized discipline fulfils a specialized purpose and utilizes special features to best achieve the intended purpose. Observed in this light, purpose constitutes the keyword in specialized translation as well [cf. Grego, 2010, 47]. Consequently, growing and cultivating LSP competence and literacy is important both as a skill of its own and as a means to mastering a special subject field.² Terminology and specialized language are often studied (only) in connection to other (applied) linguistic disciplines, especially foreign language teaching, specialized translation, discourse analysis, and knowledge transfer. Yet, studying terminology in its own right has grown in importance with the rise of corpus linguistics. Today accordingly, applied terminology work is not only ubiquitous, but lies at the very centre of research connected to building databases, linking language data, machine translation and translation theory. An increasing number of studies have over the years strengthened the view that while terminology "never escapes the function of practice", it is nevertheless an independent field of research [Myking, 2020, 28], which today is typically performed as an empirical linguistic activity.

2.1. Terms, Concepts, and Objects

A term is a linguistic designation of a concept, that is to say the representation of a concept by a sign which denotes it [ISO 1087-2019]. A concept is a unit of knowledge created by a unique combination of characteristics [ISO 1087-2019]. Concepts are thus conceived as mental representations of objects within a specialized context or field. On the other hand, an object is anything perceivable or conceivable [ISO 1087-2019]. Objects can be material, immaterial, imagined. To this date there has been little research into objects and their relations with concepts and terms. This is unfortunate as understanding these relations can help us gain insights into the conceptual structure of the domain studied and facilitate the design of conceptual models and termbases. In the early days of terminology [Wüster, 1985], it was assumed that objects precede concepts which are created by means of abstraction from objects as real entities in the world. However, in the legal domain, concepts may precede objects so that we can speak of

² On the importance of developing translation competence in general see Snell-Hornby [1988], and on legal translation competences and sub-competences see Prieto Ramos [2011], Cao [2007].

construction, not abstraction of concepts. As a matter of fact, legal institutions are sometimes constructed, inferred from or created through explicit or implicit legal norms. Likewise, new ideas of legal constructs or new legal concepts might never actually be objectified, i.e. enacted or materialized.³

As regards legal terms, we can say that they convey legal concepts, which in turn frame legal knowledge [Bajčić, 2017, 39]. For Kjær [2000, 146], a legal term functions as a reduced representation of legal rules. To shed more light on the distinction between term and concept in the legal sphere, a parallel can be drawn with the distinction between provision and norm in the context of legal theory. A provision is a normative text which requires interpretation, whereas a norm is the interpreted provision, or its meaning [cf. Guastini, 2023]. Ontologically however, a norm is not different from a provision [*Ibid.*]. Likewise, modern-day approaches to terminology posit that terms and concepts do not exist independently of each other [Mykon, 2020, 19], whereas terms are observed as motivated structures, rather than arbitrary signs.⁴

In short, distinguishing between the categories of term, concept and object bears ramifications not just for terminology work and analysis, but also for the design of termbases and translation resources, as will be illustrated in Section 3. Likewise, discerning terms from concepts is especially beneficial when dealing with polysemy. In the EU context polysemy may result from the usage of a single term to denote both an EU legal concept and a national law concept.⁵ With this in mind we will compare the specific methods of terminology work in the legal field in general as opposed to the institutional EU context, by zooming in on some advantages and disadvantages of using neologisms vs. functional equivalents to express concepts of EU law.

2.2. Concept Analysis

Along with concepts and their characteristics, relations among concepts are instrumental to understanding how concepts are

³ An example of legal concepts being created through construction, without having corresponding objects would be the Treaty establishing a Constitution for Europe signed on 29 October 2004 [Bajčić, 2021].

⁴ This is an important issue in term formation, as motivation is a criterion for forming new terms, as well as transparency, as is discussed under Section 3.3.

⁵ Although this practice should be avoided for it can lead to confusion and conceptual incongruence, there are instances of polysemous EU terms [Bajčić, 2011; 2017].

interlinked within a subject field [Meyer et al., 1997]. In addition to hierarchical and non-hierarchical relations which are often used to establish concept systems (*Ibid.*), also relevant are logical relations based on similarities between concepts [Cabré, 1999, 100]. Concepts can share one or two characteristics, so that one concept can be more generic and the other more specific [Bajčić, 2017, 17]. In this generic-specific relation which is most commonly used to structure a concept system [Meyer et. al, 1997, 104], the specific concept will have at least one additional characteristic that differentiates it from the generic concept. This relation is described as logical subordination [Cabré, 1999, 100]. In a generic-specific relation the specific concepts are included in the generic concept. This relation of inclusion is important in the search for translation equivalents. Similarly, if two specific concepts are subordinated to the same generic concept, the specific concepts are said to be in a relation of logical coordination [*Ibid.*]. For example, concepts *subsidiary company* and *parent company* are subordinated to the generic concept of *company* as their superordinate concept [Bajčić, 2017, 17].

On the other hand, ontological relations are based on proximity or contact in space and time. Those based on proximity can be described as meronymic (part-whole) and hyponymic (whole-part) relations. These relationships denote that something is a part of a whole and create concept ladders (e.g. *state-county-city-municipality*). In contrast to logical relations, within these ladders a category can only occupy one instantiation, as something is either a county, or a state. Establishing concept relations enables the creation of a taxonomic or hierarchical structure of a domain with concepts that are coordinated, subordinated or superordinate to one another [Bajčić, 2017, 18]. Elucidating these relations between potential translation equivalents can help translators to determine the most appropriate equivalent and also acquire subject-field knowledge by having access to a representation of the concept system [cf. Meyer et al., 1997, 104]. A concept system includes a set of concepts structured in one or more related domains according to established concept relations among its concepts. However, as Meyer et al. [1997, 106] point out, real concept systems are normally complex and not "neat-and-tidy" tree structures. Nevertheless, determining the relations between concepts forms the

basis for a uniform and standardized terminology; facilitates the comparative analysis of concepts and designations across languages; and facilitates the writing of definitions. Therefore, undertaking concept analysis is essential for resolving terminological problems.

3. Terminology Work

Terminology work is multidisciplinary as it relies on other disciplines when studying the terms and concepts of a field (e.g. logic, epistemology, philosophy of science, linguistics, information science, cognitive sciences). Over the years two distinct approaches to studying and analysing terminology have been profiled, namely the semasiological and the onomasiological. The latter, also called a concept-based or knowledge-driven approach was given preference in the early days of the General Terminology Theory [Wüster, 1985]. Its founding father, Eugen Wüster, was primarily interested in standardization, and therefore proceeding from the concept, rather than the linguistic denotation, was considered essential to guarantee a one-to-one, monosemic relation.⁶ Indeed, this univocity relation was painted as the ideal of specialized language and communication and observed as indispensable for precise and efficient knowledge transfer among experts. It should be noted that Wüster conducted terminology work in the domain of technical sciences, where the portrayed ideal of univocity was easier to achieve as opposed to social sciences [Wüster, 1968]. The importance of univocity was in particular accentuated in the context of multilingual terminology work, where assuming one term can denote only one concept was important to achieve full equivalence across languages. In contrast, the semasiological or lexicon-driven approach puts the focus of attention on the terms in texts and how they are actually used within texts. Today however, it is widely recognized that polysemy and even synonymy are present in

⁶ It should be noted that pursuant to the aims of the General Terminology Theory, three main orientations in terminology can be distinguished: terminology adapted to the linguistic system, translation-oriented terminology and terminology oriented to language planning [Cabré, 1999, p. 12–14; Bajčić, 2017, p. 14]. The focus of this chapter is placed on applied terminology work, i.e. on the latter two orientations aimed at improving and simplifying translation. In light of the number of terminology topics relevant for translation, the present chapter can only offer an overview of those deemed most relevant for the purpose of EU translation.

specialized languages, too,⁷ and a combination of both semasiological and onomasiological approaches is the preferred method to conduct terminology work.⁸ In essence, terminology work concerned with the systematic collection, description, processing and presentation of concepts and their designations [ISO 5127:2017] heavily relies on corpora. At the same time, terminology work is carried out on the basis of established principles and methods which go beyond term excerption and harmonization and include concept harmonization and terminography [ISO 5172:2017].⁹

3.1. Multilingual Terminology Work

This subsection describes the main methods of multilingual terminology work. Applied terminology work aimed at translation was initially developed in support of translation in bilingual or multilingual areas or countries. Multilingual international bodies such as the United Nations, UNESCO, EU regularly conduct this type of terminology work as it raises the quality of translations (e.g. by means of creating reliable termbases).

In general, we can distinguish between descriptive and prescriptive or normative approaches to terminology work. The former is carried out in order to determine and describe usage of concepts and terms. Focusing on the actual usage of terms in real texts, descriptive approaches are useful for translation purposes. On the other hand,

⁷ For instance, there is an increasing number of studies into variation in the EU context [Clay, 2022, Biel, 2023, Bajčić, 2023, Dobrić Basanež, & Bajčić, 2023].

⁸ There are though advocates of the semasiological method only [e.g. Temmerman 2000], which in our view, resulted from an increased reliance on corpora. Nevertheless, in the domain of law it seems appropriate not to rely on corpora alone because of the construction (of the meaning) of legal concepts. Legal meaning of some concepts is not created by abstraction from real-life objects, but sometimes, by means of construction of ideas and concepts which are then translated into terms. EU law is after all a legal construct, created through Treaties. This requires one to look beyond corpora when for example establishing concept relations or forming new EU terms.

⁹ Terminography can be described as the applied sister discipline of terminology and is concerned with creating terminological resources. Modern-day theories do not capitalize on the distinction and the boundaries between terminology, applied terminology (work) and terminography are increasingly blurred owing to a great extent to their digital environment. Again, in the early days of terminology, terminography was observed in juxtaposition to lexicography, underlining the onomasiological approach taken in terminography.

prescriptive terminology work serves the purpose of determining and defining concepts, terms and their equivalents, and most notably standardizing them according to their use. Prescriptive work is especially relevant in the context of standardization bodies, companies, etc. Onomasiological principles are preferred in this approach as the choice of the most appropriate term requires concept analysis, synonym ranking, and writing definitions [cf. Warburton, 2015, 650]. At the same time, it should be noted that term choices are connected to users [Myking, 2020, 21]. As the descriptive approach observes and records the usage of terms and their variations without making any "value judgement about them" [Warburton, 2015, 650], it adheres to semasiological principles, acknowledging that terms are an integral part of the language lexicon, and polysemy and synonymy are natural phenomena in terminology, in contrast to the early days of General Terminology Theory, when it was assumed that specialized language should be stripped away of polysemy to achieve standardization.

Irrespective of the approach chosen for terminology analysis and management, or for termbase design, corpora are today predominately used as the starting point. They enable one to handle huge amounts of everchanging-data and information on the terminology of specialised domains [Marcinkevičienė, 2000; Rajkijevic, 2023]. Corpus analysis methods comprise corpus-based, corpus-driven or mixed approaches [Tognini Bonelli, 2001]. The corpus-based approach "uses corpus evidence mainly as a repository of examples to expound, test or exemplify given theoretical statement"; while in the corpus-driven approach, theoretical statements can only be formulated in the presence of corpus evidence [Tognini-Bonelli, 2001, 10–11].¹⁰

In terminology work based on the onomasiological and prescriptive approaches, corpus-based methods are of primary importance as they enable researchers to exemplify the usage of terms with various context examples as well as to search for term definitions [Rajkijevic, 2023]. On the other hand, corpus-driven methods are central within the semasiological and descriptive framework [Ibid.]. For instance, in IATE (Interactive Terminology for Europe), as the most comprehensive open-access database of EU terms users can check the context of specific terms,

¹⁰ Today, a mix of approaches is predominately used [cf. Bajčić, 2021].

as well as usage notes and definitions as a result of applying terminology work and methods and relying on corpora.¹¹ IATE has been used by EU institutions since 2004. Today it has 7 759 733 terms in all EU languages while new terms are constantly being added. Needless to say, it is important for each language to start as early as possible to feed EU terms in the respective language that have been coordinated by the national authority in charge of EU translation into the termbase. At the same time, even IATE is not a fully normative database but rather descriptive since IATE entries are not concept-based but term-based. In consequence, concepts are not consistently handled as single terminological entries [Bratanić and Lončar, 2015, 212]. In practice, translators searching for a term in a specific language may find several different terms and have to decide which one to use. To illustrate, the English term *public health measure* has three entries in Croatian: *Javnozdravstvena mjera*, *mjera javnog zdravlja*, *mjere zaštite javnog zdravlja*.

3540869		health policy [SOCIAL QUESTIONS, health]		COM
en	public health measure	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	COM
Redirected from: public health measure				
de	Maßnahme im Bereich der öffentlichen Gesundheit	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
	Maßnahme für die öffentliche Gesundheit	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
	Maßnahme des Gesundheitswesens	**	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
fr	mesure de santé publique	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
hr	javnozdravstvena mjera	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
	mjera javnog zdravlja	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
	mjera zaštite javnog zdravlja	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium
it	misura di sanità pubblica	***	🔍 📄 📁 🗑️ 🔄	Consilium

Chart 1. IATE entry for *public health measure*

As can be observed, there is only a single term in French and Italian for *public health measure*. On the other hand, there are three different terms in German, with the last one – *Maßnahme des Gesundheitswesens* – being least reliable (as is indicated by two stars only). Conversely, other languages do not include variants as can be seen in Chart 2.

¹¹ Available at: <https://iate.europa.eu/home>

da	folkesundhedsmæssig foranstaltning	***	 	Consilium
es	medida de salud pública	***	 	Consilium
fi	kansanterveystoimenpide	***	 	Consilium
nl	volksgezondheidsmaatregel	***	 	Consilium
pl	środek dotyczący zdrowia publicznego	**	 	Consilium
	środek ochrony zdrowia publicznego	**	 	Consilium
sl	javnnozdravstveni ukrep	***	 	COM
sv	folkhälsoåtgärd	***	 	Consilium

Chart 2. Entries for *public health measure* in multiple languages

Sometimes, terminological variation can be resolved by checking the domain to which a term belongs, however, there are instances where several entries can be found within a single domain, as in the above case.

3.2. Term/Concept Harmonization and Equivalence

Domain-oriented terminology work is also concerned with term and concept harmonization within a specialized field.¹² As an essential requirement of either monolingual or multilingual terminological activity, multilingual term harmonization typically implies the establishment of equivalences across languages, and the regulation of synonymy and term variation within a single language [Bratanić and Lončar, 2015, 207]. On the other hand, terminology work aimed at establishing correspondence between two or more closely related or overlapping concepts in order to eliminate or reduce minor differences between them constitutes concept harmonization. Observed in this light, harmonization evidently starts at the concept level and continues at the term level [Bratanić and Lončar, 2015, 207].¹³ Moreover, EU concepts are often not clearly defined which can lead to misinterpretation. Likewise, EU law is very much dependent on the

¹² We can also distinguish ad-hoc terminology work, zooming in on solving a current terminology problem, and text-oriented terminology work, including preparatory terminology research for a given text.

¹³ Pursuant to ISO 860:2007(E) entitled "Terminology work – harmonization of concepts and terms", concept harmonization is defined as: "An activity leading to the establishment of a correspondence between two or more closely related or overlapping concepts having professional, technical, scientific, social, economic, linguistic, cultural or other differences, in order to eliminate or reduce minor differences between them."

terms and concepts of national legal systems of the Member States. When choosing terms, i.e. forming secondary terms, it is thus essential to examine the potential fit of a term into the conceptual structure of both EU and national law [Šarčević, 2015, 185].

In multilingual terminology work terms are first independently researched in all languages, after which correspondences in different languages are established [Cabezas-García and León-Araúz, 2023]. Equivalence should hence be observed in this light, calling for mapping of the concept systems of each language and congruence at the conceptual level [Cabezas-García and León-Araúz, 2023]. After all, equivalence in terminology is not the same as translation equivalence [León-Araúz, 2022] sought in legal translation for instance. Establishing this type of equivalence requires translators to compare the scope of application, legal effect, and classification of corresponding legal concepts in order to determine the degree of correspondence and functional equivalents. The resulting equivalents can be partial, near or full [Šarčević, 1996]. On the other hand, in the EU context the resulting equivalents must be uniform in all languages and used consistently (both intra- and inter-textually). In addition, Sager [1994] makes a distinction between genuine terms (discovered equivalence) and translation equivalents (created equivalence) which he defines as substitute lexical items or expressions in a target language for a source-language lexical unit that has no matching concept in the target language culture [Sager, 1994]. In the EU context we speak of secondary terms in this sense [cf. Šarčević, 2015]. On the other hand, in monolingual work equivalents are added without necessarily accounting for conceptual congruence [Cabezas-García and P. León-Araúz, 2023]. This might prove challenging when relying on machine translation to enrich terminological resources, as machine translation might provide more created than discovered equivalence. It can be assumed that machine translation will be increasingly used to populate terminological resources in future, thus requiring special guidelines, both pre- and post-editing, for terminographers [cf. Cabezas-García and P. León-Araúz, 2023].

In any event, raising awareness about timely terminology work, preferably initiated before a country accedes to the EU, is crucial in order to consolidate existing terms (among diverse institutions and

actors involved in EU translation at both the national and EU level) and to standardize them within a centralized termbase. Although existing EU translation tools are not always fully reliable in terms of harmonization [Bratanić and Lončar, 2015, 211], EU translators will presumably continue to rely on terminology resources [cf. Bratanić and Lončar, 2015, 217] underlining the need for a coherent standardization strategy (i.e. systematic terminology management), rather than *ad-hoc* terminology management [cf. Šarčević and Bajčić, 2009, 822].

Before turning to term formation, the notion of terminology planning merits special attention in the context of the pre-accession period, i.e. before a country accedes to the EU. Work aimed at developing, improving, implementing and disseminating terminology undertaken during pre-accession by a candidate country can bring benefits for subsequent term standardization¹⁴ and control, and in turn ensure higher translation quality: 'The sensitive task of creating terms to translate EU legislation is particularly acute in the candidate countries where one of the tacit conditions for accession is the translation of the entire *acquis*, a Herculean undertaking requiring the creation of the entire vocabulary of EU law in the national language over a relatively short period of time' [Šarčević, 2015, 183]. This is especially important in light of the equal authenticity rule¹⁵ and the multi-language approach to legal drafting in the EU.¹⁶ By rendering a national language of a candidate country an official EU language, the democratic principle of the EU is promoted [cf. Marino, 2018, 1]. Controlling, owning and standardizing terminology at an early stage seems important also in light of the often used 'copy and paste' approach to drafting texts in the EU. This technique is used more,

¹⁴ In the context of developing terminology in pre-accession periods it makes sense to consider including the following labels into terminology standardization: preferred term (term rated as the primary term for a given concept); admitted term (term that is a synonym for a preferred term, but not rated as a preferred term); deprecated term (a term which is a synonym for a preferred term, but rated as undesired); obsolete term (a term no longer in common use). STRUNA, a database of Croatian special field terminology, including EU law, has such labels: <http://struna.ihjj.hr/>

¹⁵ Pursuant to the principle of equal authenticity, EU legislation is equally authentic, that is valid, in all EU official languages.

¹⁶ This approach implies consulting multiple languages when translating EU law and forming new terms for EU concepts.

perhaps, by non-native speakers who often draft EU legal texts and especially judgments of the Court of Justice of the EU. In her study Cohen [2016, 515] recognized this technique being used at international courts not only because it prevents non-native speakers making mistakes when writing in French, but also because it accords to the French style of drafting judgments. By analogy, when drafting texts in English non-native speakers tend to resort to copy and paste as well, which, in turn, increases the importance of safeguarding consistency of terms and phrases used in other languages as well. Since during pre-accession, it is the national authorities that are in charge of translating the *acquis* into the national language, and not the European Commission, there is profound opportunity for inconsistency in terminology in view of the fact that not just in-house translators, e.g. at the respective ministries, but also free-lancers undertake the translations.¹⁷ Developing centralised termbases that are to be updated by a central authority is therefore essential [cf. Šarčević and Bajčić, 2009] and should be conducted in keeping with the principles and methods of domain-oriented terminology work and term and concept harmonization. This is, needless to say, a challenging task, as the number of terms created rises exponentially,¹⁸ making it necessary to incorporate them in the relevant termbases.

3.3. EU-Term Formation

Term formation is the process of naming (new) concepts. Such concepts are usually required by a particular special language community for the development of cognitive processes and communication [Sager, 1997, 25]. The topic of term formation merits special attention in the context of EU accession. Considering its pragmatic aspects, we must bear in mind that factors relating to the subject field of EU law influence the patterns for forming new terms. Likewise, it is undisputed that term formation differs across domains, languages and traditions [Myking, 2020, 9]. In general, term-formation methods include primary and secondary term formation. Primary term formation is usually monolingual and includes terminology creation that

¹⁷ In this connection it is desirable to train and engage legally qualified revisors to check the translated texts.

¹⁸ The rise in the number of terms is inevitable as the human reality changes all the time and there is a constant need to regulate new situations and construct new concepts.

accompanies concept formation [Sager, 1997, 27]. Secondary term formation is the process of creating a new term for an existing concept, most often on the occasion of the transfer of specialized knowledge from one language to another. Term formation patterns can include *inter alia* creating new terms (by means of derivation, compounding, abbreviated forms), using existing forms (by conversion, terminologization, semantic transfer, transdisciplinary borrowing) and translanguaging borrowing (through direct loan or loan translation) [see Sager, 1997].

Secondary-term formation is often present when translating EU law. While EU-term formation as an onomasiological exercise should start at the level of the concept, this is sometimes neglected in practice [Šarčević, 2015, 193], resulting in a two-step process: terms are first established in one of the working languages (today English) and then translated into all the other languages [cf. Fischer, 2010, 28]. Therefore, we speak of secondary term formation in other EU languages which often follows the English term formation principles. This can be illustrated with the example of the term *European ombudsman*. Despite the fact that functional equivalents are used in some languages for this concept (e.g. French, German, Italian, Spanish, see Chart 3), Croatian opted for a new lexical entity (neologism),¹⁹ namely *Europski ombudsman*, and not *Europski pučki pravobranitelj*, showing that the vocabulary for EU terms is created on the basis of the English [Ibid., 195], without considering the term-forming potential of the Croatian language.²⁰ Instead, the term has been inter-linguistically motivated by the English term.

In such cases a multilingual approach to term formation appears advantageous and would provide needed guidance for determining equivalents. When creating terms for EU concepts (as secondary terms), a multilanguage approach, and especially considering the terms in a related language, is recommendable, rather than merely relying on the English model.

¹⁹ Resulting from the need for naming of new concepts, neologisms are rarely new creations, but are created by interlingual borrowing, derivation or loan translation [Sager, 1997, p. 38–39].

²⁰ However, it is key to analyse the morpho-semantic structure of terms to explore the term-forming potential of a language [Myking, 2020, p. 14].

en	European Ombudsman	****		CdT
	Ombudsman	****		CdT
bg	Европейски омбудсман	***		CdT
	Омбудсман	***		CdT
da	Den Europæiske Ombudsmand	****		CdT
	Ombudsmanden	****		CdT
el	Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής	****		CdT
es	Defensor del Pueblo Europeo	****		CdT
fi	Euroopan oikeusasiamies	****		CdT
	oikeusasiamies	***		CdT
fr	Médiateur européen	***		CdT
	Médiateur	****		CdT
hr	Europski ombudsman	****		CdT
	Ombudsman	***		CdT
nl	Ombudsman	****		CdT
	Europese Ombudsman	***		CdT
pl	Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich	***		CdT
sl	evropski varuh človekovih pravic	****		CdT
sv	Europeiska ombudsmannen	***		CdT

Chart 3. IATE entry for *ombudsman*

Term formation is carried out in keeping with the criteria for the selection of preferred terms [ISO 704:2009]. These criteria include: transparency/motivation, consistency, appropriateness (for target groups), linguistic economy, brevity, potential for derivation (derivability), linguistic correctness, preference for native language. While all of these criteria are important, in the EU context transparency and consistency are indispensable for building a consistent set of terms and concepts. Transparency implies that the concept designated by a term can be inferred without a definition or an explanation. In fact, the pressure towards singularity (of meaning of EU texts) extends to term creation and the utopian tendency of adapting one form of term to all EU languages [Robertson and Mac Aodha, 2023, 249]. Motivation (as opposed to arbitrariness) here understood as transparency is the capability of the term

to convey meaning [Mykong, 2020, 15]. Transparency of a given term should be analysed with respect to the concept it represents [Ibid.]. Finally, motivation must be assessed with respect to users and needs [Mykong, 2020, 21]. Consistency means that the terms of a domain or concept system are coined consistently using the same motivation (characteristics) and the same word formation mechanisms. A consistent set of terms and concepts is a pre-requisite for achieving uniform application and interpretation of EU law and hence the 'Pole star' for translators of EU law.

A further criterion to be considered when forming new terms is the degree of termness of the proposed terms, that is, whether a term is easily recognized as a specialized unit in contrast to a word of general language. Higher termness is desirable as translators will recognize a denotation as a (legal) term, as opposed to low termness which may result from a term not being defined, or from the use of everyday words [cf. Biel, 2023].

3.4. Special Features of EU Terms

This Section outlines some key features of EU terminology. The principal features of EU terms, namely supranationality, multilingual concordance, consistency, neutrality and autonomy arise from the nature of EU law, and should be considered when forming new terms for EU concepts as well as when translating EU law. With this in mind we will outline each of the features.

First, EU terms are used in the legal environment of a supranational organization [Biel and Doczekalska, 2020, 185]. In light of the supranational nature of EU law and its special relationship with the national legal orders of the Member States, the terminology used to express EU law should also display distinctive, supranational-like characteristics, for instance by choosing neutral terms not connoting national legal concepts.²¹ This is important for achieving autonomy of meaning of EU concepts and greater concordance among language versions. Accordingly, EU concepts must also be interpreted at a supranational level so that the EU can function as a supranational legal order [Engberg, 2015, 170].

²¹ Pursuant to drafting guideline No. 5 of the Joint Practical Guide on avoiding concepts that are specific to national legal systems.

However, EU terms are simultaneously applied within the national legal systems of the Member States. It is important that they are recognized as EU terms by legal practitioners across EU Member States and not confused with national legal terms and concepts that bear different meanings. It is this dual environment of EU terms that calls for special caution and skill on the part of translators of EU law.

Second, owing to the principle of equal authenticity of the language versions of EU legislation (single meaning of all language versions and their equal status), EU terms co-exist in 24 official languages. This characteristic of EU terms is sometimes described as multilingual concordance [DGT 2016, 4]; interlinguistic concordance [Prieto Ramos, 2014, 317] or the horizontal dimension [Robertson, 2015, 44]. Consequently, all language versions should convey the same meaning and in turn be interpreted and applied in a uniform way and produce the same legal effects [DGT 2016, 4]. Multilingual concordance evokes a synchronised relationship between interlinked language versions and covers the relation between the translation and the other language versions [Biel, 2019]. This characteristic of EU terms increases the relevance of transparency as a term-formation criterion.

Third, concordance is closely connected to consistency of EU terms. Ensuring that EU terms are used consistently both inter-textually and intra-textually in EU legislation is the cornerstone of EU drafting and translation guidelines. The Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of legislation within the Community institutions states that the terminology used in a given act shall be consistent both internally and with acts already in force, especially in the same field; while identical concepts should be expressed in the same terms [Joint Practical Guide, 2015, 21]. To reiterate, consistency is a key principle of terminology approaches, as using one and the same term for one and the same concept is pivotal for safeguarding precise knowledge transfer and expert communication.

Finally, autonomy of meaning of EU terms arises from the supranational nature of EU law and the primacy of EU law over national law. This legal fiction is reinstated by the Court of Justice of the European Union in its interpretation of EU concepts as

autonomous notions. In contrast to this conceptual autonomy as legal fiction, we can speak of the ideal of linguistic autonomy which can be attained through institutionally controlled terminological choices (the so-called cultural neutralization of terms) [cf. Biel and Doczekalska 2020, 187], and by avoiding terms of national law in keeping with the above-mentioned inter-institutional guideline. Pursuant to the Joint Practical Guide [European Union, 2015: 19], country-specific legal terms should be avoided in EU legal drafting, as they may lead to translation problems [Guideline 5.3.2.]. What is more, neutral terms are usually broader in meaning than technical, national-law terms. Finally, considering that 'legal concepts do not necessarily have the same meaning in Community law and in the law of the various member states', the role of distinct, neutral EU terminology is all the more important. This alleged autonomy of EU concepts can be assumed for 'fully original concepts' of EU law [Mattila, 2006], that is concepts that are unique to the EU such as *comitology*, *qualified majority*, *flexicurity*. In addition to these fully original EU concepts, EU law is made of general legal concepts and concepts that are seen in one or more national legal systems of the Member States [Ibid., 2006].

4. Summary

The importance of studying EU terminology cannot be overstated. EU terminology is not only important for the functioning of the EU and the application of EU law, but it has an impact on legal terminology used outside the EU's borders, for example in accession countries [Čavoški, 2018], and it can have a significant influence on the language used by ordinary European citizens [Mariani, 2018]. With this in mind, the present chapter has outlined some basic notions of applied terminology work in the EU multilingual context and defined the categories of term, concept and object. As has been elaborated, distinguishing these categories is important for the purpose of translation, especially of EU law as a unique legal system marked by supranationality and multilingualism. Understanding the terms and concepts of a field provides valuable insight into the knowledge structure of a field, thus enabling translators to retrieve reliable results from existing term databases. What is more, by applying established

methods of multilingual terminology work in line with the fundamental principles of terminology, translators and terminologist can form reliable terms to denote EU concepts in line with the inherent knowledge and conceptual structure of the field. This in turn, is essential to efficiently transpose EU legislation into the national legal order and, subsequently, to apply and interpret EU law uniformly. During the time of pre-accession, it is assumed that translation tools for Ukrainian translators are still being developed. However, even existing EU translation tools are not always fully reliable in terms of harmonization [Bratanić and Lončar, 2015, 211] which increases the need for creating and coordinating termbases at the national level of the candidate country. Therefore, raising awareness about the importance of timely terminology work and systematic term formation and harmonization is crucial in light of the fact that despite all efforts, it may take years before the national terminology used to express EU concepts becomes stable.

References

- Bajčić, M. (2011). Conceptualization of Legal Terms in Different Fields of Law: The Need for a Transparent Terminological Approach. *Research in language*, 9, 81–93.
- Bajčić, M. (2017). *New Insights into the Semantics of Legal Concepts and the Legal Dictionary*. John Benjamins.
- Bajčić, M. (2021). Anregungen zum Umdenken in der EU-Rechtsterminologie. In G. Sander, A. Pošćić, A. Martinović, (Eds.) *Exploring the Social Dimension of Europe*. Verlag Dr. Kovač, 273–283.
- Bajčić, M. (2023). Terminological variation and conceptual divergence in EU law. In *Handbook of Terminology. Vol. 3. Legal Terminology*, edited by Ł. Biel and H.J. Kockaert, John Benjamins, 271–289.
- Biel, Ł. and Biernacka, A. (2020). "How do supranational terms transfer into national legal-systems? A corpus-informed study of EU English terminology in consumer protection directives and UK, Irish and Maltese transposing acts". *Terminology*, 26(2), 184–212.
- Biel, Ł. (2023). Variation of legal terms in monolingual and multilingual contexts. Types, distribution, attitudes and causes. In *Handbook of Terminology. Vol. 3. Legal Terminology*, edited by Ł. Biel and H.J. Kockaert, John Benjamins, 90–124.
- Bratanić, M. and Lončar, M. (2015). The Myth of EU Terminology Harmonization on National and EU Level. In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević. London: Routledge, 207–219.
- Cabré, M.T. (1999). *Terminology. Theory, Methods and Applications*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tlrp.1>
- Clay, E. (2022). "A Corpus-Based Approach to Examining Terminological Variation in EU Law". *JLL*, 11(142). <https://doi.org/10.14762/jll.2022.142>

Cohen, M. (2016). On the Linguistic Design of Multinational Courts: The French Capture. *International Journal of Constitutional Law*, 14, 498–517.

Cabezas-García, M., & León-Araúz, P. (2023, July). *Machine versus corpus-based translation of multiword terms*. Digital Scholarship in the Humanities. <https://doi.org/10.1093/llc/fqad026>

Čavoški, A. (2018). Legal Language and EU Integration. The Case of the Western Balkans. *International Journal of Language & Law (JLL)*, 7, 70–96. <https://doi.org/10.14762/jll.2018.070>

Dobrić Basanež, K., & Bajčić, M. (2023). The "New Normal" Terminology: A Corpus-Based Study into Term Variation in COVID-19-Related EU Legislative Texts. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 49(2). <https://doi.org/10.31724/rhjj.49.2.9>

Engberg, J. (2015). Autonomous EU Concepts: Fact or Fiction? In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by Susan Šarčević (pp. 169–183). Farnham: Ashgate.

Engberg, J. (2022). Looking for knowledge in language for law. Preliminaries for a knowledge communication approach to comparative law. *CLL*, 1(2). <https://doi.org/10.15168/cll.v1i2.2391>

European Union. (2015). *Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Faber, P. (2012). *A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language*. De Gruyter Mouton.

Fischer, M. (2010). Language (policy), translation and terminology in the European Union. In Thelen & Steurs, *Terminology in Everyday Life* (pp. 21–34). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/tlrp.13.03fis>

ISO 1087:2019. (2019). *Terminology work and terminology science – vocabulary*.

ISO 5127:2017. (2017). *Information and documentation – Foundation and vocabulary*.

ISO 704:2009. (2009). *Terminology work – Principles and methods*.

ISO 860:2007. (2007). *Terminology work – harmonization of concepts and terms*.

Grego, K. (2010). *Specialized translation. Theoretical issues, operational perspectives*. Monza: Polimetrica International Scientific Publisher.

Guastini, R. (2023). *Tumačenje i argumentacija* (L. Burazin, Trans.), Naklada Breza. (original work Interpretare e argomentare published 2011).

Hahn, J. (2023). *The Language of Canon Law*. Oxford University Press.

Huels, J. M. (1987). *Interpreting Canon Law in Diverse Cultures*. *The Jurist*, 47, 249–293.

Kjær, A.-L. (2000). On the Structure of legal Knowledge. The Importance of Knowing Legal Rules for Understanding Legal Texts. In *Language, Text and Knowledge* (pp. 35). De Gruyter.

Marcinkevičienė, R. (2000). Terminografija ir tekstynas. *Terminologija* 6, 5–22. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LTLDB0001:J.04~2000~1367177232040/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Mariani, J. (2018). *Migration in Translation: the role of terminology and trans-editing in shaping the crisis in EU Institutions*. University of Verona. Available at: <https://iris.univr.it/handle/11562/981576> (accessed 19.01.2024).

Marino, S. (2018). Introduction: The Role of the Language in EU Law. In S. Marino, L. Biel, M. Bajčić and V. Sosoni (eds). *Language and Law. The Role of Language and Translation in EU Competition Law*, 1–9.

Mattila, H. E. (2006). *Comparative Legal Linguistics*. Aldershot: Ashgate.

Meyer, I., Eck, K., & Skuce D. (1997). Systematic Concept Analysis within a Knowledge-Based Approach to Terminology. In *Handbook of Terminology Management* (Vol. 1, pp. 98–119). Edited by S.E. Wright, and G. Budin. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Meyer, I. (2001). Extracting knowledge-rich contexts for terminography: A conceptual and methodological framework. Recent Advances in Computational Terminology (pp. 279–302). (Eds.). Didier Bourigault, C. Jaquemin, and M.-C. L'Homme, John Benjamins. Amsterdam.

Myking, J. 2020. Term Formation – Is There a State of the Art? *Terminologija*, 27. <https://doi.org/10.35321/term27-01>

León-Araúz, P. (2022). Terminology and equivalence. In P. Faber, and M.-C. L'Homme (Eds). *Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining Terms, Concepts and Specialized Knowledge, Terminology and Lexicography Research and Practice* (vol. 23, pp. 477–502). Amsterdam: John Benjamins.

Prieto Ramos, F. (2011). 'Developing Legal Translation Competence: An Integrative Process-Oriented Approach'. *Comparative Legilinguistics*, 5, 7–21. <https://doi.org/10.14746/cl.2011.5.01>

Prieto Ramos, F. (2014). "International and supranational law in translation: from multilingual lawmaking to adjudication". *The Translator*, 20(3), 313–331.

Robertson, C. (2015). "EU Multilingual Law: Interfaces of Law, Language and Culture". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives* ed. by Susan Šarčević (pp. 33–53). Farnham: Ashgate.

Robertson, C. and M. Mac Aodha. (2023). Legal Terminology of the European Union. In *Handbook of Terminology* (Vol. 3, pp. 244-271). *Legal Terminology* edited by L. Biel, and H.J. Kockaert. John Benjamins.

Sager, J. C. (1994). Reflections on terminological translation equivalents. *Lebende Sprachen*, 39(2), 55–57.

Sager, J. C. (1997). Term Formation. *Handbook of Terminology Management* (Vol. 1, pp. 25–42). Edited by S.E. Wright, and G. Budin. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Snell-Hornby, Mary. (1988). *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Šarčević, S. and Bajčić M. (2009). Zur Notwendigkeit der Erarbeitung einer einheitlichen kroatischen Terminologie für EU-Rechtsbegriffe. *Proceedings of the Law Faculty of the University of Rijeka*, 30(2), 810–826. Available at: <https://hrcak.srce.hr/52646>

Šarčević, S. (2015). "Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU Law". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 183–207). Farnham: Ashgate.

Temmerman, R. (2000). *Towards New Ways of Terminology Description*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam: John Benjamins.

Vintar, Š. (2008). *Terminologija: terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo.

Warburton, K. (2015). Terminology management. *Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. Ed. Sin-wai, C. Routledge. London and New York.

Wüster, E. (1968). *The Machine Tool: An Interlingual Dictionary of Basic Concepts*. London: Technical Press.

Wüster, E. (1985). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*. Kopenhagen: Infoterm.

CHAPTER A.5

Corpus Linguistics for EU Legal Translation¹

Gianluca Pontrandolfo

The chapter aims at showing the usefulness of corpus linguistics for legal translation, reflecting on the advantages of using corpora to translate EU legal texts and providing readers with resources that can be used while working with institutional legal texts. The chapter is divided into two main sections: a theoretical part, aimed at presenting the basic concepts of corpus linguistics and the types of legal corpora with a special focus on EU legal texts, and a practical part in which examples of EU legal translation-driven corpus queries are presented and explained. The study presents the opportunities provided by EU legal corpora, exemplifying the types of corpus queries that can be carried out, from the traditional extraction of terminological and phraseological units to the study of parallel discursive conventions. It finally demonstrates the importance of corpora as tools for the 'discursive socialisation' of legal translators, who need to adhere to specific discursive conventions of the target genres.

1. Corpus Linguistics and Legal Translation: Preliminary Definitions and Distinctions

Following Sinclair's [2004] definition, "a **corpus** is a collection of pieces of language text in electronic form, selected according to external criteria to represent, as far as possible, a language or language variety as a source of data for linguistic research" [see also Zanettin, 2012: 7]. **Corpus linguistics** is therefore "the study of language based on examples of 'real life' language use" [McEnery and Wilson, 2001, 2] expressed in large collections of authentic texts in electronic format.

Compared to the invention of the microscope and the telescope, which suddenly allowed scientists to observe things that they had never seen before [Stubbs, 1996, 231-232], the use of corpora in language as well as in legal translation and interpreting studies has become a mainstream methodology [Biel, 2010] [see Pontrandolfo, 2012, 122]. Conceived either as a methodology or as a full-blown

¹ **Note:** All the electronic resources and webpages mentioned in this chapter were accessed between October 2023 and January 2024.

discipline [see Tognini-Bonelli, 2001, 1-2, McEnery et al., 2006, 7-8], the introduction of electronic corpora has represented a watershed in many branches of linguistics, including translation studies, and it is still displaying its potential.

Some general distinctions are needed, independently of the type of texts that are included in these large textual collections. On the one hand, corpora can be classified as: (a) **public corpora**, that is to say online textual collections with a searching interface available on the web; (b) **private corpora**, that is to say created *ad hoc* for specific purposes and searchable by means of concordance programmes such as AntConc,² WordSmith Tools,³ Sketch Engine⁴ [Pontrandolfo, 2017, 238-239]. On the other hand, a corpus can be (a) **comparable**, that is to say monolingual or multilingual, composed of texts that are similar in terms of their characteristics and have no translation relationship between them) or (b) **parallel**, that is to say a multilingual collection of texts translated into one or more languages and characterised by a translation relationship whereby a source text has its target text included in the collection [cf. Torruella, Llisterri, 1999, pp. 10–11; Zanettin, 2012, p. 11].

Another preliminary distinction to be made is between corpora of texts in the source language (**source-language corpora**) and corpora of texts in the target language (**target-language corpora**) [cf. Zanettin, 2002]. **Source-language corpora** serve mainly the purpose of familiarising oneself with the linguistic features of the source text. In this sense, monolingual corpora in the source language perform a function similar to that of a specialised dictionary, which is often consulted to understand the meaning of a term or expression and to see contextual examples. Target-language corpora are more useful for the rendition into the target language. Furthermore, source-language corpora allow translators to familiarise themselves with common collocation patterns as well as multi-word units, fixed formulae and conventional phrases that feature most prominently. Concordance-based queries are essential to compensate for the limited availability of specialised phraseological dictionaries.

² <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>

³ <https://www.lexically.net/wordsmith/>

⁴ <https://www.sketchengine.eu/>

Corpora have become a crucial tool to enhance legal translation competence and are undoubtedly a powerful professional resource. There are many advantages of using corpora for legal translation [Pontrandolfo 2019a] Firstly, legal corpora can help translators become acquainted with the micro- and macro-textual strategies deployed by (both) legal scholars (in the case of comparable corpora) and translators (in the case of parallel corpora) and, in doing so, help them to achieve specific discursive effects pertaining to the register of legal discourse; Secondly, by querying legal corpora, translators can become conscious of how legal language works, how certain structures are used and which other structures should best be avoided. Therefore, corpus-informed analysis can be conceived of as an interface between language and translation [cf. Zanettin et al., 2003]. Thirdly, there seems little doubt that translation will increasingly move towards becoming pre-editing and post-editing, and the translator's role will be to revise the output of texts produced through machine translation (MT) whose improvements have drastically increased within the last decade. However, while MT has proved able to substantially boost productivity, quality remains an issue, which is further aggravated by the well-known tendency for neural MT to produce fluent but not necessarily accurate target texts. On the other hand, as Bernardini [2022] puts it, progress in artificial intelligence should be seen as an opportunity for reassessing the professional and pedagogic role of corpora while dealing with key issues such as trust and reassurance of trainees.

Legal translators can choose to combine different types of corpora during the drafting phase of their translation, knowing that each has its advantages and disadvantages. As far as the advantages of using comparable and parallel corpora are concerned, one of the limits of parallel corpora is that they cannot represent the full range of linguistic possibilities of the target language and may reflect the stylistic idiosyncrasies and individual preferences of the translators. However, the comparison of large numbers of texts and their translation can generate examples of equivalence and translation solutions in terms of relative strategies and techniques, and parallel corpora are more versatile than translation memories [cf. Zanettin, 1998]. However, due to the importance of the legal translation brief, that is to say, the set of

indications and instructions customers (should) give to their translators [Pontrandolfo, 2019a], none of these results could be generalised. Comparable corpora, on the other hand, cannot offer ready-made solutions, which is an advantage in a type of translation as complex as legal translation, since the search is carried out in texts similar to those originally written in the target language. Comparable corpora consulted by translators during the translation process consist of original texts that reflect the discursive conventions of the professionals of the target language and are therefore more useful than parallel corpora as a tool for familiarisation with professional discourse. Indeed, in order to solve terminological problems and cases of asymmetry between two legal systems [cf. Klabal, 2019], translators have at their disposal the valuable activity of online documentation, which can also be carried out without the help of corpora [cf. Monjean-Decaudin, Popineau-Lauvray, 2019].

2. Legal Corpora

The common feature of a legal corpus is its **textual territory** [Prieto Ramos, 2014: 264], that is to say the specialised nature of its texts. Legal corpora focus on aspects related to the macro-area of law governing public or private legal relationships, applying legal instruments in specific scenarios, conveying specialised knowledge on sources of law and legal relationships [Prieto Ramos, 2014, 264-265].

The notion of 'legal texts' has been widely and diversely applied in Legal Translation Studies. Texts pertaining to the legal sphere have been generally categorised according to different criteria, such as their nature, function, or dominant text types. One of the common classifications adopted for translation purposes considers three types of texts: (a) *normative* (e.g. legislative texts); (b) *interpretative* (e.g. legal scholarly writings); and (c) *applied/private* (e.g. administrative, judicial texts) [see Pontrandolfo, 2019b, 14].

Theoretically, legal corpora may incorporate any type of legal genres, but, on the practical side, Legal Translation scholars and legal translators usually face the problem of availability and accessibility of legal texts. As Vigier & Sánchez [2017, 261] put it: "despite the widespread use in other fields within Translation Studies, the development of corpora has been rather slower in the field of Legal

Translation, probably due to the confidential and private nature of many legal texts". This relates to the so-called *legicentrism* [Biel, 2018, 29], that is to say, the tendency of existing corpora to be mainly composed of legislation, which results in an underrepresentation of genres.

Classifications of legal corpora are available in the literature [see Pontrandolfo, 2012; Marín Pérez & Rea Rizzo, 2012; Vogel et al., 2017; Biel, 2018a; Pontrandolfo, 2019b; Prieto Ramos, 2019]⁵. The majority of legal corpora are institutional ones [see Biel, 2018a, 19-33]: collections of texts produced, for example, at the EU, UN, WTO, such as legislative or judicial texts available in many languages, often because they are supranational official versions of the same legal instrument, collected mainly with the purpose of training machine translation systems. Moreover, as pointed out by Vogel et al. [2017, 12], most corpora are compiled in the context of a specific research project to serve its research questions and are thus rather small and not always publicly available.

Not all of the legal corpora are publicly available. Three examples of non-institutional legal corpora which can be freely queried through a free search interface are:

- BoLC (*Bononia Legal Corpus*)⁶, a bilingual (English-Italian) comparable legal corpus with representative documents of a legislative, judicial and administrative nature [Rossini Favretti et al., 2007];
- COSPE (*Corpus de Sentencias Penales*)⁷, a 6-million trilingual (English-Spanish-Italian) comparable legal corpus of national judgments issued by England and Wales, Spain and Italy's high criminal courts [Pontrandolfo, 2016];
- SCOTUS (*Corpus of US Supreme Court Opinions*)⁸ a 130-million monolingual corpus of the US Supreme Court decisions from the 1790s to the current time designed by Mark Davies (Brigham Young University)⁹.

⁵ See also: <https://legal-linguistics.net/data-collections/>; <https://www.clarin.eu/resource-families/legal-corpora#publications-on-legal-corpora>

⁶ <http://corpora.dslo.unibo.it/BOLCCorpQuery.html>

⁷ <https://bellatrix.sslmit.unibo.it/noske/cospe/#open>

⁸ <https://www.english-corpora.org/scotus/>

⁹ <https://www.mark-davies.org/>

With the exception of BoLC, which contains EU directives, the other two collections are based on national documents. Institutional/EU legal corpora are presented next in Section 2.1.

2.1. EU Legal Corpora

As indicated by Biel [2019], there are five key factors influencing EU legal translation [see also Chapter A.3]: (a) *institutional* factors: EU institutions control and standardise translators' decision-making processes through manuals, style guides, term bases, and other similar resources; (b) *political* factors: EU translation reflects multilateral negotiations and compromises; (c) *supranational* factors: EU has a *sui generis* legal system and legal autonomy; EU law is drafted at the supranational level but applied in member states' national legal systems so that national law undergoes harmonisation with EU law; (d) *multilingual* factors: EU legal translation, despite the pragmatic approach to multilingualism, is connected with an extreme degree of mediation by translators and filtering of content through 24 languages; (e) *legal* factors: EU translation covers a broad range of legal, semilegal and administrative genres related to legal drafting and policymaking, implementation, monitoring, adjudications and administration, typical of supranational and international organisations.

As far as EU legal texts (potentially becoming corpora) are concerned, a first distinction can be made between primary and secondary law¹⁰ [see also Chapter A.2]. Treaties are the starting point for EU law and are known in the EU as *primary law*. The body of law that comes from the principles and objectives of the treaties is known as *secondary law* and includes regulations, directives, decisions, recommendations and opinions. Delegated and implementing acts are also types of legally binding acts issued by the European Commission. In addition to these legislative acts, there are also fundamental texts issued by the Court of Justice of the EU, i.e. judgments that constitute *EU case-law*¹¹. The key resource containing the most comprehensive gateway to EU Law is *EUR-Lex*¹², which provides the official access to EU legal documents. It is available in all of the EU's 24 official languages and is updated daily.

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_en

¹¹ See <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=en>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/advanced-search-form.html>

Theoretically, all these online texts can be gathered in an electronic collection and become full-blown monolingual/multilingual comparable/parallel corpora used in EU legal translation assignments [see Section 3.1]. As far as large corpora containing EU texts are concerned, three large collections which need to be mentioned are the following ones:

- **Eurolect Observatory Multilingual Corpus (EOMC)** (private corpus): <https://www.unint.eu/en/eurolect-observatory-project> [Mori, 2018], a parallel and comparable corpus of European directives (corpus A) and national transposing laws (corpus B) for Finnish, French, Greek, English, Italian, Lettish, Maltese, Dutch, Polish, Spanish, and German;

- **Legal Translation in International Institutional Settings (LETRINT)** (free upon registration), four sets of trilingual textual datasets, including one comparable and three parallel corpora comprising documents published in English, French and Spanish by the four main European Union institutions (the Commission, the Council, the Parliament and the Court of Justice), the United Nations and its International Court of Justice, and the World Trade Organization in 2005, 2010 and 2015: <https://transius.unige.ch/en/research/letrint> [Prieto Ramos et al., 2019];

- **EU Case Law Corpus (EUCLCORP)** (online corpus), a standardised, multidimensional and multilingual corpus containing all judgments of the Court of Justice of the European Union (ECJ) and judgments delivered by constitutional and/or supreme courts of (currently) seven EU member states: <http://www.euclcorp.bham.ac.uk/#/> [McAuliffe, 2018].

It is worth mentioning the availability of EU parallel corpora to feed (EU) MT systems¹³, i.e. to generate sentence-aligned text used (once) for statistical machine translation systems, now replaced by neural machine translation systems. Some examples are provided below:

- **Digital Corpus of the European Parliament (DCEPT)**: <https://wt-public.emm4u.eu/Resources/DCEP-2013/DCEP-Download-Page.html>

¹³ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/language-technology-resources/jrc-acquis_en#download-the-jrc-acquis-corpus

- **European Parliament Proceedings Parallel Corpus (EUROPARL):** <https://www.statmt.org/europarl/>

- **JRC-Acquis:** https://joint-research-centre.ec.europa.eu/language-technology-resources/jrc-acquis_en

An interesting collection publicly available online which allows to query some of these corpora (e.g. EUROPARL) is OPUS (<https://opus.nlpl.eu/index.php>) as a growing collection of translated texts from the web [see OPUS search interface: <https://opus.nlpl.eu/bin/opuscqp.pl>].

3. Working with EU Legal Corpora

After defining the basic concepts of corpus linguistics, the types of legal corpora with a special focus on EU legal texts, and the methods which legal translators (and legal scholars) can adopt to query EU legal corpora in the previous theoretical part [Section 1 and Section 2], the present Section aims at showing examples of EU legal translation-driven corpus queries. Two cases will be presented, which represent concrete examples of how legal translators or legal translation trainees can access and use EU legal corpora: do-it-yourself (DIY) legal corpora (offline/ad hoc textual collections) [Section 3.1] and online legal corpus (EUR-Lex Parallel corpus) queried by means of the concordancer Sketch Engine [Section 3.2].

3.1. DIY Legal Corpora/Offline Corpora

As indicated by Scott [2012], specialised electronic corpora created in legal subgenres by professional translators themselves (or translation trainees) according to their needs can assist them in producing translations that are closer in line with target audience expectations. This is what Hatim & Mason [1999, 190] define as "parallel routines", that is to say those conventions which translators either know or simply do not know: frozen patterns of formulaic nature which are typical of legal texts and which can be translated only resorting to parallel routines in the target language. Legal corpora can be used as test beds to guarantee quality/adherence to genre conventions [cf. what Biel [2014] defines as "fit for purpose"]. As a matter of fact, even the most skilled translator may run the risk of producing a translation that is inaccurate from the standpoint of the "register choices", all the other aspects of the target text (TT) being perfectly acceptable (grammar, content, etc.) [Garzone, 2007, 218-219].

Legal translators or trainees can therefore create their own ad hoc corpora while working on a specific assignment. For example, while translating a contract from Ukrainian into English, translators/trainees can compile a small "disposable" corpus of contracts originally written in English and query it to check if their translation solutions are in line with the generic conventions. The easiest and quickest way to do so is by using a freeware corpus analysis toolkit for concordancing like **AntConc** developed by Laurence Anthony. There are many tutorials available online¹⁴ which help the users understand the basic tools offered by the concordancer (Concordance, Concordance Plot, File View, Cluster/n-grams, Collocates, Word List, Keyword List). These offline/ad hoc corpora can be also used with EU legal texts [see Section 2.1], which can be downloaded from EUR-Lex and then loaded into and then queried with AntConc.

3.2. Online Legal Corpora: Sketch Engine

The aim of this Section is to show concrete examples of how to explore a large multilingual parallel corpus (**Eur-Lex parallel corpus**) using **Sketch Engine**, a corpus manager and text analysis software developed by Adam Kilgariff and Lexical Computing CZ s.r.o. since 2003 [Kilgariff et. al, 2014]. Sketch Engine offers free 30-day trial or individual or multi-user account in addition to academic subscriptions¹⁵. This is particularly useful when working with EU (legal) texts, since the EU produces an enormous amount of text and most of it must be translated into all the official languages of the EU.

However, a word of advice is needed here: EU law enshrines the *principle of equal authenticity* (principle of language equality) whereby all language versions of EU legislation are authentic and are presumed to have the same meaning, so technically speaking one cannot talk about "translated texts" but rather of "language versions" (there is no official source language and target language, but a process of (co)-drafting leading to EU equal authentic texts) [see also Chapter A.2]. This is in line with the process of legal harmonisation, whereby different versions of regulations, directives and decisions have to be understood in the same way in all Member states. This means that the parallel concordances shown in Sketch Engine [see

¹⁴ See for example: <https://lg845.github.io/AntconcTutorial/>

¹⁵ <https://www.sketchengine.eu/academic-and-non-academic-subscriptions/>

Section 3.2.6] should not be read as an alignment of source text and target text.

EU texts are often made publicly available (for example on EUR-Lex database), although not in the format of a parallel concordance. Sketch Engine collected these texts, aligned them and produced these parallel corpora, more specifically:

- **EUR-Lex** (<https://www.sketchengine.eu/eurlex-corpus/>): an enormous collection of various documents, covering various topics, including legal ones;
- **EUR-Lex Judgments** (<https://www.sketchengine.eu/eurlex-judgments-corpus/>): judgments of the Court of Justice of the European Union;
- **EUROPARL** (<https://www.sketchengine.eu/europarl-parallel-corpus/>): transcriptions of the European Parliament Proceedings;
- **DGT** (<https://www.sketchengine.eu/dgt-translation-memory/>): The European Commission's DGT (Directorate-General for Translation) made its multilingual Translation Memory available for download and Sketch Engine processed it into a parallel corpus.

The exemplification provided below takes **EUR-Lex 2/2016 parallel – English** as a case study. The tools can obviously be used also to explore other corpora in other languages (e.g. a legal corpus in Ukrainian), although English is used for the purpose of exemplification. Sketch Engine's dashboard contains the following main tools¹⁶:

1. Corpus info / Text type analysis.
2. Wordlist.
3. Keywords.
4. N-grams.
5. Concordance.
6. Parallel Concordance.
7. Thesaurus.
8. Word Sketch.
9. Word Sketch difference.
10. Trends.

¹⁶ See also: Sketch Engine's glossary, which contains the definitions of many terms and functions used in this chapter: <https://www.sketchengine.eu/guide/glossary/>

Each tool allows for different queries of the corpus, which might be more or less relevant according to the needs of the user. Legal translator/translation trainees might be more interested in the tool Concordance and, in particular, Parallel Concordance, whereas legal translation scholars might be interested in Wordlist, Keywords, N-grams, Word Sketch and Word Sketch difference.

3.2.1. Corpus Info / Text Type Analysis¹⁷

The Text type analysis tool in Sketch Engine shows breakdown by metadata. For example, it allows one to see how many documents, tokens or words there are in the corpus in texts downloaded from each website, written by each author or published in each year. The choice of options depends on the metadata available in the corpus. The tool allows switching between sizes in the number of structures, tokens or words.

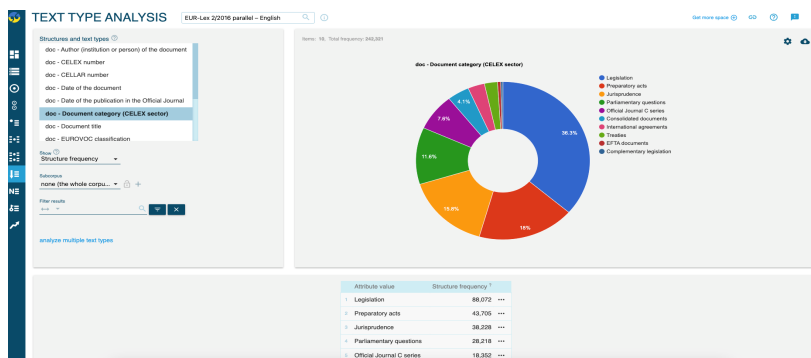

Fig. 1. Text Type Analysis

EUR-Lex 2/2016 parallel – English, for example, contains 242,321 documents and 845,040,420 tokens. The Text Type analysis shows [see Figure 1] that legislation accounts for 36.3% of the whole corpus (88,072 texts). Such information might be relevant while using EUR-Lex parallel corpus as a reference corpus: it is important to read the results of the concordances considering which documents are part of the collection and are therefore the source of the results provided by the corpus.

¹⁷ <https://www.sketchengine.eu/guide/text-type-analysis/>

3.2.2. Wordlist¹⁸

The wordlist tool generates frequency lists of various kinds:

- nouns, verbs, adjectives and other parts of speech;
- words beginning, ending, containing certain characters;
- word forms, tags, lemmas and other attributes or a combination of the three options above.

Wordlists generally help identify the main topics of a specific corpus, as shown in Figure 2.

Lemma	Frequency	Lemma	Frequency	Lemma	Frequency	Lemma	Frequency
the	52,960,295	by	5,269,277	this	2,786,675	community	1,585,235
of	31,745,208	or	4,933,013	no	2,694,751	its	1,555,050
is	17,048,486	which	4,557,381	it	2,645,663	a	1,526,179
and	16,584,629	are	4,094,255	regulation	2,533,060	of	1,524,267
in	16,056,906	with	3,806,800	from	2,484,139	to	1,503,123
has	15,619,970	have	3,653,140	member	2,438,419	state	1,495,538
is	9,637,335	that	3,197,163	an	2,109,264	use	1,463,455
for	8,212,464	not	3,136,797	all	1,986,741	map	1,429,300
on	8,027,395	commission	3,108,670	european	1,988,687	council	1,401,365
that	5,519,190	which	2,969,955	other	1,864,690	product	1,395,913

Fig. 2. Wordlist: lemma

As a matter of fact, apart from articles and prepositions which are called 'stop-words' and do not contribute to semantic content, even though they are very frequent in any textual collection, the following words/terms contribute to the definition of the EU topics of the EUR-Lex Parallel corpus: *article, shall, Commission, regulation, member, European, community, state, Council*, etc.

Wordlists can also be used with part-of-speech (POS). Figure 3 shows the most frequent verbs used in the corpus under investigation: apart from *to be* and *to have*, the following verb might reveal interesting patterns in EU discourse, such as *to provide, to follow, to refer, to apply, to establish, to set, to adopt, to ensure*, etc.

Verb	Frequency	Verb	Frequency	Verb	Frequency	Verb	Frequency
be	18,481,295	concern	829,670	release	489,725	account	313,951
have	9,535,189	assist	820,437	consider	459,038	base	300,740
provide	3,068,154	establish	682,192	carry	406,793	document	299,984
do	1,009,630	set	661,189	request	364,263	decisions	284,438
take	993,705	adopt	549,900	cover	389,595	pay	288,670
follow	499,222	get	527,056	contain	376,601	define	298,679
include	395,561	ensure	530,518	use	355,941	refer	237,895
refer	890,972	lay	554,417	submit	346,173	increase	236,412
make	976,521	require	496,356	grant	306,259	receive	235,344
use	966,954	amend	484,800	implement	328,632	keep	233,529

Fig. 3. Wordlist: verb

¹⁸ <https://www.sketchengine.eu/guide/wordlist-frequency-lists/>

Since EUR-Lex corpus is a parallel collection, it is possible to immediately detect translation equivalents of these verbs, by using the tool Parallel Concordance [see Section 3.2.6]. The same applies to other POS, such as nouns, adjectives, adverbs, etc.

3.2.3. Keywords¹⁹

Sketch Engine supports monolingual and bilingual term extraction. Keyword and term extraction is used to:

- extract terminology for use in translation and interpreting;
- extract single word and multiword units which are typical of a corpus/document/text or which define its content or topic;
- compare two corpora/documents/texts by identifying what is unique in the first corpus compared to the second one.

The result is divided into keywords (single word items) and terms (multiword items), see Figures 4 and 5 respectively.

KEYWORDS		EUR-Lex 2020/16 parallel - English		MULTI-WORD TERMS	
Lemma	Frequency ¹	Frequency per million ²	Focus	Reference	Reference
1 eec	830,469	40,408	982.76	0.66	...
2 oj	887,889	51,179	1,027.04	0.83	...
3 ec	1,524,527	384,505	1,804.09	5.92	...
4 annex	979,385	382,650	1,158.96	5.89	...
5 ecr	183,051	27,389	216.62	0.44	...
6 juridique	110,385	1,219	130.63	0.02	...
7 subparagraph	169,821	35,363	201.08	0.57	...
8 directive	1,254,801	686,503	1,484.90	11.15	...
9 derogation	93,272	19,079	110.38	0.31	...
10 eea	141,321	61,057	167.24	0.99	...
11 case-law	76,481	6,509	90.51	0.11	...
12 avis	110,130	37,977	130.33	0.62	...
13 authorization	167,587	109,581	188.32	1.78	...
14 euratom	64,417	4,843	76.23	0.08	...
15 eur	382,940	330,375	453.16	5.36	...
16 undertaking	333,846	314,647	395.07	5.11	...
17 antsigricht	52,283	597	61.87	< 0.01	...

Fig. 4. Keywords: single words

The examples in Figure 4 show the high frequency of acronyms, often used in EU legal discourse, such as EEC (European Economic Community), OJ (Official Journal), EC (European Commission), ECR (European Court Reports), EEA (European Economic Area) which are not found or scarcely found in the general corpus used as reference corpus (in this case, English Web 2021, enTenTen21, one of the reference corpora available in Sketch Engine). Like Wordlists,

¹⁹ <https://www.sketchengine.eu/guide/keywords-and-term-extraction/>

Keywords are useful to identify the main topics of the collection and the specific language used in the focus corpus, which in this case reveal legal terms (e.g. *annex*, *subparagraph*, *directive*, *derogation*, *case-law*, *authorisation*, etc.).

Keywords results can show words/lemmas which are under or overrepresented in the key or focus corpus (EUR-Lex Parallel corpus), thus allowing for the identification of potential indicators of 'translationese' [see Pontrandolfo, 2021] or Eurolects [see Mori, 2018 for an overview].

Term	Frequency ² Fishes	Frequency per million ³ Fishes	Frequency ² Fishes	Frequency per million ³ Fishes	Term	Frequency ² Fishes	Frequency per million ³ Fishes	Term	Frequency ² Fishes	Frequency per million ³ Fishes				
competent authority	244,559	406,697	389.40	0.96 ...	medicinal product	48,859	18,687	67.91	0.97 ...	day follow	39,366	9,349	46.06	0.36 ...
third country	186,843	47,003	221.11	0.78 ...	internal market	54,056	18,827	63.97	0.31 ...	referring court	29,631	5,154	26.06	0.09 ...
European Commission	128,969	35,637	150.39	0.58 ...	credit institution	14,818	8,408	63.04	0.14 ...	national legislation	40,431	29,892	47.80	0.42 ...
contested decision	80,364	2,961	97.40	0.18 ...	marketing year	14,807	8,708	63.16	0.14 ...	rule for the application	29,205	366	23.40	4.01 ...
first subparagraph	44,865	460	76.76	<0.01 ...	active substance	40,512	14,252	63.34	0.23 ...	way of derogation	28,170	979	23.24	<0.01 ...
main proceeding	39,319	2,640	70.07	0.04 ...	national law	40,264	45,129	77.25	0.73 ...	legal basis	49,076	42,853	55.12	0.70 ...
detached rule	60,455	5,213	71.54	0.08 ...	trade mark	68,934	55,158	81.46	0.40 ...	anti-dumping duty	29,264	5,178	31.63	0.08 ...
accordance with the procedure	67,026	2,611	67.49	0.04 ...	common market	49,317	17,470	64.81	0.28 ...	national authority	39,180	29,424	46.28	0.46 ...
procedural ruling	58,560	4,817	99.67	0.08 ...	legal person	44,429	14,730	62.87	0.24 ...	producer organisation	27,024	1,479	21.98	0.02 ...
basic regulation	51,584	677	61.04	0.01 ...	accordance with the opinion	34,584	452	40.90	<0.01 ...	common organisation	26,043	371	30.82	<0.01 ...
case 1	50,043	1,209	59.22	0.02 ...	tariff quota	35,003	1,544	41.42	0.03 ...	agricultural product	51,175	59,402	62.56	0.36 ...
second subparagraph	48,417	341	67.03	<0.01 ...	place in use	23,449	204	38.99	<0.01 ...	force on the day	22,875	449	23.28	0.01 ...
in-workplace price	48,263	684	97.21	<0.01 ...	import relief	22,680	277	38.68	<0.01 ...	prevented case	40,766	63,710	71.92	1.38 ...
national court	46,772	20,413	74.28	0.33 ...	operative part	31,888	1,384	37.75	0.02 ...	detached rule for the application	25,085	99	29.68	<0.01 ...
customs authority	42,363	8,026	61.99	0.13 ...	aid scheme	32,121	2,773	38.01	0.05 ...	intervention agency	24,895	714	29.46	0.01 ...
in-workplace price of the product	40,500	0	54.38	0.00 ...	exporting producer	30,021	108	36.15	<0.01 ...	import licence	25,264	1,740	29.90	0.02 ...
price of the product	40,263	5,265	37.50	0.08 ...	quotation rate	30,020	0	32.55	0.00 ...					

Fig. 5. Keywords: multi-word terms

Figure 5 shows similar results with expressions that tend to co-occur frequently in EU legal discourse such as *competent authority*, *third country*, *European Commission*, *contested decisions*, which occupy the first positions in the list.

Users (legal translators/trainers/trainees) can create their own reference corpus. By way of example, one might be interested in comparing EU legislative language with UK or US legislative language. In her research, Seracini, focusing on modals, found an overrepresentation of shall/should/can in EU vs UK legal texts and an underrepresentation of may/must/will/be [2020, 155]. This is a result which can be easily obtained through corpus linguistics.

As far as Ukrainian (general) language is concerned, Sketch Engine already offers some reference corpora, listed in Table 1.

These collections might be used to compare, for example, Ukrainian legal language vs. Ukrainian general language or Ukrainian translated language vs. Ukrainian original/non-translated language.

Table 1

Ukrainian reference corpora available in Sketch Engine

Name of the corpus	Size/n. tokens
MaCoCu Ukrainian Web v1 (2021–2022)	5,912,040,719
Open Parallel Corpus (OPUS) – Ukrainian	2,577,481
Open Subtitles 2018 parallel – Ukrainian	5,049,602
Ukrainian Drama Corpus	322,441
Ukrainian Trends	440,402,228
Ukrainian Web 2014 (ukTenTen14)	2,194,447,594
Ukrainian Web 2020 and 2014 (ukTenTen20)	2,592,516,436
Ukrainian Web 2022 (ukTenTen22)	7,594,784,148

3.2.4. N-grams²⁰

The N-gram tool produces frequency lists of sequences of tokens. N-grams are also called multi-word expressions (or MWEs) or lexical bundles. The user has a choice of filtering options including regular expressions to specify in detail which n-grams should have their frequency generated. N-grams can be generated on any attribute with word and lemma being the most frequently used ones.

Fig. 6. N-grams (3–4 grams word)

Figures 6 shows examples of frequent combinations of 3-4 words that tend to cluster and be used as fixed phrases, thus falling within the umbrella of 'legal phraseology' [see Pontrandolfo 2023 for an overview]. Highly frequent complex prepositions such as *in accordance with*, *referred to in*, *in order to*, *in accordance with*, *[h]aving regard to*, *on the basis of*, *provided for in*, *in respect of*, etc. are easily and immediately detected through the N-grams tool in Sketch Engine. Since they represent a common feature of any legal text, they can be very

²⁰ <https://www.sketchengine.eu/guide/n-grams-multiword-expressions/>

useful for legal translators/legal translation trainees especially because they are extracted from real/authentic texts, and there are very few resources at their disposal to search for (parallel) phraseological patterns. EU legal corpora are useful tools to identify the discursive conventions of a legal genre, such as these phraseological patterns which are hardly found in monolingual/multilingual dictionaries.

3.2.5. Concordance²¹

The concordance is the most powerful tool with a variety of search options. It can find words, phrases, tags, documents, text types or corpus structures, and it displays the results in context in the form of a concordance. The concordance can be sorted, filtered, counted and processed further to obtain the desired result. Despite being the most powerful tool, the concordance used with large corpora may find so many results that it can be tedious to analyse and interpret them.

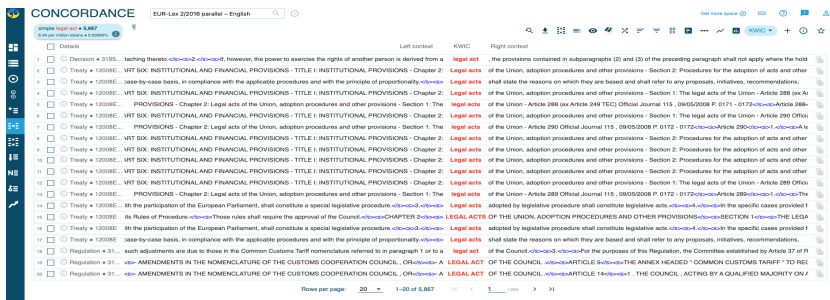

Fig. 7. Concordance: *legal act*

Figure 7 shows the concordance lines of 'legal act': users might check the way this term is used in EU legal discourse, discovering specific patterns (e.g. collocations verb + noun) that can be useful while translating legal texts.

The view options allow displaying additional information such as lemmas, tags and other attributes, text types (metadata) or corpus structures. An interesting and powerful search is the Corpus Query Language (CQL)²² on the advanced tab, which is used for complex searches with unspecific criteria or optional criteria.

²¹ <https://www.sketchengine.eu/guide/concordance-a-tool-to-search-a-corpus/>

²² <https://www.sketchengine.eu/documentation/corpus-querying/>

One of the features of legal language (including EU legal language and both legislative and judicial texts) is the use of complex prepositions²³ [see Pontrandolfo, 2021] which can be easily detected in EUR-Lex Parallel corpus by resorting to CQL queries, as shown in Figure 8.

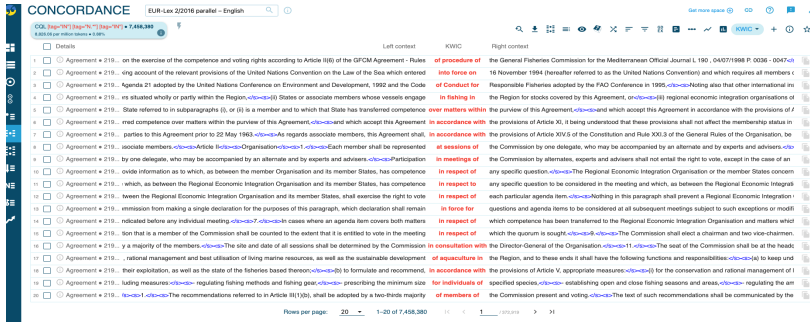

Fig. 8. CQL Concordance: [tag="IN"] [tag="N.*"] [tag="IN"]

Through the use of specific tags²⁴ ("IN" for preposition, "N.*" for noun and "IN" for preposition) Sketch Engine can generate a full list of frequent patterns used in EU legal discourse, that can be sorted also by frequency and KWIC lemmas [see Figure 9].

Lemma	Frequency	Relative ¹
☐ in accordance with	748,816	886.13 ...
☐ in respect of	216,439	256.13 ...
☐ with regard to	138,462	163.65 ...
☐ on behalf of	115,673	136.88 ...
☐ in relation to	114,445	135.43 ...
☐ into force on	86,420	102.27 ...
☐ without prejudice to	78,848	93.31 ...
☐ in term of	71,272	84.34 ...
☐ in view of	67,835	80.27 ...
☐ by mean of	64,641	76.49 ...
☐ in line with	58,997	69.34 ...
☐ by way of	58,533	69.27 ...
☐ into force of	57,144	67.62 ...
☐ with respect to	45,189	53.48 ...
☐ in case of	44,675	52.87 ...
☐ in addition to	44,553	52.72 ...
☐ as part of	42,210	49.95 ...
☐ in connection with	38,909	46.04 ...
☐ in support of	37,448	44.32 ...
☐ for use in	37,116	43.92 ...

Fig. 9. CQL Concordance: [tag="IN"] [tag="N.*"] [tag="IN"] (sorted by Frequency and KWIC lemmas)

²³ Following Biber et al. [1999, p. 75], "complex prepositions are multi-word sequences that function semantically and syntactically as single preposition".

²⁴ <https://www.sketchengine.eu/english-treetagger-pipeline-2/>

Large corpora of legal texts are powerful tools to extract legal phraseology and testbeds for quantitative evidence [see Pontrandolfo, 2023, 137-142].

3.2.6. Parallel Concordance²⁵

Parallel concordance only works with parallel corpora which are aligned. Parallel concordance searches for words, phrases, tags, documents, text types or corpus structures in one language and displays the results together with aligned translated segments in another language. The translated segments usually contain the translation of the search word or phrase but the translation may not be included if the translator decided to use a different way of expressing the idea. The concordance can be sorted, filtered, counted and processed further to obtain the desired result.

One might be interested in discovering how the modal "shall"²⁶ is translated in other languages of the EU [see also Seracini, 2020]. Figure 10 shows aligned paragraphs that contain the modal "shall" in English and Italian.

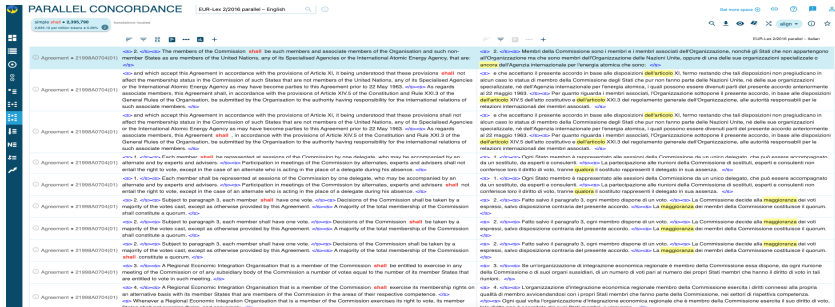

Fig. 10. Parallel concordance (EN-IT): shall

The analysis of the concordance lines might reveal that, in the case of the Italian, *shall* generally corresponds to the present tense (X shall be prohibited > X sono vietate / X shall not list > X non saranno / X shall appoint > X nomina) or future tense/conditional (X shall be given priority > X saranno considerati / X dovrebbero essere considerati prioritari). As already mentioned in the introductory

²⁵ <https://www.sketchengine.eu/guide/parallel-concordance-searching-translations/>

²⁶ Modals can be found also by using the tag "MD" in CQL [tag="MD"]

section of this paragraph, it is assumed that English is working here as a source language (as it is often in the case of legislative documents produced by the EU) but technically speaking this is a generalisation due to the principle of equal authenticity, all language versions of EU legislation being equally authentic.

3.2.7. Thesaurus²⁷

The thesaurus in Sketch Engine is an automatically generated list of synonyms or words belonging to the same category (semantic field). The list is produced based on the context in which the words appear in the selected text corpus. Only nouns, adjectives, verbs and adverbs are supported in most corpora.

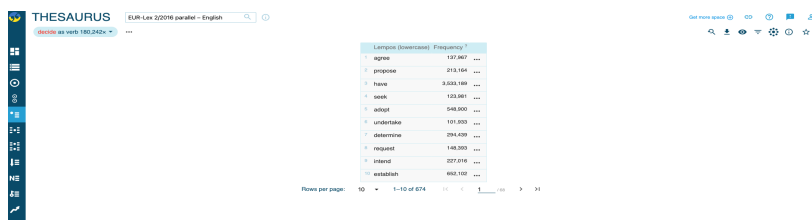

Fig. 11. Thesaurus: *to decide* (verb)

This tool is less relevant for legal translators/translation trainees and more useful for legal translation scholars. As shown in Figure 11, Sketch Engine automatically identifies words (in this case verbs) which are similar or fall within the same semantic area of the verb *to decide*: *to agree*, *to adopt*, *to undertake*, etc. The same type of search can be carried out with other POS (e.g. decision as noun).

3.2.8. Word Sketch²⁸

This is one of the tools available only in Sketch Engine and not in other concordancers such as WordSmith Tools or AntConc. It was Kilgarriff himself who invented the notion of word sketches which now represent the core part of the Sketch Engine corpus management system.

The word sketch processes the word's collocates and other words in its surroundings. It can be used as a one-page summary of the word's grammatical and collocational behavior. The results are organised into

²⁷ <https://www.sketchengine.eu/guide/thesaurus-synonyms-antonyms-similar-words/>

²⁸ <https://www.sketchengine.eu/guide/word-sketch-collocations-and-word-combinations/>

categories, called grammatical relations, such as words that serve as an object of the verb, words that serve as a subject of the verb, words that modify the word etc.

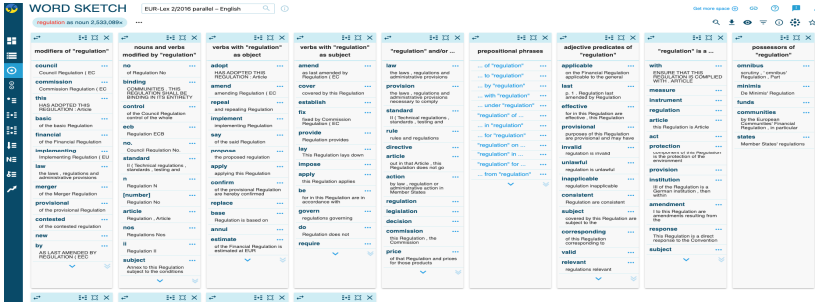

Fig. 12. Word Sketch: *regulation*

Figure 12 shows the word sketches of the term *regulation*. The visualisation is similar to a collocation dictionary so that the user can immediately identify, for example, the verbs that co-occur with '*regulation*' as object (e.g. *to adopt*, *to amend*, *to implement*, *to propose*, *to apply*, etc.) or as subject (e.g. *to establish*, *to provide*, *to impose*, etc.), the adjectives (e.g. *applicable*, *effective*, *provisional*, *invalid*, *unlawful*, etc.), and so on. Word Sketch can provide a sort of grammar of EU legal terms, which is not easily found in any other lexicographic resource.

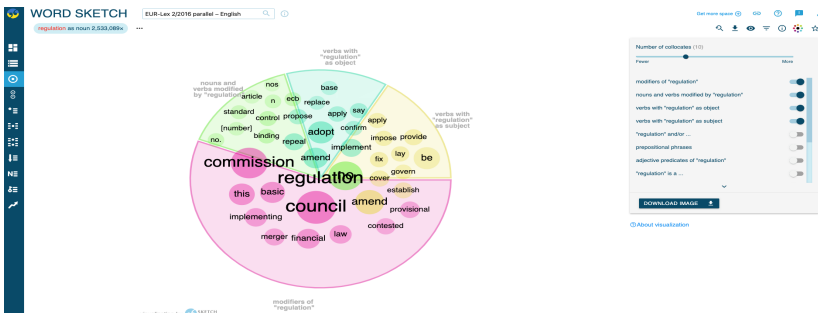

Fig. 13. Word Sketch: *regulation* (image visualisation)

It is also possible to visualise the word sketch by means of a graph/image, as shown in Figure 13.

3.2.9. Word Sketch Difference²⁹

The word sketch difference is used for making comparisons by contrasting collocations. Three options are available:

- lemma: it compares the use of two different lemmas via their collocates;
- word forms: it compares the use of two different word forms of the same lemma via their collocates;
- subcorpora: it compares the use of the same lemma in two different subcorpora of the same corpus via their collocates.

Fig. 14. Word Sketch Difference: *directive* vs. *recommendation*

Like the Thesaurus tool, the Word Sketch Difference visualisation is more useful for legal translation scholars than for legal translation practitioners. Figure 14 is a (visual) example of the comparison between the term *directive* and *recommendation* in the same EUR-Lex Parallel corpus.

3.2.10. Trends³⁰

This feature helps in detecting words which undergo changes in their frequency of use over time, so it might be interesting for diachronic analysis since it allows one to identify words whose use increases or decreases over time.

²⁹ <https://www.sketchengine.eu/guide/word-sketch-difference-compare-words/>

³⁰ <https://www.sketchengine.eu/guide/trends/>

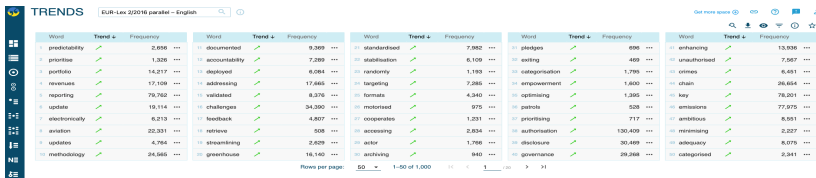

Fig. 15. Trends

Figure 15 shows words which have experienced an increase over time in terms of use, such as *predictability*, *prioritise*, *portfolio*, etc. This function might be useful to detect neologisms and see how these neologisms 'travel' across EU legal languages.

Sketch Engine can also be used to create from scratch an ad hoc corpora (through the function "NEW CORPUS"³¹), both monolingual (comparable) and multilingual (parallel) DIY offline corpora [see Section 3.1], the advantage being that, unlike AntConc, it automatically carries out the so-called POS tagging (part-of-speech tagging), a process of annotating each token with a tag carrying information about the part of speech and often also morphological and grammatical information such as number, gender, case, tense etc.³²

4. Final Remarks

The purpose of the present chapter has been to show the potential of corpus linguistics for (EU) legal translation and to set out additional resources that can be used while translating institutional texts. By providing examples of the different types of corpus queries that can be carried out using Sketch Engine (and replicated using similar concordancers), the chapter has demonstrated the importance of corpora as tools for the 'discursive socialisation' of legal translators, meaning the important process of acquiring knowledge of the legal discourse by reading many legal texts/consulting legal corpora and being able to reproduce it (in translation) thus fulfilling the expectations of the legal professional community. As a matter of fact, legal corpora may help legal translations to familiarise with the genre and to comply with the horizon of expectations of the final reader,

³¹ <https://www.sketchengine.eu/guide/create-corpus-from-files/>

³² <https://www.sketchengine.eu/tagsets/>

especially if the addressee of a legal translation is a member of the professional discursive community (e.g. judges, solicitors, etc.). In this sense, corpora are powerful tools to identify the discursive conventions of a legal genre (e.g. phraseological patterns which are hardly found in monolingual/multilingual dictionaries) and to enhance translators' familiarity with the genre. It is clear that the complex legal translation process cannot be reduced to the formal (linguistic) aspects, but it is also true that adhering to certain writing conventions, in terms of register, is a crucial aspect in any legal translation assignment.

Finally, it should be also underlined that nowadays corpora are fully integrated in Corpus-Assisted Translation Tools and Machine Translation environments, so their role will become increasingly important. In the era of automation and artificial intelligence, corpora can play a pivotal role in the so-called human-centered 'augmented translation' [see O'Brien, 2023], a way of amplifying translators' abilities through technologies, and empowering translators, while also allowing them to maintain control over the translation process and product.

References

Bernardini, S. (2022). "Reassessing the potential of corpora for translation in the technocene" Keynote speech of the *13th International Conference on Corpus Linguistics CILC2022 Specialized discourse and translation studies in Corpus Linguistics* Bergamo, Italy, 26–28 May 2022.

Biber, D., Conrad, S., Finegan, E., Johansson, S., & Leech, G. (1999). *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Pearson Education Ltd.

Biel, Ł., (2010). "Corpus-based studies of legal language for translation purposes: methodological and practical potential. In C. Heine & J. Engberg (eds.), *Reconceptualising LSP. Online proceedings of the XVII European LSP Symposium 2009*.

Biel, Ł. (2014). *Lost in the Eurofog: the Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt: Peter Lang.

Biel, Ł. (2018). "Corpora in institutional legal translation: small steps and the big picture". In F. Prieto Ramos (ed.). *Institutional Translation for International Governance. Enhancing quality in multilingual legal communication* (pp. 25–36). London: Bloomsbury.

Biel, Ł. (2019). "Theoretical and Methodological Challenges in Researching EU Legal Translation". In M. Kristiansen, & I. Simonnæs (eds.), *Legal Translation. Current Issues and Challenges in Research, Methods and Application* (pp. 25–39). Berlin: Frank & Timme.

Garzone, G., (2007). "Osservazioni sulla didattica della traduzione giuridica". In P. Mazzotta & L. Salmon (eds.). *Tradurre le microlingue scientifico-professionali. Riflessioni teoriche e proposte didattiche* (pp. 194–238). Torino: UTET.

Hatim, M. & Mason, I. (1999). *The Translator as Communicator*. London/New York: Routledge.

Kilgariff, A., Baisa, V., Bušta, J., Jakubiček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2014). "The Sketch Engine: ten years on". *Lexicography ASIALEX*, 1, 7–36.

Klbal, O. (2019). "Corpora in Legal Translation: Overcoming Terminological and Phraseological Asymmetries between Czech and English", *Clina*, 5(2), 165–186.

Marín Pérez, M., & Rea Rizzo, C. (2012). "Structure and Design of the British Law Report Corpus (BLRC): A Legal Corpus of Judicial Decisions from the UK". *Journal of English Studies*, 10, 131–145.

McAuliffe, K., and Trklja, A. (2018). "The European Union Case Law Corpus (EUCLCORP): A multilingual parallel and comparative corpus of EU court judgments". In F. Andrew et al. (eds.). *Proceedings of the second workshop on Corpus-Based Research in the Humanities (CRH-2)* (Vol. 1, pp. 217–226). Vienna, Austria, Gerastree Proceedings, TU Wien, Vienna.

McEnery, A. & Wilson, A. (2001). *Corpus Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

McEnery, A., Xiao, R., & Tono, Y. (2006). *Corpus-based language studies: An advanced resource book*. London: Routledge.

Monjean-Decaudin, S., & Popineau-Lauvray, J. (2019). "How to apply comparative law to legal translation. In L. Biel, J. Engberg, M. Rosario Ruano & V. Sosoni (eds.). *Research Methods in Legal Translation and Interpreting* (pp. 115–129). Routledge, London/New York.

Mori, L. (Ed.). (2018). *Observing Eurolects. Corpus analysis of linguistic variation in EU law*. John Benjamins.

O'Brien, S. (2023). "Human-Centered augmented translation: against antagonistic dualisms". *Perspectives*, 391–406. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2023.2247423>

Pontrandolfo, G. (2012). "Legal Corpora: an Overview", *RITT (Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione/International Journal of Translation)*, 14, pp. 121–136.

Pontrandolfo, G. (2016). *Fraseología y lenguaje judicial. Las sentencias penales desde una perspectiva contrastiva*. Roma: Aracne.

Pontrandolfo, G. (2017). "Los corpus como recursos en la enseñanza del español jurídico: aprender descubriendo". In C. Espaliú Berdud, C. Miranda Vázquez & R. Jiménez (eds.). *¿Cómo la innovación mejora la calidad de enseñanza del Derecho? Propuestas en un mundo global* (pp. 229–250). Madrid: Aranzadi.

Pontrandolfo, G. (2019a). "Discursive constraints in legal translation: a genre-based analytical framework". In M. Kristiansen & I. Simonnaes (eds.). *Legal Translation. Current Issues and Challenges in Research, Methods and Application* (pp. 155–183). Berlin: Frank & Timme.

Pontrandolfo, G. (2019b). "Corpus Methods in Legal Translation Studies". In L. Biel, J. Engberg, R. Martín Ruano, V. Sosoni (eds.). *Research Methods in Legal Translation and Interpreting: Crossing Methodological Boundaries* (pp. 13–28). London/New York: Routledge.

Pontrandolfo, G. (2021). "National and EU judicial phraseology under the magnifying glass: a corpus-assisted analysis of complex prepositions in Spanish". *Perspectives*, 29(2), 260–277.

Pontrandolfo, G. (2023). "The importance of being patterned. Old and new perspectives on legal phraseology". In L. Biel & H. J. Kockaert (eds.). *Handbook of Terminology*. Vol. 3. *Legal Terminology* (pp. 124–149). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Prieto Ramos, F. (2014). "Legal Translation Studies as interdisciplinary: Scope and evolution", *Meta: Translators' Journal*, 59(2), 260–277.

Prieto Ramos, F. (2019). "The use of corpora in legal and institutional translation studies. Directions and applications", *Translation Spaces*, 8(1), 1–11.

Prieto Ramos, F., Cerutti Benítez, G., & Guzmán, D. (2019). "Building representative multi-genre corpora for legal and institutional translation research: The LETRINT approach to text categorization and stratified sampling". *Translation Spaces*, 8(1), 93–116.

Rossini Favretti, R., Tamburini, F., & Martelli, E. (2007). "Words from Bononia Legal Corpus". In W. Teubert (ed.), *Text Corpora and Multilingual Lexicography* (pp. 11–30). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Scott, J. (2012). "Towards professional uptake of DIY electronic corpora in legal genres". In M. Sánchez (ed.). *Salford working papers in translation and interpreting*.

Seracini, F. (2020). *The translation of European Union legislation. A corpus-based study of norms and modality*. Milan: LED Edizioni.

Sinclair, J. (2004). *Developing Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice*. Corpus and Text – Basic Principles. <https://users.ox.ac.uk/~martinw/dlc/chapter1.htm>

Stubbs, M. (1996). *Text and Corpus Analysis: Computer-assisted Studies of Language and Culture*. Oxford: Blackwell.

Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus linguistics at work*. Amsterdam: John Benjamins.

Torruella, J., & Llisterri, J. (1999). "Diseño de corpus textuales y orales". In J.M. Blecua, G. Clavería, C. Sánchez, & J. Torruella (eds.). *Filología e informática. Nuevas tecnologías en los estudios lingüísticos* (pp. 45–77). Barcelona: Seminari de Filologia i Informàtica.

Vigier, F.J., & Sánchez Ramos, M.D.M. (2017). "Using parallel corpora to study the translation of legal system-bound terms: The case of names of English and Spanish courts". In R. Mitkov (ed.). *Computational and Corpus-based Phraseology, Second International Conference, EuroPhras* (pp. 260–273). London, proceedings. Cham: Springer.

Vogel, F., Hamann, H., & Gauer, I. (2017). "Computer-Assisted Legal Linguistics: corpus analysis as a new tool for legal studies", *Law & Social Inquiry*, pp. 1–24.

Zanettin, F. (1998). "Bilingual Comparable Corpora and the Training of Translators". *Meta*, 43(4), 613–630.

Zanettin, F. (2002). "Corpora in Translation Practice". In E. Yuste Rodrigo (ed.). *Language resources for translation work and research, LREC 2002 Workshop proceedings* (pp. 10–14). Las Palmas de Gran Canaria.

Zanettin, F. (2012). *Translation-driven corpora. Corpus Resources for Descriptive and Applied Translation Studies*. Manchester: St. Jerome.

Zanettin, F., Bernardini, S. & Stewart, D. (Eds). (2003). *Corpora in Translation Education*. Manchester: St. Jerome.

LIST OF CONTRIBUTORS

Part A

Martina Bajčić is Associate Professor at the Law Faculty of the University of Rijeka, Head of the Department of Foreign Languages, Member of the Institute of European and Comparative Law. She holds a PhD in Linguistics, Master's degree in European integration law and a Diploma in Language and Law from the Case Western Reserve University (Cleveland). Her research and teaching interests are in the area of (EU) legal terminology, multilingual aspects of EU law, LSP and institutional translation. She has authored and co-edited publications in the field of law and language and corpus translation studies and participated in several international research projects in the field of EU law and language. She is a sworn court interpreter for English and German.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0654-6779>

Łucja Biel is an Associate Professor of Linguistics and Translation Studies and Head of EUMultiLingua Research Group in the Institute of Applied Linguistics, University of Warsaw, Poland, where she teaches EU, legal and business translation. She is editor-in-chief of the Journal of Specialised Translation and secretary of Council of Editors of Translation and Interpreting Studies for Open Science. She has published extensively on legal translation and terminology, translator training and corpus linguistics. Most recent works include an edited volume Institutional Translator Training (with T. Svoboda, V. Sosoni; Routledge) and Handbook of Terminology. Vol. 3. Legal Translation (with H. Kockaert). She is also a sworn translator with over 25 years of professional experience.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3671-3112>

Gianluca Pontrandolfo is Associate Professor at the University of Trieste (Department of Legal, Language, Interpreting and Translation Studies), where he is Director of the Master Programme in Legal Translation. His research activity focuses on

legal linguistics and translation, corpus-based analysis of specialised discursive genres applied to translation, corpus-assisted (critical) discourse studies.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9128-0321>

Colin D. Robertson is a Scottish lawyer (Aberdeen University 1971–1975) and member of the Law Society of Scotland. He has worked as lawyer in the EU Commission Legal Service, legal translator in the EU Court of Justice, and legal-linguistic reviser in the EU Council Legal Service, Directorate for Quality of Legislation for 20 years until retiring in 2013. Since then, he has been active in research, presenting and publishing in relation to EU legal language, terminology, and translation. His book *Multilingual Law: A Framework for Analysis and Understanding* (Routledge) (2016, 2018) offers a broad view on multilingual legal language.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4272-4157>

CONTENTS

Preface	3
----------------------	---

Part A

EU Law, Language, and Terminology

Chapter A.1

Overview of EU Law, Institutions and Policies	8
--	---

Colin D. Robertson

1. Introduction	8
2. EU Legal Order	11
3. EU Institutions and Other Bodies.....	13
4. EU Policy Areas	26
5. Legal Acts and Procedures	29
6. Concluding Remarks	31

Chapter A.2

Language, Multilingualism, and EU English	33
--	----

Colin D. Robertson

1. Introduction and Overview.....	33
2. Language and EU Treaty Objectives.....	39
3. EU Linguistic Regime and Multilingualism	44
4. EU English	50
5. EU Legislative Texts.....	53
6. Concluding Observations	57

Chapter A.3

EU Translation: Theoretical and Practical Foundations	59
--	----

Lucia Biel

1. Theoretical Foundations.....	59
1.1. The Scope of EU Translation.....	59
1.2. The EU's Multilingualism Policy and Language Regime.....	61
1.3. Key Features of EU Translation.....	62
1.4. Fundamental Principles of EU Translation	63

1.5. EU Translation and Key Concepts of Translation Studies	64
1.6. Eurolects: EU Variants of National Languages	65
2. Practical Aspects of EU Translation	67
2.1. Quality and Error Categories	67
2.2. Resources for Translators.....	70
2.3. Standardisation of Translations.....	71
2.4. EU Legal Terminology	76
3. Conclusions: Implications for Training EU Translators	78

Chapter A.4

Terminology and Applied Terminology Work

in the EU Context: An Overview.....	81
--	-----------

Martina Bajčić

1. Introduction	81
2. Specialised Language and Terminology	82
2.1. Terms, Concepts, and Objects.....	83
2.2. Concept Analysis	84
3. Terminology Work.....	86
3.1. Multilingual Terminology Work.....	87
3.2. Term/Concept Harmonization and Equivalence	90
3.3. EU-Term Formation.....	93
3.4. Special Features of EU Terms.....	96
4. Summary	98

Chapter A.5

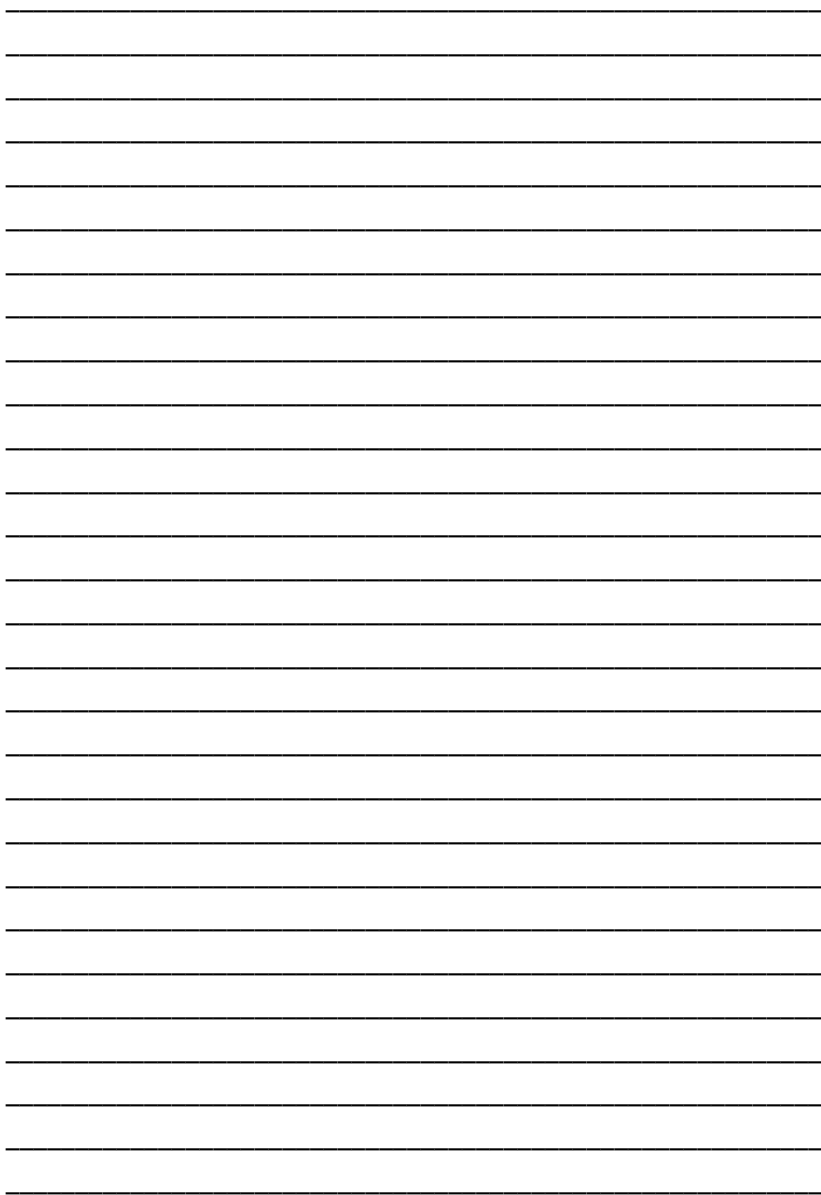
Corpus Linguistics for EU Legal Translation.....	103
---	------------

Gianluca Pontrandolfo

1. Corpus Linguistics and Legal Translation: Preliminary Definitions and Distinctions	103
2. Legal Corpora.....	106
2.1. EU Legal Corpora	108
3. Working with EU Legal Corpora.....	110
3.1. DIY Legal Corpora/Offline Corpora.....	110
3.2. Online Legal Corpora: Sketch Engine	111
3.2.1. Corpus Info / Text Type Analysis.....	113
3.2.2. Wordlist.....	114

3.2.3. Keywords	115
3.2.4. N-grams.....	117
3.2.5. Concordance	118
3.2.6. Parallel Concordance	120
3.2.7. Thesaurus	121
3.2.8. Word Sketch.....	121
3.2.9. Word Sketch Difference	123
3.2.10. Trends	123
4. Final Remarks	124

List of contributors.....	129
----------------------------------	------------

Навчальне видання

Посібник з перекладу актів права ЄС українською мовою

Частина А

(англійською мовою)

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 7,9. Наклад 250. Зам. № 224-11005.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний.
Підписано до друку 14.08.24

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"

Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна

☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 58; (38044) 239 31 28

e-mail: vpc@knu.ua; vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua
[http: vpc.knu.ua](http://vpc.knu.ua)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02

[Переклад]

Посібник з перекладу актів права ЄС українською мовою

Частина А

За редакцією

Мартіни Байчич, Коліна Д. Робертсона, Людмили Славової

Ця публікація створена за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Її зміст є виключною відповідальністю

Corporate & Public Management Consulting International OÜ (CPM)

і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

Якщо не зазначено інакше, цей посібник та його зміст

є власністю CPM Consulting International.

Усі права захищені. 14 серпня 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Фінансується
Європейським Союзом

УДК 811.161.2'25:[34:061.1EU](075.8)

П61

Рецензенти:

д-р філол. наук, проф. Артур Грантович ГУДМАНЯН
(Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського");
канд. філол. наук, доц. Марина Олександрівна ВОЗНА
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

*Рекомендовано до друку
вченою радою Навчально-наукового інституту філології
(протокол № 9 від 30 квітня 2024 року)*

П61 Посібник з перекладу актів права ЄС українською мовою. У 2 ч.
Частина А. Право, мова й термінологія ЄС / За ред. Мартіни Байчич,
Коліна Д. Робертсона, Людмили Славової. – К. : ВПЦ "Київський
університет", 2024. – 135 с.

ISBN 978-966-933-276-9 (загальний)

ISBN 978-966-933-277-6 (частина А)

Посібник є результатом плідної співпраці між науковцями і перекладачами з України та ЄС в рамках проєкту Європейського Союзу "Association4U". Він призначений насамперед для українських студентів і перекладачів та покликаний слугувати практичним інструментом для перекладу текстів актів ЄС українською мовою. Праця складається з двох частин: у частині А увагу зосереджено на праві, мові та термінології ЄС; частину Б присвячено перекладу текстів українською мовою. Наведено теоретичні відомості, які допоможуть у розв'язанні потенційних перекладацьких і термінологічних проблем. Розділи доповнені детальними таблицями, додатками, а також додатком, де запропоновано текстові моделі для використання під час перекладу.

Будь-яке використання або посилання на цей посібник чи будь-яку його частину має містити інформацію про те, що оригінальна публікація була створена в рамках проєкту Association4U, який впроваджується СРМ International та фінансується Європейським Союзом.

УДК 811.161.2'25:[34:061.1EU](075.8)

© Corporate & Public Management Consulting International OÜ, 2024
ISBN 978-966-933-276-9 (загальний) © Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
ISBN 978-966-933-277-6 (частина А) ВПЦ "Київський університет", 2024

ПЕРЕДМОВА

Цей посібник підготовлено за активного сприяння проекту ЄС "Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС" Фаза II ("Association4U")¹. Протягом 2021 – 2023 років "Association4U" реалізовував програму підтримки українських університетів у сфері перекладу acquis ЄС і надавав допомогу науковцям та викладачам, які працюють на перекладацьких і мовних факультетах чотирьох українських університетів, у розробленні й удосконаленні низки спеціалізованих курсів із перекладу acquis ЄС, зокрема в модернізації та оновленні курсів юридичного перекладу, долучивши до них "компонент acquis ЄС". (Чотири зазначені університети: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький), Житомирський державний університет імені Івана Франка).

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка² – це студентоцентричний, дослідницький та міжнародний університет із понад 120-річною історією. Заклад плекає цінності індивідуальної, української та європейської громадянської ідентичності, спільноти, свободи, довіри, духовності, відповідальності, доброчесності, професіоналізму, лідерства-служіння та різноманітності. Міжнародна співпраця є однією з важливих сфер діяльності університету, тому заклад активно працює в напрямі інтернаціоналізації вищої освіти, реалізуючи актуальні грантові програми та сприяючи академічній мобільності викладачів і студентів.

¹ <https://www.linkedin.com/company/association4u-project>

² <https://kubg.edu.ua/>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка³, що заснований у 1834 році, є класичним університетом із чітким дослідницьким профілем. Це провідний сучасний навчальний та освітній центр України. Навчально-науковий інститут філології – один із найбільших підрозділів Університету. Він пропонує різноманітні програми, сприяє розвитку високої академічної культури та робить значний акцент на дослідженнях і міжнародному співробітництві. Підготовка фахівців із мовознавства, літературознавства і перекладознавства організована відповідно до міжнародних стандартів та вимог сучасного ринку праці. Студенти мають змогу вивчати близько 30 мов.

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)⁴ – провідний регіональний університет зі 100-річною історією та освітніми традиціями. Він єдиний заклад вищої освіти в області, який готує перекладачів і фахівців із прикладної лінгвістики. Протягом останніх кількох років викладачі кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики активно впроваджують переклад нормативно-правових актів ЄС та інших текстів інституцій ЄС у навчальних курсах письмового й усного перекладу.

Житомирський державний університет імені Івана Франка⁵, що заснований у 1919 році, – це найстаріший університет у поліському регіоні, де готують студентів за класичними та педагогічними спеціальностями. Кафедра англійської філології та перекладу, яка є частиною Навчально-наукового інституту іноземної філології, навчає майбутніх бакалаврів і магістрів перекладацьких дисциплін.

Цей посібник є результатом співпраці науковців та перекладачів з України та ЄС. Праця адресована насамперед українським студентам та перекладачам, має на меті стати практичним інструментом для студентів (майбутніх перекладачів) і перекладачів актів права ЄС. Посібник складається з двох частин.

Частина А присвячено *праву, мові та термінології ЄС*. У першому розділі А. 1 запропоновано огляд права, інституцій і

³ <https://knu.ua/>

⁴ <https://www.cusu.edu.ua/ua/>

⁵ <https://zu.edu.ua/>

політики ЄС. У ЄС діє інший правовий порядок, що спричинило появу специфічних правил та законів, які потребують спеціальної мови. У розділі А. 2 акцентовано на мові ЄС, багатомовності та юридичній англійській мові ЄС. У посібнику зосереджено основну увагу на англійській мові ЄС як на мові-джерелі для перекладу українською мовою. Водночас англійська мова ЄС є різновидом англійської мови, тому має бути потрактована в контексті того, що це одна з багатьох мов ЄС. У розділі А. 3 схарактеризовано переклад офіційних документів ЄС, його теоретичні та практичні засади. Наголошено на фундаментальних принципах перекладу офіційних документів ЄС та на важливості євролектів як варіантів національних мов ЄС. У розділі А. 4 представлено огляд термінології та прикладної термінологічної роботи в контексті перекладу офіційних документів ЄС. Акцентовано роль бази даних IATE, порушено питання про створення термінів ЄС, гармонізацію термінологічних понять та еквівалентність термінів ЄС. У розділі А. 5 ідеться про застосування корпусної лінгвістики для перекладу актів права ЄС, проаналізовано роботу з корпусами для перекладу актів права ЄС та узгодженість термінів ЄС. Розділ складається з теоретичної частини, що охоплює основні поняття корпусної лінгвістики та типи корпусів правових текстів ЄС, і практичної частини з прикладами запитів до корпусів, спрямованих на аналіз перекладу актів права ЄС.

Частина Б посібника присвячено українській мові та перекладу українською мовою. У розділі Б. 1 поінформовано про специфіку української мови як цільової мови, а також викладено коротку історію перекладу законодавства ЄС українською мовою. У розділі Б. 2 описано виклики, невдачі та перспективи перекладу правових актів ЄС. Окреслено причини помилок у перекладі правових актів ЄС та подано рекомендації щодо покращення якості перекладу актів права ЄС українською мовою. У розділі Б. 3 проаналізовано юридичну термінологію ЄС та її особливості в українській мові. Досліджено загальну й галузеву термінологію в юридичних текстах, описано загальноповживані значення слів і термінів порівняно з правовими значеннями ЄС, синонімію та полісемію, а також інші аспекти термінології ЄС. У

розділі Б. 4 звернено увагу на перенесення наднаціональних термінів ЄС до національних правових систем із погляду української юрисдикції. Посутній акцент зроблено на хибних друзях перекладача і термінологічних лакунах. У розділі схарактеризовано також низку термінів у зазначеному вимірі. Граматичні та стилістичні питання перекладу правових актів ЄС представлені в розділі Б. 5. Окреслено специфічні проблеми перекладу (стилістичні труднощі, семантичні зсуви, спотворення понять, неузгодженість формулювань), а також низку граматичних особливостей правових актів ЄС. У розділі Б. 6 сформульовано практичні рекомендації щодо стратегій і прийомів перекладу. Аргументовано доцільність трьохетапного підходу до підвищення обізнаності про законодавство ЄС та юридичний переклад, з'ясовано деякі ключові теоретичні проблеми перекладу, виокремлено низку стратегій, які можна використовувати під час перекладу. Розділ містить додаток, присвячений навчанню перекладу юридичних текстів. У фінальній частині Б подано додаток, де презентовано зразки текстів ЄС англійською та українською мовами як приклади перекладу українською мовою. На початку додатка укладено глосарій актів та інституцій ЄС, продемонстровано зразки перекладу різних частин правових актів ЄС, що охоплюють тексти первинного та вторинного права ЄС.

Посібник містить теоретичні відомості, які допоможуть у розв'язанні потенційних перекладацьких і термінологічних проблем. Розділи доповнені детальними таблицями, додатками, а також додатком, де запропоновано текстові моделі для використання під час перекладу.

Редактори:
Мартіна Байчич
Колін Д. Робертсон
Людмила Славова

Частина А

**Право, мова
й термінологія ЄС**

РОЗДІЛ А.1

Огляд права, інституцій і політики ЄС

Колін Д. Робертсон

У розділі А.1 розглядається право й інституції Європейського Союзу (далі – ЄС) в аспекті перекладу. ЄС зумовлює особливий контекст для понять і термінології, що впливає на переклад та накладає певні обмеження й вимоги, які повинен ураховувати перекладач. Мета цього розділу – надати загальну інформацію про ЄС та ознайомити з передумовами перекладацької роботи. У цьому плані спочатку йдеться про мовні та перекладацькі ресурси, сфери застосування мови в ЄС, а також про правовий порядок ЄС як універсальний контекст для тлумачення. Далі наводиться короткий огляд інституцій, органів та інших структур ЄС, які мають потребу в перекладацьких послугах. Наступний розділ посібника присвячено створенню текстів ЄС за сферами реалізації політики, їхній термінології та перекладу, а також основним типам нормативно-правових актів і процедурному контексту їх розробки. Розділ завершується деякими загальними зауваженнями щодо місця й ролі перекладу текстів і термінології ЄС.

Вступ¹

Цей посібник – робочий інструмент для перекладачів текстів, створених інституціями, агентствами й іншими органами Європейського Союзу. Хоча це видання призначене передусім для українських перекладачів, ми сподіваємося, що воно буде корисним студентам-перекладачам з іншою цільовою мовою. Його потенційний читач може й не мати спеціальних знань у сфері фахового перекладу ЄС, юридичної мови або права загалом, проте повинен бути лінгвістом, який вільно володіє мовами, знається на методах перекладу й уміє працювати з термінами. Перелік тем, з якими працюють перекладачі ЄС, неможливо вичерпати, оскільки практично будь-що може стати предметом обговорення й переговорів, а отже, і перекладу. Однак право та юридична мова – саме ті сфери, знання з яких варто поглиблювати. ЄС фактично виріс із юридичних текстів, методів і мови. Значна частина роботи

¹ Вебсайти, які наведено в цьому розділі, працювали станом на 1 березня 2024 року.

перекладачів ЄС пов'язана з юридичними текстами або іншими текстами офіційно-ділового стилю, тому додаткове розуміння цього правового аспекту перекладу безцінне, а для певних видів текстів ЄС, зокрема текстів Суду Європейського Союзу, навіть становить необхідну умову. Зрозуміло, що в межах підготовки до перекладу важливо дізнатися якомога більше про історію та діяльність ЄС, адже перекладати – означає розуміти. Рекомендуємо почати знайомство з ЄС на вебсайті порталу: https://european-union.europa.eu/index_en².

Посібник складається з двох частин. Частина А містить огляд ЄС і загальні розділи про різні аспекти роботи перекладачів та термінологію ЄС. Частина Б присвячено перекладу й англійській термінології ЄС в аспекті перекладу українською. Посібник укладено англійською та українською мовами. У цьому розділі представлено огляд правових та інституційних структур ЄС, сфер правового регулювання і фонових контекстів для перекладацької роботи з текстами ЄС. Спочатку ви ознайомитеся з концепцією *правового порядку* ЄС, оскільки саме він створює загальний контекст для розуміння значень термінів ЄС. Далі наведено огляд інституцій та інших органів ЄС, які, зокрема, створюють тексти й наймають перекладачів. Насамкінець, представлено сфери реалізації політики, у яких інституції ЄС мають право або *компетенцію* створювати тексти, що потребують перекладу. Їх можна прирівняти до мовних сфер побутування понять і термінів, котрі зумовлюють вибір значення.

Далі фокус нашої уваги зміщується від загальних основ до конкретних текстів і термінів. Слід розібратися, які типи текстів ЄС існують, які їм притаманні особливості форми, структури і викладу інформації, які мовні засоби використовуються для розкриття змісту. Наприклад, будь-який текст ЄС має стандартизоване ядро і формальну структуру відповідно до типу нормативно-правового акта. Можна виокремити терміни, пов'язані з конкретними сферами реалізації політики, а отже, і визначити тематичну спрямованість тексту та його мовленнєві характеристики. Крім того, слід розуміти, як і навіщо створюється той чи інший остаточний текст. Це і є процедурний контекст. Кожен текст створюється згідно з певною процедурою, і переклад – лише один із її етапів. Існують

² Вебсайт https://european-union.europa.eu/index_en доступний мовами ЄС, а українська та російська версії на момент написання статті перебувають на етапі розробки.

два основні процедурні виміри: законодавчий і судовий. Наступний крок – безпосередня робота з текстами. Перекладайте, перевіряйте теорію на практиці, повертайтеся до тих самих тем, питань і проблем кожного разу, як дізнаєтеся щось нове, і тоді ви краще зрозумієте той чи той аспект. Можливо, ви переосмислите наявні підходи і спробуєте щось нове. ЄС у широкому розумінні – це "незавершений проєкт". Ніхто не має всіх відповідей. Існує простір для переосмислення та зміни орієнтирів. Крім того, робота над тими самими текстами одночасно ведеться кількома мовами і перекладачі стикаються зі схожими проблемами. Будьте готові консультиватися й обмінюватися ідеями та інформацією.

Посібник призначено для письмових перекладачів, проте ми не забуваємо й про наших колег, які забезпечують усний переклад на конференціях, зустрічах і переговорах в ЄС³. Вони також відіграють важливу роль у підготовці текстів ЄС. Сподіваємося, що цей посібник також буде корисним українським усним перекладачам та іншим зацікавленим особам.

Отже, радимо вивчити вебсайти ЄС та ознайомитися з інформацією, що міститься на них⁴. Завдяки цьому формується "відчуття" цілей і завдань ЄС, розуміння того, як функціонують його інституції, які питання вони вирішують і в який спосіб. Інформація на вебсайтах ЄС допоможе вам краще зрозуміти, як висвітлюються теми й будуються речення. Рекомендуємо також вивчати й порівнювати версії цих текстів різними мовами, щоб віднайти спільність підходів і стилів. Так само поглиблюйте розуміння термінології ЄС. Бази даних IATE⁵ та EUR-Lex⁶ – надзвичайно корисні ресурси, які постійно використовують перекладачі ЄС.

Перш ніж перейти до розгляду правового порядку ЄС, зазначимо, що основну увагу в цьому посібнику приділено двом мовам: англійській та українській. Перша мова – вихідна, друга – цільова. Мовні питання розглянуто в підрозділі 2, але на початку варто зазначити, що англійська мова, про яку йдеться, є *варіантом англійської мови ЄС*, а українська

³ Корисні ресурси з усного перекладу для інституцій ЄС: Interpreting for Europe (https://europa.eu/interpretation/index_en.html); Work as a Freelance Interpreter at the EU (https://europa.eu/interpretation/freelance_en.html); eulita: <https://www.eulita.eu/en/>

⁴ Рекомендуємо спочатку ознайомитися з інформацією на цьому вебсайті: https://european-union.europa.eu/index_en

⁵ <https://iate.europa.eu/>

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

мова – *варіантом української мови, який знаходиться на етапі формування*. У цьому й полягає основна ідея посібника. У ЄС багато робочих мов, кожна з яких важлива і є мовою-джерелом. Водночас тексти, написані національними варіантами мов ЄС, також регулярно перекладаються в межах роботи перекладачів ЄС так само, як і тексти з третіх країн, що не є членами ЄС, та міжнародних інституцій. Тому необхідно вміти розрізнити ці варіанти мов.

2. Правовий порядок ЄС

Тож звідки варто почати знайомство з Європейським Союзом, якщо вас цікавить переклад текстів ЄС? Можна згадати економічне підґрунтя для єдиної митної території⁷ або єдиного ринку⁸, транскордонну торгівлю чи політичні дискусії між державами-членами ЄС. Однак насамперед варто зазначити, що ЄС – це особлива правова система, яка ґрунтується на зв'язній сукупності уніфікованих правових норм, застосовних до всіх держав-членів. Саме цим можна пояснити своєрідність жанрів текстів ЄС і специфіку їхніх терміносистем. Докладну інформацію про особливості мови і термінології ви знайдете в наступних розділах посібника, проте спершу ознайомтеся зі змістом наявних текстів, які регулюють кожен аспект діяльності ЄС, а далі можна переходити до впливу, який вони мають.

Засади правової системи ЄС містяться в текстах двох основоположних договорів: Договору про Європейський Союз (ДЄС)⁹ і Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС)¹⁰, що, зі свого боку, ґрунтуються на текстах, написаних у 1950-х рр.¹¹ Ці два договори й багато інших текстів, з яких ми згадаємо лише договори про приєднання держав-членів після заснування ЄС, є частиною правової спадщини ЄС (*EU acquis* – законодавство ЄС)^{12,13}. Держави-члени ЄС

⁷ https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/customs_en

⁸ <https://www.cece.eu/industry-and-market/european-single-market>; https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market_en

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

¹¹ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/founding-agreements_en

¹² <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-accession.html>; see also: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/treaty-accession_en

обговорили й узгодили тексти договорів ДЄС та ДФЄС. Їх укладено відповідно до методів міжнародного права з використанням його формулювань, зокрема, офіційно-ділової мови, понять і термінології юристів-міжнародників¹⁴. Згадані договори формують конституційну основу ЄС і таким чином створюють внутрішній простір між державами-членами – *правовий порядок ЄС*¹⁵. Мета цього правового порядку – забезпечити контекст для встановлення правил та організації взаємодії між державами-членами. Цей порядок впливає на внутрішні, національні правові системи держав-членів та їхніх громадян. Тому слід розглядати ДЄС і ДФЄС, а також право ЄС загалом як такі, що входять до масштабної структури правових систем, яка має кілька рівнів: зовнішній – міжнародне право, середній – право ЄС і внутрішній – право держав-членів. Усі ці рівні мають свої особливості й забезпечують контекст для понять, термінології та значень. Кожний із них обмежений правовими й мовними рамками, межі яких терміни можуть перетинати, змінюючи при цьому своє значення відповідно до контексту. Це не завжди легко зрозуміти. Так само терміни переходять з однієї правової системи й мови держави-члена в іншу, проте в таких випадках трансформація зазвичай зумовлена зміною мовного коду. Щодо мови й термінології ЄС, то слід зважати на те, що контекст не завжди просто зрозуміти.

Автори перших договорів ЄС, зокрема Договору про заснування Європейської спільноти з вугілля та сталі (European Coal and Steel Treaty)¹⁶, Договору про заснування Європейського економічного співтовариства (European Economic Community)¹⁷ і Договору про заснування Європейської спільноти з атомної енергії (Євратом) (European Atomic Energy Community)¹⁸, укладених французькою мовою, черпали натхнення в методах, прийомах і мові, якою користувалися

¹⁴ <https://www.britannica.com/topic/international-law>; see also: <https://www.un.org/en/about-us>

¹⁵ Elise Muir, *An Introduction to the EU Legal Order*, 2023, Cambridge University Press, Cambridge

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11951K:EN:PDF>; <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-establishing-the-european-coal-and-steel-community-ecsc-treaty.html#:~:text=WHAT%20WAS%20THE%20AIM%20OF,access%20to%20sources%20of%20production>

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-of-rome-ec.html#:~:text=WHAT%20WAS%20THE%20AIM%20OF,goods>

¹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/treaty-on-the-european-atomic-energy-community-euratom.html>

держави-засновники. Англійська мова з'явилася пізніше, у 1973 році, коли Велика Британія та Ірландія приєдналися до спільноти¹⁹. У ті часи англійська була мовою вступу до ЄС, а також мовою перекладу, з усіма відповідними наслідками. Перекладачі адаптували поняття з французької мови й відтворювали їх англійською. Зокрема, англійською мовою перекладали назви юридичних понять, методів та ідей. Вони стали основою сучасної англійської термінології ЄС. Це означає, що юридична англійська мова ЄС мало схожа на юридичну англійську мову Англії та Великої Британії, орієнтовану на загальне право, але має багато спільного з французькою мовою країн континентального права²⁰, а також спирається на англійську мову міжнародного права. Для перекладача юридичних текстів ЄС англійською мовою це дуже важливий фактор, оскільки знання понять і термінології англійського права відходить на задній план, а натомість необхідно вивчити низку понять і термінологію, що мають інше походження. У зв'язку із зазначеним рекомендується ознайомитися з поняттями й ідеями цивільного права, проте це передбачає роботу з документами французькою мовою. Знання французької мови дійсно є певною перевагою при роботі з текстами ЄС.

3. Інституції та інші органи ЄС

Стаття 13(1) ДЄС містить перелік інституцій ЄС: *Європейський Парламент, Європейська Рада, Рада, Європейська Комісія, Суд Європейського Союзу, Європейський Центральний Банк, Рахункова Палата*. Які їхні повноваження та функції? Яка структура? Стаття 13(3) ДЄС містить відсилку до ДФЄС. У статті 13(4) ДЄС згадано два інші органи, а саме: *Економічно-соціальний комітет і Комітет регіонів*, які виконують дорадчі функції²¹. У главі 1 ("Установи") частини шостої ("Інституційні та фінансові положення") ДФЄС знаходимо положення про інституції. Далі розташовано заголовок секція 1 ("Європейський Парламент"), а потім – статтю під номером 223 (колишня стаття 190(4) і (5) ДЄС). Принагідно звернімо увагу на структуру ДФЄС (номер глави,

¹⁹ <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/when-did-britain-decide-to-join-the-european-union/>

²⁰ Докладніше про традиції загального і цивільного права див. тут: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2017/11/CommonLawCivilLawTraditions.pdf>

²¹ Див. повний текст статті 13 ДЄС тут: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en

секції, розділу, статті), що є прикладом формальної структури нормативно-правового акта ЄС. Відсилка "колишня стаття 190(4)" вказує на те, де в Договорі, який передував ДФЄС, можна знайти інформацію про заснування Європейської Спільноти. Ця інформація потрібна для досліджень в історичному аспекті; наприклад, рішення Суду за більш ранні роки посилаються на попередні договори та їхні статті. ДФЄС містить порівняльні таблиці для статей попередніх договорів. Крім того, існує 51 децентралізоване агентство ЄС²², кожне з яких виконує свою особливу функцію. Усі вони мають потребу в послугах з перекладу.

Поставимо тепер кілька запитань: у яких інституціях ЄС є відділи перекладів? Які типи текстів вони створюють? Їхні тексти схожі чи відрізняються? Які процедури перекладу застосовуються? У кожному конкретному випадку відповіді є складними й виходять за межі нашого дослідження. Однак ми можемо побіжно розглянути кожен інституцію та скласти загальне враження про її роль і сферу діяльності з погляду перекладу. Це враження необхідно підкріпити додатковими дослідженнями.

Європейський Парламент

У статті 14(1) ДЄС визначено роль Європейського Парламенту (ЄП):

Європейський Парламент разом з Радою виконує законодавчу та бюджетну функції. Він здійснює функції політичного контролю та консультативну, як установлено Договорами. Європейський Парламент обирає Голову Комісії.

Він складається з *представників громадян Союзу* (депутатів Європейського Парламенту), яких обирають строком на п'ять років *на засадах прямого загального виборчого права шляхом вільного таємного голосування*. Детальні положення щодо ЄП наведено в статтях 223–234 ДФЄС²³.

Із вищенаведеного випливає, що вихідні юридичні тексти мають законодавчий характер, а також стосуються бюджету ЄС. Оскільки ЄП – політичний орган, тексти також можуть мати політичний характер²⁴. Для роботи над текстами ЄС законодавчого характеру

²² https://agencies-network.europa.eu/index_en

²³ Див. портал: <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>

²⁴ Докладніше про роботу Європейського Парламенту див.: <https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european->

Європейський Парламент наймає перекладачів²⁵ і редакторів, які є фахівцями з юрислінгвістики²⁶. Установа тісно співпрацює з Європейською Комісією та Радою міністрів для підготовки законодавчих текстів ЄС відповідно до *звичайної законодавчої процедури*²⁷. Значна частина роботи може бути пов'язана з внесенням поправок до пропозицій. Іншим типом текстів є Резолюції. Щоб докладніше ознайомитися з їхніми формою та змістом, зразки Резолюцій можна завантажити на вебсайті ЄП.

Європейська Рада

Стаття 15(1) ДЄС:

Європейська Рада надає Союзові необхідні для його розвитку імпульси й визначає його загальні політичні орієнтири та пріоритети. Вона не виконує законодавчі функції.

Стаття 15(2):

До складу Європейської Ради входять голови держав або урядів держав-членів, Голова Європейської Ради та Голова Комісії. Верховний представник Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки бере участь в її роботі.

Статті 235 і 236 ДФЕС містять докладні положення. Європейська Рада зазвичай готує Висновки²⁸. З погляду перекладу Європейська Рада інтегрована в структуру Ради й обслуговується тим самим персоналом. Засідання Європейської Ради перекладаються в режимі реального часу, незалежно від пори доби.

parliament_en#:~:text=Parliament's%20work%20comprises%20two%20main,propose%20to%20reject%20a%20bill

²⁵ Див.: <https://the-secretary-general.europarl.europa.eu/en/directorates-general/trad;>
[https://www.europarl.europa.eu/translation/en/introduction,](https://www.europarl.europa.eu/translation/en/introduction) <https://www.europarl.europa.eu/translation/en/translation-at-the-european-parliament/organisation>
<https://www.europarl.europa.eu/translation/en/the-translator/recruitment>

²⁶ [https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20120713STO48884/lawyer-linguists-making-eu-legislation-mean-the-same-in-all-languages;](https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20120713STO48884/lawyer-linguists-making-eu-legislation-mean-the-same-in-all-languages) see also: <https://eutraining.eu/epso-glossary/lawyer-linguists>

²⁷ Див.: <https://www.europarl.europa.eu/olp/en/ordinary-legislative-procedure/overview#:~:text=The%20Ordinary%20Legislative%20Procedure,-Under%20the%20Treaty&text=It%20starts%20with%20a%20legislative,the%20procedure%20%2D%20at%20any%20reading,> <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/decision-making/ordinary-legislative-procedure/>

²⁸ Докладніше про Європейську Раду див.: [https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/;](https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/) <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/>

Рада

Стаття 16(1) ДЄС:

Рада спільно з Європейським Парламентом виконує законодавчу та бюджетну функції. Вона здійснює функцію з розробки політики та координаційну функцію, як установлено Договорами.

Стаття 16(2) ДЄС:

До складу Ради входить один представник від кожної держави-члена на рівні міністра, що може брати зобов'язання та голосувати від імені уряду держави-члена, яку він представляє²⁹.

Основні положення про Раду містяться в статтях 237–243 ДФЄС. Вони мають технічний характер, проте можна згадати статтю 240(1) ДФЄС, у якій ідеться про таке:

Комітет, до складу якого входять постійні представники урядів держав-членів, відповідає за підготовку роботи Ради та виконання завдань, доручених йому Радою. Комітет може ухвалювати процедурні рішення у випадках, передбачених Регламентом Ради.

Цей комітет (Comité des représentants permanents, COREPER – Комітет постійних представників) можна порівняти з "двигуном" інституції. До його складу входять дипломати на рівні послів. Він координує і контролює роботу численних комітетів національних чиновників, які зустрічаються щодня для обговорення законодавчих пропозицій ЄС та інших питань³⁰. У юридичній службі Ради працюють перекладачі³¹ та юристи-лінгвісти (*juristes linguistes*, JLs), фахівці з юрислінгвістики. На останніх етапах підготовки (перед ухваленням і публікацією) законодавчих текстів ЄС всіма мовами вони здійснюють лінгвістичний контроль, щоб забезпечити повне узгодження текстів³².

²⁹ Докладну інформацію, зокрема щодо голосування, див. у статті 16 ДЄС. Докладніше про Раду див.: [https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_en#:~:text=Overview&text=In%20the%20Council%20of%20the,agreed%20on%20in%20the%20meetings](https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/council-european-union_en#:~:text=Overview&text=In%20the%20Council%20of%20the,agreed%20on%20in%20the%20meetings;); <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/>

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/coreper.html>;
<https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/>

³¹ https://www.consilium.europa.eu/media/30482/qc-32-11-696_en_web.pdf

³² <https://eutraining.eu/epso-glossary/lawyer-linguists>; https://europa.eu/epso/doc/testimoniall12013_council.pdf; <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.5235/12050-8840.2.3.273>; Šarčević, Susan and Robertson Colin. The work of lawyer-linguists in the EU institutions. In: Borja Albi, Anabel / Prieto Ramos, Fernando (eds). *Legal Translation in Context. Professional Issues and Prospects*. 2013. Oxford: Peter Lang. 181–202.

Як і інші інституції ЄС, Рада має політичний рівень, який відповідає за прийняття рішень, та адміністративний рівень, який щоденно забезпечує роботу інституції. Служба перекладів належить до допоміжного адміністративного персоналу так само, як і юристи та юридично-лінгвістична служба. Усі вони входять до складу Генерального секретаріату. Як випливає з назви, його функція полягає в забезпеченні документами представників держав-членів та посадових осіб, які щодня беруть участь у засіданнях та зборах робочих груп з метою просування діяльності Ради. Адміністративна робота передбачає ведення протоколів засідань і підготовку звітів, які відділ перекладів Ради також перекладає мовами ЄС.

Європейська Комісія

Стаття 17(1) ДЄС:

Комісія обстоює загальний інтерес Союзу та висуває належні ініціативи в цьому напрямі. Вона забезпечує виконання Договорів та заходів, які ухвалюються установами на їх підставі. Комісія під контролем Суду Європейського Союзу наглядає за застосуванням права Союзу. Вона виконує бюджет та керує програмами. Вона здійснює координаційну, виконавчу та управлінську функції, як встановлено Договорами. Вона забезпечує представництво Союзу в зовнішніх відносинах, за винятком сфери спільної зовнішньої та безпекової політики й інших випадків, обумовлених Договорами. Вона ініціює щорічне та багаторічне планування діяльності Союзу з метою досягнення міжінституційних домовленостей.

Далі в статті 17(2) ідеться про таке:

Ухвалення законодавчих актів Союзу можливе лише на підставі пропозиції Комісії, якщо інше не передбачено Договорами. Ухвалення інших актів відбувається на підставі пропозицій Комісії у випадках, передбачених Договорами.

Це положення є важливим, оскільки наділяє Комісію винятковими повноваженнями пропонувати нові тексти ЄС законодавчого характеру. Крім того, Комісія може відкликати пропозицію. На практиці відділи Комісії (яких називають Генеральними директоратами, Directorate-Generals: DGs) відповідають за розробку нових пропозицій, проведення попередньої роботи та консультацій, підготовку проєктів і переклад запропонованих текстів, а також за юридично-лінгвістичне узгодження різномовних версій текстів ЄС перед їх поданням на розгляд іншим

інституціям³³. Робота відділу письмових перекладів Комісії (DG Translation), який налічує багато співробітників, має вузьку галузеву специфіку³⁴ і перебуває в центрі уваги теорії та практики перекладу³⁵. Тексти для перекладу охоплюють усі сфери діяльності ЄС і часто передбачають інтенсивну термінологічну роботу з новими темами. Комісія ЄС веде переговори з третіми країнами по всьому світу й може представляти ЄС у міжнародних організаціях³⁶. Вона ретельно перевіряє, як кожна держава-член ЄС виконує свої договірні зобов'язання, а також загалом стежить за розвитком ЄС. Усі ці функції мають вплив на термінологію та термінотворення, а отже, термінологи Комісії ЄС відіграють важливу роль. Детальні положення, що стосуються Комісії ЄС, викладено в статтях 244–250 ДФЄС та відповідному Регламенті³⁷.

Суд Європейського Союзу

Стаття 19(1) ДЄС:

Суд Європейського Союзу складається з Суду, Суду загальної юрисдикції та спеціалізованих судів. Суд Європейського Союзу забезпечує дотримання законодавства в тлумаченні та застосуванні Договорів.

У статті 19(2) передбачено, що до складу Суду Європейського Союзу входить один суддя від кожної держави-члена. Суду допомагають Генеральні адвокати. До складу Суду загальної юрисдикції входить щонайменше один суддя від кожної держави-члена. Стаття 19(3) є важливою з погляду юридичних текстів і перекладу, оскільки містить указівки щодо типів потенційних текстів:

Суд Європейського Союзу згідно з Договорами:

(а) ухвалює рішення у справах за позовами, які подають держава-член, установа, фізична або юридична особа;

³³ Докладніше див.: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/careers/lawyer-linguist>

³⁴ https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/translation_en; <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh77m0u213x1>

³⁵ Докладніше див.: Leal A., The European Union's translation policies, practices and ideologies: time for a translation turn, 2021, Studies in Translation Theory and Practice, Volume 30, 2022 – Issue 2, Online at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2021.1927121>

³⁶ Див., наприклад: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vg8xdjeo1z0j>

³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rules-of-procedure-of-the-european-commission.html>

(б) за зверненням судів або трибуналів держав-членів виносить попередні рішення щодо тлумачення права Союзу або чинності актів, ухвалених установами;

(в) ухвалює рішення в інших справах, як встановлено в Договорах.

ДФЄС містить більше положень про Суд ЄС у статтях 251–281, тому з ними варто ознайомитися окремо. Нижче наведемо статтю 226 ДФЄС, у якій ідеться про таке:

Якщо Комісія вважає, що держава-член не виконала зобов'язання за Договорами, Комісія видає обґрунтований висновок із цього питання після надання зацікавленій державі змоги надати свої пояснення.

Якщо зацікавлена держава не дотримується цього висновку протягом періоду часу, встановленого Комісією, Комісія може винести питання на розгляд Суду Європейського Союзу.

Це положення чітко визначає роль Комісії в моніторингу виконання державами-членами їхніх зобов'язань та у відкритті судових проваджень у разі виявлення порушень. Держава-член також може подавати позов проти іншої держави-члена (стаття 227 ДФЄС). Ще одне положення, на яке слід звернути увагу, міститься у статті 267 ДФЄС:

Суд Європейського Союзу має юрисдикцію виносити попередні рішення щодо:

(а) тлумачення Договорів;

(б) чинності й тлумачення актів установ, органів, служб та агентств Союзу.

Якщо таке питання порушено в будь-якому суді держави-члена, цей суд, якщо вважає, що рішення з цього питання необхідне для надання йому можливості винести рішення, може звернутися із запитом до Суду ухвалити рішення щодо цього питання.

Якщо будь-яке таке питання порушено у справі, розгляд якої триває в суді держави-члена, чії рішення не можна оскаржити за допомогою правових засобів національного законодавства, цей суд виносить питання на розгляд Суду.

Якщо таке питання порушено у справі, розгляд якої триває в суді держави-члена щодо особи, яка перебуває під вартою, Суд Європейського Союзу діє з мінімальною затримкою.

Згідно із цими положеннями національні суди можуть направляти до Суду ЄС звернення щодо значення текстів ЄС та їх

тлумачення. У відповідь на звернення Суду ЄС виносить так звані *попередні рішення*³⁸. Звернення може надійти від будь-якого суду держави-члена. Причиною такого звернення може бути спір між сторонами в державі-члені ЄС, коли є сумніви щодо тлумачення певного положення законодавства ЄС, які національний суд не може усунути³⁹. Зміст кожного звернення до Суду ЄС, що стосується виключно питань права ЄС, обумовлений національним контекстом. Оскільки право ЄС поширюється на всі держави-члени, то рішення Суду ЄС у кожній справі стосується всього ЄС. Під час роботи Суду ЄС використовує різні мови. Внутрішньою робочою мовою є французька, що передбачає в разі необхідності переклад документів у справах французькою мовою. Рішення Суду ЄС публікуються всіма мовами ЄС. Вихідною мовою текстів може бути будь-яка з мов ЄС, і переклад кожною з них є обов'язковим. Це зумовлює велику кількість комбінацій мовних пар. Щоб упоратися з таким обсягом перекладів, Суду ЄС розробив систему перекладу з використанням опорної мови⁴⁰. Такою

³⁸ Зауважимо, що це право виносити попередні рішення передбачає два типи дозволів. У тексті наведено положення ЄС щодо попередніх рішень, проте слід пам'ятати також про положення національного законодавства. Коли держава-член приєднується до ЄС, вона повинна ухвалити власні закони, щоб імплементувати вступ до ЄС у внутрішню правову систему, встановити правило, що право ЄС має пріоритет над національним правом, і загалом надати інструкції щодо імплементації права ЄС. Без таких текстів національного законодавства жодне з положень договорів ЄС не можна застосувати. Юристи, які працюють з документами ЄС, завжди мають справу щонайменше з двома видами текстів: з текстами національного законодавства, що вводять в дію та імплементують право ЄС, і безпосередньо з документами ЄС. У цьому посібнику наша увага зосереджена виключно на положеннях ЄС. Існує велика кількість літератури про співвідношення між законодавством ЄС і національним законодавством. Див., напр.: https://legal.un.org/avl/pdf/ls/Castillo_outline.pdf; Hugh O'Flaherty, *An Introduction to the Relationship Between European Community Law and National Law in Ireland*, *Fordham International Law Journal*, Vol. 20, Iss. 4, 1996, Article 4 тут: <https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1537&context=ilj>. In the absence of the UK as Member State, Ireland is the principal English-speaking EU Member State.

³⁹ Зауважимо, що існує доктрина *acte clair*, згідно з якою посилання не потрібне, якщо є чітке усталене тлумачення положення. Наприклад, див. тут: <https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/acte-clair>

⁴⁰ Докладну інформацію див., зокрема, тут: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10739/en/; Joana Sousa Domingues, *The multilingual jurisprudence of the Court of Justice and the idea of uniformity in European Union Law*, *UNIO – EU Law Journal*, Vol. 3, No. 2, July 2017, pp 125–138. (PDF available online to download)

опорною мовою може бути, зокрема, французька, англійська, німецька, іспанська та італійська⁴¹. Суд ЄС має власний відділ перекладів, у якому працюють кваліфіковані юристи. Переклад тестів Суду ЄС передбачає роботу зі спеціалізованими юридичними текстами. Докладну інформацію про це див. на вебсайті Суду ЄС Curia⁴².

Європейський Центральний Банк

Положення про Європейський Центральний Банк (ЄЦБ) міститься в статті 13 ДЕС, а також у статтях 282–284 ДФЄС. У статті 282 зазначено:

1. Європейський Центральний Банк разом з національними центральними банками становлять Європейську систему центральних банків (ЄСЦБ). Європейський Центральний Банк разом з національними центральними банками держав-членів, валютою яких є євро і які становлять Євросистему, провадять монетарну політику Союзу.

2. ЄСЦБ управляється керівними органами Європейського Центрального Банку. Першорядною ціллю ЄСЦБ є підтримання цінової стабільності. Без шкоди цій цілі ЄСЦБ підтримує загальні економічні політики в Союзі для того, щоб сприяти досягненню цілей Союзу.

3. Європейський Центральний Банк є суб'єктом права. Лише він може давати дозвіл на емісію євро. Він є незалежним у здійсненні своїх повноважень та в управлінні своїми фінансами. Установи, органи, служби й агентства Союзу та уряди держав-членів поважають цю незалежність.

ЄЦБ – це спеціалізована інституція, яка опікується монетарною політикою та фінансовими питаннями. Цю специфіку відображено в текстах⁴³. Правова база доповнюється Протоколом про Статут ЄЦБ⁴⁴. Варто зауважити, що хоча робочою мовою ЄЦБ є англійська, проте підсумкові тексти публікуються всіма мовами ЄС⁴⁵. Перекладачі з

⁴¹ Пояснення щодо механізмів див. тут: <https://www.birmingham.ac.uk/research/perspective/multilingualism-in-international-institutions>

⁴² https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/

⁴³ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.en.html>

⁴⁴ https://www.ecb.europa.eu/ecb/pdf/orga/escbstatutes_en.pdf

⁴⁵ <https://www.ecb.europa.eu/services/using-our-site/language-policy/html/index.en.html>

відповідною спеціалізацією⁴⁶ та юристи-лінгвісти⁴⁷ перевіряють еквівалентність підсумкових текстів різними мовами.

Рахункова Палата

Стаття 13(3) ДЄС містить відсилку до положень про Рахункову Палату (РП) у статтях 285–287 ДФЄС. У статті 285 ДФЄС зазначено таке:

Рахункова Палата здійснює аудит Союзу. До складу Рахункової Палати входить по одному громадянину від кожної держави-члена. Її члени є цілком незалежними у виконанні своїх обов'язків у спільних інтересах Союзу.

Стаття 287(1) ДФЄС:

Рахункова Палата перевіряє звітність про всі надходження та видатки Союзу. Вона також перевіряє звітність про всі надходження та видатки усіх органів, служб та агентств, заснованих Союзом, тією мірою, якою відповідний установчий документ не виключає таку перевірку. (...)

Далі в статті 285(2) йдеться про таке:

Рахункова Палата перевіряє, чи всі надходження отримано та чи всі видатки здійснено законно і правильно, а також, чи було управління фінансами раціональним. При цьому Рахункова Палата звітує окремо по кожному випадку невідповідності. (...)

РП – спеціалізована інституція, яка має свій відділ перекладів. Докладну інформацію див. на відповідному вебсайті⁴⁸.

Європейський економічно-соціальний комітет

У статті 13(4) ДЄС зазначено, що Європейський економічно-соціальний комітет (ЄЕСК) є дорадчим органом, який допомагає Європейському Парламенту, Раді та Комісії. У ДФЄС ЄЕСК також названо дорадчим органом. Відповідні положення містяться в статтях 300–304 ДФЄС. У статті 300 ДФЄС зазначено:

⁴⁶ Інформацію щодо ЄЦБ див. тут: <https://europa.eu/translation/>. На цьому сайті також представлені всі інституції та інші органи.

⁴⁷ Див. оголошення щодо вакансій: <https://talent.ecb.europa.eu/careers/JobDetail?jobId=6796>

⁴⁸ <https://www.eca.europa.eu/en>; https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-court-auditors-eca_en; див. також: <https://europa.eu/translation/>

1. *Європейському Парламентові, Раді та Комісії допомагають Економічно-соціальний комітет (...), що виконує дорадчі функції.*

2. *До складу Економічно-соціального комітету входять представники організацій працевлаштувачів, найманих працівників, а також інших сторін, що представляють громадянське суспільство, зокрема соціально-економічну, громадську, професійну та культурну сфери.*

У статті 304 ДФЄС зазначено таке:

Комітет проводить консультації з Європейським Парламентом, Радою або Комісією, якщо це передбачається Договорами. Комітет може проводити консультації з цими установами в усіх випадках, у яких вони вважають це за доцільне. Комітет може видавати висновки за власною ініціативою у випадках, у яких він вважає це доцільним (...).

Хоча ЄЕСК є дорадчим органом, згідно з формальною процедурою він надає висновки щодо багатьох правових текстів ЄС. У ЄЕСК є відділ перекладів, який обслуговує також і Комітет регіонів. Докладну інформацію див. на вебсайті ЄЕСК⁴⁹.

Європейський комітет регіонів

Згідно зі статтею 13(4) ДЕС Європейський комітет регіонів (ЄКР) – це дорадчий орган, який допомагає Європейському Парламенту, Раді та Комісії. Положення про ЄКР містяться й у статтях 305–307 ДФЄС. У статті 305 указано: *"Кількість членів Комітету регіонів не перевищує 350" і "Рада на пропозицію Комісії, діючи одностайно, ухвалює рішення, що визначає склад Комітету"*. Інші застосовні положення збігаються з положеннями про ЄЕСК, з яким ЄКР має спільний відділ перекладів. Докладну інформацію див. на вебсайті ЄКР⁵⁰.

Європейський інвестиційний банк

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), розташований у Люксембурзі, у ДЕС не згадується. Положення про ЄІБ містяться в статтях 308 і 309 ДФЄС. У статті 308 зазначено, що Європейський інвестиційний банк є юридичною особою і що членами ЄІБ є держави-члени. У статті 309 визначено завдання ЄІБ:

⁴⁹ <https://www.eesc.europa.eu/en>; see also: <https://europa.eu/translation/>

⁵⁰ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-committee-regions-cor_en; see also: <https://europa.eu/translation/>

Завданням Європейського інвестиційного банку є сприяння збалансованому і стабільному розвитку внутрішнього ринку в інтересах Союзу шляхом використання ринку капіталу та власних ресурсів. Із цією метою Банк, діючи на неприбутковій основі, надає позики та гарантії, що сприяють фінансуванню нижчезазначених проєктів у всіх секторах економіки:

(а) проєктів розвитку менш розвинених регіонів;

(б) проєктів модернізації або конверсії підприємств або розвитку нових видів діяльності, що постали внаслідок створення чи функціонування внутрішнього ринку, якщо обсяг або характер цих проєктів є таким, що їх неможливо повністю профінансувати з різних джерел, наявних в окремих державах-членах;

(в) проєктів спільного інтересу кількох держав-членів, якщо обсяг або характер цих проєктів є таким, що їх неможливо повністю профінансувати з різних джерел, наявних в окремих державах-членах.

ЄІБ – спеціалізована інституція, яка має свій відділ перекладів. Докладну інформацію див. на вебсайті⁵¹.

Агентства та інші органи ЄС: Центр перекладу для органів Європейського Союзу

Договори ЄС містять положення про низку ключових інституцій ЄС. Вони лежать в основі структури ЄС, процесів ухвалення рішень, законодавчих і судових процесів. Однак самі по собі договори не дають повної картини про перекладацький напрям роботи. Протягом багатьох років у ЄС було створено багато *агентств та інших органів*, що забезпечують супровід діяльності у вузькоспеціалізованих сферах, зокрема тих, де ЄС не має повної *компетенції* або повноважень контролю. Наприклад, Європейське агентство з лікарських засобів (European Medicines Agency) виконує роль майданчика, на якому експерти з держав-членів ЄС обмінюються знаннями й інформацією та координують свою діяльність у сфері лікарських засобів і медичного обладнання, як це відбувалося під час епідемії Covid⁵². Загалом робочою мовою агентств та інших органів ЄС є англійська мова, проте існує потреба в перекладі іншими мовами ЄС.

⁵¹ <https://www.eib.org/en/index>; see also: <https://europa.eu/translation/>

⁵² <https://www.ema.europa.eu/en/homepage>; in relation to the Covid epidemic see also: <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory-overview/public-health-threats/coronavirus-disease-covid-19>

Довгий перелік агентств та інших органів ЄС⁵³ можна значно скоротити, якщо взяти за основу такий критерій, як потреба в послугах перекладу. Центр перекладу для органів Європейського Союзу (The Translation Centre for Bodies of the EU, CDT), розташований у Люксембурзі, було створено для задоволення потреб інших структур у перекладі⁵⁴. CDT є основним перекладацьким органом ЄС, оскільки не лише обслуговує велику кількість клієнтів (понад 70), але й відповідає за управління термінологічними базами даних, зокрема IATE⁵⁵. На його сайті можна знайти інформацію про послуги письмового перекладу⁵⁶, послуги у сфері термінології⁵⁷, аудіовізуальні⁵⁸ та інші (редагування вихідних текстів і лінгвістичні консультації)⁵⁹ послуги. Будьте уважні, коли шукатимете потрібну інформацію про конкретну послугу на вебсайті, тому що на ньому міститься інформація про всі послуги.

Офіс публікацій Європейського Союзу

У ДЕС і ДФЄС відсутні положення про Офіс публікацій Європейського Союзу (Publications Office of the European Union)⁶⁰. Однак Офіс публікацій ЄС відіграє життєво важливу роль в адмініструванні права ЄС, тому що є офіційним видавцем усіх нормативно-правових актів та повідомлень, які необхідно довести до відома широкої громадськості. Він видає "Офіційний вісник" (Official Journal, ОВ) офіційними мовами ЄС у паперовому й електронному форматах. Його співробітники готують публікації ОВ всіма мовами. Крім того, Офіс випускає інші матеріали з різних питань, наприклад, видання про "Інструменти перекладу та робочі процеси" (Translation Tools and Workflow)⁶¹. Офіс публікує офіційний "Міжінституційний стилістичний довідник" (Interinstitutional Style Guide), який містить важливі вказівки щодо складання (і перекладу) документів ЄС загалом, кожною мовою ЄС⁶².

⁵³ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en

⁵⁴ <https://cdt.europa.eu/en>

⁵⁵ <https://iate.europa.eu/home>

⁵⁶ <https://cdt.europa.eu/en/services/translation-services>

⁵⁷ <https://cdt.europa.eu/en/services/terminology-services>

⁵⁸ <https://cdt.europa.eu/en/services/audiovisual-language-services>

⁵⁹ <https://cdt.europa.eu/en/services/other-services>

⁶⁰ <https://op.europa.eu/en/home>

⁶¹ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/00e51a8e-9c50-11e6-868c-01aa75ed71a1>

⁶² <https://publications.europa.eu/code/en/en-000100.htm>

Для нової мови ЄС важливо якомога швидше співпрацювати з Офісом публікацій ЄС з метою створення нової версії інструкції цією мовою. Офіс публікацій ЄС публікує й інші інструкції, зокрема "Спільний практичний довідник" (Joint Practical Guide)⁶³, який є ще одним текстом, котрий необхідно якнайшвидше створити новою мовою ЄС⁶⁴. В "Офіційному віснику" (ОJ) публікуються законодавчі пропозиції та прийняті нормативно-правові акти ЄС, зведення про рішення Суду ЄС та багато іншої інформації. Серія L охоплює нормативно-правові акти, а серія С – інші повідомлення й інформацію. Для зручності читачів існує кольорове кодування відповідно до мови. Доступ до "Офіційного вісника" можна отримати в електронному вигляді на вебсайті EUR-Lex⁶⁵.

4. Сфери реалізації політики ЄС

З наведеного вище випливає, що існує широкий спектр інституцій, дорадчих органів, агентств та інших органів ЄС. Із цим пов'язана наявність багатьох різних напрямів спеціалізації, які зумовлюють лінгвістичні, а отже, перекладацькі й термінологічні наслідки. В аспекті інституцій ЄС ми згадали мову таких напрямів, як бюджет, фінанси й ринки. Але це лише верхівка айсберга. Робота інституцій ЄС пов'язана з реалізацією політики в різних сферах, кожна з яких можна розглядати як окремий мовний домен зі специфічними поняттями та термінологією. У кожному випадку поняття є загальноєвропейськими, проте, незважаючи на специфіку окремої мови, усі варіанти повідомлення різними мовами мають бути еквівалентними. Постійно з'являються нові тексти, які необхідно вписати в наявні правові та мовні рамки. Усе згадане обумовлює досить жорстку структуру для створення текстів, а отже, перекладу. Читач, який працює переважно поза структурами ЄС в одній із держав-членів, повинен опрацьовувати й розуміти тексти, які стосуються його сфери діяльності. Він повинен бути впевненим у тому, що правильно зрозумів текст і що його так само зрозуміють читачі в інших регіонах, які послуговуються іншою

⁶³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3879747d-7a3c-411b-a3a0-55c14e2ba732>

⁶⁴ Спільний практичний довідник Європейського Парламенту, Ради ЄС та Комісії ЄС для осіб, які беруть участь у розробці законодавства Європейського Союзу; онлайн див. за посиланням: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3879747d-7a3c-411b-a3a0-55c14e2ba732>

⁶⁵ <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>

мовою. Укладачі й перекладачі документів ЄС постійно пам'ятають про своїх потенційних читачів, коли підбирають терміни.

Договори ЄС не лише встановлюють рамки, визначають інституції та їхні завдання, але й окреслюють сфери реалізації та загальні орієнтири політики ЄС. Можна сказати, що за кожен сферу політики в Комісії, а можливо і в Раді (хоча вона менша за розміром), відповідає департамент або відділ департаменту. Такий підхід обумовлює структуру Комісії з її генеральними директоратами (Directorates General, DGs)⁶⁶.

Щоб отримати уявлення про спектр основних сфер реалізації політики ЄС, спочатку ознайомтеся з ДФЄС. Наприклад, частина третя ДФЄС називається "Політики Союзу та внутрішня діяльність". Кожній сфері політики відповідає назва, після якої вміщено статті з детальними положеннями. Ці положення є первинною відправною точкою для політики. Потім слід знайти підзаконні акти, прийняті відповідно до статей, про які йдеться. Це регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки, а також інші допоміжні документи, котрі належать до делегованих актів або актів вторинного права⁶⁷. З огляду на цілі цього посібника достатньо зазначити сфери політики на первинному рівні, оскільки вторинні рівні охоплюють багато тисяч сторінок складної для розуміння інформації. Ці тексти є частиною *нормативно-правової бази* Союзу, тому переклад новою мовою ЄС пов'язаний із багатьма викликами.

Зважаючи на вищезазначене, можемо укласти перелік сфер реалізації політики відповідно до третьої частини ДФЄС. Перерахуємо лише назви, котрі містяться в заголовках. Кожна назва означає тему з розгалуженою термінологією. Також зазначимо, що деякі тексти охоплюють більш ніж одну сферу реалізації політики. У таких випадках варто пам'ятати, що терміни, які використовуються, пов'язані з конкретною згаданою сферою. Це питання технічного характеру, тому ми не будемо на ньому зупинятися, проте аналіз окремих текстів може допомогти виявити закономірності⁶⁸. Перелік

⁶⁶ Див.: https://commission.europa.eu/about-european-commission/organisational-structure/how-commission-organised_en; https://commission.europa.eu/about-european-commission/organisational-structure_en

⁶⁷ У розділі А.2 наведено докладну інформацію.

⁶⁸ Пірсівський семіотичний аналіз може допомогти в такому лінгвістичному аналізі. Див., напр: <https://cseweb.ucsd.edu/~ddahlstr/cse271/peirce.php>; see also: Robertson, C. EU Law and Semiotics. International Journal for the Semiotics of Law. 2010. Dordrecht. Springer, 23(2), 145–164.

тем із третьої частини ДФЄС охоплює, зокрема, такі: *внутрішній ринок; вільний рух товарів; митний союз; митне співробітництво; заборона кількісних обмежень між державами-членами; сільське господарство та рибальство; вільний рух осіб, послуг та капіталу; працівники; право на заснування; послуги; капітал та платежі; сфера свободи, безпеки та правосуддя; прикордонні перевірки, притулок та імміграція; судове співробітництво у цивільних справах; судове співробітництво у кримінальних справах; поліцейське співробітництво; транспорт; спільні правила конкуренції, оподаткування та наближення законодавства; конкуренція; правила, що застосовуються до суб'єктів господарювання; допомога, що надається державами; економічна та монетарна політика; економічна політика; монетарна політика; інституційні положення; положення для держав-членів, валютою яких є євро; перехідні положення; зайнятість; соціальна політика; Європейський соціальний фонд; освіта, професійне навчання, молодь та спорт; культура; охорона здоров'я; захист прав споживачів; транс'європейські мережі; промисловість; економічна, соціальна та територіальна згуртованість; дослідження, технічний розвиток і космос; довкілля; енергетика; туризм; цивільний захист; адміністративне співробітництво.*

Наведений вище перелік складних сфер діяльності слугує відправною точкою для розуміння політики ЄС. Для кожної теми важливим є питання *компетенції* ЄС: чи має ЄС повну компетенцію в тій чи тій сфері, чи поділяє компетенцію з державами-членами або ж вона закріплена за державами-членами. Ми не будемо детально на цьому зупинятися⁶⁹. Натомість звернемося до іншого виміру правового характеру.

5. Правові акти і процедури

Якщо мислити юридичними категоріями, то можна стверджувати, що в межах певних сфер реалізації політики існують *права та обов'язки, встановлені матеріальними нормами*. До них належать способи адміністративної та юридичної організації сфери, а також правила, які визначають, як особа зобов'язана або може діяти та що їй заборонено робити. У загальних рисах юридичні тексти ЄС регулюють такі питання в межах певної сфери політики. З погляду перекладу, ідеться про переклад конкретних текстів у класичному розумінні. Однак існує виробничий аспект або

⁶⁹ Для отримання додаткової інформації про компетенції див.: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/division-of-competences-within-the-european-union.html>

динамічний процедурний контекст дії, змін і руху. Правові й адміністративні системи базуються на текстах і документах. Вони встановлюють правила, яких слід дотримуватися, проте їх створення є лише етапом процесу.

Процедурний контекст має значення для аспекту створення юридичних текстів. Вони бувають різних видів і форм залежно від правової системи та її цілей і створюються відповідно до конкретних процедур. У контексті ЄС на увагу заслуговують два процеси: законодавчий процес ЄС і судовий процес ЄС. Ми вже згадували про них під час огляду різних інституцій ЄС, причому більшість інституцій ЄС відіграють роль у законодавчому процесі, а Суд ЄС – у судовому процесі. Існують також процеси, які стосуються бюджетного та фінансового управління, і тут ми також зазначили про ролі інституцій ЄС. Інший вимір стосується внутрішніх процедур працевлаштування персоналу, розгляду скарг і суперечок тощо. У ЄС є своє Положення про персонал⁷⁰, а в рамках Суду ЄС існує суд, що спеціалізується на розгляді справ, пов'язаних із кадровими питаннями⁷¹. Саме в такому процедурному контексті працюють служби перекладу ЄС, які є частиною механізмів створення багатомовних текстів і виконання договірних зобов'язань щодо перекладу текстів ЄС мовами ЄС. Він, зі свого боку, відповідає вимогам рівності та недискримінації, котрі є основою системи ЄС. На перекладачів ЄС поширюється дія Положення про персонал і юрисдикція Суду ЄС.

Вище зазначено сфери політики ДФЄС, для реалізації яких необхідно розробити відповідні правові акти. Ми не пропонуємо обговорювати тут⁷² конкретні процедури, оскільки останні мають технічний характер і в разі потреби ви можете ознайомитися з ними пізніше. Однак існує обмежене коло повторюваних текстів ЄС, котрі відповідають типам нормативно-правових актів ЄС. Ці тексти стандартизовані, і для нової мови ЄС важливо адаптувати базові моделі на ранній стадії, щоб узгодити різні переклади. У цьому аспекті ключовими документами є "Міжінституційний

⁷⁰ https://europa.eu/epso/doc/archive/success/cast/cast_relex/call/doc/tocen100_en.pdf

⁷¹ Див., напр.: https://www.era.int/cgi-bin/cms?_SID=3cd8d3e67cb52657abd50486109b3f147f461f6b00778130869119&_sprache=en&_bereich=artikel&_aktion=detail&idartikel=128537

⁷² Див., напр.: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vg9tssega1vj>

стилістичний довідник" (Interinstitutional Style Guide) та "Спільний практичний довідник" (Joint Practical Guide).

У статті 288 ДФЄС визначено основні типи правових актів ЄС:

Для виконання повноважень Союзу установи ухвалюють регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки.

Регламент має загальне застосування. Він є обов'язковим у повному обсязі та повинен прямо застосовуватися в усіх державах-членах.

Директива є обов'язковою щодо результату, якого необхідно досягти, для кожної держави-члена, котрій її адресовано, проте залишає національним органам влади вибір форми та засобів.

Рішення є обов'язковим у повному обсязі. Якщо рішення визначає тих, кому воно адресовано, воно є обов'язковим лише для них.

Рекомендації та висновки не є зобов'язальними.

Отже, основними правовими актами ЄС є *регламент, директива, рішення та рекомендація*. Кожен з них виконує певну функцію, як зазначено в статті 288. Розробка і стандартизація форми, вигляду та структури цих правових актів тривала багато років. Відповідну інформацію викладено в посібниках із прецедентів, зокрема "Міжінституційному стилістичному довіднику" (Interinstitutional Style Guide) та "Спільному практичному довіднику" (Joint Practical Guide). Існують й інші типи актів, як-от: *резолуції, висновки, поправки*, кожен з яких має свою спеціальну функцію та термінологію⁷³. У ЄС існує багато текстів різних жанрів, які можна відкривати для себе й досліджувати. Це безперервний процес.

6. Заключні зауваження

З усього вищесказаного очевидно, що роль перекладу міцно вкорінена у структурах і методах ЄС. Він оживляє мультикультурну міжнародну організацію, яка звертається до читачів на всіх територіях ЄС. Наскільки переклад насправді необхідний? Він дорогий і трудомісткий. На перекладачів постійно тиснуть, щоб вони працювали швидше, зменшували обсяги перекладу та взагалі "оптимізували" роботу. З економічного погляду, основним міркуванням, природно, є вартість;

⁷³ Про висновки та резолюції див., напр.: <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/conclusions-resolutions/>; on corrigenda, see: https://www.researchgate.net/publication/228322995_Corrigenda_in_the_Official_Journal_of_the_European_Union_Community_Law_as_Quicksand

багатомовність вимагає значних витрат через велику кількість лінгвістів, яких необхідно працевлаштувати⁷⁴. З іншого боку, у ширшому економічному контексті ціна, можливо, не така вже й висока, якщо вона дає змогу цілому континенту зручно й ощадливо координувати свої дії. Багатомовність і переклад роблять це можливим. Крім того, нові технології та комп'ютерні інструменти, котрі полегшують автоматизований переклад текстів, допомагають у повсякденному управлінні.

Роль перекладу в ЄС дуже тісно пов'язана із завданнями інституцій ЄС. Останні працюють під пильним наглядом та контролем, що стосується також і лінгвістичної й перекладацької роботи. Перекладачі ЄС стають голосом ЄС і своєю роботою висловлюють його побажання та наміри. У цьому полягає роль перекладача. Однак, оскільки ЄС є організацією, яка побудована на юридичній мові й методах, то перекладацька робота підпадає під ту саму юридичну сферу. Перекладачі ЄС у законодавчих установах повинні дотримуватися методів і мови розробників законодавства так само, як перекладачі в судових установах керуються методами і мовою розробників судових рішень і судової практики. На карту поставлено життєдіяльність громадян і підприємств ЄС. У цьому розділі ми зосередилися на загальних організаційних питаннях, які визначають контекст перекладацької діяльності. У наступних розділах увагу буде приділено лінгвістичним, текстовим і термінологічним аспектам.

Можна сказати, що для повсякденного функціонування ЄС роль термінології є першочерговою. Вимога однозначності повідомлень різними мовами закорінена в спільну культуру ЄС у межах єдиного правового порядку, що відчутно підштовхує до злиття понять і термінів у стандартизовані форми ЄС. З огляду на сказане вище, фрагменти стандартизованого тексту, як-от: про *комітологію*⁷⁵ або *субсидіарність*⁷⁶, постійно повторюються. Щойно процес почався, перекладач не має іншого вибору, окрім як відтворювати фіксоване формулювання як єдине ціле. Перевага полягає в тому, що стандартні тексти сприймаються такими, що мають однакове значення, і це

⁷⁴ У зв'язку з цим відомо про постійний тиск на перекладацькі служби з метою збільшення обсягів виробництва та впровадження комп'ютерних засобів для полегшення перекладу.

⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/comitology.html>

⁷⁶ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/7/the-principle-of-subsidiarity>

полегшує розуміння. Однак їхній успіх залежить від ретельної підготовки, у якій термінологічний аналіз відіграє ключову роль в узгодженні формул. Разом із лінгвістами в цьому процесі беруть участь фахівці з юриспруденції та мови юриспруденції. Цей момент нагадує нам, що мова текстів ЄС – це не лише справа лінгвістів і перекладачів; вона підлягає контролю, а іноді й інструкціям з боку юридичних служб інституцій ЄС, а також ґрунтується на порадах і рекомендаціях експертів у конкретній галузі. Співпраця та взаємодія є постійним безперервним процесом і частиною процедури ухвалення кожного нормативно-правового акта.

Цей розділ має на меті представити деякі вступні міркування, окреслити загальну картину і надати деяку інформацію про контекст ЄС. Розділ А.2 ближче до мови і текстів. У наступних розділах розглядаються більш детальні питання. Частина Б представляє українське бачення. Якщо можна зробити якусь загальну ремарку для новачків у сфері перекладу офіційних документів ЄС, то просто зауважимо, що він є складним, становить виклик. На його опанування йде час, він постійно розвивається, іноді може бути дуже напруженим, але також захоплюючим, відкриває нескінченні можливості, розвиває нове розуміння і прочиняє двері для багатьох нових знайомств.

Переклад: Оксана Олійник, Богдан Стасюк
(Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка)

РОЗДІЛ А.2

Мова, багатомовність та англійська мова ЄС

Колін Д. Робертсон

У цьому розділі розглядаються особливості мови та текстів ЄС. Окрему увагу приділено правовому виміру. Тема починається зі спостережень щодо ролі мови та текстів як інструментів для досягнення економічних, соціальних і політичних цілей, викладених у договорах ЄС. Окреслено відмінність між законами мови та мовою законів. Перше розглянуто на прикладі мовного режиму ЄС, який є основою для перекладу та термінології. Друге пояснено на прикладі досліджень аспектів англійської мови ЄС із зазначенням її відмінностей від англійської мови англійського права. Далі розглянуто тексти. Об'єктом особливої уваги є типологія текстів ЄС, зокрема розрізнення між юридичними та іншими типами текстів. У рамках правової категорії розділ охоплює цілу низку адміністративних текстів, але описано переважно законодавчі акти ЄС. Особливу увагу приділено формальній структурі, типовому змісту та значній ролі таких текстів у правовій системі ЄС. З точки зору перекладу офіційних документів ЄС також розглядаються питання транспозиції правових текстів ЄС і багатомовні аспекти тлумачення права ЄС Судом ЄС.

1. Вступ та загальний огляд¹

У цьому розділі розглядаються мовні питання і, зокрема, юридична англійська мова ЄС на прикладі різних текстів, документів і способів використання мови². У розділі А.1 згадувалося, як саме ЄС використовує юридичну мову для досягнення своїх цілей, тож варто розглянути детальніше, що це означає на практиці. Перший крок полягає в тому, щоб замислитись над взаємозв'язком між мовою та правом. У цьому контексті можна стверджувати, що юристи використовують мову для створення права шляхом написання текстів про нього. Норми права можуть стосуватися різних аспектів, зокрема і мови: правил чи кодів, яких слід дотримуватись, форм і стилів мови,

¹ Сайти були доступними 9 квітня 2024 року.

² Для загального ознайомлення див. також Robertson, Colin. EU Legal Language, Translation and Terminology: Twelve Viewpoints on EU Multilingual Law-making. 67 *Analele Stiintifice Ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice* 81(2021). Онлайн за адресою: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/anuaiclaw67&div=50&id=&page=>

які слід використовувати, тощо. Правила самі конструюються за допомогою мови, і цей факт породжує двосторонній феномен, на зразок двох сторін однієї монети. Існує *закон мови*, і він виражений через *мову законів*. У контексті ЄС ми можемо говорити про мовне законодавство ЄС, а також про мову законодавства ЄС. Перше встановлює правила, за якими організовується переклад, а друге охоплює саму перекладацьку роботу. Отже, можна *говорити про мовне законодавство ЄС та мову законодавства ЄС*³ як два виміри, які варто дослідити.

Роздуми про закон чи закони ЄС стосовно мови чи мов спонукають до аналізу мовного режиму ЄС та правил використання мов. Такий аналіз також охоплює типи текстів, що використовуються, процедури, яких слід дотримуватись для їх створення (напр., законодавчі процедури), і навіть форму та зміст речень і термінологію, що застосовується в певних контекстах⁴. Прикладом цього є *Міжвідомча угода від 22 грудня 1998 року про спільні керівні принципи якості розробки законодавства Спільноти*⁵, яка конкретно встановлює правила щодо лінгвістичних аспектів законодавчих текстів ЄС.

Такий підхід відображає ідею договорів ЄС, що передбачають делегування повноважень, яке має здійснюватись під ретельним контролем. Він також відображає ідею "єдності в різноманітності" та раціоналізації методів в інтересах економії та ефективності. Ця ідея поширюється на мову і спосіб вираження мови. Стандартизовані тексти створюються з урахуванням цих ідей. Прикладами можуть слугувати згадки в законодавчих текстах ЄС щодо *комітології*⁶ та *субсидіарності*⁷. Іншим аспектом є формальне

³ Для довідки див.: Robertson, Colin. *Multilingual Law. A Framework for Analysis and Understanding*. (2016, softback 2018). Abingdon, New York: Routledge. Для поглибленого вивчення теоретичної бази див.: <https://larc.cardozo.yu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1332&context=faculty-articles>

⁴ Нормативні (нормотворчі) принципи регулювання мови поширюються не лише на лексику, але й на граматику, правила якої, хоча й не мають юридичної сили, все ж таки визначають стандартну форму вживання мови.

⁵ (1999/C 73/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31999Y0317%2801%29>

⁶ https://commission.europa.eu/law/law-making-process/adopting-eu-law/implementing-and-delegated-acts/comitology_en#:~:text=Comitology%20refers%20to%20a%20set,Page%20contents

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/principle-of-subsidiarity.html>

структурування і стандартизація законодавчих текстів ЄС в основних аспектах, таких як спосіб викладення частин. У зв'язку з цим, "Спільний практичний довідник Європейського Парламенту, Ради та Комісії для осіб, які беруть участь у розробці законодавства Європейського Союзу", встановлює правила, котрих слід дотримуватися при розробці законодавчих актів ЄС, виражені у вигляді настанов. Настанова 7 зазначає: *Усі акти загального застосування мають бути складені згідно зі стандартною структурою (назва – преамбула – основна частина – додатки, де це необхідно)*. Настанова 7 та подальші настанови детально розкривають вимоги до кожної частини цієї структури⁸. Настанови призначені для укладачів, але вони також охоплюють роботу перекладачів. Іншим прикладом мовного нормотворення є термін *євро*, який підлягає спеціальному регулюванню, що передбачає певні лінгвістичні форми⁹. Однак найважливішим проявом законотворчості ЄС у сфері мови є мовний режим і багатомовність.

Розгляд мови права ЄС веде до аналізу текстів, мови, термінології та дискурсів ЄС, які призначені для досягнення його цілей. Існують типи тексту (жанри), формальна структура та компонування кожного жанру тексту, зміст, який є необхідним і фіксованим, та зміст, який може змінюватися залежно від сфери та тематики. Укладач і перекладач постійно пам'ятають про баланс між термінами і формами вираження, які стали усталеними й досить фіксованими, і тими, де є більше можливостей для гнучкості. Укладач у ЄС, який зазвичай не є носієм мови, усвідомлює, що текст готується для перекладу. Це передбачає послідовність у використанні термінів, максимально короткі та зрозумілі речення, а також уникнення жаргону та культурних посилань¹⁰ – теми, які також розглядаються у вступних рекомендаціях до "Спільного практичного довідника". Ці вимоги впливають на те, як розробляються тексти ЄС. Вони впливають на

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/KB0213228ENN.pdf>

⁹ Згідно з пунктом 2 преамбули Регламенту Ради ЄС (ЄС) № 1103/97 від 17 червня 1997 року про певні положення, що стосуються введення євро (*Офіційний вісник ЄС L 162, 19.06.1997, с. 1–3*): "Євро, валюта держав-членів-учасниць, буде поділена на сто підрозділів з назвою "цент"; Європейська Рада вважає, що назва єдиної валюти повинна бути однаковою на всіх офіційних мовах Європейського Союзу, з огляду на існування різних алфавітів"; див. загальніше: [https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-euro-europe-s-common-currency.html#:~:text=Council%20Regulation%20\(EC\)%20No%20974,and%20monetary%20union%20%2D%20EMU](https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-euro-europe-s-common-currency.html#:~:text=Council%20Regulation%20(EC)%20No%20974,and%20monetary%20union%20%2D%20EMU)

¹⁰ https://commission.europa.eu/resources-partners/translation-and-drafting-resources_en

переклад. Законодавчий акт ЄС – це єдиний багатомовний текст; кожна мовна версія юридично є вихідним текстом. Перекладач наближається до ролі укладача. Їхня робота є відправною точкою для роботи національних органів влади з адаптації національного законодавства до цілей ЄС. Перекладач є "співавтором" багатомовного тексту ЄС. Укладач вихідного тексту та перекладач працюють над створенням того самого повідомлення, хоча й різними мовами. Необхідно пам'ятати про цю концепцію багатомовного *співукладача та співавторства*¹¹. Метою є забезпечення однакової інформації на одній сторінці, в одній статті, абзаци та реченні кожною мовою, що відповідає *синоптичному* підходу, рекомендованому в "Міжінституційному стилістичному довіднику"¹².

Роздуми про юридичну мову ЄС можуть переходити від теорії до практики, від загального до конкретного, і від правового аспекту до лінгвістичного. Таким чином, можна замислитися над роллю мови в досягненні цілей ЄС, значенням багатомовності та формами, яких набуває мова та мови ЄС. Із численних мов ЄС тут вибрана одна, яка наразі є основною мовою складання документів в ЄС і яка є мовою цієї книги. У чому полягають особливості англійської мови ЄС, а точніше, юридичної англійської мови ЄС? Ці особливості слід розглядати в контексті інших мов ЄС. Англійська мова тісно пов'язана із системою права, загальним правом, але вона адаптується до іншого контексту. Як це впливає на мову? Певною мірою зрозуміти це можна через дослідження жанрів текстів ЄС, що використовують англійську мову як засіб комунікації. Але для повного розуміння кожен англомовний приклад необхідно порівнювати з версіями на інших мовах.

У цьому контексті можна поставити низку питань щодо текстів ЄС. Які їхні жанри? Які є основні категорії правових текстів ЄС? Як вони побудовані? Яка роль кожної частини тексту? Деякі частини стандартизовані й наявні завжди, а інші – відрізняються й змінюються. Це порушує питання про стратегії перекладу та послідовність термінології. У розділі розглянуто два типи правових текстів ЄС. До першої категорії належать законодавчі тексти. Ці тексти розробляються Європейською Комісією, Радою ЄС та Європейським Парламентом. Їхньою метою є *координація, гармонізація* та

¹¹ <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/12011>; <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2022.2105156>

¹² <https://publications.europa.eu/code/en/en-8000100.htm>

узгодження діяльності держав-членів, а також унесення змін до їхніх правових систем. Це передбачає процес адаптації національного законодавства, який називається *транспозицією*. Особливо актуальною для *директив* ЄС є остання, оскільки це їхня безпосередня мета, і вони розробляються з урахуванням цієї мети. Укладачам та перекладачам варто враховувати необхідність транспозиції під час добору та перевірки термінології в текстах ЄС.

Якщо ми замислимося над *суттю* транспозиції, то побачимо, що вона передбачає створення текстів спочатку на рівні ЄС, а потім – на національному рівні. Кожна національна правова система має власний контекст. Можна ставити запитання про різні транспоновані тексти, зокрема, про зв'язок між текстами, розробленими ЄС, і текстами, створеними державами-членами на виконання зобов'язань. Як можна провести порівняння між текстами, що були створені в межах однієї правової системи, з тими, що були створені в іншій?¹³ Як вирішити, чи мають вони подібний зміст або подібні наслідки? Що робити, коли держава-член стверджує, що її законодавство вже задовольняє вимоги ЄС, тому імплементаційний текст не потрібен? Це технічні питання, і вони мають вирішуватися експертами; проведення необхідних експертиз – завдання Європейської Комісії. Як це стосується роботи перекладача? Здебільшого в аспекті термінології: необхідно знати, які терміни використовуються в національних контекстах і чи є вони доречними, або ж можуть ввести в оману, якщо будуть включені в текст ЄС.

Проте увага приділяється не лише зв'язку з національним контекстом та особливостями, притаманними конкретній мові, а й зв'язкам з іншими мовами. Чи всі версії мовами ЄС узгоджуються між собою *горизонтально* в усіх текстах? Чи може читач знайти ту саму інформацію кожною мовою в тому самому місці в кожному випуску "Офіційного вісника"? Чи може читач (термінолог) зіставити всі терміни на позначення певного поняття в тексті, що трапляються в тому самому місці в тексті? Чи має значення, яку мовну версію читають особи, які десь у державі-члені (або деінде у світі) читають текст, аналізують та інтерпретують його значення і сенс, а також

¹³ Це твердження стосується порівняльного права та дослідження різних правових систем. Про це див. наприклад: <https://www.britannica.com/science/comparative-law>; Ralf Michaels. Comparative Law. Oxford Handbook of European Private Law (Basedow, Hopt, Zimmermann) eds., Oxford: Oxford University Press https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3014&context=faculty_scholarship

ухвалюють рішення про те, що робити далі? Це підводить нас до питання інтерпретації текстів ЄС. Які сенси вкладаються? Хто вирішує? Як вони ухвалюють рішення? Які саме тексти беруться до уваги, коли є, скажімо, 24 мовні версії? Чи всі вони містять однакові сенси? Чи є терміни еквівалентними в кожній мовній версії? Чи еквівалентні речення? Усі ці запитання мають значення для перекладу, адже це багатомовний переклад.

Суд ЄС – це установа, яка відповідає за тлумачення права ЄС та прийняття рішень щодо нього. Це судовий орган, до складу якого входять судді, адвокати та сторони, які виступають перед ним, подаючи свої позиції в письмовому вигляді (клопотання: заява, захист, відповідь, заперечення)¹⁴. Суд дотримується встановлених процедур, які передбачають письмовий *звіт по слуханню*, що підсумовує письмову інформацію та аргументи сторін, щоб допомогти суддям під час проведення очних слухань за участю всіх сторін у справі. Після цього видаються письмові висновки та рішення, які містять тлумачення Судом текстів ЄС, винесених на його розгляд. З точки зору перекладу важливо знати, як Суд підходить до тлумачення текстів ЄС, оскільки це підкреслює потребу в ретельності та якості. Однак тексти Суду також перекладаються, і Суд має власну перекладацьку службу¹⁵. Перекладачі, що входять до її складу, мають юридичну освіту та працюють у сфері юридичної лінгвістики¹⁶.

У цьому розділі увага зосереджена переважно на роботі Суду з тлумачення в контексті посилань на попередні рішення. Тема ця не з легких і потребує часу, щоб її засвоїти. Мета полягає в тому, щоб зробити загальний вступ і розробити концептуальну основу для систематизації інформації та визначення зв'язків між елементами¹⁷.

¹⁴ Детальніше про Суд ЄС див.: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/. Термінологія для різних документів Суду викладена в Регламенті, див., наприклад: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2015:105:FULL> (in particular Article 76 and following of the Court's Rules of Procedure).

¹⁵ Див. розділ А.1.

¹⁶ <https://eu-careers.europa.eu/en/epso-tests/profiles/lawyer-linguists-ad-court-justice>;
https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10740/en/

¹⁷ Детальніше про це див., серед іншого Robertson, Colin. *Multilingual Law. A Framework for Analysis and Understanding*. (2016, softback 2018). Abingdon, New York: Routledge; Robertson, Colin. "Multilingual Law: What is it? How is it made? How is it Used and Applied? (with reference to EU practice)". Sočanac, Lelija, Goddard, Christopher, Kremer, Ludger (eds). In *Curriculum, Multilingualism and the Law*. 373–395. Zagreb: Globus, 2009.

Вона починається із широкого аналізу ролі мови в досягненні цілей ЄС, передбачає осмислення мовного режиму ЄС щодо "мовного права", вивчення юридичної англійської мови ЄС через призму "мови права", а також розгляд правових текстів ЄС, їхні транспозиції та інтерпретації в межах судових процедур у Суді ЄС. Наступним етапом є створення нових текстів, які враховують тлумачення суддів. Це вічне коло законотворення. Воно є відображенням телеології (тобто спрямування на цілі) та незмінного прагнення до досягнення низки спільних завдань.

2. Мова та цілі Договору ЄС

Яка роль мови для досягнення цілей Договорів ЄС? Що це за цілі? Відповідь на перше запитання полягає в тому, що мова – це засіб для створення ЄС і поширення його ідей. ЄС базується на текстах договорів, основою яких є Договір про Європейський Союз (ДЄС)¹⁸ та Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС)¹⁹. Як і всі юридичні тексти, вони структуровані певним чином²⁰. На початку обох текстів є *преамбула* у формі *пунктів*, які містять інформацію про головні цілі та завдання, яких прагнуть досягти. Ми можемо зрозуміти суть, звернувши увагу на деякі ключові слова та вирази, використані в них. Отже, у пунктах преамбули ДФЄС можна виокремити такі: *дедалі тісніший союз між народами Європи; економічний і соціальний прогрес; спільні дії для усунення бар'єрів, що розділяють Європу; постійне поліпшення умов життя і праці своїх народів; усунення наявних перешкоч; постійне розширення; збалансована торгівля і чесна конкуренція; єдність їхніх економік; гармонійний розвиток; зменшення відмінностей, що існують між різними регіонами; спільна торговельна політика; поступове скасування обмежень на міжнародну торгівлю; солідарність, яка пов'язує Європу; принципи Статуту Організації Об'єднаних Націй; спільне використання ресурсів; найвищий можливий рівень знань для народів; доступність освіти*²¹.

Із цих термінів і фраз бачимо намір зблизити народи Європи та поліпшити соціальні умови через торгівлю і чесну конкуренцію.

¹⁸ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

²⁰ Для ознайомлення з прецедентною практикою щодо актів, прийнятих Радою Європейських Співтовариств, див.: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d451bf6b-1889-4551-a102-48bfda08340f/language-en>

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

Переважає економічний підхід та орієнтація на відносини між державами, як і належить міжнародному договору. Однак ці цілі також спрямовані на людей, тобто громадян, та їхню ділову активність. Статті договору та юридичні тексти, створені відповідно до них, розроблені з урахуванням цих загальних ідей. Суд ЄС розглядає ці ідеї та тлумачить тексти ЄС таким чином, щоб вони сприяли, а не перешкоджали досягненню зазначених цілей (*телеологічний підхід*), орієнтуючись на їхню основну мету. Частиною цього завдання є пошук способів усунення відмінностей, що виникають між мовними версіями. Зазвичай це відбувається шляхом аналізу всіх мовних версій, порівняння їхнього змісту та ідеї, зіставлення їх з цілями та завданнями авторів, поставленими в ширшому контексті завдань договору та більш загальних принципів права і правосуддя²². Якщо існують розбіжності між мовними версіями текстів, судові рішення може призвести до ситуації, коли виникає розбіжність між буквальним значенням окремих слів і юридичним значенням, яке приписується цьому фрагменту тексту різними мовами, внаслідок чого текст має читатися разом із судовим рішенням щодо його формулювань. Ця функція Суду ЄС служить механізмом контролю за роботою перекладачів офіційних документів ЄС. І укладач, і перекладач повинні знати про ці судові рішення під час роботи над наступними актами, що висвітлюють подібну тематику.

Якщо ми звернемося до ДЕС як до тексту, що відображає пізніші події, можемо знову перерахувати деякі ключові слова і вирази: *новий етап; європейська інтеграція, культурна, релігійна та гуманістична спадщина Європи; загальнолюдські цінності; недоторканні та невід'ємні права людини, свобода, демократія, рівність та верховенство права; припинення поділу європейського континенту; будівництво майбутньої Європи; принципи свободи, демократії та поваги до прав людини й основоположних свобод, а також верховенства права; Європейська соціальна хартія; Хартія Європейського співтовариства про основні соціальні права працівників; солідарність між їхніми народами; повага до їхньої історії, культури*

²² Існує значний масив наукових праць, присвячених інтерпретації рішень Суду Європейського Союзу. Детальніше див., наприклад: Sorina Doroga and Alexandra Mercescu. A Call to Impossibility: the Methodology of Interpretation at the European Court of Justice and the PSPP Ruling. EJLS 13(2), November 2021, 87-120. Онлайн за адресою: <https://ejls.eui.eu/wp-content/uploads/sites/32/2021/12/5.-EJLS-132-Doroga-and-Mercescu.pdf>

*та традицій; демократичне та ефективне функціонування інституцій; єдині інституційні рамки; зміцнення і зближення їхніх економік; економічний і валютний союз; єдина і стабільна валюта; економічний і соціальний прогрес для їхніх народів, сталий розвиток, внутрішній ринок; згуртованість; захист навколишнього середовища; спільне громадянство; спільна зовнішня політика і політика безпеки; спільна оборонна політика; європейська ідентичність, мир, безпека і прогрес; вільне пересування осіб; безпека і захищеність; простір свободи, безпеки і правосуддя; дедалі тісніший союз між народами Європи, рішення приймаються якомога ближче до громадянина; принцип субсидіарності; європейська інтеграція; Європейський Союз*²³.

Якщо ми поставимо запитання так само, як у випадку з ДФЕС, то отримаємо дещо інші відповіді. У тексті йдеться про створення Європейського Союзу, а також перераховуються конкретні теми та сфери діяльності, такі як єдина валюта. У ДФЕС розвиваються й посилюються концепції і терміни, що походять з більш ранніх текстів²⁴. Кожен із перелічених термінів указує на сферу політики та сферу мови і текстів. Це пов'язано зі сферами політики, про які йшлося в розділі А.1. Договори ДФЕС і ДЕС мають читатися разом, а їхні преамбули дають уявлення про основні цілі та завдання ЄС.

ЄС також вступив у партнерські відносини з іншими європейськими державами. Важливим документом з цього погляду є *Угода про Європейський економічний простір (ЄЕП)*²⁵, укладена між державами-членами ЄС та державами ЄАВТ²⁶. Це відправна точка для перекладу текстів ЄС мовами країн, що не є членами ЄС (як ісландська та норвезька), оскільки вона поширює дію певних актів ЄС на їхнє населення. Преамбула ЄЕП цікава тим, що в ній коротко викладено цілу низку питань ЄС, котрі не згадуються так прямо в ДЕС і ДФЕС. Таким чином, можемо отримати загальне уявлення про деякі з основних напрямів діяльності ЄС. Ось частина ключових слів з преамбули ЄЕП: *Європа, заснована на мирі, демократії та правах людини; ринкова економіка; всесвітня лібералізація торгівлі та співробітництво; Генеральна угода з тарифів і торгівлі; Конвенція*

²³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

²⁴ Детальну хронологію розвитку Європейського Союзу можна знайти за посиланням: <https://www.innertemplelibrary.org.uk/timeline/a-history-of-the-eu/>

²⁵ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103(01))

²⁶ <https://www.efta.int/>

про організацію економічного співробітництва та розвитку; Європейський економічний простір; спільні правила та рівні умови конкуренції; забезпечення виконання, зокрема на судовому рівні; рівність та взаємність; вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу в межах усього Європейського економічного простору; флангова та горизонтальна політика; гармонійний розвиток; зменшення економічних і соціальних регіональних відмінностей; співробітництво; важлива роль, яку відіграють люди; надані права; судовий захист цих прав; збереження, захист і поліпшення якості довкілля; розумне і раціональне використання природних ресурсів; сталий розвиток; застережні та превентивні дії; високий рівень захисту здоров'я, безпеки та довкілля; соціальний вимір; рівне ставлення до чоловіків і жінок; економічний і соціальний прогрес; повна зайнятість, підвищення рівня життя й поліпшення умов праці; захист прав споживачів; європейська промисловість; конкурентоспроможність; незалежність судів; однакове тлумачення і застосування; рівне ставлення; чотири свободи; конкуренція.

Мета ЄЕП викладена в Статті 1(1):

сприяти сталому та збалансованому зміцненню торговельно-економічних відносин між Договірними Сторонами з рівними умовами конкуренції та дотриманням однакових правил з метою створення однорідного Європейського економічного простору²⁷.

Як вона досягає цієї мети, викладено в Статті 1(2) таким чином:

(а) вільний рух товарів; (б) вільний рух осіб; (в) вільний рух послуг; (г) вільний рух капіталів; (д) створення системи, що забезпечує недопущення порушення конкуренції та однакове дотримання правил конкуренції; а також (е) тісніше співробітництво в інших сферах, таких як наукові дослідження та розробки, навколишнє середовище, освіта та соціальна політика.

У цих трьох текстах договорів ми знаходимо терміни, які виражають широкі основи правового порядку ЄС. Як ЄС, так і ЄЕП були створені на основі юридичних текстів, укладених між державами. У кожному із цих випадків²⁸ створений "об'єкт" не має

²⁷ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:21994A0103(01))

²⁸ Ця концепція може бути інтерпретована через призму семіотики знаків. Детальніше див.: <https://www.cs.princeton.edu/~chazelle/courses/BIB/semio2.htm> (Можливо, одне з найдоступніших джерел, щоб розпочати вивчення семіотики).

фізичної форми, а є абстрактним уявленням, яке набуває реальності завдяки застосуванню правових методів, заснованих на мові. Без мови важко уявити реалізацію цих структур. Крім того, мова реалізується в ситуаціях лінгвістичної взаємодії у висловлюваннях, які можуть бути письмовими чи усними²⁹. Система ЄС спирається на письмові тексти. Вони написані відповідно до певних норм, прийнятих для створення смислів і передавання інформації; вони є кодами, і кожен мову можна розглядати як лінгвістичний код. Які її одиниці? Юридичні тексти мають різні рівні: кодекс, закон, кожна частина закону, кожен розділ, кожна стаття, кожен параграф, кожен підпараграф, кожен абзац, кожен речення, кожен термін. Усі ці рівні є предметом регулювання й контролю в межах правового порядку ЄС. Для пошуку орієнтирів можна скористатися посібниками та інструкціями зі створення й написання текстів. Ми вже згадували "Спільний практичний довідник" та його рекомендації, але більш конкретні інструкції щодо мовного та текстового оформлення можна знайти в "Посібнику зі складання правових актів ЄС, ухвалених у рамках Ради Європейського Союзу"³⁰ та в "Міжінституційному стилістичному довіднику". Однак ЄС – це не просто мовний, а багатомовний простір.

3. Мовний режим ЄС та багатомовність

Що таке мовний режим ЄС? Де можна знайти інформацію про нього? Це питання юридичні і водночас лінгвістичні. Як завжди, питання про законодавство та мову ЄС починається з основних текстів договорів. У статті 55 ДЄС зазначено, що Договір складено в одному примірнику кожною з офіційних мов ЄС,³¹ і тексти кожною з цих мов є однаково автентичними. Отже цей текст містить деякі правила: один оригінал; перекладений кожною офіційною мовою ЄС; однаково автентичний. Це закладає фундамент мовного режиму.

²⁹ Окрім вербальної комунікації, існують й інші її форми, які відіграють другорядну роль. До них належать, наприклад, візуальні символи, такі як прапор ЄС, мантиї суддів Суду ЄС тощо.

³⁰ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/431ccffd-00c2-491a-b423-ce709af0d6c3>

³¹ Болгарська, хорватська, чеська, данська, голландська, англійська, естонська, фінська, французька, німецька, грецька, угорська, ірландська, італійська, латиська, литовська, мальтійська, польська, португальська, румунська, словацька, словенська, іспанська та шведська. NB. Порядок мов у текстах ЄС ґрунтується на двох принципах: алфавітному сортуванні в межах кожної мови, що є одним із правил складання документів, та фіксованій багатомовній послідовності, яка може відрізнитися. Інформація міститься в настановах ЄС.

ДФЄС також містить положення про мови. У статті 358 сказано: *Положення статті 55 Договору про Європейський Союз застосовуються до цього Договору.* Це приклад перехресного посилання з одного акта на інший, перенесення тексту з ДЄС до ДФЄС, але з імпліцитним пристосуванням до контексту ДФЄС. Текст статті 55 розглядається як частина ДФЄС, і правила, що містяться в ній, також застосовуються до ДФЄС.

Принагідно зазначимо, що положення та умови первинних договорів застосовуються до всіх актів, укладених відповідно до них. Термінологія в актах нижчого рівня відображає значення, закладені в договорах, що їх регулюють. Акти нижчого рівня укладаються відповідно до мовного режиму. Кожен договір є реалізацією владних повноважень: держави-члени надають владні повноваження через договори ЄС інституціям ЄС, що передбачає їхню участь на всіх рівнях, а договори ЄС надають владні повноваження через нижчі рівні (*вторинний рівень / делеговані акти*). Це застосування теорії права. Акти нижчого рівня не можуть містити положень, які суперечать договорам, включно зі зміною термінології актів вищого рівня. Договори забезпечують *правову базу*, яка пов'язана з *компетенціями*, а це передбачає обговорення того, що саме інституціям ЄС дозволено (або не дозволено) робити. Перекладачі зазвичай не переймаються питаннями компетенції, оскільки це справа юристів, але коли акт укладається в рамках певного договору, зрозуміло, що термінологія, яка використовується в ньому, є обов'язковою і її слід дотримуватися. Так само, якщо перекладений текст створено відповідно до іншого типу акта первинного рівня, переважну силу має термінологія цього акта³². Договори ЄС, написані у широких формулюваннях, забезпечують основу. Юристи шукають у договорах повноваження для створення нових актів нижчого рівня. Ці повноваження подано в переліку посилань на правові підстави, який міститься на початку кожного законодавчого акта ЄС у преамбулі перед переліком пунктів, котрі починаються з *whereas*. У цьому сенсі існує постійний зв'язок з правовими аспектами.

³² Питання гібридності може виникати, коли правові акти створюються на основі кількох актів вищого рівня. Водночас на практиці питання гібридності та вибору мови частіше постають у контексті угод ЄС з третіми країнами, де однією з офіційних мов третьої країни є мова ЄС. Наприклад, південноамериканська іспанська, північноафриканська французька, північноамериканська англійська. У таких випадках вибір термінології може стати предметом переговорів.

У статті 55 ДЄС і статті 358 ДФЄС описано автентичні мовні версії відповідних текстів Договору, але вони не встановлюють загального мовного режиму. Для цього ми звернемося до статті 342 ДФЄС³³, у якій сказано:

Правила, що регулюють використання мов в інституціях Союзу, без обмеження положень, котрі містяться в Статуті Суду Європейського Союзу, визначаються Радою, яка діє одностайно, шляхом прийняття регламенту.

Це положення вказує на делегований акт нижчого рівня – Регламент Ради. Ми знаходимо його в *Регламенті № 1, що визначає мови, які повинні використовуватися в Європейському економічному співтоваристві*³⁴. Протягом років до нього вносилися зміни, щоб включити нові мови ЄС. У першій статті перераховані офіційні та робочі мови ЄС³⁵. У наступних статтях викладено подробиці. У Статті 4 вказано, що Регламенти та інші документи загального застосування повинні бути складені офіційними мовами. Це юридична підстава вимагати перекладу³⁶. Регламент № 1 є коротким за обсягом, а кожна стаття – лаконічною. Це дає змогу вивчати й порівнювати мовні версії за стилем і термінологією. Можна знайти закономірності та варіації. Візьмемо для прикладу статтю 7: *"Мови, які використовуються в роботі Суду, визначаються в його правилах процедури"*. Ми беремо до уваги інформацію в реченні, що Суд ЄС має окремий режим, але ми також звертаємо увагу на те, як мовні версії передають цю інформацію. Які закономірності ми помічаємо? Чи мають значення незначні відмінності? Звернемо увагу, що мови відрізняються за обсягом займаного ними простору; це важливо для створення стандартних багатомовних сторінок.

Болгарська: Езиковият режим на процедурата на Съда на Европейските общности се определя в неговия процедурен правилник.

³³ Зауважте, що раніше це була стаття 290 Договору про заснування Європейської Спільноти (ЄС).

³⁴ *Official Journal 017, 06/10/1958 P. 0385–0386*; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A31958R0001>

³⁵ Детальніше про офіційні та робочі мови в установах ЄС можна дізнатися за посиланням: https://www.researchgate.net/figure/Official-and-working-languages-in-the-EU_tbl1_319751802

³⁶ Для ознайомлення з точкою зору Європейського Парламенту див.: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/multilingualism>

Хорватська: Jezici koji se koriste u postupcima Suda određeni su u njegovom poslovníku.

Чеська: Užívání jazyků v řízení před Soudním dvorem stanoví jeho jednací řád.

Данська: Den sproglige ordning for sagerne ved Domstolen fastlaegges i dennes procesreglement.

Нідерландська: Het taalgebruik bij de procesvoering van het Hof van Justitie wordt geregeld in het Reglement voor de procesvoering van het Hof.

Англійська: The languages to be used in the proceedings of the Court of Justice shall be laid down in its rules of procedure.

Естонська: Euroopa Kohtu menetlustes kasutatavad keeled määratakse kindlaks Euroopa Kohtu töökorraga.

Фінська: Yhteisön tuomioistuimen oikeudenkäyntimenettelyssä käytettäviä kieliä koskevat järjestelyt vahvistetaan tuomioistuimen työjärjestyksessä.

Французька: Le régime linguistique de la procédure de la Cour de Justice est déterminé dans le règlement de procédure de celle-ci.

Німецька: Die Sprachenfrage für das Verfahren des Gerichtshofes wird in dessen Verfahrensordnung geregelt.

Грецька: Το γλωσσικό καθεστос της διαδικασίας του Δικαστηρίου καθορίζεται στον κανονισμό διαδικασίας του.

Угорська: A Bírószág saját eljárási szabályzatában állapítja meg, hogy eljárásai során mely nyelveket alkalmazza.

Ірландська: (версія наразі недоступна, оскільки вторинне законодавство не було розроблено цією мовою).

Італійська: Il regime linguistico della procedura della Corte di Giustizia è determinato nel Regolamento di procedura della medesima.

Латиська: Tiesas tiesvedībā izmantojamās valodas nosaka Tiesas reglamentā.

Литовська: Kalbos, vartojamos Teisingumo Teismo nagrinėjamosiose bylose, nurodomos Teismo darbo tvarkos taisyklėse.

Мальтійська: Il-lingwi li gyanthom jintużaw fil-proyeduri tal-Qorti tal-justizzja gyanthom ikunu stabbiliti fir-regoli ta' proyedura tagyha.

Польська: System językowy postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości jest określony w jego regulaminie.

Португальська: O regime linguístico dos processos no Tribunal de Justiça será fixado no regulamento processual deste Tribunal.

Румунська: Regimul lingvistic al procedurii Curții de Justiție se stabilește prin regulamentul de procedură al acesteia.

Словацька: Používanie jazykov v konaní pred Súdnyim dvorom sa upraví v rokovacom poriadku Súdneho dvora.

Словенська: Jeziki, ki se uporabljajo v postopkih Sodišča, so določeni v njegovem poslovniku.

Іспанська (кастільська): El régimen lingüístico del procedimiento del Tribunal de Justicia se determinará en el reglamento de procedimiento de éste.

Шведська: I fråga om förfaranden vid domstolen skall språkanvändningen regleras i domstolens rättegångsregler.

Щоразу можна ставити запитання про те, чи ця варіативність підходів має значення. З одного боку, це залежить від того, чи мають такі розбіжності практичне значення. З іншого, варто замислитися: а хто, врешті, це значення створює. Регламент № 1 встановлює загальний режим, який застосовується до законотворчої діяльності ЄС. Як було зазначено, щодо Суду Європейського Союзу діють спеціальні механізми відповідно до його процесуальних норм. Установи також можуть застосовувати спеціальні механізми до своїх процесуальних норм в особливих випадках (Стаття 6). У розділі А.1 йшлося про те, що органи ЄС використовують англійську мову за сприяння Центру перекладів³⁷.

Користуючись нагодою, тут варто детальніше зупинитися на Суді Європейського Союзу та його структурі. Механізми, що стосуються Європейського Суду викладені в Договорі про Європейський Союз³⁸, Договорі про функціонування Європейського Союзу³⁹, Протоколі про Статут Суду Європейського Союзу⁴⁰ та Регламенті Суду⁴¹. Вебсайт

³⁷ Загалом див.: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/languages_en; <https://kups.ub.uni-koeln.de/35638/1/vanderjeught-2021-linguistic-autonomy-eu-institutions.pdf>; https://www.researchgate.net/figure/Official-and-working-languages-in-the-EU-institutions-advisory-bodies-and-ECB_tbl1_225482836; <https://ecspm.org/eu-languages-language-policy-issues/>; про використання мов Комісією див.: https://commission.europa.eu/about-european-commission/service-standards-and-principles/commissions-use-languages_en;

³⁸ Стаття 13 ДФЄС класифікує це як інституцію Європейського Союзу.

³⁹ Стаття 251 та наступні ДФЄС.

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:EN:PDF>

⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:265:0001:0042:en:PDF>

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/ є основним порталом інформації про установу. Суд ЄС має два Суди. Європейський Суд справедливості розглядає клопотання про попередні ухвали національних судів, а також певні позови щодо анулювання та апеляцій. Суд загальної юрисдикції ЄС приймає рішення щодо позовів про анулювання, поданих фізичними особами, компаніями та (у деяких випадках) урядами ЄС⁴².

Національні суди держав-членів ЄС тлумачать законодавство ЄС, але коли виникають сумніви, вони можуть (а в разі суду останньої інстанції мусять) звернутися до Суду ЄС за тлумаченням. Суд ЄС розглядає мовні версії відповідних текстів ЄС, і його просять винести рішення щодо значень, які з них випливають. Ці значення не завжди можуть точно відповідати буквальному значенню деяких мовних версій. Наявність таких потенційних неузгодженостей призводить до думки, що існує "юридичне значення" та "лінгвістичне значення", які не обов'язково збігаються. Проте така ситуація – це результат багатомовного перекладу. То як же Суд вирішує справи про мовні версії? Тлумачення положень законодавства Європейського Союзу (ЄС) ґрунтується на порівняльному аналізі різних мовних версій, що засвідчено в резюме (переклад з німецької мови) Генерального адвоката Стікс-Гакл у справі C-265/03 (Сімутенков)⁴³. Отже, з'являється ціла низка можливих підходів. Можна взяти за відправну точку спільний мінімум усіх мов. Якщо він не дає переконливих аргументів, можна розглянути найчіткіший текст і виключити тексти, які є нетиповими або містять перекладацькі помилки. Якщо й це не дає переконливого рішення, можна розглянути мовні версії, що становлять більшість. Проте іноді Суд може позитивно ставитися до однієї мовної версії, віддаючи їй перевагу над іншими. Ще один підхід полягає у використанні вихідного тексту, який служив джерелом для перекладів. Зрештою, враховуються наміри сторін судового процесу та мета положення, що тлумачиться.

Питання багатомовних тлумачень Суду ЄС безпосередньо стосується перекладу офіційних документів ЄС. Вони слугують

⁴² https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/court-justice-european-union-cjeu_en#:~:text=The%20CJEU%20is%20divided%20into,in%20some%20cases%2C%20EU%20governments

⁴³ Див.: <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49806&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=102714>

своєрідною формою перевірки якості перекладу. Мовні версії можна порівняти, розмістивши їх як паралельні тексти (це можна зробити, як у наведеному вище прикладі статті 7). Завдання перекладача офіційних документів ЄС полягає в тому, щоб жодна особа не мала можливості порушити провадження на основі мовних розбіжностей між текстами ЄС. Структура законодавчого процесу в Європейському Союзі сприяє досягненню цілей завдяки обміну проблемами та рішеннями, а також співпраці.

Регламент № 1 слугує фундаментом для багатомовної системи ЄС та закладає підґрунтя для перекладацької діяльності. Усі мови ЄС мають рівноправний статус, що дає змогу використовувати будь-яку з них для створення окремого документа. У процесі становлення ЄС французька мова тривалий час була мовою, яку активно використовували для розробки законодавства та інших документів. Ця мова й далі залишається однією з головних мов Суду ЄС. Однак протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання кількості випадків використання англійської мови для складання текстів у ЄС, що частково пояснюється приєднанням до Союзу держав-членів, де ця мова є більш поширеною. У контексті Європейського Союзу використовується специфічний варіант англійської мови. Далі ми проаналізуємо цей варіант англійської мови, акцентуючи увагу на її юридичних аспектах.

4. Англійська мова Європейського Союзу

Стаття 1 Регламенту № 1 закріплює англійську мову як одну з офіційних мов Європейського Союзу. Далі розглянемо, які лінгвістичні особливості характерні для англійської мови Європейського Союзу, як вона відрізняється від британського варіанта англійської мови, і чи має вона подібні риси. Слід зазначити, що після приєднання в 1973 році Великої Британії та Ірландії до Європейського Союзу англійська мова як одна з офіційних мов ЄС спочатку використовувалася переважно як цільова мова для перекладів з французької⁴⁴. На письмі в ЄС використовують орфографію Великої Британії, а не США (тобто "colour", а не "color"). У ЄС також послуговуються і британським варіантом граматичних норм англійської мови. Щодо лексичних особливостей, то в ЄС покладаються на стандартні словникові

⁴⁴ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/216/the-united-kingdom>

визначення лексичних одиниць. Проте із плином часу ці основні принципи зазнали змін. По-перше, англійську мову адаптували до контексту та потреб ЄС. Її вирвали з рідного середовища й змусили пристосуватися до нового. Зокрема, англійську мову адаптували для обслуговування іншої правової системи, що бере початок від європейських правових традицій цивільного права, мови та концепцій. Тоді як англійська юридична мова ґрунтується на англійських традиціях загального права, мові та концепціях, які мають низку суттєвих відмінностей від європейської традиції⁴⁵. Цей фактор може створювати труднощі для носіїв англійської мови, які не володіють знаннями про концепції, методи та мову ЄС. Англійська ЄС – це інший варіант мови⁴⁶, що вимагає від перекладачів ретельного підбору термінології та врахування потенційних інтерпретацій, а також, що найважливіше, уникнення можливих хибних тлумачень, які можуть виникнути у читачів. Англійська мова – це мова міжнародного спілкування, а англійська мова ЄС – це її спеціалізована форма. Розглядати питання вжитку англійської мови в ЄС варто крізь призму понять фахової мови (мови для спеціальних / спеціалізованих / специфічних цілей)⁴⁷ та фахової англійської мови (англійська мова для спеціальних / спеціалізованих / специфічних цілей)⁴⁸.

Англійська мова має статус рідної мови в багатьох державах, окрім того, її використовують як мову міжнародного спілкування в науковій та діловій сферах. З-поміж варіантів англійської мови

⁴⁵ З-поміж іншого для довідки див.: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2017/11/CommonLawCivillLawTraditions.pdf>; https://www.diffen.com/difference/Civil_Law_vs_Common_Law; <https://www.iclr.co.uk/knowledge/topics/the-english-legal-system/>

⁴⁶ Mollin, Sandra 2006: Euro-English. Assessing Variety Status. Tübingen: Gunter Narr Verlag; Див. також: Khokhlova I., Euro-English: A New Variety?. International Journal of Research in Engineering and Social Sciences, ISSN 2249-9482, Impact Factor: 6.301, Volume 07, Issue 04, April 2017, Page 14–18. Режим доступу: https://indusedu.org/pdfs/IJRESS/IJRESS_1112_19498.pdf; див. також: <https://www.theguardian.com/science/blog/2017/sep/25/without-uk-influence-eu-english-will-be-free-to-morph-into-a-distinct-variety>

⁴⁷ Gunnarsson, B.L. (1997). Language for Special Purposes. In: Tucker, G.R., Corson, D. (eds). Encyclopedia of Language and Education. Encyclopedia of Language and Education, vol. 4. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-011-4419-3_11; <https://nflrc.hawaii.edu/media/docs/NW69-01.pdf>

⁴⁸ Anthony, Laurence. English for Specific Purposes: What does it mean? Why is it different? Режим доступу: <https://www.laurenceanthony.net/abstracts/ESParticle.html>

існують такі, що мають термінологію, ближчу до концепцій європейського цивільного права. Наприклад, шотландське право, яке також ґрунтується на традиціях цивільного права, є прикладом гібридної правової системи, де використовується така англійська мова⁴⁹. Цей факт може мати певні переваги для терміноутворення, але його практичне застосування обмежене через те, що це правова система меншості й терміни цієї системи не надто широко відомі та вживані в англомовному світі, зокрема в органах ЄС. Слід зазначити, що французька мова мала суттєвий вплив на становлення англійської мови Європейського Союзу. Цей вплив проявляється насамперед у значному спільному словниковому запасі цих мов, який, однак, містить багато так званих фальшивих друзів перекладача (*faux amis*)⁵⁰. Однією з особливостей англійської мови ЄС є схильність людей, для яких вона не рідна, залучати форми чи значення французьких слів (або фальшивих друзів перекладача з інших мов). Цей аспект потребує уваги з боку перекладачів, адже він стосується проблеми калькування в текстах ЄС, написаних англійською мовою не-носіями мови⁵¹.

Варто зазначити, що кальки також цілеспрямовано застосовуються для формування нових термінів ЄС англійською мовою. Два приклади такого використання кальки – це терміни "*sheepmeat*" та "*goatmeat*". Хоча англійською мовою існують відповідники для цих понять, такі як "*lamb*" (ягнятина) та "*mutton*" (баранина), обидва терміни насправді є запозиченнями з французьких "*viande ovine*" та "*viande caprine*", відповідно. Цей спосіб часто використовується для формування нових термінологічних одиниць. Інколи при перекладі іншою мовою того самого поняття, яке, як показують дослідження, позначається одним терміном, використовуються різні лексичні одиниці. В окремих випадках цілі тексти здаються кальками, що створює враження наявності "мови-привида", з виразами, структурами речень, граматичними формами й термінами, ближчими до іншої мови. Виникає запитання, чи дійсно передбачувані значення є "нормальними" значеннями англійської мови, чи запозичені з іншої мови, або ж це варіанти англійської мови ЄС (напр., "*the actions*" та

⁴⁹ Див., наприклад: Collins: Law: Scots Law Terms. Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/word-lists/law-scots-law-terms>

⁵⁰ Список фальшивих друзів англійської та французької мов див. на сайті: <https://www.rayburntours.com/blog/2016/08/11/z-french-faux-amis/>

⁵¹ Див., наприклад: <https://langeek.co/en/grammar/course/359/loan-words-and-calque>

"a good", які походять від французького вживання). Важливо зазначити, що подібні випадки потребують додаткових консультацій та порівняння з іншими мовними версіями. Адже англійську ЄС не можна розглядати ізольовано від інших мов.

Розмитість мови породжує питання пошуку потрібного значення. Відомо, що потенціал неоднозначності, властивий деяким мовам, можуть цілеспрямовано використовувати під час переговорів для досягнення певної мети. Англійська мова також має такий потенціал (без нього неможливою була б Шекспірівська гра слів)⁵². Інші мови можуть опинитися в невідгідному становищі через неоднозначність англійської мови, адже вони змушені давати більш чіткі визначення. Порівняльний аналіз перекладів може дати уявлення про те, як у різних мовах тлумачать і відтворюють неоднозначності. Неоднозначність тексту може призвести до того, що його передадуть до Суду Європейського Союзу для тлумачення. При цьому результат такого тлумачення неможливо передбачити заздалегідь. Європейська Комісія надає пропозиції щодо використання англійської мови в "Стилістичному довіднику з англійської мови" (2013) та "Посібнику для авторів та перекладачів у Європейській Комісії". Восьме видання 2016 р., останнє оновлення – листопад 2023 р.⁵³ Онлайновий файл у форматі pdf позначає його як "Переклад".

5. Законодавчі тексти ЄС

Існує багато різних типів текстів, які публікуються Європейським Союзом. Ознайомлення з вебсайтом *europa.eu* та вебсайтами інституцій ЄС дозволяє швидко скласти уявлення про це розмаїття. Проте надалі зосередимося саме на юридичних текстах, адже вони є пріоритетним напрямом роботи ЄС у сфері юридичного перекладу. Основою для законодавчих актів ЄС є договори ЄС. Договір про функціонування ЄС у статті 288 визначає п'ять типів правових актів: положення, директиви, рішення, рекомендації та висновки. Там само міститься детальний опис функцій кожної з п'яти категорій правових актів. Таким чином:

Регламент має загальне застосування. Він є обов'язковим у повному обсязі та безпосередньо застосовується у всіх державах-членах.

⁵² <https://nosweatshakespeare.com/blog/shakespeare-puns/>

⁵³ Режим доступу: https://commission.europa.eu/system/files/2023-11/styleguide_english_dgt_en.pdf

Директиви Європейського Союзу зобов'язують держави-члени досягти певного результату, але не регламентують конкретні методи його досягнення, надаючи їм гнучкості у виборі шляхів його реалізації.

Рішення є обов'язковим у повному обсязі. Рішення, де зазначаються особи, яким воно адресоване, є обов'язковим лише для них.

*Рекомендації та висновки не мають обов'язкової сили*⁵⁴.

Що це означає на практиці? Правові акти ЄС чітко поділяються на дві категорії: *обов'язкові* та *необов'язкові*. Концепція *обов'язкової сили*, котра ґрунтується на зобов'язанні, команді та правовій нормі, тлумачиться в контексті юридичної філософії, теорії та практики. Попри те що *необов'язкові* акти не мають прямого імперативного характеру, вони все ж мають певну юридичну силу. *Необов'язкові* акти нерідко є інструментом реалізації політичних стратегій. У практичному аспекті укладання та переклад *необов'язкових* актів відрізняється від аналогічних процесів для *обов'язкових* актів, що проявляється як у формальній структурі, так і у виборі слів та термінології. Аналіз прикладів, доступних на вебсайті законодавства Європейського Союзу EUR-Lex, та вивчення посібників та інструкцій⁵⁵, розроблених установами ЄС, дають нам чітке уявлення про особливості складання та перекладу *необов'язкових* актів ЄС. "Посібник зі складання правових актів ЄС, ухвалений у рамках Ради ЄС" містить зразки для різних типів правових актів, слугує джерелом довідкової інформації щодо формальних вимог до документів цього типу. Його версія існує для кожної офіційної мови Європейського Союзу, адаптована до особливостей відповідної мови⁵⁶. Посібник містить ґрунтовну інформацію про формальні аспекти правових актів ЄС, включно з їхніми жанрами, структурою, стандартними положеннями та мовними особливостями. Важливим джерелом *інформації про правила оформлення документів ЄС*⁵⁷ є "Міжінституційний стилістичний довідник", розроблений та оприлюднений Офісом публікацій ЄС. Окрім двох вищезгаданих документів, існує також "Спільний практичний

⁵⁴ https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_en

⁵⁵ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

⁵⁶ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/431ccffd-00c2-491a-b423-ce709af0d6c3>

⁵⁷ <https://publications.europa.eu/code/en/en-8000100.htm>

довідник"⁵⁸. До того ж важливо згадати Міжвідомчу угоду від 22 грудня 1998 року, яка стосується спільних настанов щодо якості розробки законодавства Співтовариства⁵⁹. Внутрішні настанови з розробки, які існують у кожній інституції ЄС, ґрунтуються на власних потребах цих інституцій, але доступ до них зазвичай мають лише співробітники⁶⁰. Далі детально розглянемо деякі фундаментальні аспекти правових актів ЄС.

Регламент ЄС слугує основою для структури законодавчих актів Європейського Союзу. З огляду на те, що регламент ЄС регулює питання, котрі належать до юрисдикції ЄС, його структура, імовірно, найбільше схожа на структуру національних законодавчих актів. Структура, зміст і термінологія регламенту ЄС відповідають найвищим стандартам, прийнятим у Європейському Союзі для законодавчих актів. На відміну від директив, регламент не потребує імплементації в національне законодавство держав-членів ЄС. Його положення мають пряму дію та застосовуються безпосередньо на території всіх держав-членів ЄС у кожній мовній версії. Структура регламенту позначається лаконічністю. Заголовок містить назву регламенту, дату його прийняття, назву установи, яка його прийняла, та номер документа, присвоєний йому під час публікації. *Преамбула* містить перелік посилань на правові підстави, які описують повноваження для прийняття регламенту. Цей перелік зазвичай містить номери статей відповідного договору ЄС, без використання дієслів. Друга частина преамбули регламенту містить *пункти вступної частини*, які зазвичай розпочинаються словом англ. "whereas" / укр. "оскільки". Спостерігається тенденція до поступового збільшення переліку цих пунктів. Вони слугують для пояснення контексту та мотивів, що лежать в основі тексту. Цей фрагмент можна порівняти з пояснювальною запискою до міжнародної угоди. Однак, на відміну від пояснювальної записки, форма пунктів преамбули є чітко регламентованою, а обсяг інформації значно обмежений. Хоча вони і

⁵⁸ Спільний практичний довідник Європейського Парламенту, Ради та Комісії для осіб, які беруть участь у розробці законодавства Європейського Союзу (<https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/EN-legislative-drafting-guide.pdf>).

⁵⁹ (1999/C 73/01) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31999Y0317%2801%29>

⁶⁰ Щодо процесу складання документів у Європейській комісії див.: William Robinson, 2022, *Legal Drafting at the European Commission: Documentation* (<https://www.oecd.org/mena/governance/37797185.pdf>).

не мають формальної юридичної сили, ці пункти слугують важливим інструментом для тлумачення мети акта. У пунктах преамбули не вживають дієслова наказового способу, щоб підкреслити їхній неімперативний характер. В англomовних текстах поширене вживання лексичних одиниць "should", "is to", "are to", а також форм умовного способу та непрямой мови. У багатьох випадках пункти преамбули тексту складають останніми, використовуючи повторення статей та змінюючи дієслова з наказового на умовний спосіб. Виникає потреба в ретельній перевірці відповідності пунктів преамбули тексту статті, яку вона представляє. У деяких випадках єдина відмінність полягає в заміні дієслова "shall" на "should".

Після посилань на правові підстави та пункти (*citations, recitals*) преамбули йде основна частина (*положення про умови набуття актом чинності*), яка містить *статті*. Складні тексти характеризуються чітко вираженою ієрархічною структурою, де статті групуються за тематикою на вищих рівнях, а в межах кожної статті виділяються нижчі рівні структури. У розділі А.1 представлено аналіз структури вищого рівня ДФЄС та її співвідношення з інституціями. Формалізована структура нормативно-правових актів полегшує їхнє багатомовне укладання, переклад та інтерпретацію. Нумерація та чітка структура положень нормативно-правових актів роблять порівняння їхніх мовних версій значно ефективнішим. Це пояснюється тим, що такі положення значно простіше порівнювати, ніж тексти, розбиті на абзаци, що складаються з багатьох речень, де різні мови можуть використовувати різні структури для подання інформації, що може призвести до труднощів у визначенні відповідних фрагментів тексту. Цей метод, хоча має певні переваги, потребує уваги й підготовки, адже передбачає роботу зі складною, сповненою деталей, спеціалізованою та технічною інформацією.

Структура подання інформації в межах регламенту має чітко визначену послідовність. Ця послідовність починається зі статті, що визначає сферу дії регламенту, далі йде розділ із визначеннями, а потім детально розглядаються різні аспекти регульованого питання. Питання, що стосуються перехідних положень, набуття чинності та вступу в силу, зазвичай розміщуються в кінці тексту перед підписом(ами) та датою підписання. Існує суттєва різниця між поняттями *набуття чинності* та *вступу в силу* законодавчого акта. Набуття чинності означає, що акт офіційно прийнятий і став частиною

правової системи. Із цього моменту він вважається юридичною нормою. Натомість акт вступає в силу з моменту, коли він починає спричиняти правові наслідки. Хоча багато регламентів завершуються основним текстом, значна їх частина доповнюється додатками.

Додатки до юридичних текстів мають низку особливостей, які відрізняють їх від основного тексту статей. Ці структурні елементи розширюють зміст статей, на які вони посилаються, і завжди повинні мати статтю, яка їх пояснює та вводить. Додаток слугує для чіткої та зрозумілої презентації технічної інформації, котра може мати складну структуру й бути представлена різними мовами. Це пов'язано з необхідністю перекладу інформації всіма мовами ЄС та її інтеграції до кожної мовної версії у вигляді ідентичної багатомовної сторінки. Зміст додатків здебільшого має вузькоспрямовану тематику та пов'язаний з конкретною предметною галуззю. Додатки зазвичай не містять значної кількості юридичної термінології, за винятком випадків, коли вони стосуються регулювання юридичних питань. Структура додатків визначається прагматичними міркуваннями та зручністю користування. Ступінь складності перекладу термінології може суттєво відрізнятись залежно від предмета та рівня складності інформації, що міститься в додатку. З прийняттям нових нормативно-правових актів, які супроводжуються новими додатками, відбувається постійне розширення термінологічного поля.

Після офіційного затвердження й оприлюднення регламенту він набуває статусу нормативно-правового акта та вступає в силу з дати, зазначеної в його тексті. У цьому аспекті регламент відрізняється від директиви. Рішення ЄС має багато спільного з регламентом, але є більш універсальним інструментом, який використовується для вирішення різноманітних питань, переважно адміністративного характеру, а також у випадках, коли жоден інший правовий акт не є доцільним для реалізації поставлених цілей. Натомість директиви мають чітко визначену мету та відповідно структуровані. Структура, форматування та послідовність викладу інформації в директивах у більшості випадків схожі на ті, що використовуються в регламенті. Директиви ЄС слугують інструментом для встановлення спільних для всіх держав-членів ЄС цілей та завдань, які кожна з них має реалізувати шляхом прийняття відповідних національних законодавчих актів (цей процес відомий як *транспозиція*). Ключове

слово тут – *гармонізація*. Зазвичай у кінці тексту Директиви ЄС міститься стаття, яка визначає термін для її транспозиції державами-членами в національне законодавство. З огляду на те, що Директива ЄС має бути імплементована в національне законодавство держав-членів, її текст розроблений з урахуванням особливостей та нюансів національних контекстів, що зумовлює використання специфічної термінології. Що таке національна термінологія? Які терміни ЄС обрати? Які наслідки використання альтернативних варіантів? Чи потрібно створювати нові терміни? Щоб гарантувати якісний переклад законодавства ЄС, необхідна співпраця між лінгвістами, юристами та фахівцями з предметних галузей. Кожен текст і кожен термін мають бути глибоко проаналізовані та обговорені для максимально точного й адекватного відображення значення та правових наслідків оригіналу.

Зважаючи на специфіку директив ЄС та процесу їх транспозиції, виникає важливе запитання: яким чином держави-члени ЄС імплементують ці директиви у своє національне законодавство? Імплементация директив ЄС здійснюється національними законодавчими органами, які мають можливість обирати з різних стратегій. З-поміж них можна виділити прийняття нового спеціального закону з цього питання або внесення змін до наявних законів для забезпечення відповідності національного законодавства положенням директиви. Незалежно від обраного методу транспозиції Європейська Комісія постійно здійснює моніторинг і контроль за процесом імплементации директив ЄС. У разі виявлення порушень або невідповідності національного законодавства положенням директиви Європейська Комісія має повноваження порушити справу в Суді Європейського Союзу для забезпечення належного виконання директиви⁶¹.

6. Заключні зауваження

У цьому розділі зробили короткий вступ до деяких аспектів, що стосуються мови ЄС, багатомовності, англійської мови ЄС та законодавчих текстів ЄС англійською мовою. Основною метою було отримати загальне концептуальне уявлення про контекст перекладу офіційних документів ЄС, який необхідний для лінгвістичної роботи як з погляду перекладу, так і з юридичного

⁶¹ https://commission.europa.eu/law/application-eu-law/implementing-eu-law_en

погляду. Наступним кроком має стати робота з окремими текстами, адже саме через практику відбувається найефективніше навчання.

Було розглянуто питання багатомовності та багатомовного тлумачення в роботі Суду Європейського Союзу, проте детальне дослідження перекладацької практики Суду не здійснювалося. Для розуміння роботи Суду Європейського Союзу необхідно ознайомитися із широким колом аспектів, починаючи від правових основ його організації та закінчуючи процесом розгляду справ і типами справ, які до нього передаються. Справи в Суді Європейського Союзу можуть порушуватися як безпосередньо, так і опосередковано. Безпосередньо звертатися до Суду ЄС можуть держави-члени ЄС, установи ЄС та окремі особи, включно зі співробітниками ЄС. Опосередкований спосіб передбачає звернення до національних судів з проханням про винесення попереднього рішення з питань законодавства ЄС. Перекладачі залучені до всіх цих процесів, що має значний вплив на термінологію.

Процедури офіційного оприлюднення поширюються на всі тексти, незалежно від того, чи були вони створені законодавчими, чи судовими інституціями ЄС. Офіс публікацій ЄС публікує тексти, підготовлені установами ЄС офіційними мовами, в "Офіційному віснику" як у друкованому, так і в електронному вигляді⁶². Ці тексти використовуються і тлумачаться широкою аудиторією в усьому світі, а мета перекладача офіційних документів ЄС полягає в тому, щоб створити у читача враження, що він читає не переклад, а оригінальний текст. Це й є суттю концепції багатомовності та мовних версій ЄС.

Переклад: Богдан Мовчан, Олена Підгрушна
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

⁶² <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>

РОЗДІЛ А.3

Переклад офіційних документів ЄС: основи теорії та практики¹

Люцья Бель

Європейський Союз (ЄС) – це наднаціональний політичний та економічний союз (наразі) 27 держав-членів, який використовує 24 офіційні мови. З огляду на багатомовність ЄС, переклад – основний інструмент урядування [Koskinen, 2014] та засіб комунікації. Переклад також має вирішальне значення для країн-кандидатів, яким потрібно перекласти acquis (усе законодавство ЄС) офіційними мовами з метою гармонізації національного законодавства з acquis перед вступом до ЄС. Мета цього розділу полягає у представленні основних теоретичних та практичних засад перекладу офіційних документів ЄС для забезпечення перекладачів необхідними базовими знаннями, полегшенні перекладу acquis українською мовою та сприянні навчальному процесу перекладачів. Перша частина розділу теоретично орієнтована: вона окреслює сферу перекладу текстів ЄС, представляє основні характеристики та принципи, а також описує євролект, гібридний результат перекладу офіційних документів ЄС. Друга частина орієнтована на практику і зосереджена на практичних аспектах перекладу офіційних документів ЄС, необхідних для забезпечення якісного перекладу в контексті ЄС.

1. Теоретичні засади

1.1. Сфера застосування перекладу офіційних документів ЄС

Переклад офіційних документів ЄС – це широка підгалузь інституційного перекладу, яку можна просто визначити як переклад, що надається інституціями ЄС та для них. Інституції ЄС, наприклад, Європейська Комісія, Європейський Парламент, Рада Європейського Союзу, Суд Європейського Союзу, мають великі внутрішні перекладацькі служби, які щодня перекладають і редагують документи. Крім того, щоб впоратися з великим попитом і витратами, інституції ЄС передають переклади на аутсорсинг зовнішнім перекладачам, причому частка аутсорсингу в деяких установах сягає 45 %². У випадку

¹ Вебсайти, які наведено в цьому розділі, працювали станом на 14 лютого 2024 року.

² Див., наприклад: CJEU [Vunder and Lacroix, 2023, p.228], DGT https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/annual-activity-report-2021-translation_en.pdf

країн-кандидатів, таких як Україна, переклади здійснюються поза межами інституцій ЄС і координуються на національному рівні.

Переклади офіційних документів ЄС охоплюють широкий спектр жанрів, які можна згрупувати вздовж континууму від комунікації між експертами до континууму комунікації між експертами та звичайними громадянами [Biel, 2014, с. 56]. Комунікація між експертами охоплює ключові юридичні та адміністративні жанри, такі як правові акти, прецедентне право, адміністративні звіти, міжнародні угоди, офіційні повідомлення, результати проектів ЄС тощо. З іншого боку, комунікація між експертами та звичайними громадянами, якій інституції приділяють підвищену увагу в тих випадках, коли вони взаємодіють з громадськістю. Ця категорія охоплює жанри з рекламними або інформаційними цілями, які часто використовують менш спеціалізовану мову і вимагають більшої ясності (мова громадян, зрозуміла мова). Ці жанри мають інституційні вебсайти, буклети, листи до громадян, прес-релізи тощо.

Acquis ЄС належать до категорії континууму комунікації між експертами і складається з:

- нормативних *acquis*: первинне право (договори), вторинне право (регламенти, директиви, рішення), міжнародні угоди;
- політичних *acquis*: декларації, резолюції та настанови;
- юридичних *acquis*: прецедентне право – судові рішення [Kaczorowska, 2011, с. 64].

Юридичні тексти є основою для перекладу офіційних документів ЄС. Проте їхня сфера застосування є переважно міждисциплінарною й охоплює різні тематичні сфери, які регулюються ЄС. Це можна проілюструвати на прикладі тематичного діапазону законодавства ЄС, яке зібрано в EUR-Lex³, базі даних правових актів, у 20 тематичних категорій. Вони містять сільське господарство, рибальство, навколишнє середовище, охорону здоров'я, фінанси, оподаткування, конкуренцію, промисловість, науку, енергетику, транспорт, правосуддя, безпеку, зовнішню політику та зовнішні відносини, культуру та освіту. Це ілюструє широкий спектр тем, що розглядаються правом ЄС. Отже, це наголошує на потребі в різноманітному пулі перекладачів, які володіють різнобічними тематичними компетенціями для ефективного перекладу вужкоспеціалізованих текстів з різних галузей.

³ <https://eur-lex.europa.eu/content/help/eurlex-content/directories-of-EU-law.html>

1.2. Політика багатомовності та мовний режим ЄС

Основи багатомовності Європейського Союзу були закладені Регламентом Ради № 1 від 1958 року про визначення мов, які повинні використовуватися в Європейському економічному співтоваристві⁴, зі змінами та доповненнями. Він регулює мовний режим ЄС, встановлюючи 24 офіційні мови та робочі мови інституцій ЄС. Регламенти та "інші документи загального застосування" укладалися всіма офіційними мовами, а "Офіційний вісник Європейського Союзу" публікувався всіма офіційними мовами. Незважаючи на задекларовану політику багатомовності, реальна практика відрізняється через бюджетні обмеження та практичні міркування, і повна багатомовність обмежується лише ключовими документами. Інші типи документів часто підлягають "вибірковій багатомовності" або "ресурсозберігаючій багатомовності", що означає, що вони не перекладаються (людиною) взагалі або перекладаються лише кількома мовами, а не всіма офіційними мовами [Biel, 2017, с. 40–42]; при цьому зазвичай пропонуються у вигляді невідредагованого машинного перекладу через систему eTranslation.

Хоча вважається, що всі офіційні мови ЄС мають рівний статус, їхній фактичний статус відрізняється. Існують три процедурні мови: англійська, французька та німецька. Із 1990-х років значення англійської мови значно зросло, і вона витіснила французьку як основну процедурну мову. Зараз англійська мова – *lingua franca* ЄС, основна мова підготовки проєктів (отже, основна мова-джерело багатьох документів) і внутрішня робоча мова інституцій ЄС, за винятком Суду ЄС, для якого французька мова⁵ є єдиною процедурною мовою. Таким чином, можна припустити, що більшість правових актів, прийнятих після вступу до ЄС у 2004 році, були розроблені та обговорені англійською мовою. Проте більш ранні документи, що входять до *acquis*, імовірно спочатку були розроблені французькою мовою і, можливо, було б доцільніше перекладати їх з французької, а не з англійської.

З юридичної точки зору, багатомовність ЄС передбачає два різних підходи, підхід єдиного значення та підхід єдиного тексту [Derlén, 2015]. Перший застосується до законодавства ЄС, яке публікується 24 мовами. Усі мовні версії *de-jure* є автентичними (повна багатомовність), навіть якщо можна ідентифікувати *de-facto*

⁴ Офіційний вісник. Р 017, 6.10.1958, с. 385.

⁵ Суд також використовує "основні" (мови-посередники) мови: французьку, англійську, німецьку, італійську, іспанську та польську.

оригінал – зазвичай англійську версію [Derlén, 2015, с. 62]. Це також називають принципом рівної автентичності: вважається, що всі мовні версії мають однакову юридичну силу і роблять внесок у зміст правового акта [Šarčević, 1997, с. 64]. Підхід єдиного тексту застосовується до прецедентного права ЄС, яке також перекладається всіма офіційними мовами. На відміну від цього, лише рішення мовою справи є автентичними (обмежена багатомовність) як оригінал *де-юре*, незважаючи на те, що воно обговорювалося французькою мовою як процесуальною мовою Суду, а отже, саме французька мова є оригіналом *де-факто* [Derlén, 2015, с. 68].

1.3. Основні характеристики перекладу офіційних документів ЄС

Складність перекладу офіційних документів ЄС зумовлена поєднанням інституційних, багатомовних, наднаціональних, політичних і правових факторів [Biel, 2019, с. 27]. Ці фактори узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Основні фактори, що впливають на переклад офіційних документів ЄС

Інституційні фактори	Переклад офіційних документів ЄС – це інституціолізована форма перекладу, яка регулюється інституційними нормами і відбувається в "контрольованому та регульованому середовищі" [Koskinen, 2014, с. 481]. Стандартизації рішень перекладачів сприяє використання в інституції адаптованих перекладацьких інструментів та різноманітних рекомендацій, що містяться в посібниках зі стилю, довідниках та термінологічних базах
Політичні фактори	ЄС функціонує як політична система, виражена через переклад. Юридичні тексти ЄС відображають нюанси багатосторонніх переговорів і компромісів, а отже, можуть вдаватися до стратегічної двозначності, що має бути ретельно відображена в перекладі. Тексти ЄС характеризуються різним ступенем політичної чутливості, видимості та пріоритетів; наприклад, юридичні тексти, пов'язані з високими ризиками
Наднаціональні фактори	Як наднаціональна організація Європейський Союз має правову автономію. Його правова система незалежна від національних правових систем держав-членів, але між ними існує взаємна залежність: право ЄС розробляється на наднаціональному рівні, але існує завдяки його застосуванню в державах-членах [Kjaer, 2007, р. 79]. Національне законодавство ЄС держав-членів гармонізується з правом ЄС

Фактори багатомовності	Через безпрецедентний масштаб багатомовності ЄС переклад офіційних документів ЄС пов'язаний з надзвичайним рівнем посередництва перекладачів та фільтруванням змісту 24 офіційними мовами
Юридичні фактори	Право ЄС повинне однаково тлумачитися та застосовуватися в усіх державах-членах ЄС. Це основний принцип, яким керуються у процесі перекладу текстів ЄС. Переклад офіційних документів ЄС пов'язаний із судовими процесами та іншими юридичними ризиками, наприклад, коли помилка в перекладі ставить у невідне становище громадян або юридичних осіб у певній державі-члені ЄС

1.4. Основні принципи перекладу офіційних документів ЄС

Переклад офіційних документів ЄС характеризується трьома фундаментальними принципами: багатомовною узгодженістю, послідовністю та відповідністю [Biel, 2019, с. 32–36].

Багатомовна узгодженість – відома як еквівалентність у перекладознавстві – це зв'язок між усіма мовними версіями правового акта, а не зв'язок один-до-одного між де-факто текстом оригіналу та текстом перекладу. Іноді це називають "горизонтальним виміром", оскільки цей синхронізований зв'язок між реченнями нагадує "стрій мовних солдатів, що крокують нога в ногу" [Robertson, 2015, р. 41]. Це може означати надання переваги перекладацьким прийомам, орієнтованим на текст оригіналу. Вважається, що автентичні мовні версії правового документа мають однакове значення ("юридична точність") і, таким чином, уможливають однакове тлумачення та застосування права ЄС на всій території ЄС, хоча розбіжності між мовними версіями неминучі через недосконалість процесу перекладу [Šarčević, 1997, с. 72].

Послідовність – також відома як постійність – наголошує на високоінтертекстуальній природі перекладу офіційних документів ЄС. Вона існує між усіма текстами ЄС, написаними однією мовою ЄС (іноді її називають "вертикальним виміром" [Robertson, 2015, с. 41]). Це пов'язано із системним характером права та значним ступенем переробки попередніх перекладів, що вимагає від перекладачів забезпечення відповідності перекладу попереднім текстам цією мовою, актам вищого рівня та "правовому порядку ЄС" загалом, особливо коли йдеться про вибір термінології [Stefaniak, 2017, с. 116; 21].

Відповідність відображає узгодження перекладів офіційних документів ЄС з неперекладеними текстами мови перекладу відповідних жанрів [Biel, 2014, p. 118]. Тексти мови перекладу слугують лінгвістичним еталоном: відповідність впливає на природність перекладу та покращує сприйняття текстів ЄС у національному контексті завдяки використанню знайомих мовних традицій. Це також може покращити читабельність та ясність тексту. Однак слід пам'ятати, що тексти ЄС виробили свій власний гібридний стиль (див. пункт 1.6 Євролекти) і можуть навмисно чи ненавмисно відхилятися від національних мовних традицій, особливо на термінологічному рівні, що є відображенням автономності права ЄС. Відповідність також залежить від жанру: існують вищі очікування щодо відповідності для комунікації між експертами та звичайними людьми, нижчі для комунікації між експертами, зокрема щодо правових актів.

1.5. Переклад офіційних документів ЄС та ключові поняття перекладознавства

Через свою особливу природу переклад актів права ЄС кидає виклик певним фундаментальним концепціям перекладознавства, таким як текст оригіналу і текст перекладу, еквівалентність та переклад (див. наприклад, [Kjær, 2007, с. 70; Biel, 2014, с. 67–70]). По-перше, дискурс інституцій ЄС про переклад часто уникає перекладознавчої термінології. Наприклад, хоч на практиці існують текст оригіналу і текст перекладу, ці поняття замінюються на "мовні версії", щоб підкреслити їхній рівний статус з юридичної точки зору. Процес перекладу є частиною багатоступового, багатомовного редагування, під час якого перекладачі часто працюють над неостаточними текстами, які підлягають обговоренню та редагуванню [Doczekalska, 2009]. Це розмиває відмінності між текстом оригіналу та текстом перекладу. Еквівалентність – багатомовна відповідність – є "априорною" характеристикою перекладу [Koskinen, 2000, с. 49], яка вважається такою, що існує між усіма мовними версіями правового акта [Robertson, 2015, с. 41]. Основною вимогою щодо якості перекладу актів права ЄС є однакове тлумачення та застосування права ЄС [Šarčević, 1997, с. 73].

Варто зазначити, що ці проблеми зазвичай виникають у стандартних сценаріях перекладу, коли інституції ЄС ухвалюють новий правовий акт. Після набуття чинності та публікації в "Офіційному віснику" мовні версії є остаточною і вважаються автентичними. На відміну від цього, *acquis* складаються із завершених

правових актів, тому перекладачі працюють з упорядкованими текстами, а процес перекладу відбувається після завершення процесу розробки. Українські переклади *acquis* проходять затвердження в українському уряді, але не мають статусу автентичної мовної версії. Це зміниться після того як Україна вступить до ЄС.

1.6. Євролекти: європейські варіанти національних мов

Євролекти – це обмежені "європеїзовані" різновиди національних юридичних та адміністративних мов, що використовуються інституціями ЄС та всередині них, які пристосовані для задоволення мовних потреб ЄС як наднаціональної організації [Biel, 2021]. Вони підлягають високому рівню багатомовного посередництва через укладачів документів, перекладачів, юристів-лінгвістів, членів Європейського Парламенту та інших залучених сторін. Англійський та французький євролекти, які є культурно та юридично нейтральними варіантами національних мов, мають значний вплив на інші євролекти реципієнтів. Хоча євролекти походять від своїх національних юридичних мов, вона мають одночасно бути дзеркальним відображенням самих себе через вимоги багатомовної узгодженості. У поєднанні з викривленнями змісту, характерними для процесу перекладу та авторів, які не є носіями мови, це робить євролекти гібридом, який має ознаки перекладацького стилю та сприяє розвитку нових мовних традицій, які відрізняються від тих, що існують у національних правових актах та інших жанрах. Це мовне явище призвело до появи пейоративних термінів, таких як "євромова", "єврожаргон", "євроюридична мова", "європейська мова" [Biel, 2014, с. 76].

Євролекти відрізняються за ступенем зрілості. Найстаріші євролекти представляють офіційні мови країн-засновників ЄС – нідерландську, французьку, німецьку та італійську, тоді як наймолодші – це мови країн, що недавно приєдналися до ЄС: румунська, болгарська та хорватська. Для євролекту будь-якої країни-кандидата можна виділити три фази розвитку: початковий етап формування перед вступом, перехідний період і подальший зрілий етап після вступу [Biel, 2021].

Формування євролекту зазвичай починається на ранніх стадіях процесу вступу до ЄС. У цей час країна-кандидат докладає зусиль для приведення свого законодавства відповідно до законодавства Європейського Союзу. Переклади *acquis* здійснюються поза межами інституцій ЄС – вони координуються національними урядами і можуть бути виконані власними силами або на

замовлення. Це дуже важливий і відповідальний етап. Окрім забезпечення достатньої кількості професійних перекладачів, лінгвістичних і юридичних редакторів та експертів у певних галузях, він вимагає розробки інструментів і довідкових матеріалів, пристосованих до потреб перекладачів, зокрема посібників зі стилю з шаблонами для стандартизації перекладів, термінологічної бази та бази даних затверджених перекладів для забезпечення узгодженості та послідовності. Одним із найбільших викликів є створення всієї термінології ЄС національною мовою за короткий проміжок часу – завдання, яке Шарчевич влучно описує як титанічні зусилля [Šarčević, 2015, с. 183]. З огляду на масштаб і складність, переклад *acquis* є величезним викликом для країн-кандидатів. Попередній досвід показав, що країни-кандидати часто мають справу з такими викликами, як часові обмеження, питання фінансування, брак людей та організаційні проблеми, які негативно впливають на якість перекладу *acquis* (див. [Biel, 2023] для обговорення викликів і затримок, з якими зіткнулися Польща та інші країни-кандидати на вступ до ЄС у 2004 році).

Після вступу мова нової держави-члена набуває офіційного статусу в ЄС, а переклад інституціоналізується на наднаціональному рівні. Інституції ЄС беруть на себе відповідальність за переклад. Вони створюють власні перекладацькі підрозділи для нової мови та активно набирають і навчають перекладачів і юристів-лінгвістів. Розробка ресурсів для стандартизації потребує значних зусиль: стилістичних довідників, термінологічних баз, пам'яті перекладу та ІТ-інструментів, а також перевірки ресурсів, створених на етапі підготовки до вступу до ЄС. Ці процеси відбуваються поступово; на цьому етапі євролект проходить перехідний період, коли він краще пристосовується до інституційних потреб.

Після періоду опрацювання, коли перекладацькі служби повністю функціонують, а перекладацькі ресурси добре розвинені, євролект стабілізується і вступає в стадію зрілості, яка зазвичай настає через декілька років після вступу до ЄС. Якість перекладу зазвичай залишається стабільно високою, що свідчить про створення ефективних перекладацьких механізмів забезпечення якості. Дослідження польського євролекту показує, що євролект після вступу до ЄС є більш послідовним і краще узгодженим з національним ужитком завдяки зменшенню варіативності, інтерференції та транслітерації порівняно з його версією до вступу [Biel, 2023].

Отже, початковий етап, коли *acquis* перекладаються українською мовою, має надзвичайно важливе значення. Ці переклади не лише слугують основою для гармонізації українського права з правом ЄС, але й відіграють важливу роль у формуванні українського євролекту. Вони визначатимуть якість перекладів актів ЄС українською мовою в довгостроковій перспективі завдяки принципу послідовності та частому повторному використанню. Вибір термінології, зроблений на цьому етапі, матиме тривалий вплив на термінологію, що використовуватиметься в національному українському законодавстві завдяки гармонізації, а також на майбутні україномовні версії правових актів ЄС. Тому вкрай важливо забезпечити якісний переклад *acquis* українською мовою.

2. Практичні аспекти перекладу офіційних документів ЄС

Ця частина зосереджена на практичних аспектах перекладу офіційних документів ЄС, зокрема на якості та стандартизації перекладів. Вона пропонує рекомендації для подолання складнощів, притаманних перекладу офіційних документів ЄС, і завершується обговоренням наслідків для процесу навчання.

2.1. Категорії якості та помилок

Останніми роками інституції ЄС висунули на перший план та переосмислили питання якості перекладу [Biel, 2023]. Вони прийняли систему якості "відповідність призначенню", що ґрунтується на стандарті *ISO 17100: 2015: Послуги перекладу – вимоги до послуг перекладу* [International Organization for Standardization, 2015]. Це дозволяє визначати пріоритетність документів, які потрібно перекласти, відповідно до ризиків, які вони несуть, та рівня якості, який вони вимагають. Наприклад, Генеральний директорат з питань перекладу (DGT) Європейської Комісії поділяє документи на три категорії: документи, що повинні бути прийняті Комісією, інші документи, що не підлягають прийняттю, та документи, адресовані Комісії. Категорія 1 поділяється на 1.1. Законодавчі документи, 1.2. Повідомлення та 1.3. Інші документи, прийняті Комісією⁶. Підкатегорія 1.1 законодавчих документів вимагає найвищого рівня забезпечення якості задля "юридичної точності" – однакового тлумачення та застосування права ЄС на всій території ЄС. Переклади повинні

⁶ European Union (2024). DGT's Guide to documents.

відображати законодавчий стиль ЄС, унікальний характер права ЄС та його термінологію⁷. Якісні переклади повинні також забезпечити доступність, передбачуваність та юридичну визначеність законодавства [Strandvik, 2015, р. 146]. Крім того, до законодавства ЄС висуваються вимоги щодо ясності: "усі мовні версії законодавчого акта повинні якомога менше відхилятися від традицій мови перекладу" [Strandvik, 2015, р. 153]; однак інституційні настанови дозволяють "лише обмежену свободу дій для локалізації категорії А до цільових конвенцій" [European Union, 2024, с. 14].

Тепер розглянемо, як ці рекомендації проявляються в конкретних вимогах до якості перекладу. Нижче наведено "вимоги лінгвістичної якості", викладені в тендері TRAD23 2023 року, одному з найбільших тендерів на надання послуг перекладу в ЄС зовнішніми підрядниками (див. рис. 1):

Вимоги до лінгвістичної якості:

- зміст вихідного тексту повинен бути точно відтворений у перекладі без невинувачених пропусків або доповнень;
- у тексті повинна послідовно використовуватися правильна термінологія згідно з відповідною галуззю, довідковими документами та відповідними угодами про найменування;
- необхідно дотримуватися мовних норм мови перекладу, зокрема щодо граматики, пунктуації та правопису;
- повинні бути дотримані загальні вимоги щодо стилю, наприклад, текст повинен бути зв'язним та адаптованим для цільової аудиторії;
- посилання на опубліковані документи, а також прямі чи непрямі цитати з них мають бути перевірені та правильно процитовані;
- необхідно дотримуватися інституційних та специфічних для конкретного документа стильових вимог, наприклад, тих, що викладені у відповідних посібниках зі стилю та шаблонах документів, конкретних інструкціях відділу, що їх затверджує, тощо.

Рис. 1. Вимоги до якості аутсорсингових перекладів, викладені в тендерній документації TRAD23⁸

⁷ European Union (2024). DGT's Guide to documents. С. 7.

⁸ TRAD23 – Translation of European Union Documents, European Commission, DG Translation, 1.3.2023. С. 7. <https://etendering.ted.europa.eu/cft/cft-document.html?docId=139949>

Таким чином, якість перекладу залежить від шести критеріїв: точність передачі інформації, відповідність термінології галузі, лінгвістична правильність і природність з точки зору цільової аудиторії, відповідність інституційним вимогам та інструкціям, а також послідовність тексту шляхом забезпечення ідентифікації та точного цитування. Якщо перші чотири критерії стосуються більшості видів спеціалізованого перекладу, то останні два підкреслюють інституційну та системну природу перекладу офіційних документів ЄС.

Детальніше вивчення цих вимог щодо якості стає можливим, коли ми розглянемо типологію помилок, яку використовує Генеральний директорат Європейської Комісії для оцінювання аутсорсингових перекладів. Ця типологія, заснована на багатовимірних показниках якості, охоплює п'ять основних категорій і кілька підкатегорій [DGT, 2020].

6. Точність: зміни у змісті вихідного тексту

- Неправильний переклад: неточне відтворення, спотворення змісту, неоднозначність;
- Вилучення;
- Додавання;
- Не перекладено: відсутній переклад фрагмента вихідного тексту.

7. Термінологія: використання цільових термінів, які недоречні в даній сфері або організації; невідповідність термінології в довідкових матеріалах, термінологічній базі або попередніх правових актах; непослідовне використання термінології.

8. Лінгвістична норма: недотримання правил цільової мови

- Граматика;
- Пунктуація;
- Правопис.

9. Стиль: недотримання стилістичних правил

- Специфічний стиль: недотримання настанов або вимог із посібників зі стилю організації; неточне відтворення цитат;
- Загальний стиль: використання неправильного регістру, нехарактерна мова, незграбність.

10. Дизайн: недотримання вимог до презентації, наприклад, форматування, макетування, інтеграція графічних елементів або тегів.

Помилки оцінюються за рівнем їхньої серйозності – впливу на використання, зрозумілість і надійність перекладу, і ця оцінка

залежить від жанру. **Незначні помилки** не мають серйозного впливу на зміст. **Грубі помилки** мають значний вплив, можуть мати серйозні (юридичні, фінансові або політичні) наслідки або вимагають виправлення [DGT, 2020]. У випадку правового акта груба помилка призводить до розбіжностей між мовними версіями, особливо тими, які несправедливо ставлять у не вигідне становище або надають привілеї окремим групам чи суб'єктам однієї держави-члена порівняно з іншими державами-членами. Європейський Парламент використовує додатковий рівень серйозності помилки – критична помилка, у результаті якої "зміст є непридатним для використання чи повторного використання"⁹.

2.2. Ресурси для перекладачів

Штатні перекладачі ЄС мають доступ до спеціалізованих ресурсів та інструментів, призначених для підтримки всього процесу перекладу. Ці ресурси допомагають стандартизувати переклади, забезпечити єдиний інституційний стиль, підтримувати узгодженість і підвищити загальну ефективність перекладу. Вони охоплюють: термінологічні ресурси (IATE), стилістичні довідники та рекомендації для конкретних мов, бази даних документів (EUR-Lex, Curia), спеціалізовані інструменти CAT, систему нейронного машинного перекладу (eTranslation¹⁰) і систему управління пам'яттю перекладів (EURAMIS), інтегровані інструменти для управління робочим процесом та документообігом з легким доступом за допомогою зручного інтерфейсу. Зовнішні перекладачі мають доступ лише до деяких із цих ресурсів. Перекладачі з країн-кандидатів перебувають у не вигідному становищі, оскільки ресурси ЄС, до яких вони можуть отримати доступ, зазвичай недоступні їхньою мовою; тому вони покладаються на обмежені національні ресурси, розроблені для перекладу *acquis*. Наприклад, українські перекладачі мають доступ до:

- Затверджених урядом перекладів *acquis*:
<https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes>
- Словника термінів *acquis*
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1UaFmClhRwE_g10nGyHT4SQXJ11OJ3uofvzRaIhb8XSs/edit#gid=1467795730

⁹ https://www.europarl.europa.eu/trad/etu/pdf/EXT_EVA_QM%20calculation_11.11.2021.pdf

¹⁰ https://commission.europa.eu/resources-partners/etranslation_en

Хоча ці ресурси цінні, вони не пропонують такого ж рівня функціональності, як інституційні ресурси ЄС. Наприклад, затверджені урядом переклади, які доступні у форматі pdf чи html, можна було б перетворити на регулярно оновлювану базу даних з можливістю пошуку, яку можна завантажувати перекладачам *acquis*. Аналогічно, глосарій *acquis*, який наразі представлений у вигляді таблиці Excel, що містить близько 7,000 термінів з визначеннями, можна було б перетворити на легку для пошуку та анотовану термінологічну базу. Глосарій слід розширити, включивши до нього інші типи повторюваних, але не визначених термінів, щоб частково відповідати таким великим термінологічним базам, як IATE, що містить близько 850,000 англійських термінів та близько 50,000 хорватських термінів (наймолодша мова ЄС)¹¹. Це може допомогти стандартизувати українську термінологію ЄС, зменшити варіативність і допомогти перекладачам у роботі.

Хорошим прикладом ресурсу, який заповнює прогалини для зовнішніх перекладачів ЄС, є Juremy¹² – онлайн-інструмент пошуку відповідників, доступний 24 офіційними мовами ЄС. Він швидко знаходить термінологічні еквіваленти в IATE і знаходить двомовні рядки узгодження з прикладами використання в одному місці. Пошук можна обмежити певними доменами, періодами часу та типами документів (рис. 2).

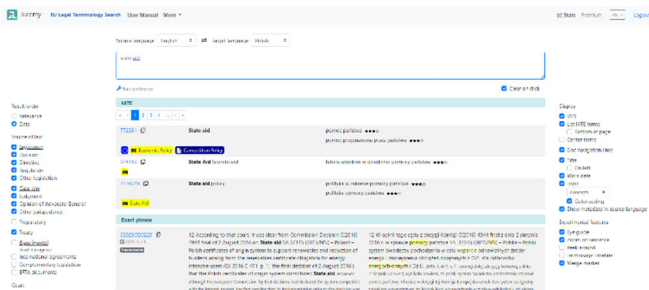

Рис. 2. Знімок екрана Juremy, що показує результати для *state aid* в англійсько-польській комбінації

Розробка повністю функціональних інструментів для підтримки роботи перекладачів може сприяти підвищенню ефективності та якості перекладу *acquis*.

¹¹ Дані станом на 13.2.2024, <https://iate.europa.eu/info/statistics/global>

¹² <https://www.juremy.com/about/>

2.3. Стандартизація перекладу

Одним із ресурсів стандартизації ЄС є нормативна перекладацька пам'ять з моделями документів, яку використовують для попереднього перекладу юридичних текстів, щоб замінити та зафіксувати повторювані елементи в певному типі тексту. Ці елементи детально стандартизовані в "Міжінституційному стилістичному довіднику" (обсягом майже 300 сторінок), який був виданий у 1990-х роках і доступний офіційними мовами ЄС [European Union, 2022]. Довідник запроваджує єдину стилістичну традицію, якої повинні суворо дотримуватися укладачі та перекладачі в установах та органах Європейського Союзу. Іншим важливим документом зі стандартизації є *"Спільний практичний довідник" Європейського Парламенту, Ради Європи та Європейської Комісії для осіб, які беруть участь у розробці законодавства Європейського Союзу* [European Union, 2015]. Типові елементи, які підлягають стандартизації, наведені в табл. 2. Вони варіюються від окремих слів до цілих речень, які є шаблонними і мають розглядатися як стійкий мовний зворот.

Таблиця 2

Стандартизація перекладу актів права ЄС¹³

Вид елемента	Англійська	Українська
Макроструктура: переходи до розділів	THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Having regard to ..., (...) Whereas: (1) (...) HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE: Article 1 (...) Done at ...	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ І РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ, Беручи до уваги ..., (...) Оскільки: (1) (...) УХВАЛИЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ: Стаття 1 (...) Вчинено у ...

¹³ Приклади українською мовою ґрунтуються на затверджених перекладах Директиви 2019/883 (<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/direktiva-es-2019883.pdf>) та Регламенту 165/2014 (<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/es-1652014.pdf>).

Назва документа	REGULATION (EU) 2017/1369 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 July 2017 setting a framework for energy labelling and repealing Directive 2010/30/EU	РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) 2017/1369 від 4 липня 2017 року про встановлення рамок для енергетичного маркування та скасування Директиви 2010/30/ЄС
Преамбули: посилання на правові підстави	Having regard to the Treaty on the Functioning of the European Union, and in particular Article 91 thereof, After consulting ..., Acting in accordance with the ordinary legislative procedure,	Беручи до уваги Договір про функціонування Європейського Союзу, зокрема його статтю 91, Після консультацій з ..., Діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою,
Основна частина: прикінцеві положення, набуття чинності	This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States. This Directive is addressed to the Member States.	Цей Регламент обов'язковий у повному обсязі та підлягає прямому застосуванню у всіх державах-членах. Цю Директиву адресовано державам-членам.
Основна частина: поправки	In point A of the Annex to Directive 2010/65/EU, point 4 is replaced by the following (...) Directive 2000/59/EC is repealed.	У пункті А додатка до Директиви 2010/65/ЄС, пункт 4 викласти в такій редакції (...) Директиву 2000/59/ЄС скасовано.
Термінологія: інституції, правові акти, терміни права ЄС	European Parliament Regulation Directive	Європейський Парламент Регламент Директива
Текстова навігація: підрозділи актів, посилання на них та інші акти	Article 1 Annex 1 as defined in point (b) of Article 4(1) in paragraph 1 OJ C 283, 10.8.2018, p. 61.	Стаття 1 Додаток 1 як визначено у пункті (b) статті 4(1) у параграфі 1 ОВ С 283, 10.08.2018, с. 61.

<p>Офіційні назви країн та порядок переліку країн</p>	<p>Protocol names: Kingdom of the Netherlands, Republic of Türkiye, Czech Republic Geographical names: Netherlands, Türkiye, Czechia Member States' names are listed alphabetically according to the protocol order (based on spelling in their source language).</p>	<p>Королівство Нідерландів, Турецька Республіка, Чеська Республіка Нідерланди, Туреччина, Чехія</p>
<p>Числа, дати, символи</p>	<p>7.5 60 %</p>	<p>7,5 60 %</p>
<p>Повторювані граматичні структури: деонтична модальність</p>	<p>Preambles: In order to ensure greater clarity, its main provisions <u>should</u> therefore be simplified and re-structured. Enacting parts: Tachographs <u>shall</u> be subject to regular inspection by approved workshops. Member States <u>shall</u> ensure that any party involved in the delivery or reception of waste from ships can claim compensation for damage caused by undue delay.</p>	<p><i>Should</i> в преамбулі маємо перекладати як: <i>потрібно, має, слід, належить, необхідно, доцільно</i> Для забезпечення більшої ясності, його основні положення <u>необхідно</u>, таким чином, спростити та реструктурувати. <i>Shall</i> в основній частині маємо перекладати як <i>повинен</i> or the verb in present tense. Тахографи <u>повинні</u> проходити регулярну перевірку затвердженими майстернями. Держави-члени <u>забезпечують</u>, щоб кожна сторона, яка бере участь у здаванні та прийманні суднових відходів, могла вимагати компенсацію шкоди, завданої необґрунтованою затримкою.</p>

Написання з великої літери	Member States Treaty on European Union EU Climate Transition Benchmark	держава-член Договір про Європейський Союз бенчмарк кліматичного переходу ЄС
----------------------------	--	--

Макроструктура схожа на шаблон – метафрейм, який розділяє правовий акт на частини. Правові акти ЄС зазвичай складаються з преамбули, основної частини та додатків. Ненормативні преамбули поділяються на посилання на правову основу правового акта та декларативні частини, що пояснюють обґрунтування його ухвалення. Стандартні формули переходу розміщуються в стратегічних позиціях, щоб показати перехід до наступної частини. Наприклад, перехід від посилань до декларативної частини позначається словом "Whereas:" англійською ("Оскільки:" українською). Як показує таблиця, стандартизація охоплює не лише макроструктуру нормативно-правового акта, а і його мікроструктуру: правові формули, повторювані лексико-граматичні моделі, цифри, символи, дати, написання великої літери, і навіть пунктуацію. Наприклад, правові акти ЄС зазвичай використовують модальне дієслово *should* у ненормативних преамбулах і *shall* в основній частині акта для вираження деонтичної модальності (напр., зобов'язання). Однак, як показують наведені приклади в українських перекладах, таке розрізнення не завжди зберігається, що може бути наслідком недостатньої кількості рекомендацій для перекладачів.

Крім того, існують також **мовні ресурси**, присвячені проблемам перекладу певною мовою. Наприклад, у посібнику з польської мови досліджуються поширені проблеми використання інтерференції в перекладі з англійської мови польською (напр., надмірне використання пасивного стану, номіналізація, узгодження часів, керування граматичними відмінками), а також те, як відтворити деякі проблемні вирази у перекладі, як-от *to ensure that, dedicated, if appropriate, reasonable, respective of without prejudice*.

Вкрай важливо розробляти та регулярно вдосконалювати якісні ресурси для перекладачів, зокрема посібник зі стилістики української мови, щоб забезпечити стандартизацію перекладів та дотримання української мовної та редакторської традиції. Це вимагає співпраці українських лінгвістів, перекладознавців, юристів та редакторів.

2.4. Юридична термінологія ЄС

Юридичні терміни – це одиниці правових знань і фундаментальні компоненти юридичних текстів, які вимагають високої точності перекладу для забезпечення незмінності концептуального обсягу вихідних термінів. [European Union, 2024, с. 15]. Завдяки правовій автономії ЄС право ЄС розвинуло **автономні багатомовні правові концепції**, які не залежать від національних правових систем. Очікується, що такі наднаціональні концепції матимуть "спільну концептуалізацію" [Vajčić, 2018, с. 21] – матимуть однакове значення та будуть однаково застосовуватися на всій території ЄС. Це переносить правові концепції ЄС у подвійне правове середовище: безпосереднє наднаціональне середовище та національне середовище держав-членів через обов'язкову імплементацію права ЄС. Концепції ЄС проникають у національні правові системи через регламенти, які мають пряму дію і є обов'язковими до виконання в державах-членах, а також через транспозицію директив у національні правові акти. Регламенти автоматично включаються до правових систем держав-членів, що становить найбільший ризик для перекладу. Директиви піддаються транспозиції – вони локалізуються національними урядами для досягнення результатів, зазначених у директиві.

Для досягнення такої спільної концептуалізації понять ЄС розробникам документів ЄС рекомендується уникати системних термінів національного законодавства, які можуть вводити в оману і бути складними для перекладу. Наднаціональні терміни бажано розробляти з використанням методів нейтралізації, таких як неологізми, загальні терміни або модифіковані існуючі терміни. Ці методи іншомовного запозичення допомагають сигналізувати їхню відмінність від національних правових систем. Це також рекомендується перекладачам правових актів ЄС: "Зважаючи на особливий характер права ЄС, концепції або термінологію, які є характерними для певних національних правових систем, слід використовувати з обережністю" [European Union, 2024, с. 5]. Зокрема, в перекладі директив слід проявляти особливу обережність, щоб уникнути локалізації наднаціональних понять, оскільки це є завданням національних парламентів на етапі транспозиції. Однак слід зазначити, що на практиці визначення того, чи є певна концепція автономною і має специфічне значення для ЄС, чи належить до національного законодавства, може бути складним завданням на практиці [Biel, & Doczekalska, 2020]. Крім того, правові акти також

містять неюридичну термінологію, запозичену з інших сфер, що створює окремі труднощі в перекладі [Stefaniak, 2017]. Важливо створити мережу національних профільних експертів, з якими можна було б консультуватися щодо розробки української термінології для правових концепцій ЄС та вибору відповідних термінів з інших галузей.

Як зазначалося раніше, перекладачі повинні дотримуватися термінологічної узгодженості із затвердженими існуючими перекладами *acquis* українською мовою. Важливо також дотримуватися внутрішньої узгодженості термінології в межах документа. Наприклад, якщо *competent authority* вперше перекладається як *компетентний орган*, цей еквівалент повинен чітко повторюватися в усьому акті і не замінюватися жодними синонімами, оскільки елегантні варіації не застосовуються до правових актів. Дослідження показують, що багатомовне укладання тексту може призвести до ненавмисної варіативності, яка посилюється під час перекладу (це також постійна проблема в постредагуванні машинного перекладу). Тому на етапі перекладу слід запровадити перевірку, щоб обмежити додаткову непотрібну термінологічну варіативність.

★ 1393952						
	civil law [LAW]					COM
	consumer [TRADE, consumption]					
	economic rights [LAW, rights and freedoms]					
	commercial transaction [TRADE, marketing]					
↓ en	right of withdrawal	***				COM
cs	právo odstoupit od smlouvy	***				COM
pl	prawo do odstąpienia od umowy prawo do wypowiedzenia umowy	*** ***				COM Consilium
sk	právo na odstúpenie od zmluvy právo odstúpiť od zmluvy	*** ***				COM COM
★ 3591091 European Union						
	EU policy [EUROPEAN UNION, European construction, deepening of the European Union, EU activity]					COM
	climate change policy [ENVIRONMENT, environmental policy]					
	reduction of gas emissions [ENVIRONMENT, environmental policy, climate change policy]					
↓ en	fit for 55 package	***				COM
	fit for 55	***				COM
	fit for 55 legislation	***				COM
cs	balíček k dosažení 55% snížení emisí (Fit for 55)	***				COM
	balíček „Fit for 55“	***				COM
	Fit for 55	***				COM
pl	pakiet „Gotowi na 55“ PREFERRED	***				COM
	„Gotowi na 55“ PREFERRED	***				COM
	pakiet „Gotowi na osiągnięcie celu 55 proc.“	***				Consilium
	„Gotowi na osiągnięcie celu 55 proc.“	***				Consilium
sk	balík Fit for 55	***				Consilium
	balík „Fit for 55“	***				Consilium
	balík návrhov Fit for 55	***				Consilium
	legislatívny balík „Fit for 55“	***				Consilium

Рис. 3. Знімки екрана з ІАТЕ, які показують чеські, польські та словацькі еквіваленти *right of withdrawal* та *fit for 55*

Під час пошуку українських еквівалентів термінів *acquis* може бути корисно звернутися до термінологічної бази IATE. Хоча відкрита версія IATE надає доступ лише до офіційних мов, варіанти близьких офіційних мов західнослов'янської групи – польської, чеської та словацької, які часто мають справу із синтетичними англійськими структурами і потребують експлікації, можуть стати джерелом натхнення для створення українських термінів (див. рис. 3).

Додаткову практичну інформацію про багатомовну термінологію в інституціях ЄС див. у частині 3 "*Термінологічний довідник. Юридична термінологія*" у відкритому доступі [Biel, & Kockaert, 2023].

3. Висновки: підготовка перекладачів для роботи з офіційними документами ЄС

У цьому розділі розглянуто низку теоретичних і практичних викликів, з якими стикаються перекладачі офіційних документів ЄС та країн-кандидатів на вступ до ЄС. Враховуючи складність і довгострокові національні перспективи перекладу офіційних документів ЄС, необхідно розробити спеціальні навчальні курси для письмових перекладачів, усних перекладачів, юристів-лінгвістів, редакторів і фахівців термінології, щоб забезпечити достатню кількість кваліфікованих спеціалістів. Навчальні програми повинні включати процедурні мови (англійську, французьку) поряд з іншими офіційними мовами. Вони повинні розвивати ключові компетенції Європейської магістерської програми з перекладу (EMT)¹⁴: мова і культура, переклад, технології, особистісні та міжособистісні компетенції та надання послуг. Хоча модель EMT пропонує чудову підтримку навчання, вона не виокремлює дві важливі компетентності, які перелічені, наприклад, у системі компетенцій ISO 17100:2015 [ISO, 2015]: компетентність у галузі та компетентність у дослідженні, отримання та обробка інформації (інформаційно-аналітична компетентність). Вони надзвичайно важливі у перекладі документів інституцій та повинні бути пріоритетами під час навчання. Перша включає тематичну компетентність і повинна охоплювати низку галузей. Друга включає здатність здобувати відповідні знання для розуміння вихідного тексту та створення перекладу, а також здатність ефективно ідентифікувати та обирати відповідну інформацію з правових джерел, інституційних ресурсів, довідкових матеріалів та

¹⁴ https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_k_2022_en.pdf

оцінювати її достовірність. Дослідження показують, що перекладачам, яких наймають різні установи, часто бракує знань у цій галузі та навичок дослідження на додаток до таких важливих навичок, як розуміння вихідного тексту, чіткість текстів перекладу, дотримання стилістичної традиції, збереження якості в умовах тиску і великий словниковий запас ([Lafeber, 2023]; див. книгу у відкритому доступі *Institutional Translator Training (Інституційна підготовка перекладачів)* [Svoboda, Biel, & Sosoni, 2023], у якій представлені навчальні програми різних міжнародних установ). Зусилля, спрямовані на підвищення кваліфікації, є надзвичайно важливими для забезпечення професіоналів-перекладачів необхідними навичками, щоб орієнтуватися в складнощах перекладу офіційних документів ЄС.

Список використаних джерел

Vajčić, M. (2018). "The Role of EU Legal English in Shaping EU Legal Culture". *International Journal of Language & Law*, 7, 8–24.

Biel, Ł. (2014). *Lost in the Eurofog. The Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Biel, Ł. (2017). "Quality in institutional EU translation. Parameters, policies and practices". In *Quality aspects in institutional translation*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, K. Łoboda. Berlin: Language Science Press, 31–57.

Biel, Ł. (2019). "Theoretical and methodological challenges in researching EU legal translation". In *Legal Translation. Current Issues and Challenges in Research, Methods and Applications*, edited by I. Simonnaes, M. Kristiansen (pp. 25–39). Berlin: Frank & Timme.

Biel, Ł. (2021). "Eurolects and EU Legal Translation". In *The Oxford Handbook of Translation and Social Practices*, edited by M. Ji, S. Laviosa. Oxford: Oxford University Press.

Biel, Ł. (2023). "From national to supranational institutionalisation: a microdiachronic study of the post-accession evolution of the Polish Eurolect". *Perspectives*, 31(4), 672–689.

Biel, Ł., Doczekalska, A. (2020). "How do supranational terms transfer into national legal systems?: A corpus-informed study of EU English terminology in consumer protection directives and UK, Irish and Maltese transposing acts". *Terminology*, 26(2), 184–212.

Biel, Ł., Kockaert, H.J. (Eds.). (2023). *The Handbook o Terminology*. Vol. 3. *Legal Terms*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Derlén, M. (2015). "A Single Text or a Single Meaning: Multilingual Interpretation of EU Legislation and CJEU Case Law in National Courts". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 53–72). Farnham: Ashgate.

European Union. (2024). *DGT's Guide to documents*. Available at: https://ec.europa.eu/translation/maltese/guidelines/documents/dgt_translation_quality_guidelines_en.pdf [Accessed 14 February 2024].

Directorate-General for Translation. (2020). DGT Guidelines for Evaluation of Outsourced Translations (TRAD19). Key aspects of evaluation under TRAD19 – Quick Reference.

Doczekalska, A. (2009). "Drafting and Interpretation of EU Law – Paradoxes of Legal Multilingualism". In *Formal Linguistics and Law*, edited by G. Grewendorf, M. Rathert (pp. 339–370). Berlin: de Gruyter.

European Union. (2015). *Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Union. (2022). *Interinstitutional Style Guide*. Brussels: Publications Office of the European Union.

International Organization for Standardization. (2015). ISO 17100:2015 Translation services – Requirements for translation services. Geneva: ISO.

Kaczorowska, A. (2011). *European Union Law*. 2nd ed. London: Routledge.

Kjær, A.L. (2007). "Legal Translation in the European Union: A Research Field in Need of a New Approach". In *Language and the Law: International Outlooks*, edited by K. Kredens, S. Goźdz-Roszkowski (pp. 69–95). Frankfurt am Main: Peter Lang.

Koskinen, K. (2000). "Institutional Illusions. Translating in the EU Commission". *The Translator*, 6(1), 49–65. <https://doi.org/10.1080/13556509.2000.10799055>

Koskinen, K. (2014). "Institutional translation: the art of government by translation". *Perspectives*, 22(4), 479–492.

Lafeber, A. (2023). "Skills and knowledge required of translators in institutional settings". In *Institutional Translator Training*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, V. Sosoni (pp. 30–48). London: Routledge.

Robertson, C. (2015). "EU Multilingual Law: Interfaces of Law, Language and Culture". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 33–52). Farnham: Ashgate.

Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.

Šarčević, S. (2015). "Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU Law". In *Language and culture in EU law. Multidisciplinary perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 183–205). Farnham: Ashgate.

Stefaniak, K. (2017). "Terminology work in the European Commission. Ensuring high-quality translation in a multilingual environment". In *Quality aspects in institutional translation*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, K. Łoboda (pp. 109–121). Berlin: Language Science Press.

Strandvik, I. (2015). "On quality in EU multilingual lawmaking". In *Language and culture in EU Law. Multidisciplinary perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 141–165). Farnham: Ashgate.

Svoboda, T., Biel, Ł., Sosoni, V. (Eds.). (2023). *Institutional Translator Trainer*. London: Routledge.

Vunder, M., Lacroix, C.-O. (2023). "Training lawyer linguists at the Court of Justice of the European Union: Induction and continuing professional development". In *Institutional Translator Training*, edited by T. Svoboda, Ł. Biel, V. Sosoni (pp. 226–233). London: Routledge.

Переклад: Світлана Кабанова

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

РОЗДІЛ А.4

Термінологія та прикладна термінологічна робота в контексті перекладу офіційних документів ЄС: огляд

Мартіна Байчич

У цьому розділі представлено огляд термінознавства як навчальної дисципліни. Велика увага зосереджена на термінологічній роботі в контексті мультилінгвального права ЄС. У першій частині розділу подано загальний опис фахової мови та визначено основні категорії терміна, поняття та об'єкта крізь призму галузевого перекладу. Окреслено передові підходи до термінотворення, стандартизації, а також термінологічній роботі на рівні багатьох мов з огляду на специфіку перекладу офіційних документів ЄС. Друга частина розділу пояснює специфічні особливості термінів ЄС, які використовуються як судами ЄС, так і національними судами держав-членів ЄС. Таке двомовне середовище, у якому використовуються і тлумачаться терміни ЄС, обумовлює необхідність узгодження використання термінів у різних мовах. У цьому розділі також наведено приклади з інституційної термінологічної бази даних IATE (Interactive Terminology for Europe – Інтерактивна термінологія для Європи) та надано рекомендації для перекладачів офіційних документів ЄС щодо отримання достовірної інформації, акцентуючи увагу на термінологічній роботі як передумові для вступу в ЄС.

1. Вступ

Термінологія відіграє важливу роль у процесі перекладу. Перекладачі повинні не лише зрозуміти зв'язок одиниць певної галузі знань з поняттями в рідній чи іноземній мові, але також накопичувати набуті знання [Faber, 2012, с. 3]. Отримання навичок термінологічної роботи, що відображає експертні знання у певній галузі, надзвичайно важливе для перекладачів фахових текстів, зокрема для тих, які працюють у сфері законодавства ЄС. Важливість термінології, яка використовується в законодавстві ЄС усіма офіційними мовами, важко переоцінити. Адже вона слугує інструментом для досягнення уніфікованого застосування права ЄС і має великий вплив, зважаючи на його широке застосування та престиж інституцій ЄС [Clay, 2022, с. 143]. Однак відсутність стратегічної та своєчасно проведеної термінологічної роботи може спричинити

труднощі у перекладі актів права ЄС на національну мову, а також ускладнити підготовку до вступу в ЄС. Використання неузгоджених термінів на позначення понять, характерних для права ЄС, було визначено як основну перешкоду для Хорватії як наймолодшої держави-члена ЄС на шляху до її вступу в ЄС [Šarčević, & Vajčić 2009, с. 811]. У рамках Угоди про стабілізацію та асоціацію країна-кандидат повинна вжити необхідних заходів для інтеграції права ЄС в національну правову систему, що неможливо без перекладу. Після вступу країни до ЄС національні терміни, які використовуються для позначення понять ЄС, стають офіційними і становлять частину національної мови юридичної галузі. Тому робота, спрямована на консолідацію, стандартизацію термінології та створення надійних ресурсів для перекладачів, повинна розглядатися як частина підготовки до вступу в ЄС.

Окрім вищезгаданого, у цьому розділі йдеться про теоретичну та практичну важливість вивчення термінології з урахуванням фахової мови та знання в аспекті євроінтеграційних процесів. Підрозділ 2 розглядає певні базові поняття термінознавства (термін, поняття та об'єкт) і досліджує переваги понятійного аналізу з точки зору галузевого перекладу. Підрозділ 3 презентує огляд термінологічної роботи, зосереджуючи увагу на утворенні та стандартизації термінів. Підрозділ 4 узагальнює найважливіші аспекти гармонізації термінів на рівні багатьох мов для перекладу офіційних документів ЄС.

2. Фахова мова і термінологія

Фахова мова або мова для спеціальних цілей – це сукупність усіх форм одиниць фахової мови, характерних для дисциплін, наукових галузей та сфер діяльності, пов'язаних з фаховим знанням [Vintar, 2008]. Фахова мова є природною мовою, яка зазвичай використовується в певній технічній або науковій галузі для функціональної чи оперативної мети, зазвичай у професійному середовищі [Grego, 2010, с. 50]. Крім того, фахова мова вирізняється як лексичними, так і нелексичними особливостями. До лексичних характеристик зараховують лексичну монореферентність та специфічну лексику, що можуть перешкоджати розумінню та перекладу фахових текстів непрофесіоналами¹. З іншого боку,

¹ Нефахівці можуть прочитати фаховий текст, але можуть не зрозуміти його через наявність у ньому специфічної галузевої лексики (Grego, 2010, 54).

нелексичні особливості містять синтаксичні (напр., номіналізацію, деперсоналізацію) та текстові особливості (синтез, когезію, хеджинг) [Grego, 2010, с. 60–64]. Таким чином, мова, яка використовується в межах певної дисципліни, забезпечує досягнення мети шляхом реалізації своїх специфічних характеристик. З огляду на це, ключовим поняттям у процесі галузевого перекладу є також мета [Grego, 2010, с. 47]. Отже, розвиток компетенції та грамотності у використанні фахової мови є одночасно важливою навичкою та засобом оволодіння конкретною предметною галуззю². Вивчення термінознавства та фахової мови часто пов'язане з іншими (прикладними) лінгвістичними дисциплінами, особливо навчанням іноземної мови, галузевим перекладом, дискурс-аналізом та передачею знань. Однак вивчення власне термінології набуло ваги з появою корпусної лінгвістики. Сьогодні термінологічна робота не тільки використовується у різних сферах, але займає центральне місце у дослідженнях, пов'язаних зі створенням баз даних, встановлення зв'язків у системі мови, машинним перекладом та теорією перекладу. За останні роки зросла кількість досліджень, які підтверджують той факт, що термінознавство є незалежною галуззю [Myking, 2020, с. 28] у межах емпіричних досліджень мови, незважаючи на те, що воно ніколи не виходить за межі практичного функціонування [Myking, 2020, с. 28].

2.1. Терміни, поняття та об'єкти

Термін – це мовне позначення поняття, тобто представлення поняття за допомогою мовного знака, який його позначає [ISO 1087–2019]. Поняття – це одиниця знань, створена в результаті унікального поєднання характеристик [ISO 1087-2019]. Поняття трактують як ментальні репрезентації об'єктів у фаховому контексті або сфері. Об'єкт – це все, що можна сприйняти або уявити [ISO 1087-2019]. Вони можуть бути матеріальними, нематеріальними або уявними. До цього часу мало досліджень було присвячено вивченню об'єктів та їх взаємозв'язку з поняттями і термінами. Проте розуміння цих взаємозв'язків допоможе збагнути поняттєву структуру досліджуваної галузі та сприятиме розробці понятійних моделей та термінологічних баз даних. На початку становлення термінознавства як науки [Wüster, 1985] вважалося,

² Про важливість розвитку компетентності в галузі перекладу загалом див. Снелл-Хорнбі (1988), а щодо компетентностей та підкомпетентностей у сфері юридичного перекладу див. Присто Рамос (2011), Као (2007).

що об'єкти передують поняттям, які виокремлюються з них як сутностей об'єктивної дійсності. Однак у юридичній сфері поняття можуть передувати об'єктам, що дає змогу говорити про утворення, а не виведення понять. Фактично, правові інституції іноді створюються на основі правових норм, які виражені імпліцитно або експліцитно. Так само, нові ідеї правових конструктів або нові юридичні поняття можуть так і не отримати свого матеріального втілення в об'єктивній дійсності³.

Щодо юридичних термінів, можна стверджувати, що вони передають юридичні поняття, які, у свою чергу, формують юридичні знання [Ваґісіс, 2017, с. 39]. Юридичний термін функціонує як коротка репрезентація юридичних правил [Kjær, 2000, с. 146]. Щоб краще зрозуміти відмінність між терміном та поняттям у юридичній сфері, можна провести паралель з відмінністю, яка існує між положенням та нормою в контексті теорії права. Положення – це нормативний текст, який потребує інтерпретації, тоді як норма – це інтерпретоване положення або його значення [Guastini, 2023]. Онтологічно ж норма не відрізняється від положення. Відповідно до сучасних підходів терміни та поняття не існують незалежно одне від одного [Мукон, 2020, с. 19], при цьому терміни розглядаються як умотивовані структури, а не довільні знаки⁴.

Таким чином, розрізнення категорій терміна, поняття та об'єкта важливо не лише для термінологічної роботи, а також для розробки термінологічних баз даних та ресурсів для перекладу, що буде проілюстровано в підрозділі 3. Розмежування понять "термін" та "поняття" має важливе значення у випадку полісемії. У контексті термінології ЄС полісемія може виникати внаслідок використання одного терміна для позначення поняття правової системи ЄС та понять, характерних для національного законодавства⁵. Зважаючи на це, ми будемо порівнювати конкретні методи термінологічної роботи в юридичній галузі загалом та в інституційному контексті

³ Договір про утворення Конституції для Європи, підписаний 29 жовтня 2004 року може слугувати прикладом формування юридичних понять за умови відсутності об'єктів, які вони позначають (Ваґісіс, 2021).

⁴ Умотивованість так само як і прозорість понять відіграє важливу роль у формуванні нових термінів, про що йдеться у параграфі 3.3.

⁵ Хоча варто уникати такого використання термінів, оскільки це може призвести до плутанини і несумісності понять, все-таки існують випадки полісемії у використанні термінів Європейського Союзу (Ваґісіс 2011; 2017).

ЄС, зосереджуючись на перевагах та недоліках використання неологізмів порівняно із функціональними еквівалентами для позначення понять законодавства ЄС.

2.2. Понятійний аналіз

Поняття, їхні характеристики та зв'язки між ними є інструментами для розуміння того, як вони взаємопов'язані між собою в межах предметної галузі [Meyer, 1997]. Крім ієрархічних та неієрархічних взаємозв'язків, які часто використовуються для встановлення систем понять, також важливі логічні взаємозв'язки, що ґрунтуються на подібностях між поняттями [Cabré 1999, с. 100]. Поняття можуть містити одну або дві характеристики, що визначають його як загальне або конкретне [Вајсі́с, 2017, с. 17]. У таких родо-видових відношеннях, які найчастіше використовується для структуризації системи понять [Meyer et al., 1997, с. 104], загальне поняття буде мати принаймні одну додаткову характеристику, яка відрізнятиме його від загального поняття. Такі відношення трактують як логічну підпорядкованість [Cabré 1999, с. 100]. У родо-видових відношеннях видові (конкретні) поняття входять до загальних понять. Розуміння таких відношень включеності важливе для пошуку еквівалентів перекладу. Якщо два видових поняття підпорядковані одному загальному, то вони перебувають у відношенні логічної зв'язності. Наприклад, поняття дочірньої компанії та материнської компанії підпорядковані загальному поняттю компанії, до якого вони входять [Вајсі́с, 2017, с. 17].

З іншого боку, онтологічні взаємозв'язки ґрунтуються на дистантності, тобто темпоральному або просторовому контакті. Взаємозв'язки дистантності описують як метонімічні (частина – ціле) та гіпонімічні (ціле – частина). Ці взаємозв'язки вказують на те, що щось є частиною цілого і створюють ієрархію понять (напр., держава – регіон – місто – муніципалітет). На відміну від логічних взаємозв'язків, у таких ієрархічних відношеннях категорія може займати лише одну позицію, оскільки щось може бути або регіоном, або державою. Встановлення взаємозв'язків між поняттями дозволяє створити таксономічну або ієрархічну структуру сфери з поняттями, які – незалежні, залежні або домінантні [Вајсі́с, 2017, с. 18]. Розкриття цих взаємозв'язків між ймовірними еквівалентами перекладу допомагає перекладачам визначити найбільш точний відповідник, а також здобути знання у предметній галузі, маючи доступ до представлення системи понять [Meyer, 1997, с. 104]. Поняттєва система містить набір понять, структурованих у межах однієї галузі

або кількох пов'язаних між собою галузей відповідно до встановлених взаємозв'язків між поняттями. Однак, як зазначає Мейєр та інші [Meuer, 1997, с. 106], системи понять зазвичай складні й не мають ідеально впорядкованої структури. Проте встановлення взаємозв'язків між поняттями слугує основою для створення уніфікованої та стандартизованої термінології, сприяє здійсненню порівняльного аналізу понять та встановленню відповідних позначень у різних мовах, уможливило надання визначень понять. Таким чином, застосування понятійного аналізу є обов'язковою умовою вирішення термінологічних труднощів.

3. Термінологічна робота

Термінологічна робота має міждисциплінарний характер, оскільки вона ґрунтується на інших дисциплінах при вивченні термінів і понять певної галузі (напр., логіку, епістемологію, філософію науки, лінгвістику, інформатику, когнітивну науку). Упродовж багатьох років сформувалися два різні підходи до вивчення та аналізу термінів, а саме, семасіологічний та ономасіологічний. На початку розвитку загальної теорії термінознавства перевагу надавали ономасіологічного підходу, який також називають концептуальним, тобто таким, що опирається на знання [Wüster, 1985]. Його засновник, Ойген Вюстер, був насамперед зацікавлений у стандартизації, і тому за основу брали поняття, а не мовне позначення для того, щоб забезпечити однозначний моносеміотичний зв'язок між термінами⁶. Насправді, це відношення однозначності зображувалося як ідеал фахової мови та комунікації і вважалося незамінним для точного та ефективного обміну знаннями між професіоналами. Варто зазначити, що Вюстер проводив термінологічну роботу в галузі технічних наук, де значно легше досягнути однозначності понять, на відміну від суспільних наук [Wüster, 1968]. Важливого значення однозначність набувала під час термінологічної роботи на рівні багатьох мов, коли припущення, що один термін може позначати лише одне поняття, було важливим для

⁶ Варто зазначити, що відповідно до завдань загальної теорії термінознавства можна виокремити три основні напрями: термінознавство, адаптоване до мовної системи, термінознавство, орієнтоване на переклад, і термінознавство, орієнтоване на мовне планування (Cabré, 1999, с. 12–14; Vajčić, 2017, с. 14). Основна увага в цьому розділі приділена термінологічній роботі, тобто за двома останніми напрямками, спрямованими на покращення та спрощення перекладу. Зважаючи на велику кількість термінологічних тем у цьому розділі, пропонуємо розглянути лише ті, які найбільш важливі для цілей перекладу офіційних документів ЄС.

досягнення повної еквівалентності між мовами. На противагу ономасіологічному підходу, семасіологічний або лексикологічний підхід зосереджує увагу на використанні термінів у текстах і на тому, як вони в них використовуються. Наразі вважають, що полісемія і навіть синонімія притаманні фаховим мовам⁷, тому поєднання семасіологічного та ономасіологічного підходів є найкращим методом для здійснення практичної роботи з термінами⁸. По суті, термінологічна робота пов'язана із систематичним збиранням, описом, опрацюванням і представленням понять та їхніх позначень [ISO 5127, 2017] і значною мірою покладається на корпусні дані. Термінологічна робота здійснюється на основі усталених принципів і методів, які не обмежуються вилученням та гармонізацією термінів, а передбачають гармонізацію понять та термінографію [ISO 5172, 2017]⁹.

3.1. Термінологічна робота на рівні різних мов

У цьому пункті описано основні методи роботи з міжмовними термінами. Термінологічна робота спрямована на переклад і була спочатку розроблена для підтримки перекладу в двомовних або багатомовних сферах та країнах. Багатомовні міжнародні організації, такі як ООН, ЮНЕСКО, ЄС, регулярно проводять термінологічну роботу, оскільки вона підвищує якість перекладів (напр., шляхом створення надійних термінологічних баз).

Загалом можна виокремити дескриптивний і прескриптивний, або нормативний, підходи до використання термінів. Перший

⁷ Наприклад, зростає кількість досліджень відмінностей у контексті перекладу офіційних документів ЄС (Clay, 2022; Biel, 2023; Vajčić, 2023; Dobrić, Basanež, & Vajčić, 2023).

⁸ Однак є прихильники лише семасіологічного методу (e.g. Temmerman, 2000), що, на нашу думку, є наслідком більшої залежності від корпусних даних. Проте у сфері права видається доцільним не покладатися на одні лише корпусні дані через конструювання (значення) юридичних понять. Юридичне значення деяких понять створюється не шляхом абстрагування від реальних об'єктів, а іноді за допомогою конструювання ідей та понять, які потім перекладаються за допомогою термінів. Зрештою, правова система ЄС – це правова конструкція, створена за допомогою договорів. Це вимагає виходу за межі корпусів, наприклад, при встановленні зв'язків між поняттями або формуванні нових термінів ЄС.

⁹ Термінографія може бути описана як прикладна суміжна дисципліна термінознавства, що займається створенням термінологічних ресурсів. Сучасні теорії не використовують цю відмінність, а межі між термінознавством, прикладним термінознавством та термінографією дедалі більше розмиваються завдяки цифровому середовищу. На початку розвитку термінознавства термінографія розглядалася у зіставленні з лексикографією, що відображало надання переваги ономасіологічному підходу, прийнятому в термінографії.

проводиться з метою визначення та опису використання понять і термінів. Зосереджуючись на фактичному використанні термінів у реальних текстах, описові підходи є корисними для цілей перекладу. З іншого боку, нормативна термінологічна робота має на меті визначення та унормування понять, термінів та їхніх еквівалентів, а головне, – їхню стандартизацію відповідно до цілей вживання. Прескриптивна робота в контексті органів стандартизації та компаній особливо актуальна. У цьому підході перевага надається ономасіологічним принципам, оскільки вибір найбільш точного терміна вимагає аналізу поняття, ранжування синонімів та написання дефініцій [Warburton, 2015, с. 650]. Водночас слід зазначити, що вибір термінів пов'язаний з користувачами, тобто із суб'єктивними факторами [Myking, 2020, с. 21]. Оскільки в межах описового підходу спостерігають і фіксують використання термінів та їхніх варіацій без надання "оціночних суджень про них" [Warburton, 2015, с. 650], то цей підхід ґрунтується на семасіологічних принципах і стверджує, що терміни є невід'ємною частиною лексичного складу мови, а полісемія та синонімія є звичними явищами в термінознавстві. Однак на ранніх етапах розвитку загальної теорії термінознавства вважалося, що фахова мова має бути позбавлена полісемії заради досягнення стандартизації.

Незалежно від підходу, обраного для аналізу та впорядкування термінів або для створення термінологічних баз, наразі використовують корпусні дані, які дозволяють обробляти величезні обсяги даних, що постійно змінюються, та інформацію щодо термінології фахових галузей [Marcinkevičienė, 2000; Rajkijevic, 2023]. Методи корпусного аналізу мають корпусно-орієнтований, корпусно-обумовлений або змішаний підходи [Tognini-Bonelli, 2001]. Корпусно-орієнтований підхід використовує корпусні докази переважно як сховище прикладів для пояснення, перевірки або ілюстрації певного теоретичного твердження. Натомість у корпусно-обумовленому підході теоретичні твердження можуть бути сформульовані лише за наявності корпусних даних [Tognini-Bonelli, 2001, с. 10–11]¹⁰.

Під час термінологічної роботи, що ґрунтується на ономасіологічному та прескриптивному підходах, першочергового значення набувають корпусні методи, оскільки вони дають змогу дослідникам ілюструвати вживання термінів різноманітними

¹⁰ Наразі використовується переважно поєднання підходів (cf. Vajčić, 2021).

прикладами у відповідних контекстах, а також здійснювати пошук дефініцій термінів [Rajkijević, 2023]. З іншого боку, корпусні методи займають центральне місце в семасіологічному та дескриптивному підходах. Наприклад, в IATE (Interactive Terminology for Europe – Інтерактивна термінологія для Європи), як найбільш повній бази термінів ЄС з відкритим доступом, користувачі можуть перевірити використання термінів у контексті, а також ознайомитися з примітками до вживання та визначення, що є результатом проведеної термінологічної роботи та використання методів, які ґрунтуються на корпусних даних¹¹. IATE використовується установами ЄС з 2004 року, сьогодні містить 7 759 733 термінів усіма мовами ЄС, і постійно поповнюється новими термінами. Зрозуміло, що для кожної мови важливо якомога раніше почати додавати до термінологічної бази терміни ЄС відповідною мовою, які були узгоджені національним органом, відповідальним за переклад термінів ЄС. Водночас навіть IATE не є повністю нормативною базою даних, а ймовірніше описовою, оскільки записи в IATE базуються не на поняттях, а на термінах. Як наслідок, поняття не обробляються послідовно як окремі термінологічні одиниці [Bratanić, & Lončar, 2015, с. 212]. На практиці перекладачі, які шукають термін певною мовою, можуть знайти кілька різних термінів, і їм доводиться вирішувати, який із них використовувати. Наприклад, англійський термін *public health measure* (медико-санітарні заходи / заходи охорони громадського здоров'я) має три відповідники в хорватській мові: *Javnozdravstvena mjera*, *mjera javnog zdravlja*, *mjere zaštite javnog zdravlja*.

health policy [SOCIAL QUESTIONS, health]		COM
en	public health measure	COM
Redrafted from public health measure		
de	Maßnahme im Bereich der öffentlichen Gesundheit	Consilium
	Maßnahme für die öffentliche Gesundheit	Consilium
	Maßnahme des Gesundheitswesens	Consilium
fr	mesure de santé publique	Consilium
hr	javnozdravstvena mjera	Consilium
	mjera javnog zdravlja	Consilium
	mjera zaštite javnog zdravlja	Consilium
it	misura di sanità pubblica	Consilium

Рис. 1. Запис у IATE для *Public Health Measure* (заходів охорони громадського здоров'я)

¹¹ Доступно за посиланням: <https://iate.europa.eu/home>

Як бачимо, у французькій та італійській мовах існує лише один термін для позначення *public health measure*. З іншого боку, у німецькій мові є три різні терміни, останній з яких – *Maßnahme des Gesundheitswesens* – найменш релевантний (про що свідчить позначка у вигляді двох зірок). І навпаки, інші мови не мають варіантів, як видно з рис. 2.

da	folkesundhedsmæssig foranstaltning	***		Consilium
es	medida de salud pública	***		Consilium
fi	kansanterveysstoimenpide	***		Consilium
nl	volksgezondheidsmaatregel	***		Consilium
pl	środek dotyczący zdrowia publicznego	**		Consilium
	środek ochrony zdrowia publicznego	**		Consilium
sl	javnnozdravstveni ukrep	***		COM
sv	folkhälsoåtgärd	***		Consilium

Рис. 2. Записи для *public health measure* кількома мовами

Іноді проблему варіативності термінів можна вирішити, перевіривши галузь, до якої належить термін, однак бувають випадки, коли в одній галузі можна знайти кілька схожих термінів, як у наведеному вище рисунку.

3.2. Гармонізація та еквівалентність термінів і понять

Термінологічна робота пов'язана з гармонізацією термінів і понять у межах певної галузі¹². Як невід'ємна вимога для одномовної та багатомовної термінологічної діяльності, гармонізація термінів на рівні багатьох мов зазвичай передбачає встановлення еквівалентності термінів у різних мовах, а також вирішення проблеми синонімії та варіативності термінів у межах однієї мови [Bratanić, & Lončar, 2015, с. 207]. З іншого боку, термінологічна робота спрямована на встановлення відповідності між двома або більше тісно пов'язаними або такими, що перетинаються, поняттями з метою усунення або зменшення незначних відмінностей між ними. Зважаючи на це, гармонізація вочевидь починається на рівні понять та продовжується на

¹² Розрізняють термінологічну роботу в конкретний період часу, яка зосереджена на розв'язанні тимчасової термінологічної проблеми, та термінологічну роботу, зорієнтовану на текст, включаючи попереднє дослідження термінів даного тексту.

рівні термінів [Bratanić, & Lončar, 2015, с. 207]¹³. Більше того, поняття права ЄС часто не мають чіткого визначення, що може призвести до їхнього неправильного тлумачення. Отже, право ЄС дуже залежить від термінів та понять національних правових систем держав-членів Європейського Союзу. Добираючи термінологічні одиниці, тобто під час процесу формування вторинних термінів, важливо розглядати потенційну відповідність терміна поняттю в межах системи права як ЄС, так і національного [Šarčević, 2015, с. 185].

Термінологічна робота на рівні декількох мов передбачає, що терміни спочатку досліджуються незалежно в кожній окремій мові, і тільки після цього встановлюється відповідність в інших мовах [Cabezas-García, & León-Araúz, 2023]. З огляду на це, еквівалентність потребує формування систем понять кожної мови та їхніх відповідників на понятійному рівні [Cabezas-García, & León-Araúz, 2023]. Зрештою, термінологічна еквівалентність не є тим самим, що й перекладна еквівалентність [León-Araúz, 2022], яку намагаються досягнути, наприклад, у юридичному перекладі. Для досягнення такої еквівалентності перекладачам необхідно зіставити сферу застосування, правовий наслідок і відповідні правові поняття для визначення ступеня відповідності та функціональної еквівалентності. Отримані еквіваленти можуть бути частковими, близькими або повними [Šarčević, 1996]. З іншого боку, у контексті законодавства ЄС отримані еквіваленти мають бути однорідними в усіх мовах та використовуватися узгоджено (як у межах одного тексту, так і міжтекстово). Крім того, розмежовуються автентичні терміни (встановлена еквівалентність) та перекладні еквіваленти (створена еквівалентність), які визначаються як замітники лексичних одиниць чи виразів мови перекладу лексичним одиницям мови оригіналу, які не мають відповідних понять у культурі мови перекладу / мовній культурі мови перекладу [Sager, 1994]. У цьому розумінні, у контексті перекладу офіційних документів ЄС, ми спостерігаємо вторинні терміни [cf. Šarčević, 2015]. З іншого боку, під час роботи на рівні однієї мови еквіваленти додаються без необхідності врахування

¹³ Відповідно до міжнародного стандарту ISO 860:2007(E) "Термінологічна робота. Гармонізування понять і термінів" гармонізація понять визначається як: "Діяльність, що призводить до встановлення відповідності між двома або більше тісно пов'язаними або перехресними поняттями, які мають фахові, технічні, наукові, соціальні, економічні, лінгвістичні, культурні або інші відмінності, з метою усунення або зменшення незначних відмінностей між ними".

понятійної відповідності [Cabezas-García, & León-Araúz, 2023]. Це може виявитися викликом при використанні машинного перекладу для збагачення термінологічних ресурсів, оскільки за допомогою машинного перекладу важко досягнути повної еквівалентності. Імовірно, машинний переклад буде все більше використовуватися для наповнення термінологічних ресурсів у майбутньому, що вимагатиме практичних рекомендацій термінографам щодо редагування як до, так і після перекладу [cf. Cabezas-García, & León-Araúz, 2023].

У будь-якому разі розуміння необхідності своєчасного проведення термінологічної роботи, бажано перед вступом країни до ЄС, є вирішальним для консолідації існуючих термінів (серед різних інституцій і спеціалістів, що займаються перекладом офіційних документів ЄС як на національному, так і рівні ЄС) та їх стандартизації в межах централізованої термінологічної бази даних. Хоча існуючі інструменти перекладу офіційних документів ЄС не завжди є повністю надійними з точки зору гармонізації [Bratanić, & Lončar, 2015, с. 211], перекладачі офіційних документів ЄС, імовірно, продовжать покладатися на термінологічні ресурси [cf. Bratanić, & Lončar, 2015, с. 217], при цьому, наголошуючи на необхідності застосування системної стратегії стандартизації [cf. Šarčević, & Vajčić, 2009, с. 822].

Перед тим як перейти безпосередньо до розгляду проблеми утворення термінів, на особливу увагу, в контексті періоду підготовки до вступу країни в ЄС, заслуговує поняття планування термінології. Робота, спрямована на розвиток, вдосконалення, впровадження та поширення термінології, яка проводиться протягом періоду перед вступом країною-кандидатом, може приносити користь для подальшої стандартизації¹⁴ термінів та контролю, а також забезпечувати вищу якість перекладу: "Складне завдання створення термінів для перекладу законодавства ЄС є особливо актуальним для країн-кандидатів, для яких однією з неофіційних умов при приєднанні є переклад усіх актів *acquis* ЄС. Це важка праця, яка вимагає створення

¹⁴ У контексті розвитку термінології у період підготовки до вступу в ЄС має сенс розглядати можливість використання таких позначок під час стандартизації термінів: рекомендований термін (термін, який вважається основним для цього поняття); термін, який допускається (термін, який є синонімом до рекомендованого терміна, але не вважається рекомендованим); нерекондований термін (термін, який є синонімом для рекомендованого терміна, але оцінений як небажаний); застарілий термін (термін, який більше не використовується). STRUNA, хорватська база даних галузевих термінологій, включно з правничою ЄС, має саме такі позначки: <http://struna.ihjj.hr/>

всього лексику права ЄС національною мовою, протягом відносно короткого періоду часу" [Šarčević, 2015, с. 183]. Це особливо важливо з урахуванням правила про рівноправність¹⁵ та написання законів різними мовами ЄС¹⁶. Надання мові країни-кандидата статусу офіційної мови ЄС сприяє демократичному принципу ЄС [cf. Marino, 2018, с. 1]. Контроль, наявність і стандартизація термінології на ранніх етапах також здаються важливими з огляду на підхід "копіювати та вставляти", який часто використовується при створенні текстів. Цей спосіб, можливо, використовують найбільше носії мови, які часто пишуть юридичні тексти ЄС, особливо це стосується судових рішень Європейського суду. Вважається, що цим способом послуговуються в міжнародних судах, не лише тому, що він запобігає помилкам носіїв мови при письмі французькою, а й тому, що він допомагає узгодити формулювання судових рішень, характерного для французького судочинства [Cohen, 2016, с. 515]. За аналогією, при створенні текстів англійською, носії мови також часто вдаються до копіювання та вставляння, що, у свою чергу, підвищує важливість забезпечення узгодженості термінів і фраз, які використовуються в інших мовах. Оскільки у період перед вступом до ЄС саме на органи влади країни-кандидата, а не Європейську Комісію, лягає відповідальність за переклад актів *acquis* ЄС на національну мову, то існує висока вірогідність неузгодженості в термінології, враховуючи той факт, що переклади виконують не лише внутрішньовідомчі перекладачі, наприклад у відповідних міністерствах, але і фрілансери¹⁷. Створення централізованих термінологічних баз, які будуть оновлюватися центральним органом, є вкрай важливою справою [cf. Šarčević, & Vajčić, 2009], яка має здійснюватися відповідно до принципів і методів термінологічної роботи відповідної галузі, а також гармонізації термінів і понять. Це, звісно, складне завдання, оскільки кількість створених термінів зростає експоненційно¹⁸, що вимагає їх включення у відповідні термінологічні бази даних.

¹⁵ Згідно з принципом рівності законодавство ЄС є рівноправним, тобто має однакову силу всіма офіційними мовами ЄС.

¹⁶ Цей підхід передбачає перевірку на рівні кількох мов при перекладі актів права ЄС та формуванні нових термінів для понять ЄС.

¹⁷ У зв'язку з цим бажано навчати та залучати редакторів з юридичною кваліфікацією для перевірки перекладених текстів.

¹⁸ Зростання кількості термінів не уникнути, оскільки людська реальність повсякчас змінюється, і існує постійна потреба в регулюванні нових ситуацій та створенні нових понять.

3.3. Творення термінів ЄС

Термінотворення – це процес найменування (нових) понять. Такі поняття зазвичай необхідні спеціалістам певного фаху для розвитку мисленневих процесів та комунікації [Sager, 1997, с. 25]. Проблема термінотворення заслуговує на особливу увагу в контексті вступу до ЄС. Беручи до уваги прагматичний аспект, ми повинні пам'ятати, що певні фактори, які стосуються галузі права ЄС, впливають на способи побудови нових термінів. Також беззаперечно, що творення термінів відрізняється в різних галузях, мовах та традиціях [Muyling, 2020, с. 9]. Загалом способи термінотворення можуть бути первинними та вторинними. Первинне термінотворення зазвичай відбувається на рівні однієї мови і включає формування термінів разом з поняттями [Sager, 1997, с. 27]. Вторинне термінотворення – це процес утворення нового терміна для існуючого поняття, найчастіше при передачі фахового знання з однієї мови на іншу. Способи творення термінів можуть включати, серед іншого, створення нових термінів (шляхом деривації, словоскладання, аббревіації), використання існуючих форм (за рахунок конверсії, термінологізації, семантичного перенесення, міждисциплінарного запозичення) та міжмовного запозичення (через пряме запозичення чи калькування) [Sager, 1997].

Вторинне формування термінів часто зустрічається при перекладі актів права ЄС. Хоча формування термінів ЄС як ономасіологічного прояву повинно починатися на рівні поняття, цим етапом іноді нехтують на практиці [Šarčević, 2015, с. 193], що призводить до двоетапного процесу: терміни спочатку впроваджуються на одній з робочих мов (наразі англійська), а потім перекладаються всіма іншими мовами [cf. Fischer, 2010, с. 28]. Тому ми говоримо про вторинне формування термінів іншими мовами ЄС, яке часто відповідає принципам термінотворення англійської мови¹⁹. Це можна проілюструвати на прикладі терміна англ. *European ombudsman* (укр. європейський омбудсмен). Незважаючи на те, що на позначення цього поняття в деяких мовах (напр., французька, німецька, італійська, іспанська, див. рис. 3) використовують функціональні еквіваленти, хорватська мова обрала нову лексичну одиницю (неологізм), а саме, *Europski ombudsman*, а не *Europski pučki*

¹⁹ З огляду на потреби в найменуванні нових понять, власне неологізми є рідкісним явищем, а процес номінації відбувається за рахунок міжмовного запозичення, деривації або калькування (Sager, 1997, с. 38–39).

pravobranitelj, демонструючи, що термінологічні одиниці ЄС утворюються на основі англійської мови [Ibid, с. 195], не враховуючи потенціалу термінотворення у хорватській мові²⁰. Замість цього, термін був умотивований англійським терміном.

У таких випадках багатомовний підхід до термінотворення виявляється найбільш вдалим і надає необхідні рекомендації для визначення еквівалентів. При створенні термінів для понять ЄС (як вторинних термінів) рекомендується використовувати багатомовний підхід, беручи до уваги терміни у споріднених мовах, і не обмежуватися лише англійськими відповідниками.

en	European Ombudsman	****		CdT
	Ombudsman	****		CdT
bg	Европейски омбудсман	***		CdT
	Омбудсман	****		CdT
da	Den Europæiske Ombudsmand	****		CdT
	Ombudsmanden	****		CdT
el	Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής	****		CdT
es	Defensor del Pueblo Europeo	****		CdT
fi	Euroopan oikeusasiamies	****		CdT
	oikeusasiamies	***		CdT
fr	Médiateur européen	***		CdT
	Médiateur	****		CdT
hr	Europski ombudsman	****		CdT
	Ombudsman	***		CdT
nl	Ombudsman	****		CdT
	Europese Ombudsman	***		CdT
pl	Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich	***		CdT
sl	evropski varuh človekovih pravic	****		CdT
sv	Europeiska ombudsmannen	***		CdT

Рис. 3. Словникова стаття терміна *Ombudsman* у міжінституційній термінологічній базі даних ЄС (IATE)

²⁰ Однак важливо проаналізувати морфемно-семантичну структуру термінів, щоб виявити можливості мови щодо термінотворення (Muyling, 2020, с. 14).

Термінотворення відбувається відповідно до критеріїв відбору найбільш вдалих відповідників термінів [ISO 704, 2009]. Ці критерії передбачають: прозорість / умотивованість, послідовність, відповідність (для цільових груп), мовну економію, лаконічність, дериваційний потенціал, мовну коректність та перевагу рідної мови. Хоча всі ці критерії важливі, у контексті ЄС прозорість і послідовність є необхідними для створення системи стійких термінів та понять. Умотивованість означає, що поняття, позначене терміном, може бути зрозумілим без надання йому визначення або пояснення [Mykong, 2020, с. 15]. Тяжіння до однозначності змісту текстів ЄС характерне і для прагнення адаптувати одну форму терміна до всіх мов ЄС [Robertson, & Mac Aodha, 2023, с. 249]. Умотивованість на протипагу довірливості розуміється тут як прозорість, тобто здатність терміна передавати значення [Mykong, 2020, с. 15]. Прозорість певного терміна слід аналізувати з урахуванням поняття, яке він позначає. Як наслідок, умотивованість необхідно розглядати з урахуванням мовців та їхніх потреб [Mykong, 2020, с. 21]. Узгодженість означає, що терміни певної галузі або системи понять утворюються відповідно до однакових типів умотивованості та механізмів словотворення. Послідовний набір термінів і понять є передумовою для досягнення уніфікованого застосування та інтерпретації законодавства ЄС, а отже, провідним орієнтиром для перекладачів галузі права ЄС.

Ще одним критерієм, який слід враховувати при утворенні нових термінів, є ступінь відповідності слова природі терміна, тобто те, наскільки легко термін розпізнається як фахова одиниця, на відміну від загальноновживаної. Бажано, щоб термін мав якнайбільшу кількість притаманних йому властивостей, щоб перекладачі сприйняли мовний знак як юридичний термін. В іншому випадку, коли термін не має притаманних йому властивостей, його помилково можуть зарахувати до загальноновживаних одиниць [Biel, 2023].

3.4. Ознаки термінів ЄС

У цьому пункті розглянуто основні ознаки термінів ЄС, без детального розгляду впливу інституціоналізованого процесу перекладу. Базові ознаки термінів права ЄС, а саме: наднаціональність, багатомовна відповідність, узгодженість та нейтральність, виходять із природи права ЄС, і це слід враховувати при формуванні нових термінів для понятійного апарату ЄС, а також при перекладі документів європейського права. Враховуючи зазначене, розглянемо кожен із цих характеристик.

По-перше, терміни ЄС використовуються в юридичній сфері наднаціональної організації [Biel, & Doczekalska, 2020, с.185]. Враховуючи наднаціональну природу права ЄС та його особливе ставлення до національних правових систем держав-членів, термінологія, яка використовується для цілей європейського права, також повинна відображати чіткі характеристики, типові для наднаціонального середовища, наприклад, шляхом вибору нейтральних термінів, які не вказують на національні правові поняття²¹. Це важливо для досягнення самостійності значення понять ЄС та більшої узгодженості між мовними варіантами перекладу. Відповідно, понятійний апарат ЄС також повинен тлумачитися на наднаціональному рівні для того, щоб ЄС міг функціонувати як наднаціональна правова система [Engberg, 2015, с. 170]. Однак терміни ЄС одночасно застосовуються в національних правових системах держав-членів. У цьому аспекті важливо, щоб їх виокремлювали як терміни ЄС практикуючі юристи в усіх державах-членах ЄС і не плутали з національними правовими термінами та поняттями, які мають різні значення. Саме це подвійне середовище функціонування термінів ЄС вимагає надзвичайної обережності та вмінь перекладачів, які працюють з документами законодавчої сфери ЄС.

По-друге, завдяки принципу рівної автентичності законодавства ЄС різними мовами (однакового значення всіх мовних версій та їхнього рівного статусу) терміни ЄС співіснують у 24 офіційних мовах. Ця характеристика термінів ЄС іноді описується як багатомовна узгодженість [DGT, 2016, с. 4]; міжмовна узгодженість [Prieto Ramos, 2014, с. 317] або горизонтальна площина [Robertson, 2015, с. 44]. Відповідно, всі мовні версії повинні передавати одне й те саме значення, однаково тлумачитися і застосовуватися, та спричиняти однакові правові наслідки [DGT, 2016, с. 4]. Багатомовна узгодженість викликає синхронне співвідношення між взаємопов'язаними мовними версіями та охоплює зв'язок між перекладом та іншими мовними версіями [Biel, 2019]. Ця характеристика термінів ЄС збільшує релевантність прозорості як критерію термінотворення.

По-третє, узгодженість тісно пов'язана з несуперечністю функціонування термінів ЄС. Забезпечення несуперечливості використання термінів ЄС як інтертекстуально, так і в межах одного

²¹ Згідно з пунктом 5 "Спільного практичного довідника" про уникнення понять, властивих для національних правових систем.

тексту актів права ЄС, є наріжним каменем розробки законодавства ЄС та рекомендацій з перекладу. "Спільний практичний довідник Європейського Парламенту, Ради ЄС та Комісії ЄС для осіб, які беруть участь у розробці законодавства в межах установ Європейського Співтовариства" постулює, що термінологія, використана в певному акті, повинна узгоджуватися в межах тексту цього акта, а також і з розпорядчими документами, які вже набули чинності, особливо в тій самій сфері, натомість однакові поняття потрібно позначати однаковими термінами [Joint Practical Guide, 2015, с. 21]. Несуперечність є ключовим принципом підходів до термінології, оскільки використання одного й того ж терміна для позначення однакового поняття є вирішальним для забезпечення точної передачі знань та втілення професійної комунікації.

Зрештою, автономія значення термінів ЄС впливає з наднаціональної природи права ЄС та пріоритетності права ЄС над національним законодавством. Ця юридична фікція підтверджується Судом Європейського Союзу в його тлумаченні концепції ЄС як автономних понять. На відміну від цієї автономії понять як юридичної фікції, можемо говорити про ідеал лінгвістичної автономії, якої можна досягти за допомогою інституційно контрольованих термінологічних варіантів вибору (т. зв. культурна нейтралізація термінів) [Biel, & Doczekalska, 2020, с. 187] та шляхом уникнення використання термінів національного права згідно з положеннями вищезазначеного міжінституційного посібника. Відповідно до "Спільного практичного довідника" [European Union, 2015, с. 19] слід уникати національних юридичних термінів при розробці законодавства ЄС, оскільки вони можуть призвести до проблем з перекладом. Більше того, нейтральні терміни зазвичай мають більш широке значення, ніж технічні терміни та терміни національного права. Враховуючи той факт, що "юридичні поняття не обов'язково мають одне й те ж значення у праві Європейського Співтовариства та в законодавстві різних держав-членів", роль різних, нейтральних термінів ЄС стає ще більш важливою. Зокрема, автономія понять ЄС може бути доцільною для "цілком традиційних понять" права ЄС [Mattila, 2006], тобто понять, які є унікальними для ЄС, таких як комітологія, кваліфікована більшість, гнучка безпека. Окрім цих повністю самобутніх понять ЄС, європейське право складається із загальних юридичних концепцій, які зустрічаються в одній чи кількох національних правових системах держав-членів [там само, 2006].

4. Висновки

Важливість вивчення термінології ЄС не може бути переоцінена. Термінологія ЄС важлива не лише для функціонування ЄС та застосування європейського права, але вона має також вплив на юридичну термінологію, що використовується за межами ЄС, наприклад, у країнах, що подали заявку на вступ [Čavoški, 2018], і може мати значний вплив на мову, яку використовують пересічні громадяни [Mariani, 2018]. Зважаючи на це, розділ окреслює основні ідеї прикладної термінологічної роботи в багатомовному контексті перекладу офіційних документів ЄС і визначає категорії терміна, поняття та об'єкта. Як було зазначено, розрізнення цих категорій важливе для цілей перекладу, особливо щодо європейського законодавства як унікальної правової системи, що характеризується наднаціональністю та багатомовністю. Розуміння термінів і понять цієї галузі надає цінний досвід щодо структури знань царини, що дозволяє перекладачам отримувати надійні результати з існуючих баз термінів. Окрім цього, застосовуючи встановлені методи роботи з багатомовною термінологією відповідно до фундаментальних принципів термінології, перекладачі та термінознавці можуть утворювати надійні терміни для позначення понять ЄС згідно з наявними знаннями та понятійною структурою галузі права. Це, у свою чергу, важливо для ефективного транспонування європейського законодавства в національне правове середовище та подальшого застосування й узгодженого тлумачення європейського права. Під час підготовки до вступу в ЄС передбачається, що інструменти перекладу для українських перекладачів все ще розробляються. Однак навіть існуючі інструменти перекладу ЄС не завжди повністю надійні в аспекті гармонізації [Bratanić, & Lončar, 2015, с. 211], що пояснює потребу в створенні та координації термінологічних баз на національному рівні країни-кандидата. Тому розуміння важливості своєчасної термінологічної роботи та систематичного формування й гармонізації термінів є ключовим, враховуючи, що, незважаючи на всі зусилля, можуть пройти роки, перш ніж національна термінологія, що використовується для позначення понять ЄС, закріпиться в мові.

Список використаних джерел

- Bajčić, M. (2011). Conceptualization of Legal Terms in Different Fields of Law: The Need for a Transparent Terminological Approach. *Research in language*, 9, 81–93.
- Bajčić, M. (2017). *New Insights into the Semantics of Legal Concepts and the Legal Dictionary*. John Benjamins.

Bajčić, M. (2021). Anregungen zum Umdenken in der EU-Rechtsterminologie. In G. Sander, A. Pošćić, A. Martinović, (Eds.) *Exploring the Social Dimension of Europe*. Verlag Dr. Kovač, 273–283.

Bajčić, M. (2023). Terminological variation and conceptual divergence in EU law. In *Handbook of Terminology. Vol. 3. Legal Terminology*, edited by Ł. Biel and H.J. Kockaert, John Benjamins, 271–289.

Biel, Ł. and BiernackaA. (2020). "How do supranational terms transfer into national legal-systems? A corpus-informed study of EU English terminology in consumer protection directives and UK, Irish and Maltese transposing acts". *Terminology*, 26(2), 184–212.

Biel, Łucja. (2023). Variation of legal terms in monolingual and multilingual contexts. Types, distribution, attitudes and causes. In *Handbook of Terminology. Vol. 3. Legal Terminology*, edited by Ł. Biel and H.J. Kockaert, John Benjamins, 90–124.

Bratanić, M. and Lončar, M. (2015). The Myth of EU Terminology Harmonization on National and EU Level. In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević. London: Routledge, 207–219.

Cabré, M.T. (1999). *Terminology. Theory, Methods and Applications*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/trlp.1>

Clay, E. (2022). "A Corpus-Based Approach to Examining Terminological Variation in EU Law". *JLL*, 11(142). <https://doi.org/10.14762/jll.2022.142>

Cohen, M. (2016). On the Linguistic Design of Multinational Courts: The French Capture. *International Journal of Constitutional Law*, 14, 498–517.

Cabezas-García, M., & León-Araúz, P. (2023, July). *Machine versus corpus-based translation of multiword terms*. Digital Scholarship in the Humanities. <https://doi.org/10.1093/llc/fqad026>

Čavoški, A. (2018). Legal Language and EU Integration. The Case of the Western Balkans. *International Journal of Language & Law (JLL)*, 7, 70–96. <https://doi.org/10.14762/jll.2018.070>

Dobrić Basanež, K., & Bajčić, M. (2023). The "New Normal" Terminology: A Corpus-Based Study into Term Variation in COVID-19-Related EU Legislative Texts. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 49(2). <https://doi.org/10.31724/rihjj.49.2.9>

Engberg, J. (2015). Autonomous EU Concepts: Fact or Fiction? In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by Susan Šarčević (pp. 169–183). Farnham: Ashgate.

Engberg, J. (2022). Looking for knowledge in language for law. Preliminaries for a knowledge communication approach to comparative law. *CLL*, 1(2). <https://doi.org/10.15168/cll.v1i2.2391>

European Union. (2015). *Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Faber, P. (2012). *A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language*. De Gruyter Mouton.

Fischer, M. (2010). Language (policy), translation and terminology in the European Union. In Thelen & Steurs, *Terminology in Everyday Life* (pp. 21–34). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/trlp.13.03fis>

ISO 1087:2019. (2019). *Terminology work and terminology science – vocabulary*.

- ISO 5127:2017. (2017). *Information and documentation – Foundation and vocabulary*.
- ISO 704:2009. (2009). *Terminology work – Principles and methods*.
- ISO 860:2007. (2007). *Terminology work – harmonization of concepts and terms*.
- Grego, K. (2010). *Specialized translation. Theoretical issues, operational perspectives*. Monza: Polimetrica International Scientific Publisher.
- Guastini, R. (2023). *Tumačenje i agrumentacija* (L. Burazin, Trans.), Naklada Breza. (original work Interpretare e argomentare published 2011).
- Hahn, J. (2023). *The Language of Canon Law*. Oxford University Press.
- Huels, J. M. (1987). *Interpreting Canon Law in Diverse Cultures*. *The Jurist*, 47, 249–293.
- Kjær, A.-L. (2000). On the Structure of legal Knowledge. The Importance of Knowing Legal Rules for Understanding Legal Texts. In *Language, Text and Knowledge* (pp. 35). De Gruyter.
- Marcinkevičienė, R. (2000). Terminografija ir tekstynas. *Terminologija* 6, 5–22. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LTLDB0001:J.04~2000~1367177232040/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
- Mariani, J. (2018). *Migration in Translation: the role of terminology and trans-editing in shaping the crisis in EU Institutions*. University of Verona. Available at: <https://iris.univr.it/handle/11562/981576> (accessed 19.01.2024).
- Marino, S. (2018). Introduction: The Role of the Language in EU Law. In S. Marino, L. Biel, M. Bajčić and V. Sosoni (eds). *Language and Law. The Role of Language and Translation in EU Competition Law*, 1–9.
- Mattila, H. E. (2006). *Comparative Legal Linguistics*. Aldershot: Ashgate.
- Meyer, I., Eck, K., & Skuce D. (1997). Systematic Concept Analysis within a Knowledge-Based Approach to Terminology. In *Handbook of Terminology Management* (Vol. 1, pp. 98–119). Edited by S.E. Wright, and G. Budin. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Meyer, I. (2001). Extracting knowledge-rich contexts for terminography: A conceptual and methodological framework. *Recent Advances in Computational Terminology* (pp. 279–302). (Eds.). Didier Bourigault, C. Jaquemin, and M.-C. L'Homme, John Benjamins. Amsterdam.
- Myking, J. 2020. Term Formation – Is There a State of the Art? *Terminologija*, 27. <https://doi.org/10.35321/term27-01>
- León-Araúz, P. (2022). Terminology and equivalence. In P. Faber, and M.-C. L'Homme (Eds). *Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining Terms, Concepts and Specialized Knowledge, Terminology and Lexicography Research and Practice* (vol. 23, pp. 477–502). Amsterdam: John Benjamins.
- Prieto Ramos, F. (2011). 'Developing Legal Translation Competence: An Integrative Process-Oriented Approach'. *Comparative Legilinguistics*, 5, 7–21. <https://doi.org/10.14746/cl.2011.5.01>
- Prieto Ramos, F. (2014). "International and supranational law in translation: from multilingual lawmaking to adjudication". *The Translator*, 20(3), 313–331.

Robertson, C. (2015). "EU Multilingual Law: Interfaces of Law, Language and Culture". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives* ed. by Susan Šarčević (pp. 33–53). Farnham: Ashgate.

Robertson, C. and M. Mac Aodha. (2023). Legal Terminology of the European Union. In *Handbook of Terminology* (Vol. 3, pp. 244-271). *Legal Terminology* edited by L. Biel, and H.J. Kockaert. John Benjamins.

Sager, J. C. (1994). Reflections on terminological translation equivalents. *Lebende Sprachen*, 39(2), 55–57.

Sager, J. C. (1997). Term Formation. *Handbook of Terminology Management* (Vol. 1, pp. 25–42). Edited by S.E. Wright, and G. Budin. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Snell-Hornby, Mary. (1988). *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Šarčević, S. and Bajčić M. (2009). Zur Notwendigkeit der Erarbeitung einer einheitlichen kroatischen Terminologie für EU-Rechtsbegriffe. *Proceedings of the Law Faculty of the University of Rijeka*, 30(2), 810–826. Available at: <https://hrcak.srce.hr/52646>

Šarčević, S. (2015). "Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU Law". In *Language and Culture in EU Law. Multidisciplinary Perspectives*, edited by S. Šarčević (pp. 183–207). Farnham: Ashgate.

Temmerman, R. (2000). *Towards New Ways of Terminology Description*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus Linguistics at Work*. Amsterdam: John Benjamins.

Vintar, Š. (2008). *Terminologija: terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo.

Warburton, K. (2015). Terminology management. *Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. Ed. Sin-wai, C. Routledge. London and New York.

Wüster, E. (1968). *The Machine Tool: An Interlingual Dictionary of Basic Concepts*. London: Technical Press.

Wüster, E. (1985). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*. Kopenhagen: Infoterm.

**Переклад: Світлана Вискушенко, Олена Мосієнко,
Юлія Нідзельська, Андрій Шугаєв
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)**

РОЗДІЛ А.5

Корпусна лінгвістика та переклад актів права ЄС¹

Джанлука Понтрандольфо

Мета розділу – показати користь корпусної лінгвістики для юридичного перекладу, розглянути переваги використання корпусів для перекладу актів права ЄС та надати читачам ресурси, які можуть бути використані під час роботи з правовими текстами інституційного характеру. Розділ складається із двох основних частин: теоретичної частини, спрямованої на представлення основних понять корпусної лінгвістики та типів корпусів правових текстів з особливим акцентом на актах права ЄС, і практичної частини, у якій надано та пояснено приклади запитів до корпусів, спрямовані на аналіз перекладу актів права ЄС. У дослідженні представлено можливості, які надають корпуси актів права ЄС, наведено типові приклади запитів, які можуть бути застосовані як для традиційного вилучення термінологічних і фразеологічних одиниць, так і для вивчення паралельних дискурсивних норм. Нарешті, розділ демонструє важливість корпусів як інструменту для "дискурсивної соціалізації" перекладачів юридичних текстів, які повинні дотримуватися специфічних дискурсивних норм цільових жанрів.

1. Корпусна лінгвістика та юридичний переклад: основні визначення та відмінності

За визначенням Синклера [2004], "корпус – це набір фрагментів текстів певної природної мови в електронній формі, відібраних за зовнішніми критеріями, щоб репрезентувати, наскільки це можливо, мову або її варіант як джерело даних для лінгвістичних досліджень" [див. також Zanettin, 2012, с. 7]. Отже, корпусна лінгвістика – це "вивчення мови на основі прикладів її "реального" використання" [McEnergy, & Wilson, 2001, с. 2], виражених у великих зібраннях автентичних текстів у електронному форматі.

Як і винайдення мікроскопа, і телескопа, що несподівано дозволило вченим спостерігати речі, яких вони ніколи раніше не бачили [Stubbs, 1996, с. 231–232], використання корпусів у

¹ Перегляд усіх електронних ресурсів і вебсторінок, згаданих у цьому розділі, було здійснено в період з жовтня 2023 року по січень 2024 року.

лінгвістиці, а також у дослідженнях письмового та усного юридичного перекладу, стало загальноприйнятою методологією [Biel, 2010] [див. Pontrandolfo, 2012, с. 122]. Задумане як методологія або як повноцінна дисципліна [див. Tognini-Bonelli, 2001, с. 1-2; McEnergy et al., 2006, с. 7-8], впровадження електронних корпусів стало переломним моментом у багатьох галузях лінгвістики, зокрема у перекладознавстві, і досі має значний потенціал.

Необхідно розмежувати деякі базові поняття, які не залежать від типів текстів, що входять до цих великих зібрань. З одного боку, корпуси можна класифікувати на (а) **відкриті корпуси** – онлайніві зібрання текстів із інтерфейсом пошуку, доступним у мережі; (б) **закриті корпуси** – створені *ad hoc* для конкретних цілей і доступні для пошуку за допомогою програм-конкордансерів, таких як AntConc², WordSmith Tools³, Sketch Engine⁴ [Pontrandolfo, 2017, с. 238–239]. З іншого боку, корпус може бути (а) **зіставним** – одномовним або багатомовним зібранням текстів, подібних за своїми характеристиками, однак не пов'язаних між собою як оригінали та переклади, або (б) **паралельним** – багатомовною сукупністю текстів, перекладених однією або кількома мовами, де тексту оригіналу відповідає текст перекладу, також включений до цього зібрання [див. Torruella, Llisterra, 1999, с. 10-11; Zanettin, 2012, с. 11].

Також слід чітко розрізнити **корпуси текстів мовою оригіналу** та **корпуси текстів мовою перекладу** [див. Zanettin, 2002]. **Корпуси мовою оригіналу** слугують переважно для ознайомлення з мовними особливостями вихідного тексту. У цьому сенсі одномовні корпуси мовою оригіналу виконують функцію, подібну до функції галузевого словника, який часто використовують, щоб зрозуміти значення терміна чи виразу і знайти приклади його вживання в контексті. **Корпуси мовою перекладу** корисніші для відтворення тексту певною цільовою мовою. Крім того, корпуси текстів мовою оригіналу дозволяють перекладачам ознайомитися з типовими моделями сполучуваності слів, а також з найпоширенішими одиницями, що складаються із кількох слів, сталими формулами та традиційними фразами. Запити на основі конкордансу є ключовим способом компенсувати обмежену доступність спеціалізованих фразеологічних словників.

² <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>

³ <https://www.lexically.net/wordsmith/>

⁴ <https://www.sketchengine.eu/>

Корпуси стали важливим інструментом підвищення компетентності в юридичному перекладі і, безсумнівно, є потужним професійним ресурсом. Використання корпусів для юридичного перекладу має багато переваг (див. Pontrandolfo, 2019a). По-перше, юридичні корпуси можуть допомогти перекладачам ознайомитися з мікро- та макротекстуальними стратегіями, застосованими як правознавцями (у випадку зіставних корпусів), так і перекладачами (у випадку паралельних корпусів), і, таким чином, дозволяють їм досягти специфічних дискурсивних ефектів, пов'язаних з регістром юридичного дискурсу. По-друге, за допомогою запитів до юридичних корпусів перекладачі можуть усвідомити, як функціонує юридична мова, як використовуються певні структури, а яких структур краще уникати. Тому аналіз на основі даних корпусу можна уявити як інтерфейс між мовою та перекладом [див. Zanettin et al., 2003]. По-третє, мало хто сумнівається в тому, що переклад дедалі більше еволюціонуватиме в бік попереднього редагування та постредагування, а роль перекладача полягатиме в доопрацюванні текстів, створених за допомогою машинного перекладу (МП), який за останнє десятиліття суттєво вдосконалився. МП дозволив суттєво підвищити продуктивність, однак якість залишається проблемою, яка ще більше загострюється загальновідомою схильністю систем МП перекладати гарною мовою, але не обов'язково точно. З іншого боку, як зазначає Бернардіні [Bernardini, 2022], прогрес у галузі штучного інтелекту слід розглядати як можливість для переоцінювання професійної та педагогічної ролі корпусів у вирішенні ключових питань довіри та надання впевненості студентам.

Перекладачі юридичних текстів можуть одночасно використовувати різні типи корпусів на етапі підготовки робочого варіанта перекладу, знаючи, що кожен з них має свої переваги та недоліки. Один із недоліків паралельних корпусів порівняно із зіставними полягає в їхній обмеженій здатності репрезентувати весь спектр лінгвістичних можливостей мови перекладу, зокрема стилістичні особливості та індивідуальні вподобання перекладачів. Однак, порівнюючи велику кількість текстів та їхніх перекладів, можна виявити приклади еквівалентів та перекладацьких рішень з точки зору відносних стратегій і прийомів, до того ж паралельні корпуси є більш універсальними, ніж пам'ять перекладу [див. Zanettin, 1998]. Втім, через важливу роль перекладацького "брифу", тобто набору вказівок та інструкцій, які замовники надають (чи

мали би надавати) перекладачам [Pontrandolfo, 2019a], жоден із цих результатів не може бути основою для узагальнень. З іншого боку, у зіставних корпусах не можна знайти готових рішень. Це перевага для такого складного виду перекладу, як юридичний, оскільки пошук здійснюється в подібних текстах, створених мовою перекладу. Зіставні корпуси, до яких звертаються перекладачі в процесі роботи, складаються з оригінальних текстів, що відображають професійні дискурсивні норми мови перекладу, і тому є більш корисним інструментом ознайомлення з професійним дискурсом, ніж паралельні корпуси. Хоча для вирішення проблем термінології та асиметрії між двома правовими системами [див. Klabal, 2019] перекладачі можуть також ефективно працювати з онлайн-документацією, що можна здійснювати і без допомоги корпусів [див. Monjean-Decaudin, & Popineau-Lauvray, 2019].

2. Корпуси правових текстів

Корпуси правових текстів характеризуються своєю галузевою специфікою, що відображається у "**текстовій території**" [Prieto Ramos, 2014, с. 264], тобто в галузевих особливостях їхніх текстів. Ці корпуси націлені на вивчення аспектів макросфери права, до якої належать публічні та приватні правовідносини, використання правових інструментів у конкретних сценаріях, а також поширення фахових знань про джерела права та правовідносини [Prieto Ramos, 2014, с. 264–265].

Термін "юридичні тексти" широко застосовується і має різні значення в юридичному перекладознавстві. Тексти, що належать до правової сфери, зазвичай класифікуються за різними критеріями, зокрема за їхньою природою, функціями або домінуючими типами текстів. За однією із поширених у сфері перекладу класифікацій виділяють три типи текстів: (а) *нормативні* (напр., законодавчі тексти); (б) *інтерпретативні* (напр., юридичні наукові праці); в) *прикладні/приватні* (напр., адміністративні, судові тексти) [Pontrandolfo, 2019b, с. 14].

Теоретично, корпуси правових текстів можуть охоплювати будь-які юридичні жанри. Проте на практиці дослідники та перекладачі у сфері юридичного перекладу часто зіштовхуються з проблемою наявності та доступності правових текстів. Як зазначають Vigier та Санчес [Vigier, Sánchez, 2017, с. 261], "незважаючи на широке застосування в інших галузях перекладознавства, у сфері юридичного

перекладу розвиток корпусів був повільнішим, імовірно, через конфіденційний та приватний характер багатьох юридичних текстів". Цей так званий *леґіцентризм*, як пояснює Бель [Biel, 2018, с. 29], означає, що наявні корпуси здебільшого містять законодавчі тексти, а інші жанри представлені недостатньо.

У науковій літературі можна знайти різноманітні класифікації корпусів правових текстів [див. Pontrandolfo, 2012; Marín Pérez, & Rea Rizzo, 2012; Vogel et al., 2017; Biel, 2018a; Pontrandolfo, 2019b; Prieto Ramos, 2019]⁵. Більшість корпусів правових текстів є інституційними [див. Biel, 2018a, с. 19–33]. Це зібрання створених, наприклад, в ЄС, ООН, СОТ текстів, які можуть бути законодавчими чи судовими текстами, що доступні багатьма мовами, адже вони часто є наднаціональними офіційними версіями одного правового інструменту і зібрані переважно з метою навчання систем машинного перекладу. Крім того, як зазначають Фогель та ін. [Vogel, 2017, с. 12], багато корпусів збираються в рамках конкретних дослідницьких проєктів, і тому можуть бути обмежені за розміром та не завжди доступні для широкої публіки.

Не всі корпуси правових текстів загальнодоступні. Але існують неінституційні корпуси правових текстів, до яких можна вільно звертатися за допомогою безкоштовного пошукового інтерфейсу. Три такі приклади мають:

- BoLC (*Bolonia Legal Corpus*⁶) – двомовний (англо-італійський) зіставний правовий корпус, який містить репрезентативні документи законодавчого, судового та адміністративного характеру [Rossini Favretti et al., 2007];
- COSPE (*Corpus de Sentencias Penales*⁷) – 6-мільйонний тримовний (англійська, іспанська, італійська) зіставний корпус правових текстів, що містить національні судові рішення, винесені високими кримінальними судами Англії та Уельсу, Іспанії та Італії [Pontrandolfo, 2016];
- SCOTUS (*Corpus of US Supreme Court Opinions*⁸) – 130-мільйонний одномовний корпус рішень Верховного суду

⁵ Див. також: <https://legal-linguistics.net/data-collections/>; <https://www.clarin.eu/resource-families/legal-corpora#publications-on-legal-corpora>

⁶ <http://corpora.dslo.unibo.it/BOLCCCorpQuery.html>

⁷ <https://bellatrix.sslmit.unibo.it/noske/cospe/#open>

⁸ <https://www.english-corpora.org/scotus/>

США з 1790-х років до теперішнього часу, створений Марком Девісом (Університет Брігама Янга)⁹.

За винятком VoLC, який містить директиви ЄС, інші дві збірки базуються на національних документах. Інституційні корпуси та корпуси актів права ЄС представлено далі в пункті 2.1.

2.1. Корпуси текстів актів права ЄС

Як зазначає Бель [Biel, 2019], існують п'ять ключових факторів, що впливають на переклад актів права ЄС (див. також Розділ А.3): (а) *інституційні* фактори: інституції ЄС контролюють і стандартизують процеси прийняття рішень перекладачами за допомогою посібників, стилістичних рекомендацій, термінологічних баз та інших подібних ресурсів; (б) *політичні* чинники: переклад актів права ЄС відображає багатосторонні перемовини та компроміси; (в) *наднаціональні* чинники: ЄС має правову систему *sui generis* та правову автономію; право ЄС розробляється на наднаціональному рівні, але застосовується в національних правових системах держав-членів, таким чином, національне право гармонізується з правом ЄС; (г) *фактор багатомовності*: переклад актів права ЄС, незважаючи на прагматичний підхід до багатомовності, передбачає значний ступінь посередництва перекладачів і фільтрацію матеріалів 24 мовами; (е) *правові чинники*: переклад актів права ЄС охоплює широкий спектр правових, напівправових та адміністративних жанрів, пов'язаних з розробкою документів та формуванням політики, імплементацією, моніторингом, судовими рішеннями та адмініструванням, що типово для наднаціональних та міжнародних організацій.

Коли йдеться про акти права ЄС (які потенційно можуть стати корпусами), насамперед важливо розрізнити первинне і вторинне право¹⁰ (див. також Розділ А.2). Договори є основою права ЄС і відомі в ЄС як *первинне право*. *Вторинне право*, яке створене відповідно до принципів і завдань договорів, включає регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки. Делеговані та імплементаційні акти, видані Європейською Комісією, також належать до юридично обов'язкових документів. Окрім цих законодавчих актів, існують також фундаментальні тексти, видані Судом ЄС, тобто рішення, які належать до *прецедентного права ЄС*¹¹.

⁹ <https://www.mark-davies.org/>

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_en

¹¹ Див. <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=en>

Найповніший доступ до актів права ЄС надає *EUR-Lex*¹², офіційна платформа з доступом до правових документів ЄС, яка доступна усіма 24 офіційними мовами ЄС і оновлюється щодня.

Теоретично, всі ці онлайн-тексти можуть бути об'єднані в електронну збірку і перетворені на повноцінні одномовні чи багатомовні, зіставні чи паралельні корпуси, що знайдуть застосування у практиці перекладу актів права ЄС (див. п. 3.1). Щодо великих корпусів, які містять тексти ЄС, важливо згадати три великі зібрання, про які йдеться нижче:

- **Eurolect Observatory Multilingual Corpus (EOMC)** (закритий корпус): <https://www.unint.eu/en/eurolect-observatory-project> [Mori, 2018], паралельний і зіставний корпус європейських директив (корпус А) та національних законів щодо транспонування (корпус В) фінською, французькою, грецькою, англійською, італійською, латиською, мальтійською, нідерландською, польською, іспанською та німецькою мовами;

- **Legal Translation in International Institutional Settings (LETRINT)** (безкоштовний після реєстрації), надає доступ до чотирьох тримовних текстових баз, містить один зіставний і три паралельні корпуси документів, опублікованих англійською, французькою та іспанською мовами чотирма основними інституціями ЄС (Комісією, Радою, Парламентом і Судом ЄС), ООН та її Міжнародним Судом, а також СОТ у 2005, 2010 і 2015 роках: <https://transius.unige.ch/en/research/letrint> (Prieto Ramos et al., 2019);

- **EU Case Law Corpus (EUCLCORP)** (онлайн-корпус) – стандартизований, багатовимірний та багатомовний корпус, що містить усі рішення Суду Європейського Союзу (Суд ЄС) та рішення, винесені конституційними та/або верховними судами семи (на сьогодні) держав-членів ЄС: <http://www.euclcorp.bham.ac.uk/#/> [McAuliffe, 2018].

Зауважимо про існування паралельних корпусів для систем машинного перекладу ЄС¹³. Ці корпуси, вирівняні за реченнями, колись використовувалися для статистичного машинного перекладу та тепер слугують основою для розробки систем нейронного машинного перекладу. Ось кілька прикладів таких корпусів:

¹² <https://eur-lex.europa.eu/advanced-search-form.html>

¹³ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/language-technology-resources/jrc-acquis_en#download-the-jrc-acquis-corpus

- **Digital Corpus of the European Parliament (DCEPT):** <https://wt-public.emm4u.eu/Resources/DCEP-2013/DCEP-Download-Page.html>

- **European Parliament Proceedings Parallel Corpus (EUROPARL):** <https://www.statmt.org/europarl/>

- **JRC-Acquis:** https://joint-research-centre.ec.europa.eu/language-technology-resources/jrc-acquis_en

Одним із цікавих ресурсів у інтернеті, який дозволяє здійснювати запити до деяких із цих корпусів (напр., EUROPARL), є OPUS (<https://opus.nlpl.eu/index.php>). Це постійно розширювана база перекладених текстів з мережі (див. пошуковий інтерфейс OPUS: <https://opus.nlpl.eu/bin/opuscqp.pl>).

3. Робота з корпусами текстів актів права ЄС

У попередніх теоретичних підрозділах (підрозд. 1 та 2) ми визначили основні поняття корпусної лінгвістики та розглянули різні типи корпусів правових текстів з особливим акцентом на акти права ЄС, а також методи, які перекладачі юридичних текстів та науковці-правники можуть застосовувати для роботи з корпусами актів права ЄС. У цьому підрозділі представлено приклади запитів до корпусів у контексті перекладу актів права ЄС. Ми розглянемо два основні підходи до їх використання юридичними перекладачами або студентами, які навчаються юридичному перекладу: створення власних (DIY) корпусів правових текстів (офлайнові / ad hoc зібрання текстів) (п. 3.1) та використання онлайн-корпусу правових текстів (EUR-Lex Parallel), запити до якого здійснюються через конкордансер Sketch Engine (п. 3.2).

3.1. Власні (DIY) корпуси правових текстів/офлайн-корпуси

Як зазначає Скотт [Scott, 2012], професійні перекладачі або студенти-перекладачі можуть створювати спеціалізовані електронні корпуси відповідно до своїх потреб у певних юридичних піджанрах. Це допомагає їм створювати переклади, які відповідають очікуванням цільової аудиторії. Хатім і Мейсон [Hatim, & Mason, 1999, с. 190] визначають це як "паралельні моделі" – норми, які відомі або невідомі перекладачам, зокрема застигли шаблони формульного характеру, характерні для юридичних текстів, які можна перекласти, лише вдаючись до паралельних моделей у мові перекладу. Корпуси правових текстів можуть слугувати випробувальними майданчиками для гарантування якості / дотримання жанрових норм (порівняйте з

тим, що Бель [Biel, 2014] визначає як "придатність для використання за призначенням"). Насправді, навіть найкваліфікованіші перекладачі можуть зіткнутися з ризиком неточностей у "виборі реєстру", незважаючи на правильність інших аспектів цільового тексту (граматика, зміст тощо) [Garzone 2007, с. 218-219].

Працюючи над конкретним завданням, юридичні перекладачі або студенти можуть створювати власні ad hoc корпуси. Наприклад, під час перекладу контракта з української англійською вони можуть зібрати невеликий спеціальний корпус контрактів, укладених англійською мовою, для перевірки своїх перекладів на відповідність загальноприйнятим нормам. Найпростіший і найшвидший спосіб зробити це – використання безкоштовних інструментів для корпусного аналізу та створення конкордансу, як-от **AntConc** від Лоуренса Ентоні (Laurence Anthony). У мережі доступні численні посібники¹⁴, які допоможуть користувачам освоїти основні функції конкордансера (конкорданс, схема конкордансу, перегляд файлів, кластери / n-грами, словосполучення, список слів, список ключових слів). Такі офлайн / ad hoc корпуси можна також використовувати в роботі з актами права ЄС (див. п. 2.1), завантажених з EUR-Lex для подальшого дослідження в AntConc.

3.2. Онлайн-корпуси правових текстів: Sketch Engine

У цьому пункті розглядаємо конкретні приклади дослідження великого багатомовного паралельного корпусу (**паралельний корпус Eur-Lex**) за допомогою **Sketch Engine**, менеджера корпусів і програмного забезпечення для аналізу текстів, що розробляється Адамом Кілгаріффом і компанією Lexical Computing CZ s.r.o. з 2003 року [Kilgariff et. al., 2014]. Sketch Engine має безкоштовну 30-денну пробну версію, індивідуальні чи багатокористувацькі облікові записи, а також академічну передплату¹⁵. Цей інструмент особливо корисний для роботи з юридичними текстами ЄС, які виробляються в величезних обсягах і потребують перекладу всіма офіційними мовами ЄС. Тут необхідно зауважити, що законодавство ЄС передбачає *принцип рівної автентичності* (принцип мовної рівності), згідно з яким усі мовні версії законодавства ЄС є автентичними і мають однакове значення, тому формально не можна говорити про "перекладені тексти", а скоріше про "мовні версії" (не існує офіційної мови оригіналу і мови перекладу, а є процес (спів)розробки, що

¹⁴ Див. наприклад: <https://lg845.github.io/Antconctutorial/>

¹⁵ <https://www.sketchengine.eu/academic-and-non-academic-subscriptions/>

приводить до створення рівноправних автентичних текстів ЄС) (див. також Розділ А.2). Це зумовлено процесом правової гармонізації, згідно з яким різні версії регламентів, директив і рішень повинні розумітися однаково в усіх державах-членах ЄС. Тобто паралельні конкорданси, показані у Sketch Engine (див. п. 3.2.6), не слід сприймати як співставлення вихідного і цільового текстів.

Тексти ЄС часто є загальнодоступними (напр., у базі даних EUR-Lex), хоча і не у форматі паралельного конкордансу. Sketch Engine зібрав та вирівняв ці тексти, створивши такі паралельні корпуси:

- **EUR-Lex** (<https://www.sketchengine.eu/eurlex-corpus/>): величезне зібрання різноманітних документів, що охоплюють різні теми, зокрема і правові;
- **EUR-Lex Judgments** (<https://www.sketchengine.eu/eurlex-judgments-corpus/>): рішення Суду Європейського Союзу;
- **EUROPARL** (<https://www.sketchengine.eu/europarl-parallel-corpus/>): стенограми засідань Європейського Парламенту;
- **DGT** (<https://www.sketchengine.eu/dgt-translation-memory/>): DGT, Генеральний директорат письмового перекладу Європейської Комісії, надав свою багатомовну пам'ять перекладів для завантаження, а Sketch Engine перетворив її на паралельний корпус.

У матеріалі, наведеному для прикладу, розглянуто корпус **EUR-Lex 2/2016 parallel – English**. Очевидно, що ці інструменти можна також застосовувати для аналізу інших корпусів іншими мовами (напр., юридичного корпусу українською мовою), але для демонстрації ми використовуємо англійську. Панель інструментів Sketch Engine містить такі основні інструменти¹⁶:

1. Інформація про корпус/Аналіз типу тексту.
2. Список слів.
3. Ключові слова.
4. N-грами.
5. Конкорданс.
6. Паралельний конкорданс.
7. Тезаурус.
8. Нарис слова (Word Sketch).
9. Різниця в Word Sketch.
10. Діахронічний аналіз (Trends).

¹⁶ Див. також глосарій Sketch Engine, який містить визначення багатьох термінів і функцій, що використовуються у цьому розділі: <https://www.sketchengine.eu/guide/glossary/>

Кожен інструмент дозволяє робити різноманітні запити до корпусу, які можуть бути більш або менш релевантними залежно від потреб користувача. Перекладачі юридичних текстів чи студенти можуть виявити особливий інтерес до інструментів "Конкорданс" і "Паралельний конкорданс", тоді як дослідники в галузі юридичного перекладу можуть зацікавитись функціями "Список слів", "Ключові слова", "N-грами", "Нарис слова" (Word Sketch) і "Різниця в Word Sketch".

3.2.1. Інформація про корпус/Аналіз типу тексту¹⁷

Інструмент "Аналіз типу тексту" у Sketch Engine демонструє структуру корпусу згідно з метаданими. Зокрема, він дозволяє визначити кількість документів, токенів або слів у корпусі за текстами, завантаженими з певного вебсайту, написаними певним автором або опублікованими у конкретний рік. Вибір варіантів аналізу залежить від метаданих, наявних у корпусі. Цей інструмент надає можливість перемикання між різними показниками обсягу: кількість структур, токенів або слів.

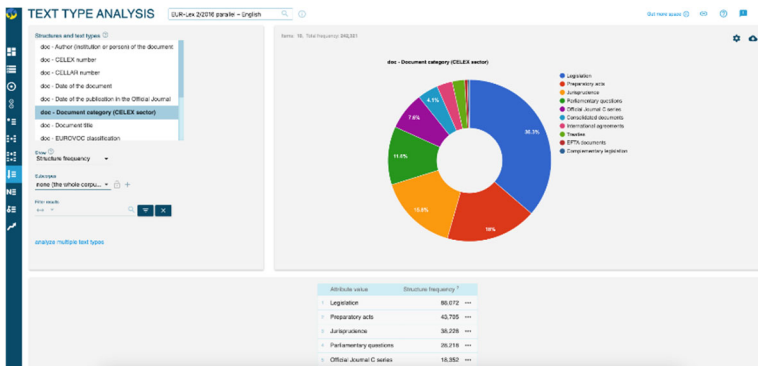

Рис. 1. Аналіз типу тексту

Наприклад, EUR-Lex 2/2016 parallel – English містить 242 321 документів і 845 040 420 токенів. Аналіз типу тексту демонструє (див. рис. 1), що законодавчі тексти становлять 36,3 % від загального обсягу корпусу (88 072 тексти). Така інформація може виявитися корисною, коли паралельний корпус EUR-Lex використовується як довідковий: аналізуючи результати

¹⁷ <https://www.sketchengine.eu/guide/text-type-analysis/>

конкордансів, важливо враховувати, які саме документи входять до зібрання, адже саме вони є джерелом отриманих результатів.

3.2.2. Список слів¹⁸

Інструмент "Список слів" генерує частотні списки різних типів:

- іменники, дієслова, прикметники та інші частини мови;
- слова, що містять певні символи, починаються або закінчуються ними;
- словоформи, теги, леми та інші атрибути, або такі, що є комбінацією з трьох попередніх варіантів.

Списки слів зазвичай допомагають ідентифікувати основні теми певного корпусу, як це проілюстровано на рис. 2.

Lemma	Frequency 'a'	Lemma	Frequency 'a'	Lemma	Frequency 'a'	Lemma	Frequency 'a'	Lemma	Frequency 'a'
the	82,563,040	for	3,168,297	of	2,765,075	community	1,565,055	is	1,261,647
at	31,745,038	at	4,855,013	in	2,684,751	the	1,555,058	shall	1,287,666
and	17,048,849	article	4,024,284	it	2,684,083	to	1,528,179	member	1,280,489
to	16,406,036	an	3,984,282	regulation	2,620,006	the	1,491,037	article	1,254,841
on	15,095,090	will	3,839,880	has	2,454,129	is	1,393,182	provide	1,251,287
in	14,874,610	has	3,804,140	member	2,436,414	state	1,386,076	under	1,208,848
is	9,237,255	shall	3,187,180	an	2,189,254	and	1,443,435	and	1,205,013
has	8,212,644	will	3,132,787	of	1,998,741	may	1,428,200	member	1,124,033
can	6,507,406	commission	3,106,470	country	1,908,047	could	1,401,066	at	1,121,441
are	5,513,180	when	2,868,255	other	1,861,028	present	1,353,313	is	1,044,844

Рис. 2. Список слів: лема

Насправді, окрім артиклів і прийменників, які називаються "стоп-словами" і не впливають на змістове наповнення, хоч і зустрічаються дуже часто у будь-якому текстовому зібранні, наступні слова/терміни сприяють визначенню тематики ЄС у паралельному корпусі EUR-Lex Parallel: *article, shall, Commission, regulation, member, European, community, state, Council* тощо.

Списки слів також можна використовувати з розбивкою за частинами мови (POS). На рис. 3 представлено найчастотніші дієслова досліджуваного корпусу: окрім *to be* та *to have*, інші дієслова можуть проілюструвати цікаві моделі в дискурсі ЄС: *to provide, to follow, to refer, to apply, to establish, to set, to adopt, to ensure* тощо.

Verb	Frequency 'a'	Verb	Frequency 'a'	Verb	Frequency 'a'	Verb	Frequency 'a'	Verb	Frequency 'a'
be	19,497,226	occure	829,610	is	462,728	accide	219,281	specify	206,481
have	3,932,189	apply	822,457	conside	459,338	buys	200,742	write	202,884
provide	1,248,124	establish	652,109	carry	459,731	receiv	198,881	intenc	197,616
do	1,038,423	set	511,188	suppor	390,982	develope	194,483	allow	194,399
take	592,729	adapt	348,300	know	388,959	play	188,872	hold	176,390
take	548,232	go	337,056	contan	370,641	defin	186,878	mean	171,177
include	338,281	ensure	333,218	see	350,841	mean	173,681	be	174,769
may	332,097	be	321,477	achiev	340,179	introduc	170,412	appear	170,350
make	319,223	require	499,202	grant	339,228	relate	169,064	relate	171,184
use	288,064	proced	494,800	impres	328,032	stop	166,929	inform	167,712

Рис. 3. Список слів: дієслово

¹⁸ <https://www.sketchengine.eu/guide/wordlist-frequency-lists/>

Оскільки корпус EUR-Lex паралельний, то можна одразу визначити перекладацькі еквіваленти цих дієслів за допомогою інструменту "Паралельний конкорданс" (див. п. 3.2.6). Такий підхід застосовується і до інших частин мови: іменників, прикметників, прислівників тощо.

3.2.3. Ключові слова¹⁹

Sketch Engine підтримує як одномовне, так і двомовне вилучення термінів. Вилучення ключових слів і термінів використовується для:

- вилучення термінології для її подальшого використання в письмовому та усному перекладі;
- вилучення однослівних та багатослівних одиниць, які є типовими для конкретного корпусу, документа або тексту, або ж визначають його зміст чи тематику;
- порівняння двох корпусів, документів або текстів шляхом визначення унікальних особливостей першого корпусу порівняно з другим.

Результат поділяється на ключові слова (однослівні елементи) і терміни (багатослівні елементи), як показано на рис. 4 та 5, відповідно.

The screenshot shows the 'KEYWORDS' section of the Sketch Engine interface. It displays a table of single words extracted from the 'EUR-Lex 2016 parallel - English' corpus. The table is organized into columns for 'Latins', 'Frequency', and 'Relevance', with sub-columns for 'Focus' and 'Relevance'. The words listed include 'acc', 'ac', 'ac', 'arrest', 'er', 'jurlique', 'subparagraph', 'directive', 'derogation', 'see', 'case law', 'ava', 'authorization', 'revision', 'act', 'underlying', and 'amendment'. Each word entry includes its frequency and relevance scores, along with a small icon indicating its part of speech or category.

Рис. 4. Ключові слова: однослівні елементи

Приклади на рис. 4 демонструють високу частотність абревіатур у юридичному дискурсі ЄС, таких як EEC (European Economic Community), OJ (Official Journal), EC (European Commission), ECR (European Court Reports), EEA (European Economic Area), які не трапляються або майже не трапляються в загальному корпусі, що

¹⁹ <https://www.sketchengine.eu/guide/keywords-and-term-extraction/>

використовується як довідковий (у цьому випадку, English Web 2021, enTenTen21, одні з довідкових корпусів, доступних у Sketch Engine). Як і "Списки слів", "Ключові слова" допомагають визначити основні теми зібрання та специфіку мови, використаної у фокусному корпусі, яка у цьому випадку виявляє юридичні терміни (напр., *annex, subparagraph, directive, derogation, case-law, authorisation* тощо).

Результати за ключовими словами вказують на слова чи лема, які недостатньо або надмірно представлені в ключовому або фокусному корпусі (корпус EUR-Lex Parallel), що дає змогу виявити потенційні індикатори "перекладацького буквалізму" [див. Pontrandolfo, 2021] або "євролектів" [див. огляд у Mori, 2018].

Term	Frequency ¹		Frequency ²		Term	Frequency ¹		Frequency ²		Term	Frequency ¹		Frequency ²	
	Focus	Reference	Focus	Reference		Focus	Reference	Focus	Reference		Focus	Reference	Focus	Reference
competent authority	244,003	40,407	299.40	0.98	medicinal product	68,857	18,587	67.01	0.07	day before	38,365	21,343	48.58	0.38
third country	188,843	47,000	221.11	0.78	internal market	54,266	18,827	63.97	0.31	referring court	25,831	1,514	35.08	0.02
European community	170,989	35,027	150.38	0.58	credit institution	48,818	8,406	53.91	0.14	national legislation	40,431	25,867	47.85	0.42
contested decision	80,304	2,061	37.40	0.36	marketing year	44,027	8,709	53.18	0.14	rule for the application	28,276	388	33.40	<0.01
first subparagraph	84,886	480	78.78	<0.31	active substance	48,813	14,282	69.04	0.28	way of exemption	28,179	373	33.84	<0.01
most proceedings	92,212	2,440	73.07	0.34	national law	45,264	45,122	72.23	0.73	legal basis	46,578	42,823	55.12	0.70
detailed rule	80,455	5,213	71.54	0.58	trade mark	69,824	53,159	81.46	0.86	anti-dumping duty	23,261	1,179	34.63	0.08
accordance with the procedure	57,035	2,651	67.49	0.38	common market	46,317	17,470	64.81	0.28	national authority	38,192	28,545	48.38	0.46
preliminary ruling	88,852	4,817	69.27	0.58	legal person	44,678	14,732	62.87	0.24	products originate	27,024	1,479	31.98	0.02
basic regulation	51,064	877	61.04	0.21	accordance with the opinion	34,561	452	40.90	<0.01	common organisation	26,242	271	30.82	<0.01
case 1	50,043	1,229	59.22	0.32	tariff quota	39,203	1,544	41.42	0.02	agricultural product	51,175	59,002	69.56	0.90
second subparagraph	48,617	241	37.53	<0.31	pled in law	32,819	204	38.99	<0.01	terms on the day	25,076	549	30.38	0.01
as regards	48,345	584	57.21	<0.31	export refund	32,860	377	38.88	<0.01	present case	62,783	93,710	71.83	1.58
national court	92,772	20,413	73.28	0.33	operative part	31,898	1,284	37.75	0.02	disability rate for the applicant	23,885	99	28.68	<0.01
competent authority	52,383	8,005	61.99	0.53	aid scheme	32,121	2,773	38.01	0.05	intervention agency	24,895	716	29.45	0.01
in works price of the product	45,950	0	54.38	0.00	exporting producer	30,261	105	36.15	<0.01	import licence	25,264	1,760	29.80	0.03
price of the product	48,003	5,965	57.50	0.58	quantum satis	30,089	0	35.95	0.00					

Рис. 5. Ключові слова: багатослівні терміни

На рис. 5 показано схожі результати з виразами, які часто зустрічаються в правовому дискурсі ЄС, такими як *competent authority, third country, European Commission, contested decisions*, які посідають перші позиції у списку.

Користувачі (юридичні перекладачі / викладачі / студенти) мають можливість створювати власні довідкові корпуси. Наприклад, може бути цікавим порівняння мов законодавства ЄС з мовою законодавства Великої Британії чи США. У своєму дослідженні Серачіні, аналізуючи модальних дієслів, виявила завищену частотність *shall / should / can* у правових текстах ЄС порівняно з Великою Британією і занижену частотність *may / must / will / be* [Seracini, 2020, с. 155]. Це результат, який можна легко отримати за допомогою корпусної лінгвістики.

Що стосується загальноповживаної української мови, то у Sketch Engine вже є кілька довідкових корпусів, перелічених у табл. 1.

Таблиця 1

Українські довідкові корпуси, доступні в Sketch Engine

Назва корпусу	Розмір / кількість tokenів
MaCoCu Ukrainian Web v1 (2021-2022)	5,912,040,719
Open Parallel Corpus (OPUS) – Ukrainian	2,577,481
Open Subtitles 2018 parallel – Ukrainian	5,049,602
Ukrainian Drama Corpus	322,441
Ukrainian Trends	440,402,228
Ukrainian Web 2014 (ukTenTen14)	2,194,447,594
Ukrainian Web 2020 and 2014 (ukTenTen20)	2,592,516,436
Ukrainian Web 2022 (ukTenTen22)	7,594,784,148

Ці зібрання можна використовувати для порівняння, наприклад, між українською юридичною мовою та українською загальнозживаною мовою, а також між українською мовою у перекладах та українською мовою оригінальних текстів, які не були перекладені.

3.2.4. N-грами²⁰

Інструмент "N-грами" створює частотні списки послідовностей tokenів. N-грами також називають багатослівними виразами (або MWE), або лексичними блоками. Користувачі мають можливість використовувати фільтри, зокрема і щодо регулярних виразів, для детального визначення, які саме N-грами мають бути проаналізовані за частотністю. N-грами можуть бути сформовані за будь-яким атрибутом, проте найчастіше аналізуються слово та лема.

Рис. 6. N-грами (3-4-грами, слово)

На рис. 6 показано приклади часто вживаних комбінацій 3-4 слів, які утворюють стійкі словосполучення і таким чином належать до категорії "юридичної фразеології" [див. огляд у Pontrandolfo, 2023].

²⁰ <https://www.sketchengine.eu/guide/n-grams-multiword-expressions/>

Високоякісні складні прийменники, наприклад *in accordance with, referred to in, in order to, according to, [h]aving regard to, on the basis of, provided in, in respect of* тощо, легко виявляються за допомогою інструменту "N-грами" в Sketch Engine. Оскільки такі фрази характерні для будь-якого юридичного тексту, то вони можуть бути надзвичайно корисними для юридичних перекладачів та студентів, що навчаються юридичному перекладу, оскільки вони вилучені з реальних / автентичних текстів, а ресурсів для паралельного пошуку фразеологічних зворотів мало. Корпуси текстів актів права ЄС є корисними інструментами для виявлення дискурсивних норм юридичного жанру, зокрема згаданих фразеологізмів, які навряд чи можна знайти в одномовних чи багатомовних словниках.

3.2.5. Конкорданс²¹

"Конкорданс" – це найпотужніший інструмент із широкими можливостями пошуку. Він дозволяє знаходити слова, фрази, теги, документи, типи текстів або структури корпусу і відображає результати в контексті у вигляді конкордансу. Конкорданс можна сортувати, фільтрувати, підраховувати, а далі обробляти, для отримання потрібного результату. Незважаючи на велику користь конкордансу, при роботі з великими корпусами може бути виявлено так багато результатів, що їх аналіз та інтерпретація можуть виявитись складними завданнями.

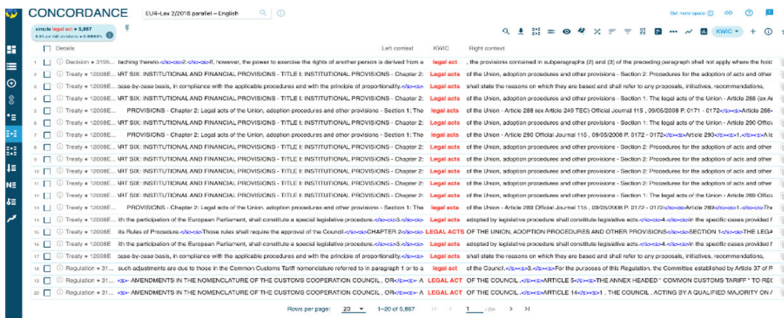

Рис. 7. Конкорданс: *legal act*

На рис. 7 показано рядки конкордансу виразу *legal act*. Користувачі можуть дослідити, як цей термін вживається в юридичному дискурсі

²¹ <https://www.sketchengine.eu/guide/concordance-a-tool-to-search-a-corpus/>

ЄС, виявляючи специфічні закономірності (напр., колокації дієслово + іменник), корисні під час перекладу юридичних текстів.

Опції відображення дозволяють показувати додаткову інформацію, зокрема лема, теги та інші атрибути, типи тексту (метадані) або структури корпусу. Corpus Query Language (CQL, мова запитів до корпусу)²² на вкладці Додатково служить для проведення складних пошуків за нечіткими або опціональними критеріями.

Одна з особливостей юридичної мови (зокрема юридичної мови ЄС, а також законодавчих і судових текстів) – використання складних прийменників²³ (див. Pontrandolfo, 2021), які можна легко виявити в корпусі EUR-Lex Parallel за допомогою CQL-запитів, як показано на рис. 8.

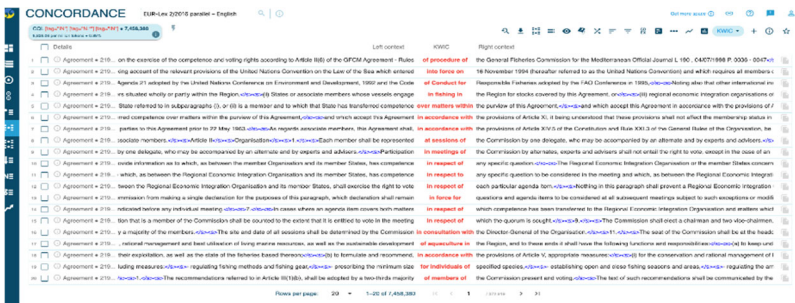

Рис. 8. Конкорданс CQL: [tag="IN"] [tag="N.*"] [tag="IN"]

За допомогою спеціальних тегів²⁴ ("IN" для позначення прийменника, "N.*" для іменника та "IN" для прийменника), у Sketch Engine можна створити повний список частотних структур, що використовуються в юридичному дискурсі ЄС, який можна сортувати також за частотністю та лемами KWIC (див. рис. 9).

Великі корпуси правових текстів є потужними інструментами для вилучення юридичної фразеології та використання як тестових майданчиків для кількісного аналізу [Pontrandolfo, 2023, с. 137–142].

²² <https://www.sketchengine.eu/documentation/corpus-querying/>

²³ За Бібером та ін. (1999, с. 75), "складні прийменники – це багатослівні послідовності, які семантично та синтаксично функціонують як один прийменник".

²⁴ <https://www.sketchengine.eu/english-treetagger-pipeline-2/>

	Frequency	Relative %
1	748,816	886.13 ...
2	216,439	256.13 ...
3	138,462	163.85 ...
4	115,673	136.88 ...
5	114,445	135.43 ...
6	66,420	102.27 ...
7	78,846	93.31 ...
8	71,277	84.34 ...
9	67,805	80.27 ...
10	64,641	76.49 ...
11	58,567	69.34 ...
12	58,533	69.27 ...
13	57,144	67.62 ...
14	48,189	57.48 ...
15	44,675	52.87 ...
16	44,553	52.72 ...
17	42,210	49.95 ...
18	38,909	46.04 ...
19	37,448	44.32 ...
20	37,116	43.92 ...

Рис. 9. Конкорданс CQL: [tag="IN"] [tag="N.*"] [tag="IN"] (відсортовано за частотністю та лемами KWIC)

3.2.6. Паралельний конкорданс²⁵

"Паралельний конкорданс" працює лише з вирівняними паралельними корпусами. Відбувається пошук слів, фраз, тегів, документів, типів текстів чи структур корпусу однією мовою і відображення результатів разом з вирівняними перекладами іншою мовою. Перекладені сегменти зазвичай містять відповідники пошукового слова або фрази, але їх може і не бути, якщо перекладач відтворив повідомлення в інший спосіб. Конкорданс можна додатково сортувати, фільтрувати, підраховувати та обробляти, щоб отримати бажаний результат.

Наприклад, може виникнути інтерес до способів перекладу модального дієслова *shall*²⁶ іншими мовами ЄС [див. також Seracini, 2020]. На рис. 10 показано вирівняні абзаци, які містять модальне дієслово *shall* англійською та італійською мовами.

Рис. 10. Паралельний конкорданс (EN-IT): *shall*

²⁵ <https://www.sketchengine.eu/guide/parallel-concordance-searching-translations/>

²⁶ Модальні дієслова можна знайти і за допомогою теги "MD" в CQL [tag="MD"].

Аналіз рядків конкордансу може виявити, що в італійській мові *shall* зазвичай відповідає теперішньому часу (*X shall be prohibited* > *X sono vietate* / *X shall notify* > *X comunicano* / *X shall appoint* > *X nomina*) або майбутньому часу чи умовному способу (*X shall be given priority* > *X saranno considerati* / *X dovrebbero essere considerati prioritari*). Як уже згадувалося у вступній частині цього розділу, передбачається, що англійська мова тут мова-джерело (як це часто буває у випадку законодавчих документів ЄС), але формально з огляду на принцип рівної автентичності всі версії законодавства ЄС різними мовами є однаково автентичними.

3.2.7. Тезаурус²⁷

У Sketch Engine "Тезаурус" – це автоматично згенерований список синонімів або слів однієї категорії (семантичного поля), який формується на основі контексту, де слова з'являються у вибраному текстовому корпусі. У більшості корпусів підтримуються лише іменники, прикметники, дієслова та прислівники.

Рис. 11. Тезаурус: *to decide* (дієслово)

Цей інструмент менш актуальний для юридичних перекладачів та студентів, які навчаються перекладу, і корисніший дослідникам юридичного перекладу. Як показано на рис. 11, Sketch Engine автоматично визначає схожі слова (у цьому випадку дієслова) або слова, що належать до тієї ж семантичної групи, що й дієслово *to decide*: *to agree*, *to adopt*, *to undertake* тощо. Такий пошук можна здійснити і для інших частин мови (напр., для іменника *decision*).

3.2.8. Нарис слова (Word Sketch)²⁸

"Нарис слова" (Word Sketch) у Sketch Engine є унікальним інструментом, недоступним у таких конкордансерах, як WordSmith Tools або AntConc. Ідею word sketch започатковано Кілгаріффом,

²⁷ <https://www.sketchengine.eu/guide/thesaurus-synonyms-antonyms-similar-words/>

²⁸ <https://www.sketchengine.eu/guide/word-sketch-collocations-and-word-combinations/>

і зараз вони є центральним елементом системи управління корпусом Sketch Engine.

Нарис слова (word sketch) аналізує колокації слова та його вживання у різних контекстах, надає зведену інформацію про граматичну та колокаційну поведінку слова на одній сторінці. Результати організовано за категоріями, які називаються граматичними зв'язками (напр., слова, які виступають як об'єкти дієслова, суб'єкти дієслова, модифікатори слова тощо).

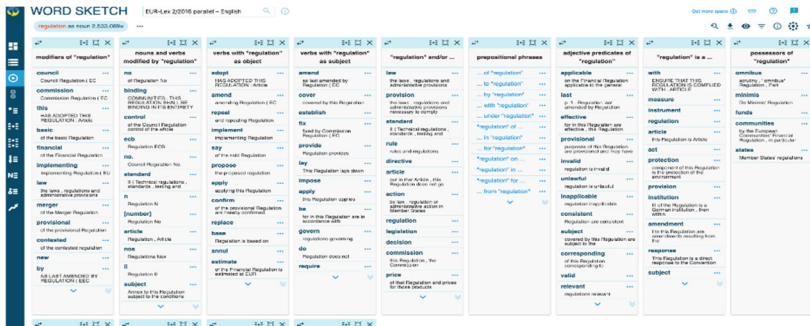

Рис. 12. Нарис слова (Word Sketch): *regulation*

На рис. 12 представлено нарис слова (word sketch) терміна *regulation*. Візуалізація схожа на словник колокацій і дозволяє користувачу одразу визначити, наприклад, дієслова, які поєднуються з *regulation* у ролі об'єкта (напр., *to adopt*, *to amend*, *to implement*, *to offer*, *to apply* тощо) або суб'єкта (напр., *to establish*, *to provide*, *to impose* тощо), прикметники (напр., *applicable*, *effective*, *provisional*, *invalid*, *unlawful* тощо) тощо. За допомогою word sketch можна означити своєрідну граматику юридичних термінів ЄС, яку не легко знайти в інших лексикографічних джерелах.

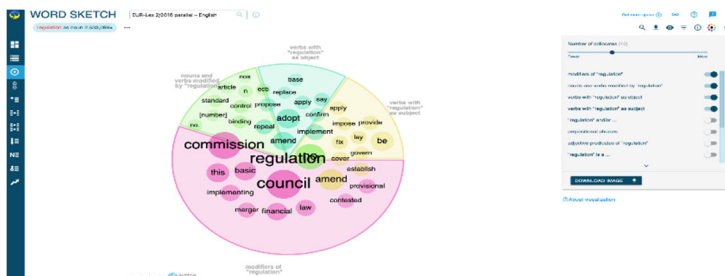

Рис. 13. Нарис слова (Word Sketch): *regulation* (візуалізація)

Також можна візуалізувати нарис слова (word sketch) за допомогою графіка чи зображення, як показано на рис. 13.

3.2.9. Різниця в Word Sketch²⁹

Інструмент "Різниця в Word Sketch" дозволяє проводити порівняння, аналізуючи взаємодію слова з іншими словами (колокатами) у різних контекстах. Доступні три способи порівняння:

- лема: порівнює вживання двох різних лем через їхні колокати;
- словоформи: порівнює вживання двох різних словоформ однієї й тієї ж лемі через їхні колокати;
- підкорпуси: порівнює вживання лемі у двох різних підкорпусах того самого корпусу через їхні колокати.

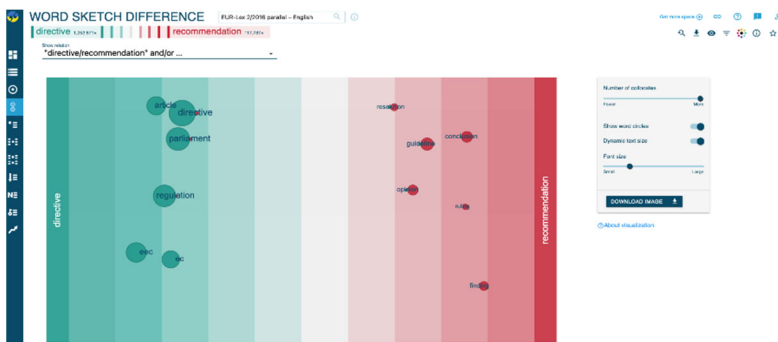

Рис. 14. Різниця в Word Sketch: *directive* та *recommendation*

Візуалізація "Різниця в Word Sketch", подібно до "Тезаурусу", корисніша для дослідників юридичного перекладу, ніж для перекладачів-практиків. Рис. 14 є візуальним прикладом порівняння термінів *directive* та *recommendation* в одному й тому ж корпусі EUR-Lex Parallel.

3.2.10. Діахронічний аналіз (Trends)³⁰

Ця функція є інструментом, який дозволяє виявляти слова, частотність вживання яких із часом змінюється, що робить її незамінною для діахронічного аналізу, оскільки дозволяє виявити слова, вживання яких із часом зростає або зменшується.

²⁹ <https://www.sketchengine.eu/guide/word-sketch-difference-compare-words/>

³⁰ <https://www.sketchengine.eu/guide/trends/>

Рис. 15. Діахронічний аналіз (Trends)

На рис. 15 показано слова, які з часом стали більш вживаними, наприклад, *predictability*, *prioritise*, *portfolio* тощо. Ця функція може бути особливо корисною для виявлення неологізмів і спостереження за "подорожами" цих неологізмів між юридичними мовами ЄС.

Sketch Engine також можна використовувати для створення з нуля корпусів ad hoc. За допомогою функції "НОВИЙ КОРПУС"³¹ можна створити як одномовні (зіставні), так і багатомовні (паралельні) власні офлайн-корпуси (див. п. 3.1). Однією з переваг цього інструменту, на відміну від AntConc, є можливість автоматично застосовувати так зване POS-тегування (part-of-speech tagging) – процес анотування кожного токена тегом з інформацією про частину мови, а також морфологію та граматику: число, рід, відмінок, час тощо³².

4. Заключні зауваження

Мета цього розділу – продемонструвати потенціал корпусної лінгвістики для перекладу актів права ЄС і запропонувати додаткові ресурси, які можна використовувати під час роботи з інституційними текстами. На прикладах різних запитів до корпусу, які можна здійснити за допомогою Sketch Engine (або подібних конкордансерів), ми продемонстрували важливість корпусів як інструментів для досконалого оволодіння юридичним дискурсом перекладачами юридичних текстів, що передбачає набуття знань про юридичний дискурс шляхом читання багатьох юридичних текстів чи вивчення юридичних корпусів і вміння використовувати їх у перекладі, відповідаючи тим самим очікуванням професійної спільноти юристів. Юридичні корпуси можуть допомогти перекладачам ознайомитися із жанром і відповідати очікуванням

³¹ <https://www.sketchengine.eu/guide/create-corpus-from-files/>

³² <https://www.sketchengine.eu/tagsets/>

кінцевого читача, особливо якщо адресат юридичного перекладу є членом професійної спільноти (напр., судді, адвокати тощо). У цьому сенсі корпуси є потужним інструментом виявлення дискурсивних норм юридичного жанру (напр., фразеологізмів, які важко знайти в одномовних чи багатомовних словниках), а також для покращення обізнаності перекладачів із цим жанром. Зрозуміло, що складний процес юридичного перекладу не може бути зведений до формальних (мовних) аспектів, але також вірно і те, що дотримання певних правил письма з точки зору реєстру, є вирішальним аспектом у будь-якому юридичному перекладі.

Нарешті, слід також зауважити, що сьогодні корпуси повністю інтегровані в інструменти корпусного перекладу та середовища машинного перекладу, тож їхня роль ставатиме дедалі важливішою. В епоху автоматизації та штучного інтелекту корпуси можуть відігравати ключову роль у так званому людиноцентричному "доповненому перекладі" [див. O'Brien, 2023], що спрямований на посилення здібностей перекладачів за допомогою технологій, розширення їхніх можливостей, при цьому зберігаючи за ними контроль над процесом та результатом перекладу.

Список використаних джерел

Bernardini, S. (2022). "Reassessing the potential of corpora for translation in the technocene" Keynote speech of the *13th International Conference on Corpus Linguistics CILC2022 Specialized discourse and translation studies in Corpus Linguistics* Bergamo, Italy, 26–28 May 2022.

Biber, D., Conrad, S., Finegan, E., Johansson, S., & Leech, G. (1999). *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Pearson Education Ltd.

Biel, Ł., (2010). "Corpus-based studies of legal language for translation purposes: methodological and practical potential. In C. Heine & J. Engberg (eds.). *Reconceptualising LSP. Online proceedings of the XVII European LSP Symposium 2009*.

Biel, Ł. (2014). *Lost in the Eurofog: the Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt: Peter Lang.

Biel, Ł. (2018). "Corpora in institutional legal translation: small steps and the big picture". In F. Prieto Ramos (ed.). *Institutional Translation for International Governance. Enhancing quality in multilingual legal communication* (pp. 25–36). London: Bloomsbury.

Biel, Ł. (2019). "Theoretical and Methodological Challenges in Researching EU Legal Translation". In M. Kristiansen, & I. Simonnæs (eds.), *Legal Translation. Current Issues and Challenges in Research, Methods and Application* (pp. 25–39). Berlin: Frank & Timme.

Garzone, G., (2007). "Osservazioni sulla didattica della traduzione giuridica". In P. Mazzotta & L. Salmon (eds.). *Tradurre le microlingue scientifico-professionali. Riflessioni teoriche e proposte didattiche* (pp. 194–238). Torino: UTET.

Hatim, M. & Mason, I. (1999). *The Translator as Communicator*. London/New York: Routledge.

Kilgariff, A., Baisa, V., Bušta, J., Jakubiček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., Rychlý, P., & Suchomel, V. (2014). "The Sketch Engine: ten years on". *Lexicography ASIALEX*, 1, 7–36.

Klbal, O. (2019). "Corpora in Legal Translation: Overcoming Terminological and Phraseological Asymmetries between Czech and English", *Clina*, 5(2), 165–186.

Marín Pérez, M., & Rea Rizzo, C. (2012). "Structure and Design of the British Law Report Corpus (BLRC): A Legal Corpus of Judicial Decisions from the UK". *Journal of English Studies*, 10, 131–145.

McAuliffe, K., and Trklja, A. (2018). "The European Union Case Law Corpus (EUCLCORP): A multilingual parallel and comparative corpus of EU court judgments". In F. Andrew et al. (eds.). *Proceedings of the second workshop on Corpus-Based Research in the Humanities (CRH-2)* (Vol. 1, pp. 217–226). Vienna, Austria, Gerastree Proceedings, TU Wien, Vienna.

McEnery, A. & Wilson, A. (2001). *Corpus Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

McEnery, A., Xiao, R., & Tono, Y. (2006). *Corpus-based language studies: An advanced resource book*. London: Routledge.

Monjean-Decaudin, S., & Popineau-Lauvray, J. (2019). "How to apply comparative law to legal translation. In L. Biel, J. Engberg, M. Rosario Ruano & V. Sosoni (eds.). *Research Methods in Legal Translation and Interpreting* (pp. 115–129). Routledge, London/New York.

Mori, L. (Ed.). (2018). *Observing Eurolects. Corpus analysis of linguistic variation in EU law*. John Benjamins.

O'Brien, S. (2023). "Human-Centered augmented translation: against antagonistic dualisms". *Perspectives*, 391–406. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2023.2247423>

Pontrandolfo, G. (2012). "Legal Corpora: an Overview", *RITT (Rivista Internazionale di Tecnica della Traduzione/International Journal of Translation)*, 14, pp. 121–136.

Pontrandolfo, G. (2016). *Fraseología y lenguaje judicial. Las sentencias penales desde una perspectiva contrastiva*. Roma: Aracne.

Pontrandolfo, G. (2017). "Los corpus como recursos en la enseñanza del español jurídico: aprender descubriendo". In C. Espaliú Berdud, C. Miranda Vázquez & R. Jiménez (eds.). *¿Cómo la innovación mejora la calidad de enseñanza del Derecho? Propuestas en un mundo global* (pp. 229–250). Madrid: Aranzadi.

Pontrandolfo, G. (2019a). "Discursive constraints in legal translation: a genre-based analytical framework". In M. Kristiansen & I. Simonnæs (eds.). *Legal Translation. Current Issues and Challenges in Research, Methods and Application* (pp. 155–183). Berlin: Frank & Timme.

Pontrandolfo, G. (2019b). "Corpus Methods in Legal Translation Studies". In L. Biel, J. Engberg, R. Martín Ruano, V. Sosoni (eds.). *Research Methods in Legal*

Translation and Interpreting: Crossing Methodological Boundaries (pp. 13–28). London/New York: Routledge.

Pontrandolfo, G. (2021). "National and EU judicial phraseology under the magnifying glass: a corpus-assisted analysis of complex prepositions in Spanish". *Perspectives*, 29(2), 260–277.

Pontrandolfo, G. (2023). "The importance of being patterned. Old and new perspectives on legal phraseology". In L. Biel & H. J. Kockaert (eds.). *Handbook of Terminology*. Vol. 3. *Legal Terminology* (pp. 124–149). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Prieto Ramos, F. (2014). "Legal Translation Studies as interdisciplinary: Scope and evolution", *Meta: Translators' Journal*, 59(2), 260–277.

Prieto Ramos, F. (2019). "The use of corpora in legal and institutional translation studies. Directions and applications", *Translation Spaces*, 8(1), 1–11.

Prieto Ramos, F., Cerutti Benítez, G., & Guzmán, D. (2019). "Building representative multi-genre corpora for legal and institutional translation research: The LETRINT approach to text categorization and stratified sampling". *Translation Spaces*, 8(1), 93–116.

Rossini Favretti, R., Tamburini, F., & Martelli, E. (2007). "Words from Bononia Legal Corpus". In W. Teubert (ed.), *Text Corpora and Multilingual Lexicography* (pp. 11–30). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Scott, J. (2012). "Towards professional uptake of DIY electronic corpora in legal genres". In M. Sánchez (ed.), *Salford working papers in translation and interpreting*.

Seracini, F. (2020). *The translation of European Union legislation. A corpus-based study of norms and modality*. Milan: LED Edizioni.

Sinclair, J. (2004). *Developing Linguistic Corpora: a Guide to Good Practice*. Corpus and Text – Basic Principles. <https://users.ox.ac.uk/~martinw/dlc/chapter1.htm>
Stubbs, M. (1996). *Text and Corpus Analysis: Computer-assisted Studies of Language and Culture*. Oxford: Blackwell.

Tognini-Bonelli, E. (2001). *Corpus linguistics at work*. Amsterdam: John Benjamins.

Torruella, J., & Llisteri, J. (1999). "Diseño de corpus textuales y orales". In J.M. Bleuca, G. Clavería, C. Sánchez, & J. Torruella (eds.). *Filología e informática. Nuevas tecnologías en los estudios lingüísticos* (pp. 45–77). Barcelona: Seminari de Filologia i Informàtica.

Vigier, F.J., & Sánchez Ramos, M.D.M. (2017). "Using parallel corpora to study the translation of legal system-bound terms: The case of names of English and Spanish courts". In R. Mitkov (ed.). *Computational and Corpus-based Phraseology, Second International Conference, EuroPhras* (pp. 260–273). London, proceedings. Cham: Springer.

Vogel, F., Hamann, H., & Gauer, I. (2017). "Computer-Assisted Legal Linguistics: corpus analysis as a new tool for legal studies", *Law & Social Inquiry*, pp. 1–24.

Zanettin, F. (1998). "Bilingual Comparable Corpora and the Training of Translators". *Meta*, 43(4), 613–630.

Zanettin, F. (2002). "Corpora in Translation Practice". In E. Yuste Rodrigo (ed.). *Language resources for translation work and research, LREC 2002 Workshop proceedings* (pp. 10–14). Las Palmas de Gran Canaria.

Zanettin, F. (2012). *Translation-driven corpora. Corpus Resources for Descriptive and Applied Translation Studies*. Manchester: St. Jerome.

Zanettin, F., Bernardini, S. & Stewart, D. (Eds). (2003). *Corpora in Translation Education*. Manchester: St. Jerome.

Переклад: Богдан Мовчан

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

СПИСОК АВТОРІВ

Частина А

Мартіна Байчич – доцентка юридичного факультету Університету Рієки, завідувачка кафедри іноземних мов, членкиня Інституту європейського та порівняльного права. Має ступінь доктора філософії в галузі лінгвістики, магістра з права європейської інтеграції та диплом із мови та права Університету Кейс Вестерн Резерв (Клівленд). Її дослідницькі та викладацькі інтереси охоплюють юридичну термінологію (ЄС), багатомовність у праві ЄС, надання мовних послуг (LSP), а також інституційний переклад. Є авторкою та співавторкою публікацій у галузі права та мови, корпусного перекладознавства; брала участь у низці міжнародних дослідницьких проєктів у галузі права та мови ЄС. Присяжна судова перекладачка з англійської та німецької мов.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0654-6779>

Луцья Бель – доцентка кафедри мовознавства та перекладознавства, керівник дослідницької групи EUMultiLingua в Інституті прикладної лінгвістики Варшавського університету (Польща), де вона викладає переклад текстів ЄС, юридичний та бізнес-переклад. Головна редакторка журналу "Journal of Specialized Translation" та секретарка Ради редакторів видання "Translation and Interpreting Studies for Open Science". Авторка численних публікацій із питань юридичного перекладу та термінології, підготовки перекладачів і корпусної лінгвістики. Серед останніх публікацій – збірка наукових праць "Institutional Translator Training" (у співавт. з Т. Svoboda, V. Sosoni; видавництво Routledge) та посібник "Handbook of Terminology. Vol. 3. Legal Translation" (у співавт. з Н. Kockaert). Присяжна перекладачка з понад 25-річним професійним досвідом.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3671-3112>

Джанлука Понтрандольфо – доцент Університету Трієста (кафедра юридичних, мовних і перекладознавчих студій), де він очолює магістерську програму з юридичного перекладу. Його дослідницька діяльність зосереджена на юридичній лінгвістиці та перекладі, корпусному аналізі спеціалізованих дискурсивних жанрів у контексті перекладу, корпусних (критичних) дискурсивних студіях.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9128-0321>

Колін Д. Робертсон – шотландський юрист (Абердинський університет 1971-1975), член Юридичного товариства Шотландії. Працював юристом у Юридичній службі Європейської Комісії, перекладачем у Суді Європейського Союзу, юридичним і мовним редактором у Директораті з питань якості законодавства Юридичної служби Ради ЄС протягом 20 років до моменту виходу на пенсію у 2013 році. Відтоді він активно займається дослідженнями, презентаціями та публікаціями, пов'язаними з юридичною мовою, термінологією та перекладом в ЄС. Його книга "Multilingual Law: A Framework for Analysis and Understanding" (Routledge) (2016, 2018) пропонує широкий погляд на багатомовний характер юридичної мови.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4272-4157>

ЗМІСТ

Передмова (пер. Людмили Славової)	3
--	---

Частина А

Право, мова й термінологія ЄС

Розділ А.1

Огляд законодавства, інституцій і політики ЄС	8
--	---

Колін Д. Робертсон (пер. Оксани Олійник, Богдана Стасюка)

1. Вступ	8
2. Правовий порядок ЄС	11
3. Інституції та інші органи ЄС	13
4. Сфери реалізації політики ЄС	26
5. Правові акти і процедури	28
6. Заключні зауваження	30

Розділ А.2

Мова, багатомовність та англійська мова ЄС	33
---	----

Колін Д. Робертсон (пер. Богдана Мовчана, Олени Підгрушної)

1. Вступ та загальний огляд	33
2. Мова та цілі Договору ЄС	39
3. Мовний режим ЄС та багатомовність	43
4. Англійська мова Європейського Союзу	49
5. Законодавчі тексти ЄС	52
6. Заключні зауваження	57

Розділ А.3

Переклад офіційних документів ЄС:

основи теорії та практики	59
--	----

Луція Бель (пер. Світлани Кабанової)

1. Теоретичні засади	59
1.1. Сфера застосування перекладу офіційних документів ЄС	59
1.2. Політика багатомовності та мовний режим ЄС ...	61
1.3. Основні характеристики перекладу офіційних документів ЄС	62
1.4. Основні принципи перекладу офіційних документів ЄС	63

1.5. Переклад офіційних документів ЄС та ключові поняття перекладознавства	64
1.6. Євролекти: європейські варіанти національних мов	65
2. Практичні аспекти перекладу офіційних документів ЄС	67
2.1. Категорії якості та помилок	67
2.2. Ресурси для перекладачів	70
2.3. Стандартизація перекладу	72
2.4. Юридична термінологія ЄС	76
3. Висновки: підготовка перекладачів для роботи з офіційними документами ЄС	78

Розділ А.4

Термінологія та прикладна термінологічна робота в контексті перекладу офіційних документів ЄС: огляд 81 *Мартина Байчіч (пер. Світлани Вискушенко, Олени Мосієнко, Юлії Нідзельської, Андрія Шугаєва)*

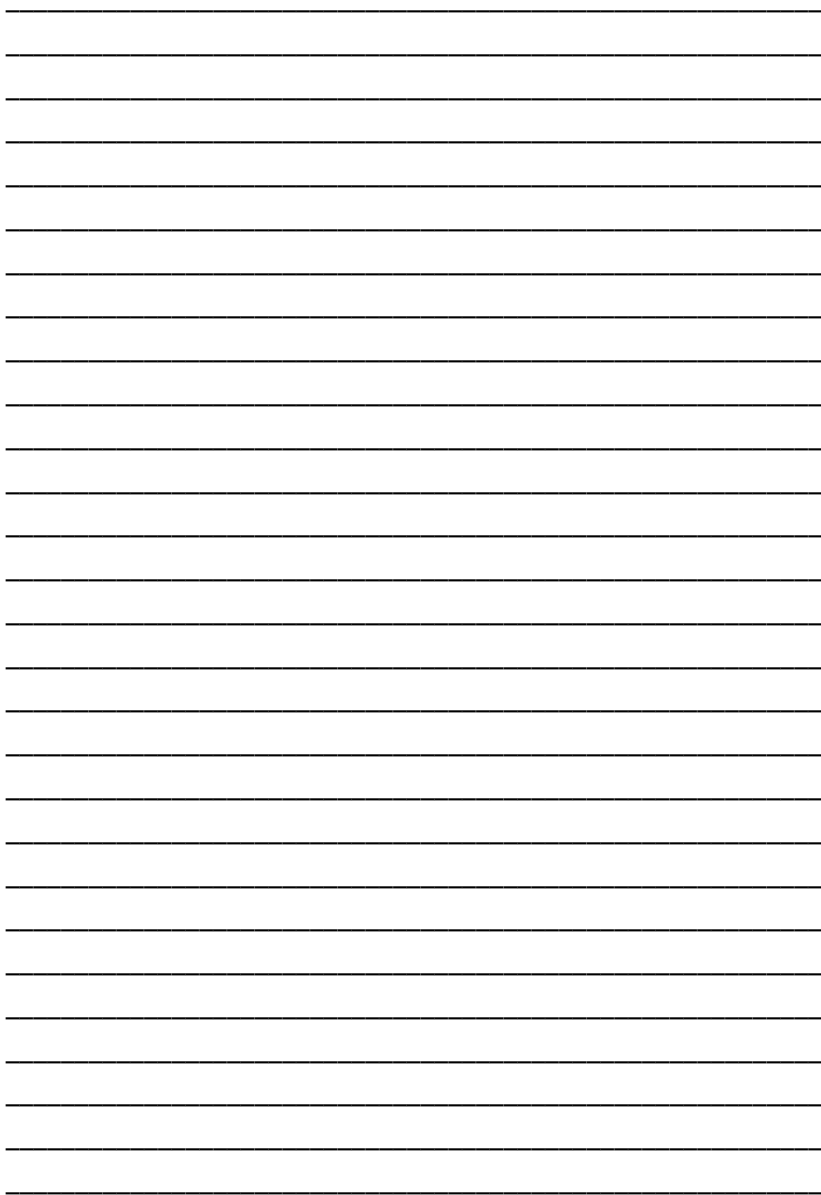
1. Вступ	81
2. Фахова мова і термінологія	82
2.1. Терміни, поняття та об'єкти	83
2.2. Понятійний аналіз	85
3. Термінологічна робота	86
3.1. Термінологічна робота на рівні різних мов	87
3.2. Гармонізація та еквівалентність термінів і понять	90
3.3. Творення термінів ЄС	94
3.4. Ознаки термінів ЄС	96
4. Висновки	99

Розділ А.5

Корпусна лінгвістика та переклад актів права ЄС 103 *Джанлука Понтрандольфо (пер. Богдана Мовчана)*

1. Корпусна лінгвістика та юридичний переклад: основні визначення та відмінності	103
2. Корпуси правових текстів	106
2.1. Корпуси текстів актів права ЄС	108

3. Робота з корпусами текстів актів права ЄС	110
3.1. Власні (DIY) корпуси правових текстів/офлайн-корпуси	110
3.2. Онлайн-корпуси правових текстів: Sketch Engine	111
3.2.1. Інформація про корпус/Аналіз типу тексту...	113
3.2.2. Список слів	114
3.2.3. Ключові слова	115
3.2.4. N-грами	117
3.2.5. Конкорданс	118
3.2.6. Паралельний конкорданс	120
3.2.7. Тезаурус	121
3.2.8. Нарис слова (Word Sketch).....	121
3.2.9. Різниця в Word Sketch.....	123
3.2.10. Діахронічний аналіз (Trends)	123
4. Заключні зауваження	124
Список авторів	129

Навчальне видання

Посібник з перекладу актів права ЄС українською мовою

Частина А

Друкується за авторською редакцією

Оригінал-макет виготовлено ВПЦ "Київський університет"

Формат 60x84^{1/16}. Ум. друк. арк. 7,9. Наклад 250. Зам. № 224-11005.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний. Друк офсетний.
Підписано до друку 14.08.24

Видавець і виготовлювач
ВПЦ "Київський університет"

Б-р Тараса Шевченка, 14, м. Київ, 01601, Україна

☎ (38044) 239 32 22; (38044) 239 31 58; (38044) 239 31 28

e-mail: vpc@knu.ua; vpc_div.chief@univ.net.ua; redaktor@univ.net.ua

[http: vpc.knu.ua](http://vpc.knu.ua)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1103 від 31.10.02